

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
İNSAN HAKLARI HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KRİMİNOLOJİDE KADIN SUÇLULUĞUNU
AÇIKLAYAN YAKLAŞIMLAR

Irmak KORUCULU

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Koray DOĞAN

İZMİR – 2017

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kriminolojide Kadın Suçluluğunu Açıklayan Yaklaşımlar” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../2017

Irmak KORUCULU

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Kriminolojide Kadın Suçluluğunu Açıklayan Yaklaşımlar
Irmak KORUCULU

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı
İnsan Hakları Hukuku Programı

Kadınların erkeklerden daha az suç işledikleri bilinmektedir. Buna bağlı olarak da suçluluk ile ilgili çalışmalarda kadınlar genellikle yok sayılmışlardır. Bu nedenle kadın suçluluğu konusunda yapılan çalışmalar da sınırlıdır. Ancak sosyal yapıdaki değişiklikler ve bu değişikliklerin kadının toplumdaki konumuna ve yaşamına olan etkisi, kadının suça yönelme ve suçla karşılaşma ihtimalini de etkilemektedir.

Tarih, kadınların sadece kadın olmaları nedeniyle suçlandıkları ve ağır yaptırımlarla karşılaştıkları vakalara tanıklık etmiştir. Cadılık, fahişelik ve yeni doğan çocuğun öldürülmesi suçları şu an yürürlükte olmayan kadın suçlarıdır. Günümüzde yalnızca kadınlar tarafından işlenebilen suç, çocuk düşürme suçudur. Bunun yanında herkes tarafından işlenebilmekle birlikte kadınlar açısından özellik gösteren kasten öldürme, hırsızlık, örgütlü suçlar, uyuşturucu suçları gibi suçlar da bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, suçluluk, feminizm, kriminoloji, feminist kriminoloji, örselenmiş kadın sendromu.

ABSTRACT

Master's Thesis

Criminological Approaches on Female Delinquency

Irmak KORUCULU

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Public Law

Human Rights Law Program

It is known that women's committing crime rate is less than men. Therefore, women are generally ignored in studies related with criminalness. As a consequence, studies on female criminality are limited too. On the other hand, alterations in social structure and effect of these alterations on women's social status and life also effect their probability of turning into crime and encountering with crime.

History has witnessed occurrences that women have been accused of and confronted with severe sanctions only because of their gender. Crimes like; witchery, prostitution and infanticide are out of date female crimes at present. Nowadays, the only crime can be committed by women is abortion offence. In addition to this, although they can be committed by everyone, there are remarkable crimes amongst women like intentional killing, robbery, organized crime and drug crimes, as well.

Keywords: Female, criminality, feminism, criminology, feminist criminology, battered woman Syndrome.

**KRİMİNOLOJİDE KADIN SUÇLULUĞUNU AÇIKLAYAN
YAKLAŞIMLAR**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN SUÇLULUĞUNA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
A. Kriminolojide Suç Ve Suçluluk Kavramı	4
1. Klasik Okul	4
a. Genel Olarak	4
b. Cesare Beccaria	5
c. Jeremy Bentham	7
2. Pozitivist Okul	9
a. Genel Olarak	9
b. Cesare Lombroso	11
c. Enrico Ferri	13
d. Baron Rafeale Garofalo	15
B. Suç ve Sapma Kavramları Arasındaki İlişki	18
1. Genel Olarak	18
2. Uyma	18
3. Sapma	20
4. Sapma ve Suç Arasındaki İlişki	22

II. FEMİNİST KRİMİNOLOJİ	23
A. Toplumsal Cinsiyet	23
B. Feminizm	26
1. Genel Olarak	26
2. Aydınlanmacı Liberal Feminizm	27
3. Kültürel Feminizm	28
4. Radikal Feminizm	30
5. Sosyalist Feminizm	31
C. Feminist Hukuk	32
D. Feminist Kriminoloji	36

İKİNCİ BÖLÜM

KRİMİNOLOJİDE KADIN SUÇLULUĞUNU AÇIKLAYAN TEORİLER

I. GENEL OLARAK	39
II. KADIN SUÇLULUĞUNU BİYOLOJİK CİNSİYET ANLAMINDA AÇIKLAYAN TEORİLER	40
A. Genel Olarak	40
B. Cesare Lombroso, William Ferrero	41
C. William Isaac Thomas	42
D. Eleanor-Sheldon Glueck	44
E. Otto Pollak	45
III. KADININ SUÇA YÖNELMESİNDEKİ PSİKOLOJİK ETKENLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLER	46
IV. KADIN SUÇLULUĞUNU SOSYOLOJİK YÖNDEN İNCELEYEN TEORİLER	49
A. Genel Olarak	49
B. Centilmenlik Teorisi	51
C. Güç-Kontrol Teorisi	52
D. Özgürleşme Teorisi	56
E. Ekonomik Teoriler	57
V. KADIN SUÇLULUĞUNU ETKİLEYEN DİĞER FAKTÖRLER	60
A. Öğrenim Durumunun Kadın Suçluluğuna Etkisi	60

B. Medeni Halin Kadın Suçluluğuna Etkisi	63
C. Mesleki Durumun Kadın Suçluluğuna Etkisi	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA HUKUKUNDA ÖRNEK SUÇLARDA KADININ FAİLLİĞİ

I. GENEL OLARAK	67
II. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE KADINA SALT CİNSİYETİ NEDENİYLE İSNAT EDİLEN SUÇLAR	69
A. Cadılık	69
B. Fahişelik	76
C. Zina	80
D. Yeni Doğmuş Çocuğun Öldürülmesi	84
III. HAYATA KARŞI SUÇLAR	90
A. Genel Olarak	90
B. Hayata Karşı İşlenen Suçlarda Kadınlar Yönünden Özellik Gösteren Haller	94
1. Kadına Yönelik Şiddet	94
2. Örselenmiş Kadın Sendromu (BWS)	99
IV. ÇOCUK DÜŞÜRME SUÇU	115
V. HIRSIZLIK VE EKONOMİK NİTELİKLİ SUÇLAR	122
VI. CİNSEL NİTELİKLİ SUÇLAR	125
VII. ÖRGÜTLÜ SUÇLULUK	128
VIII. UYUŞTURUCU SUÇLARI	131
SONUÇ	133
KAYNAKÇA	136

KISALTMALAR

Bkz	Bakınız
BWS	Battered Woman Syndrome
C.	Cilt
DEÜ	Dokuz Eylül Üniversitesi
E.	Esas
K.	Karar
s.	Sayfa
S.	Sayı
ss.	Sayfadan Sayfaya
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
T.C.K.	Türk Ceza Kanunu
T.D.K.	Türk Dil Kurumu
T.L.	Türk Lirası

GİRİŞ

Kadın ve erkek olarak tanımlanmamıza neden olan bazı biyolojik farklılıklarla dünyaya geliyoruz. Bu farklılıklar özünde birbirini tamamlayan ve cinslerden biri olmaksızın diğerinin varlığını sürdürememesi sonucunu doğuran farklılıklardır. Ancak doğal bir uyum ve ahenk yaratması gereken bu farklılıklar tarihin çok eski zamanlarından bu yana erkek lehine, kadın aleyhine yorumlanmış ve ataerkil sistem içerisinde kadınların erkekler karşısında pasif bir konuma itilmesine sebep olmuştur.

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadını erkek karşısında her zaman ikincil ve edilgen bir konumda kalmaya itmektedir. Bu durum aile yaşamında, iş yaşamında ve sosyal hayatta kendisini açıkça göstermektedir. Kadınların zaman içerisinde ev hayatından çıkarak iş yaşamına atılması, böylece sosyal hayatta da kendilerine daha fazla yer açmaları gerek mağdur gerekse fail olarak suçla daha fazla temas halinde olmalarına neden olmaktadır. Ancak pek çok meslek ve sosyal statü gibi suçluluk da sadece erkeğe ait görülmekte, bir erkek suç işlediğinde toplum tarafından dışlanırsa veya kınansa dahi; bu kınanma ve dışlanmanın sebebi suç işleyen kişinin “erkek” olmasından yani cinsiyetinden kaynaklanmamaktadır. Ancak bir kadın suç işlediğinde, gerçekleştirmiş olduğu hukuka aykırı eylem, karşındakine veya topluma vermiş olduğu zarar yanında bir de “kadın” olması sebebiyle toplum tarafından ayıplanmakta, kınanmakta ve dışlanmaktadır.

Kriminolojinin temel amacı; suçu ve suçluyu araştırarak kişileri suça iten sebepleri ortaya koymak ve bunun sonucunda da suçluluğu önlemektir. Ancak her ne kadar kadınlar da suç işlemekte iseler de suç ve suçluluk ile ilgili yürütülen çalışmalarda ne yazık ki göz ardı edilmektedirler.

Kadınları suça yönelten pek çok değişken bulunmaktadır. Bu değişkenlerin büyük bir bölümü kadınlara biçilen toplumsal cinsiyet rolleri veya kadın olmaları sebebi ile yaşadıkları mağduriyetlerdir. Erkeklerden farklı olan bazı biyolojik etkenler de kadınların işledikleri suçlar bakımından özellik arz etmektedir. Kadınların suç işlemesinin önlenmesi için öncelikle suçlulukta görünür olmaları gerekmektedir. Kadınların suçlulukta görünür kılınması ise bu etkenlerin tespit

edilmesi ile mümkün olacaktır. İşte bu nedenle bu çalışma ile hedeflenen kadının suçluluktaki varlığına dikkat çekilmektir.

Bu çalışmanın amacını üç sacayağı oluşturmaktadır. Öncelikli amaç; kadınların da suç işledikleri gerçeğine dikkat çekmektir. Toplum tarafından kadına atfedilen pek çok özellik, özellikle de kutsal kabul edilen annelik vasfı onun suça yönelen davranışlarını tabulaştırmaktadır. Ancak kadınlar da suç işlemektedirler. Bu yüzden de kadınların suçtan korunması için ilk basamak; kadınların da tıpkı erkekler gibi suç işlediklerinin kabul edilmesidir.

Bu çalışma ile amaçlanan ikinci husus; kadın suçluluğunun önlenmesi bakımından kadın ve erkek arasındaki farklılıklara dikkat çekmektir. Kadınlar ve erkekler arasında biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönden birçok farklılık bulunmakta olup, bu farklılıkların doğru bir şekilde değerlendirilmesi kadın suçluluğunun önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmamızın üçüncü amacı ise; kadınların işlediği pek çok suçun nedeninin aslında kadın olmaları sebebiyle yaşadıkları mağduriyetler olduğuna dikkat çekmektir. Kadınlar sıklıkla erkeklerden kaynaklanan mağduriyetleri sonucunda suç işleyebilmektedirler. Ancak toplum ve ahlak kuralları gibi hukuk kuralları da ataerkil bakış açısını yansıttığından yaşadıkları mağduriyetlerin işledikleri suç üzerindeki etkisi değerlendirilmeden verilen cezalar kadınların daha fazla mağdur olmalarına neden olmaktadır.

Bu amaçları gerçekleştirmek için yürüttüğümüz bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “kadın suçluluğu” konusunun iki temel taşı olan “kadın” ve “suç” konuları ele alınacaktır. Toplumsal cinsiyet kavramı ve kadın mücadele hareketleri ile feminizmin hukuka ve kriminolojiye yansımalarına bu bölümde yer verilecektir. Klasik ve pozitivist suç teorilerine, sapma kavramı ile suç kavramı arasındaki ilişkiye de bu bölümde değinilecektir.

İkinci bölümde; çalışmaya da adını veren kriminolojide kadın suçluluğunu açıklayan yaklaşımlar incelenecektir. Bu yaklaşımlar; biyolojik cinsiyet temelli yaklaşımlar, sosyolojik cinsiyet temelli yaklaşımlar ile kadınların psikolojik özelliklerini temel alan yaklaşımlardır. Ayrıca medeni halin, öğrenim ve meslek durumunun kadın suçluluğuna olan etkisine de bu bölümde değinilecektir.

Son bölüm ise kadın suçluluğunun somutlaştırılması amacına hizmet etmekte olup bu bölümde tarihin tozlu sayfalarından, yürürlükte bulunan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa kadar geçen süreçte kadınlar yönünden özellik gösteren örnek suçlarda kadının failliği incelenecektir.

Kadın suçluluğuna ilişkin çalışmamız için temel oluşturan, özellikle de birinci bölümde değinilen kavramların her biri başlı başına kapsamlı bir çalışma gerektiren konulardır. Bu sebeple de yalnızca çalışmamıza temel oluşturabilecek oranda irdelenecektir.

Farklı bilim dalları tarafından yürütülen çalışmalardan elde edilen sayısal verilerin kadın suçluluğunu açıklama noktasında yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda teorik açıklamaların somutlaştırılması amacıyla istatistiksel verilerden de yararlanılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN SUÇLULUĞUNA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Kriminolojide Suç Ve Suçluluk Kavramı

Suç, insanlık tarihi kadar eski bir kavram olup ortaya çıkmasında pek çok etken rol oynar. Bu nedenle de suç konusunda kesin tanımlar yapabilmek oldukça güçtür. Suç ve suçluluk kavramları ile ilgilenen her bilim kapsamında değişik teoriler ortaya atılarak suç konusu aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bilindiği üzere; suç, cezai sorumluluk ve cezalandırılma konuları ceza hukukunun temelini oluşturan konulardır. Ceza hukukunun konusunu oluşturan insan davranışlarının neler olduğu ve kişileri bu davranışlara iten nedenler ise kriminolojinin konusunu oluşturmaktadır. Her ne kadar Kriminoloji bilimi henüz iki yüzyıldır var olan yeni bir bilim dalı olsa da; tarihi süreç içerisinde düşünürler ve kanun koyucular suç, suçlu ve suçun önlenmesi gibi konular üzerinde çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalar sonucunda da okullar ortaya çıkmıştır. Bu okullardan suç merkezli klasik okul ve suçlu merkezli pozitivist okul modern kriminolojinin gelişimine büyük katkı sağlamıştır¹. Bu yüzden de çalışmamıza başlarken bu iki okulun ortaya koyduğu teorilerden yararlanmak faydalı olacaktır.

1. Klasik Okul

a. Genel Olarak

18. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da, ceza yasalarında keyfilik ve eşitsizlik hakim olup suçlular çok şiddetli cezalar ile cezalandırılmaktaydı². Avrupa'da bu dönemde ceza yasalarının geneli yazılı değildi. Yasalar yazılı olmadığı için de yargıçların cezalandırma konusunda geniş takdir yetkileri bulunmaktaydı. Kişiler basit sebeplerden dolayı hapis cezası ile cezalandırılabilirlerdi. Cezaların nevi ile alt ve üst sınırlarına ilişkin belirsizlik söz konusuydu. Suçlu addedilen kişiler

¹ Freda Adler, Gerhard O. W. Mueller ve William S. Laufe, **Criminology**, McGraw-Hill Companies, New York, 2004, s. 1.

² Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, **Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku: Genel Kısım Cilt:1**, 12. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1997, s. 49.

hakkında son derece insanlık dışı cezalara hükmedilebiliyordu. Ölüm cezası yaygın olarak uygulanmaktaydı. Ayrıca; dağlama, yakma, organ kesme, kırbaçlama, sürgün gibi pek çok insanlık dışı ve vahşi ceza da yaygın olarak uygulanmaktaydı³. Bu dönemin ceza yargılamasında suçlunun kişiliğinin ve suçun manevi unsurunun herhangi bir önemi bulunmamaktaydı. Suçun maddi unsurları gerçekleşmişse kişi cezalandırılırdı. Suçlunun kişiliğinin göz önünde bulundurulmaması nedeniyle cezanın bireyselleştirilmesi de söz konusu değildi. Yargıçlar suçlunun saiki ve kişiliği ile ilgilenmeksizin keyfi cezalara hükmediyorlardı⁴.

18. yüzyılın ikinci yarısında ise özellikle Hümanizm ve Rönesans hareketlerinin de etkisi ile süregelen keyfi ve insanlık dışı ceza hukuku uygulamaları ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Dönemin düşünürleri; doğal hukuk doktrinleri, insan hakları ve özgürlükleri ile ceza uygulamaları arasında yakın ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır⁵.

Pozitivistler tarafından “Klasik Okul” olarak adlandırılan bu dönemde iktidarın cezalandırma yetkisinin kaynağı ve cezaların niteliği üzerinde durulmuş, 19. yüzyılın başlaması ile birlikte de, toplumsal adalet ve faydayı sağlamaya yönelik cezalara hükmedilmesi gerektiği tezi savunulmuştur. Cezaların insancıl ve ölçülü olmasının önemi ve cezaların amacının toplumsal faydayı sağlamak olduğuna ilişkin fikirleriyle döneme yön veren en önemli düşünürlerin Cesare Beccaria ile Jeremy Bentham olduğu kabul edilmektedir⁶. Konunun daha iyi anlaşılması açısından Beccaria ve Bentham’ın suç ve ceza konularındaki görüşlerine kısaca değinilecektir.

b. Cesare Beccaria

Cesare Beccaria, büyük eseri *Suçlar ve Cezalar Hakkında* ile döneminin insanlık dışı ceza uygulamalarını eleştirmiş ve modern ceza hukukuna kaynaklık eden pek çok görüş ileri sürmüştür.

³ Erdoğan Uzun, “Kriminoloji Tarihinde Klasik Ve Pozitivist Akımlar”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 9, 2009, s. 121.

⁴ Burhan Köni, “Ceza Tayininde Suçlunun Şahsiyeti”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 3, 1956, s. 53.

⁵ Dönmezer ve Erman, s. 50.

⁶ Fatmanur Akgün, “Suç Davranışı Konusunda Klasik Okul İle Pozitivist Okulun Yaklaşımları”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 19, 2012, s. 328.

Beccaria, devletin cezalandırma yetkisi ve bu yetkinin sınırları üzerinde durmuştur. Ona göre; bireyler özgürlüklerinden vazgeçme taraftarı olmamalarına rağmen kavimler arasında yaşanan savaşlar, bireyleri topluluk yararına özgürlüklerinin çok ufak bir kısmından vazgeçmeye yöneltmiştir. Bireylerin toplum yararına vazgeçtikleri bu küçük parça ise iktidara cezalandırma yetkisi veren parçadır. Bu nedenle de iktidar tarafından cezalandırma yetkisi kötüye kullanılır veya kullanım amacından saptırılırsa iktidar meşruluğunu yitirecektir⁷. Beccaria, cezalandırma yetkisinin kaynağını açıkladıktan sonra cezanın niteliği üzerinde durmuştur. Döneminin insanlık dışı ceza uygulamalarına karşı çıkmış ve bu uygulamaların kaynağının yargıçların keyfi tutumları ve cezaların açık bir biçimde düzenlenmemesi olduğu kanaatine varmıştır. Buna göre; suçlara ilişkin cezalar yalnızca kanun tarafından belirlenebilir ve yargıçlar cezalandırma yetkilerini sadece ve sadece yasalarla belirlenmiş sınırlar dahilinde kullanabilirler⁸.

Ayrıca yasaların yorumlanması sakıncalı olduğundan, yasaların açık ve herkes tarafından anlaşılabilir, sade ve açık bir dille yazılması oldukça önemlidir. Zira bireylerin okuyup anlayabildikleri yasalara daha fazla uyulacaktır. Bunun sonucunda da suç işleme oranları düşecektir. Bu yüzden de toplumlar için yazılı yasalara sahip olmak suç işlenmesinin önlenmesi bakımından çok önemlidir⁹.

Beccaria'nın büyük eserinde vurguladığı konulardan biri de suç ve cezalar arasında oranlılıktır. Buna göre; hükmedilecek ceza ile kamuya verilen zarar ve kişiyi suça iten nedenler arasındaki oranlılık cezaların caydırıcı etkisini arttıracaktır. Ayrıca, cezaya hükmedilirken suç oluşturan eylemin kamu düzeninde yaratmış olduğu olumsuz etkilere göre de değerlendirme yapılmalıdır. Çünkü kamu düzenini aynı oranda sarsmayan iki suç hakkında aynı cezaya hükmedilirse bu kez kişiler daha ciddi suçlar işlemekte herhangi bir beis görmeyeceklerdir¹⁰.

Beccaria, döneminde yaygın olarak uygulanan ölüm cezası ve insanlık onuru ile bağdaşmayan şiddetli cezaların da cezaların caydırıcılığı konusunda yararlı olmadığı görüşündedir. Ona göre; acımasız ve barbar yasaların işe yararlılığı

⁷ Beccaria, ss. 28-29.

⁸ Beccaria, ss. 31-32.

⁹ Beccaria, ss. 41-42.

¹⁰ Beccaria, ss. 45-48.

bulunmamaktadır¹¹. Bu yüzden de ölüm cezasının herhangi bir hukuki temeli ve caydırıcı etkisi bulunmadığından uygulanmasından vazgeçilmesi gerekmektedir¹².

Görüldüğü üzere; Beccaria'nın suç ve ceza konuları üzerinde çağının çok ötesinde yaklaşımlarda bulunmuş olması, hacmen küçük olan eserinin çeşitli dillere çevrilerek büyük bir üne kavuşmasına neden olmuştur. Fikirleri dönemin ceza mevzuatları üzerinde de etkili olmuş, Avrupa'da ceza kanunlarında özellikle de işkenceye ilişkin düzenlemelerin kaldırılması noktasında katkısı olmuştur¹³.

Beccaria'nın, kanunların belirsiz olan ruhu yerine açık ve belirli olan sözü ile uygulanması gerektiği ve cezaların tayininde keyfiliğin önlenmesi adına yargıçların takdir yetkisine sahip olmamaları gerektiğine ilişkin görüşleri dönemin ceza yasalarını da etkilemiştir. Örneğin; 1791 ve 1810 Fransız Ceza Yasaları Beccaria'nın ileri sürdüğü esaslara göre hazırlanmıştır. 1810 Fransız Ceza Yasasında cezaların alt ve üst sınırları açık bir biçimde belirlenmiş bu şekilde yargıçların ceza tayininde keyfiliğe kaçmaları önlenmiştir¹⁴.

c. Jeremy Bentham

Klasik Okulun bir diğer temsilcisi ise Jeremy Bentham'dır. Jeremy Bentham da ceza verme hakkının kaynağının, devlete ait diğer hakların kaynağı ile aynı olduğunu savunmuştur¹⁵. Devlet eliyle kullanılan cezalandırma yetkisinin meşruluğunu ise cezadan elde edilecek olan toplumsal yarara bağlamıştır. Çünkü ceza aslında toplumun kendisini korumak amacıyla başvurduğu önlemler bütünüdür ve cezalandırma yetkisi bu amaca aykırı, toplumun hukuki değerine ve toplumsal faydaya aykırı olarak kullanılıyorsa meşruluğunu yitirmiş olacaktır¹⁶.

Bentham, insan davranışlarını “hedonizm” ve “faydacılık” kavramları ile açıklamıştır. Bentham'a göre; insanlar rasyonel varlıklardır. Eylemlerinde şu anda sahip oldukları ya da olacakları acı ihtimali ile sahip oldukları ya da olacakları

¹¹ Beccaria, s. 32.

¹² Beccaria, ss. 135-146.

¹³ Dönmezer ve Erman, s. 53.

¹⁴ Köni, s. 54.

¹⁵ İlhan Üzülmez, “Ceza Sorumluluğunun Esası ve Cezalandırma Amacına Dair Düşünce Hareketleri”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1-4, s. 267.

¹⁶ Üzülmez, ss. 267-268.

mutluluk ihtimalini tartarlar ve kendilerine haz verecek olana yönelirler¹⁷. Bu noktada potansiyel suçlular da suç oluşturan eylemlerini elde edecekleri kar-zarar oranına göre değerlendirerek, serbest iradeleriyle ve bilinçli olarak gerçekleştirirler. Normalde mutluluğun peşindeki insanların niçin cezai sonuçları olan eylemleri gerçekleştirdiklerini ise Bentham; kişilerin zihnindeki kar-zarar dengesinde suç oluşturan eylemlerin daha baskın olması hali ile açıklamaktadır¹⁸.

Bentham'ın cezalandırma ile ilgili görüşlerini incelemek gerekirse; öncelikle yasaların bireylerin mutluluğunu hedeflemesi gerektiğini savunmuştur¹⁹. Bu noktada faile verilecek cezanın da faydalı olması gerekmektedir. Çünkü cezalar suçlu açısından her halükarda kötü ve acı vericidir. Buna rağmen uygulanmasının nedeni ise; ortaya çıkabilecek çok daha büyük kötülüklerin ortaya çıkmasının önlenmesidir. Bentham'a göre cezanın amacı daha sonra işlenebilecek olan suçların önlenmesidir²⁰. Önlemenin ise iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi suçlu yönünden önlemedir. Şöyle ki; suç oluşturan eylemi cezalandırılan bir kişi sonrasında yeni suçlar işlemekten kaçınmaktadır²¹. Bu yüzden de kişinin suç işlerken elde ettiği mutluluktan daha fazla acı veren bir cezaya hükmedilmesi gerekmektedir²².

Cezanın önleme amacının diğer görünüş şekli ise; suç işleyen bir kimsenin cezalandırılmasının potansiyel suçlular üzerindeki caydırıcı etkisidir²³. Bentham'a göre; cezaların amacı kesinlikle öç almak değil, suçların önlenmesidir. Kendisinin planlarını yaptığı ve "Panoptikon" olarak adlandırdığı cezaevi modeli de bu fikrinin ürünüdür. Daire şeklinde planlanan bu hapisanede ortada bulunan müdür bütün mahkumları rahatça izleyebilecektir²⁴.

Bentham'ın Panaptikon modeli cezaevi; gözetleyen birinin bakışlarının merkezinde ve tam aydınlık altında olmalarının mahkumlar yönünden karanlıktan daha yakalayıcı olduğundan bahisle Foucault tarafından eleştirilmiştir²⁵.

Bentham'a göre hapis cezası hem mahkumları ıslah etmeli hem de onları korkutmalıdır. Buna göre; öncelikle mahkumların gruplar halinde ayrı bir şekilde

¹⁷ Tülin Günşen İçli, **Kriminoloji**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, (Kriminoloji), s. 69.

¹⁸ Uzun, ss. 124-125; Üzülmmez, ss. 267-268.

¹⁹ İçli, Kriminoloji, s. 69.

²⁰ Füsün Sokullu Akıncı, **Kriminoloji**, Beta Yayıncılık, 10. Baskı, İstanbul, 2013, s. 120.

²¹ Sokullu Akıncı, s. 120.

²² İçli, Kriminoloji, s. 69.

²³ Sokullu Akıncı, s. 120.

²⁴ Uzun, s. 125.

²⁵ Timur Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, 2015, s. 128.

hapsedilmeleri gerekmektedir. Mahkumiyetleri bittikten sonra da bir meslekleri olması için çalıştırılmalarını, bu çalışmadan elde edilen gelirin bir kısmının suçtan zarar gören kişinin zararının karşılanması için kullanılmasını ve bu kişilere din ve ahlak eğitimi verilmesi gerektiğini savunmuştur²⁶.

Bentham da tıpkı Beccaria gibi yargıçların sınırsız bir takdir yetkisine sahip olmalarının kabul edilemez olduğunu düşünmektedir. Ancak, yarar düşüncesini ön planda tuttuğundan, amaca uygun olmayan veya etkin olmayacağı açık olan cezaların da verilmemesi gerektiği kanaatindedir²⁷.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; bu dönem düşünürleri ceza sorumluluğunun kaynağını kusura dayandırmışlardır²⁸. Onlara göre; kişi yasaya aykırı olduğunu bildiği bir eylemi gerçekleştirip gerçekleştirilmeme konusunda özgür olup gerçekleştirmeye kendi iradesiyle karar vermektedir²⁹. Ancak burada önemli olan birinci nokta; kişinin gerçekleştirdiği eylem nedeniyle ortaya çıkan zarardan sorumluluğundan bahsedebilmek için öncelikle eylemin kişiye isnat edilebilmesi ve isnat edilen bu eylemin serbest irade ile bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir³⁰. İkinci nokta ise; kişinin bu eylemi kusurlu olarak gerçekleştirmesidir. Yani temyiz kudretine ve irade serbestisine sahip olarak kendi seçimiyle bu eylemi gerçekleştirmiş olması gerekir³¹. Bu dönemde suç açıklanırken suçlunun kişiliği ve psikolojik durumu göz önünde bulundurulmamıştır. Çünkü irade serbestisinin herkeste aynı biçimde var olduğu kabul edilmiştir. Bu nedenle de cezaların şahsileştirilmesi söz konusu değildir³².

2. Pozitivist Okul

a. Genel Olarak

19. yüzyılın sonlarına doğru Klasik Okul savunucularının suçun kaynağını manevi unsura dayandıran cezalandırma sistemine göre hazırlanan ceza yasalarının

²⁶ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, ss. 33-34.

²⁷ Sokullu Akıncı, s. 121.

²⁸ Sulhi Dönmezer, "Ceza Sorumluluğunun Esası Bakımından Klasik Teori ve Teorinin Karşılaştığı İtirazlar", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 11, Sayı: 3-4, 1945, (Ceza Sorumluluğu), s. 65.

²⁹ Uzun, s. 119.

³⁰ Dönmezer, Ceza Sorumluluğu, s. 67.

³¹ Dönmezer, Ceza Sorumluluğu, s. 68.

³² Köni, s. 53.

suçun önlenmesine herhangi bir etkisi olmadığı, aksine Avrupa’da suç oranlarında ciddi artışların yaşandığı görülmüştür. Bu nedenle de Klasik Okul suçlulukla mücadelede yetersiz kaldığından şiddetli eleştirilere maruz kalmış ve farklı esaslara dayanan yeni bir ceza hukuku sisteminin oluşturulması fikri ortaya atılmıştır³³.

Bu dönemde Avrupa’da bilim ve fende yaşanan ciddi gelişmeler pozitif bilimlerin sahip oldukları yöntemlerin sosyal bilimlerde de kullanılabileceği düşüncesini yaratmıştır³⁴. Özellikle fen bilimlerinde uygulanan deney ve gözlem metodunun verdiği olumlu sonuçları gözlemleyen pozitivistler, bu yöntemlerin sosyal bilimlere ve bu noktada ceza hukukuna da uygulanabileceğini düşünmeye başlamışlardır³⁵.

Ceza sorumluluğunu kişinin serbest iradesine dayandıran Klasik Okul savunucularının aksine, Pozitivistler suç işleyen kişide irade serbestliğinin bulunmadığının bilimsel olarak kanıtlandığını bu yüzden de bireyin manevi sorumluluğu yerine sosyal tehlikeliliğinin göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmuşlardır. Klasik Okulun tersine soyut suç yerine somut suçluyu esas almışlardır. Onlara göre; suç işlemiş kişi bedensel veya ruhsal hasta olan kişidir ve kişi eğer suç işlemişse irade yeteneğine bakılmaksızın toplumun korunması için cezalandırılmalıdır³⁶.

Pozitivist Okul üç İtalyan düşünür tarafından kurulduğu için “İtalyan Okulu” olarak da adlandırılmaktadır. Bunlar Cesare Lombroso, Baron Raffaele Garofalo ve Enrico Ferri’dir. Lombroso görüşlerini 1876’da yayınlanan *Suç İşleyen İnsan*, Garofalo 1885’te yayınlanan *Kriminoloji* ve Ferri ise 1881’de yayınlanan *Cürmi Sosyoloji* isimli kitapları ile ortaya koymuşlardır³⁷. Bu nedenle de Pozitivist Okulun suç, suçlu ve cezai sorumluluk hususundaki görüşlerini daha iyi açıklamak için bu üç düşünürün fikirlerine kısaca değinilecektir.

³³ Dönmezer ve Erman, ss. 67-68.

³⁴ Akgün, s. 332.

³⁵ Dönmezer ve Erman, s. 69.

³⁶ Dönmezer ve Erman, s. 69; Akgün, s. 332; Köni, ss. 54-55.

³⁷ Üzülmez, s. 272.

b. Cesare Lombroso

Modern Kriminolojinin kurucusu olarak kabul edilen Lombroso Pavia Üniversitesinde adli tıp ve psikiyatri profesörlüğü yapmıştır. Aynı zamanda Torino Üniversitesi'nde psikiyatri ve adli antropoloji dersleri vermiş ve Pesora'da bir akıl hastanesinde yöneticilik yapmıştır³⁸.

Suç olgusunu soyut ve hukuki yönden incelemenin yetersiz olduğunu düşünen Lombroso suçluların dış özelliklerini incelemeye başlamıştır. Öncelikle fizikçi olarak katıldığı orduda askerler üzerinde gözlemler yapmış ve bu gözlemleri sonucunda suç işleyen askerlerin ortak özelliklerinin dövme yaptırmak, özellikle de müstehcen dövmeler yaptırmak, olduğu kanaatine varmıştır³⁹.

Bunun üzerine hastanelerde, cezaevlerinde suçluları ve akıl hastalarını gözlemlemiş, cezaevlerinde ölen suçluların cesetleri üzerinde otopsiler yaparak bu kişilerin diğer insanlardan farklarının neler olduğunu deney ve gözlemle ortaya koymaya çalışmıştır⁴⁰.

İncelemiş olduğu suçlulardan edindiği gözlemler sonucunda suçlu kişileri suçlu olmayanlardan ayıran birtakım fiziksel özellikler olduğunu tespit etmiş ve bu tespitler ile genellemeler yapmıştır. *Suç İşlemenin Sebepleri ve Önlenmesi* isimli kitabının "Atavizm" başlıklı dördüncü bölümünde bu tespitlerine yer vermiştir⁴¹.

Atavizm; "Organizmalarda evrimsel gelişim süresince ortadan kalkan bazı özelliklerin tekrar görülmesi, soya çekim⁴²" olarak tanımlanmaktadır. Atavizm ile açıklanan özellikler birlikte değerlendirildiğinde Lombroso'ya göre doğuştan suçlu kişiler; kafatasları normal insanlara göre küçük ancak kemikleri sert, çene, şakak ve elmacık kemikleri çıkık, büyük kulaklara sahip, gözleri keskin, vücut kılları az, kıvrıkcık saçlı, tembel, vicdan azabı duymayan, alkole meyilli ve hissiz insanlardır⁴³.

Lombroso, atavistik suçlular ile ilgili tespitlerini bir adım öteye taşıyarak bu kimselerde utanma ve acıma duygularının tamamen yitirilmesi durumunda insandan ziyade hayvan vafında sayılacaklarını, bu kişilerde kanibalizm eğilimleri

³⁸ Uzun, s. 127.

³⁹ Uzun, s. 128.

⁴⁰ Üzülmöz, s. 273.

⁴¹ Cesare Lombroso, *Suç İşlemenin Sebepleri Ve Önlenmeleri*, çev. Sadi Anadolu, Sebat Basımevi, 1935, s. 52.

⁴² TDK Büyük Türkçe Sözlük.

⁴³ Lombroso, ss. 52-53.

görülebildiğini ve hatta bu kişiler cinsel suçlara yöneldiklerinde bu yönelimin önceden rakibini öldürüp kan döktükten sonra dişisiyle çiftleşen hayvana benzediğini ileri sürerek, en korkunç suçların temelinde hayvani içgüdülerin yer aldığını ileri sürmüştür⁴⁴.

Lombroso, suçlular üzerinde yapmış olduğu incelemeler neticesinde atavizm yani doğuştan gelen anormallikler yanında patolojik olarak da birtakım anormalliklerin görülebildiğini tespit etmiştir. Bu anormallikler; anatomik olarak çok küçük veya çok büyük kafatası, basık kafa, huni şeklinde ve asimetrik göğüs yapısı, reflekslerde, işitme ve koklama duyularında bozukluktur. Bu belirtilere sahip olan kişilerde sara olduğunu ve bu hastalığa sahip suçlularda miyavlama, havlama, ısırma gibi eylemlerin gizli bir biçimde var olduğunu iddia etmiştir⁴⁵.

Lombroso'nun suçlu tasnifinde üç tip suçlu daha yer almaktadır; bunlardan ilki yarı suçlulardır. Bu suçlular; doğuştan suçlulardan ayrılmaktadırlar. Ancak yine de sara ve atavizmin etkilerini taşımaktadırlar. Bu kişiler, suç işlerken kötülük kastı ile hareket etmezler, suç işledikleri zaman pişmanlık duyarlar ve suçlarını çabuk itiraf ederler. Diğer grup; İhtiras suçlularıdır. Bu suçlular atavizm ve sara özelliği göstermezler. Özlerinde duygusal ve iyi huylu kimselerdir ancak aşk ve siyaset gibi güçlü duygular onları suça yöneltmektedir. Son grup tesadüf suçlularıdır. Bu suçluların suça yönelmelerinde atavizm ve saranın herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu kişiler suç işlemek için özel bir gayret içinde olmayıp, koşullar nedeniyle suç işlemektedirler⁴⁶.

Lombroso tespit etmiş olduğu suç tiplerine göre cezalandırma biçimlerinin nasıl olması gerektiğini de yine aynı eserinde açıklamıştır. Buna göre; ihtiras suçluları için en büyük cezanın vicdan azapları olduğu ancak yine de bu kimselere para cezası, hakim ihtarı, yaşadıkları yerden ayırma gibi cezaların da yeterli olacağını düşünmektedir. Fırsat suçluları olarak nitelendirilen içinde bulunduğu zor koşullar nedeniyle suça yönelmiş olan kişilere ceza verilmesine gerek olmadığı kanaatindedir. Çünkü bu tip suçlularda kasıt yoktur. Bunun gibi kasıt olmadan dikkatsizlik ve dalgınlık sebebiyle suç işlemiş kişilerin de cezalandırılmamaları gerektiğini ileri sürmüştür. Bu tip suçlarda zararın tazmini ile yetinilmelidir. Akıl hastası suçluların

⁴⁴ Lombroso, ss. 53-54.

⁴⁵ Lombroso, s. 54.

⁴⁶ Lombroso, ss. 54-55.

ise akıl hastanelerine yatırılmaları gerektiğini belirtmiş ve akıl hastanesine yatırılacak suçluları tespit etmiştir. Beş gruba ayırdığı akıl hastaları; diğer mahkumlar arasında akıl sağlıklarını yitirenler, haklarında cinayet gibi suçlardan soruşturma yürütülenler, beklenmeyen bir zalimlikle suç işleyenler, sara nöbetindeyken suç işleyenler, dejenerasyon belirtileri gösterenler ile hamilelik ve sarhoşluk gibi nedenlerle suç işleyenlerdir. Islahı mümkün olmayan yani mütemadi suçluların cezaevine göndermenin onlar için herhangi faydası olmayacağını bu nedenle de bu suçluların tıbbi bir komisyon kararıyla yaşadıkları yerlerden uzakta askeri disiplinle çalışmalarına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir⁴⁷.

c. Enrico Ferri

Ferri, Klasik Okulun cezalandırılmanın esasını irade özgürlüğüne bağlayan görüşlerini reddetmiştir⁴⁸. Ona göre; bireyler irade serbestliğine sahip olmayıp aksine hareketleri dışsal ve sosyal etkenlerle biçimlenir⁴⁹.

Ferri'ye göre; suça neden olan pek çok etken bulunmaktadır. Bunlar; doğuştan gelen yani antropolojik etkenler ile fiziksel ve toplumsal etkenlerdir. Antropolojik etkenler; suçlunun kişisel özelliklerini içermektedir. Bu özellikler yaşı, medeni hali, işi, eğitim durumu, yaşadığı yer, ait olduğu sosyal sınıf gibi özelliklerdir. Fiziksel etkenler; suçlunun ırkı, yaşadığı yerde görülen iklim özellikleri, toprak yapısı gibi etkenlerdir. Toplumsal etkenler ise; nüfus hareketliliği, göç, gelenek ve görenekler, dini özellikler, yasalar, ticari ve mali özelliklerdir⁵⁰. Bu etkenlerin hepsinin suçun işlenmesinde payları olmakla birlikte, bazı suçlarda bazı etkenler daha baskındır. Ancak antropolojik etkenler tüm suçlarda bulunmaktadır. Örneğin; doğuştan, akıl hastası veya ihtirasi suçlarda antropolojik etkenler; tesadüfi ve itiyadi suçlarda ise sosyal etkenler öne çıkmaktadır. Ferri, bu tespitleri neticesinde suçluları 5 gruba ayırmıştır⁵¹.

⁴⁷ Lombroso, ss. 57-58.

⁴⁸ Ferri'nin irade özgürlüğü konusundaki görüşü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmezer ve Erman, ss. 75-76.

⁴⁹ Dönmezer ve Erman, s. 76.

⁵⁰ Uzun, ss. 138-139.

⁵¹ Üzülmöz, s. 277.

Doğuştan suçlular; Ferri'nin suçlu doğanlar ile ilgili görüşleri Lombroso ile aynı doğrultuda olup, atavizm ile açıklanmaktadır. Bu kişiler fiziksel olarak belli değişiklikler göstermelerine ek olarak bir de ahlak yoksunlardır⁵². Merhamet ve acıma duygusuna da sahip olmayan bu kişiler suç işlerken umursamaz davranırlar⁵³. Suçla çok erken yaşta tanışan bu suçluların ıslahları da mümkün değildir⁵⁴.

Akıl Hastası Suçlular; bu kişiler tıbbi araştırmalar neticesinde akıl hastalığı teşhisi konulan suçlulardır. Ferri'nin akıl hastası tanımlamasına dahil olan suçlular arasında canî niteliğinde olanlar az görülmekle birlikte bu kişiler dışarıdan bile fark edilebilirler⁵⁵.

İtiyadı Suçlular; bu sınıfa dahil olan suçlular, aile ve sosyal çevrenin etkisi ile suç işlemeye başlayan ve bu eylemlerine devam eden kimselerdir. Bu kişiler doğuştan suç işlemeye meyilli olmamalarına rağmen gerek kötü yetiştirilmeleri veya aileleri tarafından terk edilmeleri gerek kötü sosyal çevreleri ve gerekse hapis hane ortamını görmeleri ve dışarı çıktıklarında topluma yeniden adapte olamamaları gibi sebeplerle suç işlemeye devam ederler⁵⁶.

Tesadüfi Suçlular; bu kişilerde antropolojik özellikler doğuştan suçlulara göre daha az etken olmasına rağmen, kendileri ahlaken zayıf olduklarından ortamın da etkisi ile suça yönelirler ve fırsat buldukça da suç işlemeye devam ederler⁵⁷. Bu kişilerin suç işlemelerinin nedeni genellikle işsizlik gibi olumsuz koşullar içinde olmalarıdır⁵⁸.

İhtirasi Suçlular; aşk ya da kıskançlık gibi yoğun duygular sebebiyle suça yönelen bu kişiler, o ana kadar düzgün yaşayan ve suç eğilimi göstermeyen kimselerdir. Ancak yaşadıkları yoğun duygular ve tutkuları nedeniyle suç işlerler⁵⁹. Bu kişiler işledikleri suç nedeniyle çok pişman olurlar ve hatta bu pişmanlıkları nedeniyle genelde intihara yönelirler⁶⁰.

Ferri, ceza sorumluluğunu sosyal sorumluluk esasına bağlamıştır. Bu noktada cezalandırma da sosyal savunma aracından başka bir şey değildir. Ona göre; kişiler

⁵² Uzun, s. 139.

⁵³ Akgün, s. 333.

⁵⁴ Timur Demirbaş, **Kriminoloji**, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, (Kriminoloji), s. 239.

⁵⁵ Uzun, ss. 139-140.

⁵⁶ Uzun, s. 140.

⁵⁷ Uzun, s. 141; Akgün, s. 333.

⁵⁸ Demirbaş, Kriminoloji, s. 240.

⁵⁹ Uzun, s. 140-141.

⁶⁰ Demirbaş, Kriminoloji, ss. 240.

yapmış oldukları her eylemle sosyal çevrelerinde belirli neticelere sebep olurlar ve bu yüzden de gerçekleştirdikleri bu eylemlerin sonuçlarına da katlanmakla yükümlüdürler⁶¹.

Kişi, suç işlemekle toplum için tehlikeli hale gelmiş bulunmaktadır. Tehlikelilik oranları ise yeniden suç işleyip işlememe durumlarına göre değişmektedir. İhtirasi suçlularda yeniden suç işleme oranı düşük; doğuştan, akıl hastası ve itiyadi suçlular da ise oldukça yüksektir. Bu durumla bağlantılı olarak da ihtirasi suçlularda sosyal hayata uyum sağlama oranı yüksek, doğuştan suçlularda ise son derece düşüktür. Bu yüzden cezanın şahsileştirilmesi suçluların topluma yeniden kazandırılması konusunda önemlidir⁶². Cezanın şahsileştirilmesi noktasında hangi suçlunun ne şekilde cezalandırılması gerektiği de Ferri'nin teorisinde bulunmaktadır. Buna göre; ıslah edilmelerinin hiçbir yolu bulunmayan doğuştan suçlular müebbet hapis cezası ile cezalandırılmalıdırlar. Akıl hastası suçlular; süresiz olarak, akıl hastaları için özel olarak kurulmuş yurtlara kapatılmalıdırlar. Mükerrer itiyadi suçluların doğuştan suçlular gibi müebbet hapis cezası ile cezalandırılmaları, tesadüfi suçluların ise, itiyadi suçluya dönüşmedikleri takdirde durumlarını kötüleştirmeyecek yaptırımlara tabi tutulmaları gerekmektedir. Son olarak ihtirasi suçlular ıslah olabilecek yapıda olduklarından ve vicdan azabı da yaşadıklarından bu kişiler hakkında yaptırıma gerek yoktur⁶³.

d. Baron Rafeale Garofalo

Ceza Hukuku profesörü olan Garofalo suçluluk ve cezalandırma konularına ilişkin görüşlerini *Criminologia* isimli eserinde açıklamıştır⁶⁴. Garofalo da Lombroso ve Ferri gibi Darwin'in evrim kuramını temel almasına rağmen bu iki pozitivist düşünürün suçluyu anlatırken suçun tanımından kaçınmalarını eleştirmiştir⁶⁵. Suçluların insanın antropolojik ve ruhsal yapısına göre tarif edilmesi yönünde yapılan çalışmaların ceza kanunlarınca uygulanabilirliğinin önemine dikkat çeken Garofalo'ya göre; kanunun suçlu kabul ettiği kişiler her zaman biyolojik özelliklerine

⁶¹ Dönmezer ve Erman, s. 81.

⁶² Dönmezer, Sulhi. "Tehlikeli Hal Meselesi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 10, Sayı: 1-2, 1944, (Tehlikeli Hal), s. 184.

⁶³ Demirbaş, Kriminoloji, ss. 239-240.

⁶⁴ Uzun, s. 143.

⁶⁵ Uzun, s. 143.

göre belirlenen suçlu tiplerine uygun olmamaktadır. Bu nedenle de suç kavramının bu kadar üzerinde durulmasına rağmen tanım yapmaktan özellikle kaçınılması ve tanımın hukukçulara bırakılmasını eleştirmiştir. Ona göre önemli olan; suçun tanımının öncelikle sosyolojik olarak yapılmasıdır. Çünkü suçların belirlenmesinde önemli olan; suçların teknik anlamıyla sözcüklere dökülmesi değil, kanunları bilen bilmeyen herkesin kabul edebileceği bir anlama ve açıklamaya sahip olmasıdır⁶⁶.

Garofalo, tabii suç doktrini ile ilgili uzun açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalar sonucunda ona göre suç; her zaman zararlı ve ahlaka aykırı bir eylemdir⁶⁷. Bu noktada suç; yalnızca zarar veren, ahlak dışı fiillerden oluşmakla kalmaz; suça vücut veren bu eylemler aynı zamanda ahlak dışı eylemlerin en bayağı şeklini oluşturur⁶⁸. Sonuç olarak; zarar verici eylemin suç olarak kabul edilebilmesi için ahlak dışı olması zorunludur. Ahlak denilen kavram ise merhamet ve doğruluk duygularında bulunmaktadır. Bir eylemin suç niteliğinde olması için en yüksek adalet duygularını ihlal etmiş olması aranmaz, o toplumdaki orta düzeydeki adalet duygularına zarar vermesi yeterlidir⁶⁹. Eğer bir eylem; herhangi bir hakka tecavüz niteliğinde değilse, merhamet ve doğruluk duygularına da zarar vermezse, o eylemin suç olarak nitelendirilmesi mümkün değildir⁷⁰. Örneğin; siyasi suç toplumun ahlaki düşüncelerine zarar vermedikçe, kanunlar tarafından suç olarak kabul edilip cezalandırılrsa dahi tabii suç niteliğini haiz değildir. Bunun gibi; savaş zamanında, askerden firar etmek, vatana ihanet etmek, casusluk gibi eylemler gerçek anlamda suç niteliği kazanırken, barış zamanında siyasi suçlar gibi bu suçlar da tabii suç niteliğini kaybederler⁷¹. Böylece suçun ne olduğu belirlendikten sonra suçlu; kendisinde merhamet ve doğruluk özelliklerinden herhangi birinin mevcut olmadığı, zaafa uğramış olan kişidir. Çünkü eğer kişi bu duygulardan birinden mahrumsa toplumla uyumu mümkün değildir. Mesela; yüksek ahlaki duygulara sahip, adalet, şeref, nezaket kurallarının zorunlu olduğu dar topluluklarda bu özellikleri taşımayan bireyler o çevreye uyum sağlayamazlar. Ancak büyük topluluklarda en temel nitelikli

⁶⁶ Baron Rafaele Garofalo, **Criminologia Suç, Suçlu Ve Ceza**, çev. Muhittin Göklü, Nurgök Matbaası, 1957, ss. 25-26.

⁶⁷ Garofalo, s. 28.

⁶⁸ Garofalo, s. 42.

⁶⁹ Garofalo, s. 53.

⁷⁰ Garofalo, s. 57.

⁷¹ Garofalo, s.59.

ahlaki duygular aranmaktadır. Böyle topluluklarda kişi en temel ahlak duygularını çiğnediği takdirde ortada suç vardır denilebilir⁷².

Bu tanımlamalardan sonra Garofalo'nun suçlu tasniflerine bakmak yerinde olacaktır. Öncelikle Garofalo da Lombroso ve Ferri'nin ilk insan tipine sahip suçlu tiplerini kabul etmektedir. Kendi yaşadığı deneyimlerden de azılı katil diye tabir ettiği suçluların bu fiziksel özelliklere sahip olduklarını tespit ettiğini belirtmiştir⁷³. Ancak her ne kadar suçluların anatomik olarak birtakım anormallikleri olduğu kabul edilse bile; bu kişilerin yalnızca fiziksel özelliklerine göre belirlenemeyeceğini, bunun yanında ruhsal ve düşünsel olarak da birtakım anormalliklere sahip olduklarını savunmaktadır⁷⁴. Garofalo, suçluyu diğerlerinden ayıran doğuştan sahip olunan özellikler yanında çevresel etkenler, maddi ve ahlaki koşullar, örf ve adetler, alkolizm ve iklim gibi koşulların da kişiler üzerindeki etkilerine değinerek suçluları iki gruba ayırmaktadır. Bunlar; “Tesadüfi Suçlular” ve “İnsiyaki Suçlular”dır. Tesadüfi suçlular; dış dünyadan etkilenen, çevresel faktörlere karşı koymada yetersiz olan bu nedenle de suça yönelen kimselerdir. İnsiyaki suçlular ise; ruhsal sezme gücü ve muhakeme yeteneğinden yoksun olan suçlulardır⁷⁵.

Garofalo'ya göre tipik suçlu; egoizme sahip, merhamet ve adalet duygusundan tamamen yoksun olan suçludur. Bu kişi, fırsat buldukça hırsızlık yapar, cinayet işler. Tipik suçlunun suç işleme nedenini de atavizme bağlar. Bu kişileri; vahşi, ucube ve hatta canavar olarak nitelendirir⁷⁶.

Garofalo, suç ve suçlu kavramlarını açıkladıktan sonra bu kişilerin nasıl cezalandırılmaları gerektiğini de açıklamıştır. Buna göre; suçlular cezalandırılırken suçlunun yeniden topluma kazandırılıp kazandırılmayacağına belirlenmesi gerekmektedir. Eğer ahlaken anormal olan bu kişi topluma yeniden kazandırılmayacaksa onun toplumdan ayıklanması yerinde olacaktır. Bunun yolu ise; öncelikle bu kişinin yaşadığı çevreden uzaklaştırılarak yeni bir çevrede yaşamasının sağlanmasıdır. Eğer bu sağlanamıyorsa idam cezası ile bu kişinin öldürülmesi gerekmektedir. Bu noktada müebbet hapis cezası faydasızdır. Çünkü af ya da hapisten kaçma suretiyle bu kişiler yeniden topluma karışabileceklerdir. Daha

⁷² Garofalo, s. 80.

⁷³ Garofalo, s. 90-91.

⁷⁴ Garofalo, s. 92.

⁷⁵ Garofalo, ss. 107-108.

⁷⁶ Garofalo, ss. 116-119.

düşük suçlar için ise bu cezaların ağır olacağı kanaatini taşıyan Garofalo'nun önerisi; tazmindir. Bu kişilerde merhamet ve doğruluk duygularından birisi eksik olup eğer kişi topluma yeniden adapte olabilecek konumda ise; bu kişinin işlediği suç nedeniyle ortaya çıkan zarara suçtan zarar gören kişinin uğramış olduğu manevi zararın da eklenmesi suretiyle tanzim etmesi yoluyla cezalandırılması yeterli olacaktır. Eğer suçlu maddi olarak bu cezayı karşılayamayacak durumda ise; zarar tanzim edilene kadar zorunlu çalışmaya tabi tutulması gerekmektedir⁷⁷.

B. Suç ve Sapma Kavramları Arasındaki İlişki

1. Genel Olarak

Kriminoloji biliminin çalışma alanını suç, suçlu ve suçun önlenmesi konuları oluşturmaktadır. Ancak sosyal düzenin kurulması ve korunması noktasında suçların belirlenmesi ve önlenmesi önemli olmakla birlikte, suç ile çoğu noktada kesişen ancak belli özellikleriyle de suçlardan ayrılan sapma kavramının ne olduğu, sapma olarak nitelendirilen davranışların nitelikleri ve sapkın kişiden ne anlaşılması gerektiği de oldukça önemlidir. Bu yüzden sapıcı davranışlar da kriminolojinin konusunu oluşturmaktadır. Çalışmamızın bu kısmında sapma kavramı ve sapmanın suçla ilişkisi hakkında genel bilgiler verilecektir.

2. Uyma

Her insan bir toplumun üyesi olarak dünyaya gelir. Dünyaya geldiği ilk günden yaşamının son gününe kadar da toplumun bir parçası olarak yaşar. Bireylerin yaşadıkları toplumdan birtakım beklentileri; toplumun da bireylere yüklediği bazı görevler bulunmaktadır. İşte bu beklenti ve görevler arasındaki dengenin sağlanması da kişilerin gerek toplum tarafından kendilerine biçilen, gerekse kendi ilgi ve kabiliyetleri sonucu edindikleri rol ve statülerine uygun davranışları ile olur. Çünkü sosyal yaşamda gerçekleştirilen her eylem diğeri ile etkileşim içerisinde olup bir

⁷⁷ Uzun, ss. 147-148.

kişinin kendisinden beklenen rol veya statüye aykırı davranması diğerlerini de olumsuz etkiler⁷⁸.

Toplumsal hayatın devamlılığının sağlanması ile o toplumun sahip olduğu değerlerin korunması arasında doğru orantı bulunmaktadır. Toplumsal değerler ise; toplumun bütünlüğünün korunması amacıyla hizmet eden denetleme araçlarından biri olup o toplumda kabul gören, hangi davranışın iyi hangisinin kötü, hangisinin istenen hangisinin istenmeyen olduğunu belirleyen ölçüdür⁷⁹. Sadece belirli toplumlara özgü değerler olduğu gibi yardımseverlik, adalet, hürriyet gibi evrensel değerler de bulunmaktadır. Kişinin bu değerlere uyması toplumda kabul görür ve takdirle karşılaşır. Ancak kişi bu değerlere uymama yönünde bir eğilim gösterirse, toplum tarafından birtakım yaptırımlara maruz bırakılır⁸⁰.

Bireylerin uymaya yönelik davranışlarının altında iki neden vardır. Kişinin topluma uymasının altında yatan nedenlerden biri; kendisini yetersiz hissettiği konularda çevresini izleyerek onlarla aynı doğrultuda davranmasıdır. Bu noktada kişinin topluma uyması ile o konu hakkında kendisini ne kadar yetersiz hissettiği noktasında doğru orantı bulunmaktadır. Bilgisi ne kadar yetersiz ise çevresindekilere de o denli fazla uyar⁸¹. Bireyin uyma davranışı göstermesinin altında yatan bir diğer neden ise; bireyin toplum tarafından dışlanma, sevilmemeye gibi yaptırımlarından çekinmesidir. Toplum tarafından uygulanacak olan yaptırımdan korkan kişi uyma eğilimi göstermektedir⁸².

Toplumsal değerlerin o toplumda yerleşmeleri ve varlıklarını sürdürebilmeleri toplumsal norm haline almaları ile mümkündür. Toplumsal normlar; bireylerin yapmaları ya da yapmamaları istenen davranışlar konusunda getirilen kurallardır⁸³. Bu kurallar toplumsal düzenin devamlılığı için önemli olduğundan toplum; bireylerin bu kurallara uymalarını bekler, hatta bu kurallara uyulması için birtakım baskı araçları kullanır⁸⁴.

⁷⁸ Yasemin Işıқтаç, **Hukuk Sosyolojisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013, (Sosyoloji), s. 168.

⁷⁹ Işıқтаç, Sosyoloji, s. 171, Halil İbrahim Bahar, **Sosyoloji**, Uşak Yayınları, Ankara, 2009, s. 64.

⁸⁰ Işıқтаç, Sosyoloji, s. 171.

⁸¹ Engin Topuzkanamış, **Hukuk ve Disiplin Modern Toplumda Hukuka Uymanın Dayanakları**, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, 2014, s. 123.

⁸² Topuzkanamış, ss. 123-124.

⁸³ Bahar, s. 64.

⁸⁴ İçli, Kriminoloji, ss. 21-22.

Bireylerin, çocukluk çağından itibaren aileleri tarafından ödüllendirme yoluyla iyi davranışlara yönelimi teşvik edilirken, cezalandırma yoluyla kötü davranışlardan kaçınmaları sağlanır. Ödüllendirme ve cezalandırma yöntemi bireyde küçük yaşlardan itibaren toplumsal normların kanıksanmasını sağlar. Bu şekilde yalnızca nasıl bir birey olunması gerektiği değil aynı zamanda nasıl biri olunmaması gerektiği de belirlenmiştir. Toplumsal kurallara uymak hem bireyler hem de toplum için her zaman daha kazançlıdır. Toplumsal normlara uyulması hem toplumda kabul görme sonucuna yol açtığından birey için hem de bu şekilde düzen ve uyum korunduğu ve toplumdaki işler kesintiye uğramadan devam ettiğinden toplum için faydalıdır. Ancak bazen bireyler yaşadıkları toplumun kendilerine biçtiği role ve toplum tarafından genel olarak kabul gören normlara aykırı davranma yolunu seçerler⁸⁵.

3. Sapma

Sapma ve sapkın davranıştan ne anlaşılması gerektiği konusunda değişik tanımlamalar yapılmış olmakla birlikte sapma en kısa haliyle norm ihlalidir⁸⁶. Toplum tarafından uygun görülen veya yapılması yasaklanan davranışlardan farklı davranılması sapma olarak nitelendirilir⁸⁷. Bir diğer tanımla; toplum tarafından normal veya normal olmayan olarak ikiye ayrılan davranıştan normal olmayanın yapılması sapma olarak nitelendirilir⁸⁸.

Hangi davranış biçimlerinin sapma niteliğinde olduğu toplumdan topluma ve zamandan zamana değişiklik gösterir. Bu nedenle de sapmanın her toplum için, her dönem geçerli tanımının yapılması mümkün değildir. Toplumsal yapıda zamana bağlı yaşanan değişiklikler, toplum tarafından kabul edilen normları da etkiler. Bir dönem sapkın olarak nitelendirilen bir davranış yıllar sonra normal bir davranış olarak kabul edilebilir. Bu durumun aksi de mümkündür. Yine benzer biçimde normlar toplumdan topluma hatta toplum ile alt toplum arasında da değişiklik

⁸⁵ Bahar, s. 118.

⁸⁶ Osman Dolu, **Suç Teorileri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 34.

⁸⁷ Sokullu Akıncı, ss. 36-37.

⁸⁸ Bahar, s. 117.

gösterdiğinden sapma niteliğindeki eylemler de değişiklik göstermektedir. Bu yüzden de nitelendirme yapılırken toplumun o dönemdeki yapısına bakmak gerekmektedir⁸⁹.

Sapkın davranışlar toplumun normal olarak kabul ettiği davranışların karşısında yer aldığından; toplum tarafından kötü, çirkin, kabul edilmeyen ve zararlı olarak nitelendirilir. Bunun sonucunda da toplum tarafından anormal olarak nitelendirilen kişi ayıplanma ve dışlanma gibi müeyyideler ile karşılaşır⁹⁰.

Yukarıda da açıklandığı üzere; bireylerin toplumsal normlara uygun davranması kendileri için daha kazançlı iken niçin sapma yolunu tercih ettikleri merak konusu olmuştur. Bunun öncelikli nedenlerinden birisi, toplumsal kontrol mekanizmasının zayıflamasıdır. Toplumsal kontrol mekanizmasının zayıflamasının nedeni ise bireyde “ben” duygusunun baskın olmasıdır. Bireydeki benlik duygusu toplumsal normların sınırlarını zorlamaktadır. Tıpkı toplumun temel yapı taşı olan ailede bireyin ebeveynlerinin sınırlarını aşma eğiliminde olması gibi, toplum içinde de kişi; kendi istekleri ile toplumsal kontrolü aşma eğilimindedir. Bireylerin bu eğilimleri ise toplumsal kontrol mekanizmasını yer yer zayıflatmakta bunun sonucunda da toplumsal normlardan sapmanın önü açılmış olmaktadır⁹¹.

Sapıcı davranışlar her ne kadar toplumsal normlara aykırı ve toplum tarafından da bu davranışı gerçekleştiren sapmış kişinin damgalanmasına neden olsa da her koşulda kötü olarak nitelendirilmemesi gerekmektedir. Çünkü bir dönem sapmış olarak nitelendirilen davranışlar yeni bir toplumsal normun başlangıcı anlamını da taşıyabilir. Pek çok kişi tarafından istikrarla gerçekleştirilen sapıcı eylemler neticesinde yeni kurallar ortaya çıkmaktadır⁹². Bu anlamda sapıcı davranışlar yenilikçi olduğundan toplumda devinimlere ve değişikliklere de yol açabilmektedir. Sapıcı davranışların yararlı olarak nitelendirilebilecek bir diğer yönü ise; meydana geldiği toplumda iyi ve kötü kavramları arasındaki sınırı belirginleştirmesi ve meydana geldiği toplumda kişiler arasındaki birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirebilmesidir⁹³.

⁸⁹ Bahar, s. 117.

⁹⁰ Bahar, s. 117.

⁹¹ Bahar, s. 118.

⁹² Sulhi Dönmezer, **Sosyoloji**, Savaş Yayınevi, Ankara, 1984, (Sosyoloji), s. 282.

⁹³ Antony Giddens, **Sosyoloji**, çev. Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, 2008, İstanbul, s. 845.

4. Sapma ve Suç Arasındaki İlişki

Kişilerin toplumsal normlara uymalarını sağlamak için emir ve yasak gibi müeyyideler düzenlenir. Bu kurallar başlangıçta kaynağını örf, adet ve ahlak kurallarından almakta iken zamanla toplum yapısının karmaşıklaşması sonucunda devlet tarafından düzenlenmeye başlanmışlardır. Bazı toplumsal normlara aykırılıklar devlet tarafından suç olarak nitelendirilir ve bu suçların cezalandırılmasını da yine devlet üstlenir. Bu şekilde sapma ve suç kavramları da birbirinden ayrılmış olur. Sapma her türlü toplumsal norm ihlali olarak nitelendirilirken, suç kanunlar yoluyla yasaklanmış olan ve cezalandırılması da yine kanunlar yolu ile belirlenen norm ihlalleri olarak nitelendirilir⁹⁴.

Suç ve sapma kavramları arasındaki en temel fark; bu eylemlerin sonucunda karşılaşılan müeyyidenin niteliğidir. İster suç ister sapma olarak nitelendirilsin norm ihlali niteliğindeki eylemlerin karşısında bir yaptırım yer almaktadır. Ancak bu yaptırımların niteliği farklıdır. Suçlar kanunlarla düzenlenen ve karşılığında yine kanunlarla bir cezai yaptırıma bağlanan eylemlerdir. Ancak sapma niteliğindeki davranışların müeyyidesi toplum tarafından ayıplanma, dışlanma gibi tepkilerdir⁹⁵.

Bunun yanında sapma ve suç niteliğindeki eylemlerin kesiştiği noktalar da bulunmaktadır. Bu noktalar ne kadar fazla ise devlet ile toplum arasındaki uyum da aynı oranda güçlüdür. Suçlar devlet tarafından düzenlenen yasalar ile belirlenirken, sapma kaynağını toplumsal normlardan alır. Bu nedenle de toplumda sapmış olarak nitelendirilen davranışın aynı zamanda suç olarak düzenlenerek cezai yaptırıma bağlanması bu uyumu güçlendirir. Aynı zamanda toplumsal düzenin korunmasına da katkı sağlar⁹⁶.

Sapmış davranışlar ile suç olarak düzenlenen eylemler çoğu noktada kesişmeler de aralarında pek çok farklılık bulunmaktadır. Toplum tarafından sapmış olarak nitelendirilen birçok davranış suç olarak düzenlenmediği gibi, özellikle idari suçlar gibi kaynağını doğal hukuktan almayan, toplum tarafından da sapmış olarak

⁹⁴ İçli, Kriminoloji, s. 22.

⁹⁵ Dolu, s. 34.

⁹⁶ Dolu, s. 35.

nitelendirilmeyen suçlar da bulunmaktadır⁹⁷. Sonuç olarak; aralarındaki güçlü ilişkiye rağmen her suç sapma, her sapma ise suç değildir⁹⁸.

II. FEMİNİST KRİMİNOLOJİ

A. Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet; kadınlar ve erkekler arasındaki farklılık gösteren fizyolojik özellikleri belirlemek için kullanılan bir kavramdır. Buna göre; kişiler sahip oldukları cinsel organlarına ve bu organlara bağlı olarak sperm ya da yumurta üretebilme özelliklerine, vücutlarında baskın olan hormonlarının östrojen mi testosteron mu olduğuna veya doğurabilme ve emzirebilme yetenekleri olup olmamasına göre “dişi” veya “erkek” olarak tanımlanırlar⁹⁹. Cinsiyet özellikleri ile değerlendirildiklerinde erkek ve dişi arasında farklılıkların bulunduğu aşikârdır. Biyolojik açıdan bakıldığında bu farklılıkların farklılaşma sonucu ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Buna göre; aslında birbiriyle benzer olan hücrelerin farklı işlevler yürütmeleri nedeniyle farklılaşmaları söz konusudur. Bu yalnızca insanlar için değil, üreme yeteneği olan diğer canlılar için de böyledir. Zaman içerisinde insan topluluklarında dişi ve erkek arasındaki bu biyolojik farklılıklara sosyal yönden de bazı özellikler eklenmiştir. Bu özellikler ile insanların yalnızca üreme yetenekleri nedeniyle “dişi” ve “erkek” olarak farklılaşmalarının yanında toplumun beklentilerinin eklenildiği “kadın” ve “erkek” modeliyle toplumsal cinsiyet rolleri ortaya çıkmıştır. Bu şekilde yalnızca üreme konusunda var olan bu farklılıklar, sosyal yaşamın hemen her alanına sirayet eden ve cinsiyetlerin birbiri ile çatıştığı ve diğerini dışladığı bir ayrışmaya dönüşmüştür¹⁰⁰.

Toplumsal cinsiyet; ataerkil bakış açısı ile oluşturulan, o toplumdaki kadın ve erkek bireylere yönelik algı ve beklentileri ifade eden bir kavramdır. Hangi davranışların kadınsı hangilerinin erkeksi olduğu, olaylar ve durumlar karşısında kadın ve erkeğin nasıl tepki vermesi gerektiği ile ilgili toplum beklentileri toplumsal

⁹⁷ Demirbaş, Kriminoloji, s. 33.

⁹⁸ Dolu, s. 36; Demirbaş, Kriminoloji, s. 33.

⁹⁹ Meltem Çiçeklioğlu, “Toplumsal Cinsiyet”, **Geniş Ufuklar: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**, (Ed. Meltem Çiçeklioğlu), İlya Yayınevi, İzmir, 2012, s. 19.

¹⁰⁰ Nicole-Claude Mathieu, “Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet”, **Eleştirel Feminizm Sözlüğü**, (Hazırlayanlar Helena Hirata, Françoise Laborie, Hélène L Doaré, Danièle Senotier), çev. Gülnur Acar Savran, Dipnot Yayınları, Ankara, 2015, ss. 76-77.

cinsiyet kavramını oluşturur. Toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin gerektirdiği tavır ve davranışların neler olduğu kişiye doğduğu andan itibaren evde, okulda, sosyal çevresi içinde, işyerinde, örf, adet ve din kuralları yoluyla öğretilir ve bu role uygun davranması gerektiği kendisine dikte edilir. Bu roller erkek egemen zihniyetle oluşturulduklarından kadın ikincil, pasif ve güçsüz durumdadır. Tüm bunların ötesinde kadına, güçsüzlüğünün onun biyolojik özellerinden kaynaklandığı, bu nedenle de kadının edilgenliğinin ve ikincilliğinin değişmezliği kabul ettirilmeye çalışılmaktadır¹⁰¹.

Toplumsal cinsiyet kurgusu içerisinde; kişiler biyolojik cinsiyetlerinden ayrıştırılarak gelenek ve kültür öğeleriyle de desteklenen “kadınlık” ve “erkeklik” kavramları ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden de toplumsal cinsiyet rolleri; topluma, döneme ve kültüre göre değişkenlik gösterir. Fizyolojik ve biyolojik cinsiyet özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar doğaldır ve değişmez. Ancak özünde bir kurgu olan, toplumsal algı ve beklentilerden oluşan toplumsal cinsiyet rolleri değiştirilebilir niteliktedir¹⁰².

Bireyler daha dünyaya gelmeden evvel toplumsal rol kalıplarının belirlediği beklentiler ortaya çıkmaktadır. Örneğin; anne karnındaki bebeğin cinsiyeti öğrenilir öğrenilmez kız bebek için pembe, erkek bebek için mavi rengin tercih edildiği eşyalar alınır. Erkek çocuklara oyuncak olarak arabalar ve silahlar alınırken kızlara bebekler ve evcilik oyuncakları alınır. Henüz küçük bir çocukken dahi kız çocuklara annelik ve ev hanımlığı aşılanırken erkeklere de her zaman güçlü olmaları, meslek sahibi olmaları empoze edilir. Kız çocuklarının ilgi alanları ev içi ile sınırlandırılırken erkek çocuklar dış dünyada güçlü, becerikli, başarılı olmaları için desteklenirler. Okulda da bu farklılaşma devam eder. Ders kitaplarında, hikaye ve masallarda dahi kadın ve erkek kimliği üzerinden farklı toplumsal beklentiler yansıtılır. Ergenlik döneminde gelindiğinde de durum değişmez. Kızlar ailelerinin yoğun baskısına maruz kalırken erkekler daha rahat bir ortamda bu dönemi tamamlarlar. Kızlar çoğu şeyi ailelerinden gizlemek zorunda kalarak yaşarlarken erkekler aileleri ile rahatça konuşma ve yaşadıklarını paylaşma özgürlüğüne sahip olurlar. Kız çocukları üzerinde doğumlarından başlayan ve ergenlik döneminde de

¹⁰¹ Çiçeklioğlu, s. 19.

¹⁰² Türkan Yalçın Sancar, **Türk Ceza Hukukunda Kadın**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, ss. 42-45.

süren bu baskı ortamı onların kişilik özelliklerine ve meslek seçimlerine de yansımaktadır. Sürekli baskılanmaya alışmış olan kız çocukları çoğu zaman büyüyüp kadın olduklarında da bu çekingenliği üzerlerinden atamamaktadırlar. Erkekler bebekliklerinden itibaren sadece biyolojik olarak erkek olmaları sebebiyle elde etmiş oldukları ayrıcalıklı durumun rahatlığını büyüdüklerinde de yaşamakta, toplumsal veya özel alanda karşılıklarına çıkan kadınlarla olan ilişkilerinden de bu ayrıcalıklı hali sürdürme çabası içinde olmaktadır¹⁰³.

Toplum içerisinde kadının üstlenmek ve yine o toplumda belirlenen standartlara göre en doğru biçimde yürütmek zorunda olduğu iki temel görev bulunmaktadır. Bu görevlerin başında kuşkusuz annelik gelmektedir. Kadının her halükarda anne olması ve aynı zamanda da ilgili, şefkatli bir anne olması aranmaktadır. Anneliğin yanı sıra kadından beklenen diğer önemli görev ise evin en iyi biçimde idare edilmesidir. Kadın ve erkek eşit koşullarda bir araya gelerek aile kurmakta ancak evin idaresi yani evin tüm işleri kadınlık ile özdeşleştirilmektedir. Ev içinde yürütülen işler ve aile bireylerinin bakım görevleri kadınlar tarafından yürütülür. Bu görevler yürütüldüğü müddetçe kimse tarafından fark edilmez ancak yapılmadıklarında görünür olurlar. Bu işlerin bir diğer özelliği de kadınların bu emeklerinin karşılığını maddi bir kazanca dönüştürememeleridir. Kadınlar hem mesleklerini icra edip hem de ev işleri ve annelik görevlerini de yerine getirerek gün içinde erkeklerden daha fazla emek harcasalar dahi yine de evin reisi erkektir. Ailenin bunun yanında kadının korunması da erkeğin görevidir¹⁰⁴.

Toplumsal cinsiyet rollerini ataerkillikten ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Kadın toplumun kendisine uygun gördüğü roller kapsamında güçsüz ve erkeğe bağlı konumda olmaktadır. Kadın ya ekonomik özgürlüğü olmadığından erkeğe bağımlıdır ya da iş hayatına atılmakla birlikte bu kez de ucuz iş gücü olarak yine erkeğe bağımlı kalmaktadır¹⁰⁵.

Bunun yanında ataerkil toplumsal cinsiyet algısı yalnızca kadın erkek ilişkileri ile kendisini göstermez. Ataerkillik bireysel ilişkilerin de ötesinde kendini göstermektedir. Örneğin; “savaş” simgesel olarak kadın ve erkeğe biçilen rollerin

¹⁰³ Fatma Berkiten Ergin, “Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Görünmezlik”, **Kadın Kitabı**, (Ed. Münevver Tekcan), Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2013, ss. 60-61; Çiçeklioğlu, ss. 20-21.

¹⁰⁴ Berkiten Ergin, ss. 61-62.

¹⁰⁵ Yalçın Sancar, s. 44.

kendini açıkça gösterdiği bir kavramdır. Buna göre; “ulus” erkek ile “vatan” ise kadın ile ilişkilendirilmektedir. Vatan yani “kadın”, “erkek” yani ulusun koruması gereken namusu olarak görülmektedir. Sivil yaşamda hiçbir kadına tecavüz etmeyecek olan erkeklerin işgal ettikleri yerlerdeki kadınlara tecavüzü meşru görmelerinin nedeni de bu düşünce yapısından kaynaklanmaktadır. Ataerkil zihniyet savaşlarda yaşanan tecavüz olaylarının kadınlar üzerinde bıraktığı derin yaralar ile ilgilenmez, kadını korumak erkeklik onuru sayıldığından kadının korunamayıp tecavüze uğraması erkek onurunu kıran bir konu olarak değerlendirilir. Bu nedenle de tecavüz vakaları aynı zamanda etkin bir savaş silahı olarak görülmektedir¹⁰⁶.

Sonuç olarak; erkek ve kadın arasında fizyolojik cinsiyet farklılıkları doğal olarak mevcut olmakla birlikte, sosyal cinsiyet rolleri, dönemden döneme, toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Bireyler dünyaya geldikleri ilk günden itibaren kendilerini toplumdaki algıya göre kadınlık ve erkekliği öğrenme süreci içerisinde bulurlar. Toplumsal cinsiyet rolleri ile doğulmaz. Bu roller toplumun değişik mekanizmaları ile bireye öğretilir ve benimsetilir. Bu roller değiştirilebilir niteliktedir. Değiştirilebilir nitelikte olması sebebiyle kadınlar kendilerine biçilen bu ikincil ve edilgen rollere karşı başkaldırmışlardır. Bu başkaldırışın sonucunda ise “feminizm” ortaya çıkmıştır.

B. Feminizm

1. Genel Olarak

Kadın mücadelesi hareketi olarak feminizm; erkekler ile kadınlar arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan eşitsizlikler sonucu kadınların sürekli ezildiği ancak bu ilişkilerin doğal olmadığı, bu nedenle de değiştirilebilir olduğu düşüncesi sonucu ortaya çıkmış olan mücadeledir. Kadınların eşitlik mücadelesinin temelinde evrensel haklar yer almakta, bu mücadelenin hukuki temelleri ise; Amerikan ve Fransız devrimleriyle ortaya çıkan kişi haklarına dayanmaktadır¹⁰⁷.

Feminizm tarihine bakıldığında değişik dönemlerde kadın mücadelesinin merkezinde yer alan konular ve mücadelenin şekline göre birtakım farklılıklar

¹⁰⁶ Yalçın Sancar, ss. 45-46.

¹⁰⁷ Dominique Fougeyrollas-Schwebel, “Feminist Hareketler”, **Eleştirel Feminizm Sözlüğü**, (Hazırlayanlar Helena Hirata, Françoise Laborie, Héléne L Doaré, Danièle Senotier), çev. Gülnur Acar Savran, Dipnot Yayınları, Ankara, 2015, s. 156.

olduğu görülmektedir. Bu dönemler de “dalgalar” olarak nitelendirilmektedir. Birinci dalga 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. Bu dönem daha çok kadınların oy hakkı taleplerini içermektedir. 1960’lardan başlayarak 1980’lere değin sürmüş olan ikinci dalga ise; feminist düşüncenin kuramsallaştığı ancak sadece kuramsallaşmakla kalmayıp bunun yanında örgütlenmenin ve kurumsallaşmanın da yaşandığı dönemdir. Feminist yayınlar, kadınlar için sığınma evleri ve tecavüz kriz merkezleri bu dönemde hayata geçirilmiştir. Üçüncü ve dördüncü dalganın da varlığından bahsedilmekle birlikte bu husus tartışmalıdır¹⁰⁸.

Dönemimizin feminizmi ise; kadının yurttaşlık hakları ve ekonomik haklarının yanında cinsel bağımsızlığının da sağlanması gerekliliği ile kadınların geleceklerinin annelik ile sınırlandırılmayacağı ve anne olmak yanında anne olmama hakkının da olduğu, bu hakkın ise kadının eksiliği olarak değerlendirilmemesi gerektiğini savunmaktadır¹⁰⁹.

Kadınlar arasındaki siyasal, ekonomik ve kültürel farklılıklar tek bir feminizmin varlığını imkansız kılmaktadır. Bu farklılıklar çeşitli feminist akımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu akımları; aydınlanmacı liberal, radikal, kültürel ve sosyalist feminizm olarak dört başlık altında incelemek mümkündür.

2. Aydınlanmacı Liberal Feminizm

Mary Wollstonecraft’ın 1792 yılında yayınlamış olduğu *Kadın Haklarının Savunusu* adlı eseri; feminist kuramın ilk metnidir. Bu eser kadınların erkeklerle eşit yurttaşlık taleplerini içermesi ve bu talepler karşılandıktan sonraki özgürlük taleplerine yönelik imaları içermesi ayrıca Wollstonecraft’ın kadın ve erkek arasındaki farklılıkların erkek tarafından oluşturulan niteliklere göre biçimlendiğini vurgulaması nedeniyle oldukça önemlidir¹¹⁰.

18. yüzyıl feministleri içinde buldukları, Aydınlanma Dönemi’nin etkisinde kalmışlardır. 1776 tarihli *Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi* ve 1789 tarihli *Fransa’nın İnsan Hakları Bildirisi* insanların engellenemeyecek ve devredilemeyecek bazı doğal

¹⁰⁸ Josephine Donovan, **Feminist Teori Entelektüel Gelenekler**, çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk, Fevziye Sayılan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 14-16, Fougeyrollas-Schwebel, s. 156.

¹⁰⁹ Fougeyrollas-Schwebel, ss. 156-157.

¹¹⁰ Derya Şaşman Kaylı, “Feminizm: Kadınların Kendi Tarihine Yolculuk Süreci”, **Geniş Ufuklar; Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**, (Ed. Meltem Çiçeklioğlu), İlya Yayınevi, İzmir, 2012, s. 38.

haklara sahip oldukları düşüncelerine dayanmaktaydı. Bildirgelerin temelinde yatan bu düşünce; kadınların da erkeklerle eşit koşullarda bu haklara sahip olabilecekleri fikrine neden oldu. Bu yüzden kadınlar da devrime desteklerini esirgemediler. Ancak doğal haklar teorisyenleri ve devrimin J.J. Rousseau gibi önemli düşünce insanlarının kadınlara uygun gördükleri roller ne yazık ki kadınların taleplerini karşılamaktan oldukça uzaktı¹¹¹.

Her ne kadar Fransız Devrimi kadınlara yönelik eşitsizliği ortadan kaldıramamış ise de; dönemin eşitlik ve özgürlük fikri, kendilerinin bu fikrin dışında kaldığını fark eden kadınların başkaldırmalarına yol açtı. Özellikle işçi olarak çalışan kadınlar, ağır çalışma koşullarına, düşük ücrete karşı çıkarırken burjuva sınıfının kadınları sosyal ve siyasal haklar için başkaldırdılar. Bu dönem feministlerin hak talepleri vatandaşlık hakları odaklıdır. Erkeklerle eşit yurttaşlık kapsamında kadınların oy hakkına sahip olduğu savunulmuştur. Oy hakkı için yürütülen kampanyalar sonucunda 1. Dünya Savaşı'ndan 1920'lere değin 21 ülkede kadınlara oy hakkı tanındı¹¹². Yine kadınların her düzeyde eğitim görebilmeleri de bu dönemin önemli kazanımlarındandır¹¹³.

3. Kültürel Feminizm

Liberal Feminizm kadının siyasi haklarına ve kadın-erkek eşitliğine o kadar eğilmiştir ki; sonuçta kamusal hayatın özel hayatı ve erkeğin kadını baskılaması gerçeğini göz ardı etmiştir. Bu nedenle de liberal feministlerin müdahale etmedikleri

¹¹¹ Donovan, s. 22; Şaşman Kaylı, s. 39.

¹¹² Kadınların oy hakkı kazanması konusunda İngiltere'deki Suffragette Hareketi önemlidir. İngiltere'de kadınların da oy kullanması fikri Kraliçe Victoria dönemine kadar uzanmaktadır. 1832 yılında Parlamentodan geçen oy hakkı ile ilgili kanunda "kişi" yerine "erkişi" teriminin kullanılması tartışmalara yol açmıştır. Kadınların da oy kullanması gerektiği düşüncesi ülke çapında yayılmış ancak başarısızlık ile sonuçlanmıştır. Bu başarısızlık neticesinde National Society For Women's Suffrage (Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Topluluğu) kurulmuştur. Özellikle ilk kez 1893 yılında Yeni Zelanda'da ardında da Avustralya'da kadınlara oy hakkı tanınması İngiltere'deki Suffrate Hareketinin de hızlanmasına neden olmuştur. Kadınlar kendilerini zincirleme, açlık grevi ve kundakçılık gibi eylemler ile seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Bu mücadele için Birinci Dünya Savaşı büyük önem taşımaktadır. Çünkü erkekler cepheye gittiğinde kadınlar pek çok alanda erkekler yerine çalışmışlardır. Neticede 1918 yılında "Representation of the Peoples Act" ile 30 yaşından büyük kadınlara oy hakkı tanınmıştır. Kadınların erkekler ile tam anlamıyla eşitliği ise 10 yıl sonra gerçekleşmiştir. Suffrate Hareketi hem her sınıftan kadın tarafından desteklenmesi hem de kadınların oy hakkı elde etmeleri açısından önemli bir harekettir. <http://www.tarihportali.org/bunlari-biliyor-muydunuz/2708-suffragette-hareketi.html>, (13.03.2017).

¹¹³ Şaşman Kaylı, ss. 39- 42.

alanlar olan din ve evlilik gibi konular üzerinde düşünölmeye başlanmıştır. Kültürel feminizmin kökeninde anaerkillik yer almaktadır. Barışın, işbirliğinin ve farklılıkların şiddetsiz bir şekilde bir arada olması gibi ütöpic fikirler ekseninde oluşturulmuş bir kuramdır¹¹⁴.

Anaerkil düşüncenin temelinde; erkeğin fiziksel gücüne dayalı rekabetle, savaşla kurulan ve yönetilen, kadının ise himaye edilip korunması gerekli bir varlık olarak göröldüğü bir dünya yerine; kadının yıllardır baskılanmış olan bedensel ve zihinsel yetenekleri ile barışın, sevginin ve adaletin merkezde olduğı bir dünya kurabileceğı düşüncesi yatmaktadır¹¹⁵.

Kültürel feminizmde en radikal görüşler Stanton tarafından ileri sürölmüştür. Stanton *Kadınların İncili* isimli kitabında Hristiyanlığı eleştirmiş ve anaerkilliğı savunmuştur. Stanton'a göre; kadınların ezilmelerinde İncil'in kadını aşağı gören tavrı merkezi bir rol oynamaktadır. Bu yüzden de kadınların sadece siyasi haklara kavuşmaları yeterli olmayıp dini yönden de kadınlara yönelik baskılayıcı bakış açısına karşı devrim yoluna gidilmelidir. Stanton çok uzak geçmişte bir dönem kadın egemen toplum düzeninin varlığına inanmaktadır. Ona göre; bu dönemde kadınlar güçlerini iyilik ve adalet için kullanmışlardır. Bu yüzden de yine anaerkil bir düzene geçilerek bu kez yoksulluğun yok edildiğı, toplumsal barışın sağlandığı, suç ve cehaletin ortadan kaldırıldığı bir toplum düzenine geçilmesi gerektiğini savunur. Stanton'un bu fikirleri feminist kuramda yeni bir fikre yol açmıştır. Buna göre; annelik sıfatına da sahip olan kadınların hayatı koruma, barış içerisinde yaşayan bir toplum yaratma yetenekleri bulunmakta ancak bu yetenekleri savaş ve güç odaklı ataerkil zihniyet tarafından baskılanmaktadır¹¹⁶.

Kültürel feminizm düşünürlerinden Charlotte Perkins Gilman da *Erkek Merkezli Dünya Ya da Erkek Merkezli Kültürümüz* isimli eserinde Stanton'un fikirlerini takip ederek; yaşadığımız toplumun erkek odaklı olduğunu, erkeğin yıkıcı doğası nedeniyle toplumun ve kültürün de yıkıcı olduğunu ancak bunun karşısında kadın yapısı yumuşak olduğundan kadın merkezli bir toplumun daha yararlı olacağını savunmuştur¹¹⁷.

¹¹⁴ Donovan, ss. 71-74.

¹¹⁵ Şaşman Kaylı, ss. 42-43.

¹¹⁶ Donovan, ss. 82-87.

¹¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Donovan, ss. 93-105.

Sonuç olarak kültürel feministler; erkeklerin güç mücadeleleri ve savaşlarla dolu dünyasına karşın kadınların kendi bedenlerini ve yeteneklerini fark ederek barışın, yaratıcılığın, sevginin ve bolluğun hakim olduğu yeni bir düzen kurabilecek nitelikte olduklarını bu düzenin kurulabilmesi için ise; evlilik, aile ve özellikle de kilise gibi kurumlarla mücadele etmeleri gerektiğini savunmuşlardır. Çünkü ataerkil düzenin neden olduğu kargaşa ortamı sadece kadınları değil erkekleri de mutsuz etmektedir¹¹⁸.

4. Radikal Feminizm

Radikal feminist kuram 1960'ların sonunda ortaya çıkmıştır. Radikal feminizm 1960'larda savaş karşıtı oluşumlarda yer alan kadınların, üzerlerindeki baskının kaynağının kendi yoldaşları olan erkek radikallerin olduğunu fark etmeleri sonucu ortaya çıkmış ve yeni sol kuramdaki erkeklerin kadınlara karşı tavırları, tarzları ve onları sürekli ikinci sınıf konumda tutulmalarına karşı bir başkaldırı olarak şekillenmiştir. Dönemin feministleri yeni solun toplumsal adalet ve barış mücadeleleri ile kadınların öznellik sorunlarının da aynı önemde olması gerektiği kanaatine varmışlar, toplumdaki baskının temelinde de erkeklerin kadınlar üzerindeki baskısı ve egemenlik çabası olduğundan devrimin feminist düşünce ile gerçekleşeceği sonucuna ulaşmışlardır¹¹⁹.

Bu dönem ortaya atılan temel fikirlerin başında kişisel olanın politik olduğu düşüncesi gelmektedir. Bunun yanında; kadınlar üzerindeki baskının kaynağının kapitalizmden ziyade erkek egemen zihniyet olduğu, bu noktada kadınların erkekler tarafından baskılanan bir sınıf niteliğini taşıdığı bu nedenle de kadınların bir araya gelerek üzerlerindeki ataerkil baskıdan kurtulmak için mücadele etmeleri gerektiği savunulmaktadır¹²⁰.

Radikal feministlerin kadınların kendilerine biçilen kadınlık rollerinden kurtularak özgürleşebileceklerine dair pek çok önerileri bulunmaktadır. Bu önerilerinden birisi, tüm cinsiyet rollerinden arınıp cinsiyetsiz bir toplum düzenine geçilmesidir. Çünkü kadınların erkeğe göre ikincil nitelikte olması, erkeğin

¹¹⁸ Şaşman Kaylı, s. 44.

¹¹⁹ Donovan, ss. 265-266.

¹²⁰ Donovan, s. 266.

ihtiyaçlarının karşılanması için baskı altında tutulması yalnızca biyolojik cinsiyet özellikleri ile açıklanabilecek nitelikte değildir. Kadınların bu şekilde baskılanmasının altında yatan neden “kültür” adı altında erkek egemenliğine göre şekillenen toplumsal rolüdür. Bu nedenle de kadının özgürleşmesinin anahtarı toplumsal cinsiyet ayrımlarının ortadan kaldırılarak cinsiyetsiz bir toplumun oluşturulmasıdır¹²¹.

5. Sosyalist Feminizm

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında temel görevlerinden birisi de ev işlerini yapmaktır. Erkek, dışarıda belirli bir saat aralığında çalıştıktan sonra eve gelip dinlenme imkanına sahip iken kadın açısından böyle bir durum söz konusu değildir. Kadınlar sabah uyandıkları andan itibaren ev işlerini yapmak ve evde yaşayanların ihtiyaçları ve bakımları ile ilgilenmek zorundadır. Mesai kavramı olmaksızın tüm gün emek harcamalarına rağmen emeklerinin maddi herhangi bir getirisi bulunmamakta tüm bu emek ve mesai “sevgi emeği” olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada sosyalist feminizm, patriyarkal kapitalizmin kadın emeği üzerindeki denetimini esas almaktadır. Bu denetim mekanizması nedeniyle kadınlar erkek egemenliği altında kendilerini gerçekleştirebilme imkanından yoksun kalmaktadırlar. Kadının emeğinin bu şekilde patriyarkal egemenliğin kontrolünde olması, kadının sadece ekonomik varlığının değil emeğinin ve bedeninin de erkek kontrolünde olması anlamına gelmektedir. Kapitalist sistem içerisinde kadının görevi ev içi işler ve annelik ile sınırlandırılmakta ve bu doğrultuda kadın, ekonomik özgürlüğünü kazanmasını sağlayacak mesleki faaliyetlerden ziyade ev içi işlere yönlendirilmektedir¹²².

Özellikle kapitalizmin özel alan-kamusal alan ayrımını benimsemesi ve kadının tüm yaşam ve emek alanı olan evin özel alan olarak nitelendirilerek bu alanı eşit yurttaşlık hakların tanındığı ve korunduğu kamusal alandan ayırması feministler tarafından eleştirilmiştir¹²³.

¹²¹ Şaşman Kaylı, ss. 45-48.

¹²² Şaşman Kaylı, s. 49.

¹²³ Serpil Sancar, **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 34.

Kadın, tüm engellemelere rağmen iş hayatına atıldığında da yine emeğinin karşılığını alamamaktadır. Kadınlar her ne kadar erkekler ile eşit işler yapsalar da ucuz işgücü olarak görülmektedirler. Kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle iş dünyasına erkeklere göre dezavantajlı olarak başlamakta ve toplumun kendilerinden beklediği annelik ve eş vazifeleri de onların bu dezavantajlı durumlarını pekiştirmektedir. Bu nedenle de kadınların iş yaşamlarındaki emekleri de ataerkil sistemde ekonomik değer olarak nitelendirilmemektedir¹²⁴.

Sosyalist feministlere göre; kapitalist sistem ataerkil merkezli bir sistem olup kadınlar hem cinsiyetleri nedeniyle hem de ucuz emek gücü olarak değerlendirilerek ezilirler. Sadece ataerkil mücadele veya sadece emek mücadelesi kadınların ezilmelerini engellemeye yetmez. Bu yüzden de kadınların gerçek anlamda özgürleşebilmeleri için hem cinsiyet eşitsizliğinin hem de sosyal sınıf eşitsizliğinin ortadan kaldırılması gerekmektedir¹²⁵.

C. Feminist Hukuk

Erkek egemenliği toplumsal hayatın her alanında kendisi göstermektedir. Bu yüzden de sosyal yaşamı düzenleyen örf, adet, gelenek, ahlak ve din kuralları da ataerkilliğin izlerini taşıyan, kadını ikincil gören ve kadını baskılayan pek çok kuralla doludur. Hukuk kuralları ise toplumsal düzen için getirilen ancak diğerlerinden farklı olarak yaptırım gücü de bulunan kurallar bütünüdür. Hukuk kurallarının benimsenip uyulması açısından o toplumun değer yargılarına uygun olması önemlidir. Bunun sonucunda da hukuk kuralları hem düzenleyenlerin daha çok erkekler olması hem de getirildiği toplum tarafından benimsenmesi amaçlandığından toplumsal kurallardaki ataerkillik hukuk kurallarına da sirayet etmektedir.

Kadınlar tarihin en eski zamanlarından beri erkek egemenliği altında baskılanmışlardır. Hatta çok uzun bir süre boyunca çocuklar ve deliler ile birlikte “kısıtlı” olarak nitelendirilmişlerdir¹²⁶.

Bu yüzden de kadınlar uzun yıllardır erkeklerle eşit haklar için mücadele etmektedirler. Bu mücadelenin sonucunda da pek çok feminist hareket ortaya

¹²⁴ Şaşman Kaylı, ss. 50-51.

¹²⁵ Dolu, ss. 452-453.

¹²⁶ Fatmagül Berktaş, **Tarihin Cinsiyeti**, Metis Yayınları, İstanbul, 2012, s. 22.

çıkmiştir. Her ne kadar birden fazla feminizm ve her bir feminizmin de savunduğu, uğrunda mücadele ettiği farklı haklar bulunsa da özünde bu hareketlerin tamamı ataerkilliği karşısına almaktadır. Bu yüzden de feminist mücadelenin en önemli ayağını ataerkilliğin kadına yönelik ayrımcılığı ve kadının ikincil konumunu meşrulaştıran hukuk kurallarının ortadan kaldırılması mücadelesi oluşturmaktadır¹²⁷.

Hem doğal hukuk hem de pozitif hukuk kadının erkek karşısındaki ikincilliğini benimsemiştir. Bu noktada feministler kadın ve erkek arasındaki farklılıkların göz ardı edildiği genel ve soyut normlara karşı çıkmaktadırlar. Onlara göre; hukukun evrensel ilkelerinin kişiler arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulmadan yeknesak bir biçimde uygulanması eşitsizliğe neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kadınlar ve erkekler arasında var olan farklılıklar gözlemlenmeden hazırlanan normlar kadınlar yönünden haksızlıklara yol açmaktadır¹²⁸.

Feminist hukuk iki temel konu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlardan birincisi; hukuk ile toplumsal cinsiyet ilişkisi sonucu ortaya çıkan eşitsizliklerin kuramsal olarak ele alınmasıdır. İkincisi ise; feminist bakış açısının kadınların ailede, iş yaşamında, ceza yasalarındaki yeri gibi daha somut konular üzerinde uygulanmasıdır¹²⁹.

Feminizm ve feminist hukuk açıklanırken üzerinde durulması gereken temel konuların başında özel alan ve kamusal alan ayrımı gelmektedir. Siyasal düşünce bakımından kamusal alan ve özel alan ayrımı her ne kadar dönemlere bağlı olarak değişiklik gösterse de çok eskilere dayanan bir ayrımdır. Bu ayrımın kaynağının Yunan düşüncesinde yatmakta olduğunu düşünenler bulunmaktadır¹³⁰. Ancak feminist düşüncede bu ayrımın liberalizmle olan bağlantısı en fazla ele alınan görüş olmuştur. Özellikle 16. ve 17. yüzyılda üniter devletlerin kurulması ile bu ayrım belirginleşmiştir. Bu ayrımda öne çıkan husus; yurttaşlık ve buna bağlı olarak ortaya çıkan hakların kamusal alan içerisinde değerlendirilmesidir. Buna karşılık ev hayatı hukukun müdahalesinin olmadığı daha çok duyguların baskın olduğu bir alan olarak tanımlanmaktadır. Kadınlar ise kendilerine biçilen toplumsal cinsiyet rolleri gereği hayatlarının büyük bir kısmını ev içinde geçirmektedirler. Ev içi özel alan olarak

¹²⁷ Yalçın Sancar, s. 55.

¹²⁸ Yalçın Sancar, ss. 58-59.

¹²⁹ Necla Arat, "Feminist Hukuk", **Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 9, 2006, s. 56.

¹³⁰ Diane Lamoureux, "Kamusal/Özel" **Eleştirel Feminizm Sözlüğü**, çev. Gülnur Acar Savran, Dipnot Yayınları, Ankara, 2015, s. 215.

değerlendirilerek hukuki düzenlemeler dışında tutulduğunda kadınlar da bu alanın parçası olarak siyasetin dışında kalmaktadırlar. Bu sebeple de feministlerin temel sloganlarından biri “*Özel olan politiktir.*” olmuştur¹³¹. Bu slogan içerisinde pek çok anlam barındırmaktadır. Bunlardan birincisi; aslında her şeyin politik olduğu savını içermektedir. Buna göre; sadece kadınlar yönünden ortaya çıkan ayrımcılık, şiddet gibi konuların yanında aslında toplumun her kesiminde ortaya çıkan egemenlik, güç, ezilme ilişkisi politiktir ve devlet müdahalesini gerektirir. İkincisi ise; kadınların hem politik haklarının hem de kendi bedenleri üzerindeki karar verme haklarının korunması talebini içerir¹³².

Toplumsal rol dağılımı içinde erkeklerden koruma ve hükmetme yetenekleri beklenirken kadınlardan fiziksel güçsüzlükleri sebep gösterilerek ev içi bakım işlerini yerine getirmeleri beklenmiştir. Erkekler koruyan, kadınlar ise tıpkı çocuklar ve mülkiyete konu eşyalar gibi korunması gereken bir şey olarak kabul edilmiştir¹³³.

Özel alan ve kamusal alan ayrımından bahsedildiğinde üzerinde durulması gereken önemli konulardan birisi de aile içi şiddettir. Özel alan denildiğinde ev içi ve kadın akla gelen ilk kavramlardır. Ancak ev içinde kadının değil aile reisinin hakimiyeti söz konusudur. Evin reisi ise toplumsal cinsiyet bakımından güçlü kabul edilen erkektir. Kadın; güçsüz, korunması gereken, ev işleri ve evdeki bireylerin bakımlarıyla ilgilenmek zorunda olan konumundadır. Bu yüzden de kadın, ev içinde üzerine düşen görevleri yaparken aile reisi tarafından tamamen keyfi olarak koyulan kurallara boyun eğmek zorundadır. Bu kurallara uymadığında ise aile reisi tarafından uygun görülen yaptırımlarla karşı karşıya kalmakta bu yaptırım ise çoğu zaman ev-içi şiddet olarak kendisini göstermektedir. Feminist hukuk açısından sıkıntı ise bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü kamusal alan ve özel alan ayrımına gidildiğinde ev içinde yaşananlar özel hayat olarak kabul edilerek devletin müdahalesi dışında tutulmakta, bu da kadının yaşadığı şiddet karşısında erkeğin hiçbir müeyyide ile karşılaşmayarak kadına karşı keyfi tutumunu sürdürmesinin önünü açmaktadır. Bu nedenle feminist hukuk; özel olanın politik olduğunu bunun sonucunda da kadının ev

¹³¹ Fatma İrem Çağlar Gürgey, “ ‘Feminist Hukuk Kuramı’ Nedir?”, **Hukuk Kuramı**, Cilt: 1, Sayı: 5, s. 37-38.

¹³² Lamoureux, s. 218.

¹³³ Sema Buz, “Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması”, **Toplum Ve Sosyal Hizmet**, Cilt: 20, Sayı: 1, 2009, s. 56.

içinde yaşadığı şiddet konusunda devletin müdahalesinin gerektiğini savunmaktadır¹³⁴.

“Feminist Hukuk Teorisi” terimi ilk kez Ann Scales tarafından 1978 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılmış olup kaynağını daha çok kadınların karşılaştıkları hukuksal sorunlar merkezli konferanslar, dergiler ve dersler oluşturmaktadır. Feminist mücadele ile feminist hukuk teorisi gelişimini paralel olarak sürdürmüştür. Bu iki kavramı birbirinden bağımsız değerlendirmek mümkün değildir. Çünkü kadınlar tarafından eşitlik için yürütülen feminist hareketlerin işlerlik kazanabilmesi için hukuki boyut kazanması şarttır¹³⁵.

Feminist hukuk teorisinin öncüleri, hukuk fakültelerindeki öğrenciliklerinden itibaren kadınların sıklıkla karşılaştıkları hukuki sorunlar konusunda hem teorik hem de pratik çalışmalar ortaya koymuşlardır. Kadınların özel hayatlarında karşılaştıkları şiddet, cinsel nitelikli suçlar veya iş yaşamlarında gebelik, doğum izni, çalışma şartları gibi konularda karşılarına çıkan ayrımcılıklar hukuki düzenlemeleri gerektirdiğinden bu hususlar feminist hukuk teorisinin de temel konularını oluşturmuştur. Feminist hukuk teorisi ataerkil bakış açısı ile oluşturulan ve kadınlar yönünden eşitsizliğe yol açan hukuk kurallarını belirlemekte ve bu kuralların nasıl olması gerektiği konusunda çözümler üretmektedir¹³⁶.

Tıpkı feminizm gibi feminist hukuk teorisinin de farklı akımları vardır. 1960-1980 yılları arasındaki dönem; kadınların kamusal alandan soyutlanmış olma durumlarının ve hukuk kurallarındaki ataerkilliğin irdelendiği dönemdir. Bu dönem feministleri hukuku değil, kötü yasaları eleştirmişler; kadınları yok sayan bu yasalara karşı durmuşlardır. Bu dönemde kadınlara yönelik eşitsizliklerin sistem içerisinde çözümü yoluna gidilmiştir¹³⁷.

1970 sonu 1980’lerin başında ortaya çıkan ikinci evre feministleri bir önceki dönemden farklı olarak sistemi eleştirmişlerdir. Bu dönemde tek tek eşitsizliklerden ziyade kadınlar aleyhine var olan eşitsizliğin kaynağı olan toplumsal yapı ve hukuk düzeni üzerinde durmuşlardır. Özetle, bu dönem feminist hukuk eleştirisinin temelini ataerkil zihniyet oluşturmuştur¹³⁸.

¹³⁴ Gürgey, s. 38.

¹³⁵ Gürgey, s. 29.

¹³⁶ Gürgey, s. 30.

¹³⁷ Arat, s. 55.

¹³⁸ Arat, s. 55.

D. Feminist Kriminoloji

Kriminolojinin erken dönemlerinde suç, erkek merkezli olarak açıklanmıştır. Kadın suçluluğu ve mağdurluğu ise; görmezden gelinmiş, yok sayılmış ve önemsizleştirilmiştir. Kadınlar bir süre sonra dikkate alınmaya başlanmış ise de bu yine de salt kadın olmalarından kaynaklanmamıştır. Kadınlar erkeklerle olan ilişkileri ile birlikte özellikle de erkekler tarafından korkunç şiddet olaylarına maruz kaldıklarında ya da bu saldırılar nedeniyle suçlandıklarında göz önünde bulundurulmaya başlanmışlardır¹³⁹.

Kadın hareketlerinin yükselişe geçtiği 1970'li yıllarda feminizmin etkisi ile birlikte üniversite düzeyinde kadına yönelik araştırmalar yapılmaya başlanmış, yüksek lisans ve doktora düzeyinde akademik çalışmalar yapılmıştır. Kadın suçluluğu konusu da bu dönemde önem kazanan konulardan biri olmuştur¹⁴⁰. Özellikle kadınların hayata atılmaları ile birlikte kadınlar tarafından işlenen suç oranlarında yaşanan artış; cinsiyet ve suç arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi gerektiği sonucunu doğurmuştur¹⁴¹.

1938 yılında Clifford Show tarafından kaleme alınan *Suçta Erkek Kardeşler* isimli kitapta suçluluk erkek suçlular perspektifinden ele alınmıştır. 1975 yılında ise Freda Adler *Suçta Kız Kardeşler* isimli kitabını yayınlamış, bu kitapta kriminolojide suçluluk açıklanırken cinsiyet farklılığının etkisinin de göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır¹⁴². Adler bu kitabında; özellikle İkinci Dünya Savaşı döneminde erkeklerin silah altına alınması nedeniyle boş kalan iş kollarında kadınların çalışmaya başlamasıyla, toplumsal rollerde değişimler yaşandığını ve bu değişimlerin kadınların hayatın sadece yasal alanlarında değil yasadışı alanlarında da yer almalarına sebep olduğundan kadınların da erkekler gibi suç işlemeye başladıklarını savunmuştur. Gerçekten de bu döneme ilişkin suç istatistikleri Adler'in savını desteklemektedir. Bu dönemde kadın suçluluğunda ciddi bir artış yaşanmış, hatta kadınların suç oranlarının erkekler ile kıyaslandığında 6-7 kat daha fazla olduğu

¹³⁹ Meda Chesney- Lind ve Merry Morash, "Transformative Feminist Criminology: A Critical Re-thinking Of A Discipline", **Springer Science Business Media Dordrecht**, 11 Mayıs 2013, s. 287.

¹⁴⁰ Tülin Günşen İçli, **Kadın Suçluluğu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, (Kadın Suçluluğu), s. 20.

¹⁴¹ Yasemin Işıktaç, **Adalet Psikolojisi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013, (Adalet Psikolojisi), s. 126.

¹⁴² İçli, Kriminoloji, s. 151.

görülmüştür. Ancak savaşın bitmesiyle birlikte erkekler iş hayatlarına geri döndüklerinden erkek suçluluğu yeniden kadın suçluluğundan daha yüksek istatistiklere kavuşmuştur. Ancak Adler'a göre; kadınlar bir kez evlerinden çıkıp, sosyal yaşama ve iş hayatına atıldıktan ve yeni rollerini benimsedikten sonra bu kazanımlarını korumaya çabalayacaklar ve kadınlar özgürleştikçe yalnızca erkeklerle aynı statüleri elde etmekle kalmayacak, aynı zamanda erkeklerle benzer nitelikte suçlara da yöneleceklerdir. Bu da kadın suçluluğu oranını yükseltecektir¹⁴³.

Feminist kriminolojinin temel konularını cinsiyet, ırk ve diğer değişiklikler oluşturmaktadır. Cinsiyet yanında ırk özellikleri üzerinde de çalışılmasının nedeni; Amerika'da beyaz kadınların ev işleri için korunmalarına rağmen siyahi kadınların tıpkı erkekler gibi yargılanmaları ve hapsedilmeleri olmuştur¹⁴⁴.

Feministler tarafından kadınların işledikleri suçları görünür kılmak amacıyla özellikle şiddet suçları açısından yapılan çalışmalar; kadınların da erkekler gibi suça yöneldiklerini ortaya koymaktadır. Ancak buna rağmen suç istatistiklerine bakıldığında kadınların erkeklerden çok daha az suç işledikleri göze çarpmaktadır. Bunda kolluk ve yargı mensubu erkeklerin kadın suçlulara karşı takındıkları centilmence tavrın da etkisi bulunmaktadır. Ayrıca erkekler açısından kabul edilemez olarak nitelendirilen bazı davranışlar için kadınlara ceza verilmemektedir. Ancak kadınlar toplumsal cinsiyet açısından "kadın" rollerinin dışına çıktıkları zaman çok daha ağır şekillerde cezalandırılmaktadırlar¹⁴⁵.

Feminist kriminologların dikkatlerini çeken önemli konulardan biri; kadınların aile içinde yaşanan cinsel istismar sebebiyle hayatta kalmak için suça yöneldikleri gerçeğidir¹⁴⁶. Feministler kadın suçluluğu ile kadın mağdurluğu arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedirler. Her ne kadar kadınlar özgürleşmekte ve hayata katılmakta iseler de, hukuki anlamda gerekli düzenlemelerin yapılmaması nedeniyle mağduriyetleri halen devam etmektedir. Bu nedenle de kadınlar tarafından işlenen suçların bir kısmının "meşru savunma" kavramı içerisinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü kadınların suç işlemelerinin temelinde kendi mağduriyetleri yer almaktadır. Bu durum *Harmed And Harming Women* yani **zarar**

¹⁴³ Dolu, s. 455-456.

¹⁴⁴ Chesney- Lind ve Morash, s. 289.

¹⁴⁵ Giddens, s. 866.

¹⁴⁶ Chesney-Lind ve Morash, s. 289.

gören zarar veren kadın olarak adlandırılmaktadır. Buna göre; kadınlar hem suçtan zarar gören iken hem de suçu işleyen iken zararda olan taraftır. Kadın suçluluğu; kadınların karşılaştıkları fiziksel veya duygusal zarara verdikleri tepkiden başka bir şey değildir. Mağdur- suçlu arasındaki ayırım her ne kadar diğer suç teorilerinde bariz bir biçimde ayrılabilse de feminist teoride birbiri içerisine geçmiş durumdadır¹⁴⁷.

Feminist kriminologların dikkatini çeken bir diğer nokta ise; kadın cinselliği ve kadın suçluluğu arasındaki ilişkidir. Genç kadınlar; özellikle de rastgele yaşadıkları cinsel birliktelikler nedeniyle yaşlıları olan erkeklerden çok daha fazla kez mahkeme huzuruna çıkarılmış ve sorgulanmışlardır. Bu çifte standart da genç kadınların cinselliği üzerindeki erkek egemenliğinden kaynaklanmaktadır¹⁴⁸.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında sosyal feministler; özellikle de fahişelik konusunda pek çok ahlaki reform gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca genç kızların fuhuştan ve sözde beyaz köle trafiğinden korunmaları için de çalışmalar yapmışlardır¹⁴⁹.

¹⁴⁷ Işıқтаç, Adalet Psikolojisi, s. 127.

¹⁴⁸ James Messerschmidt, "Feminism, Criminology And The Rise Of The Female Sex 'Delinquent', 1880-1930, **Contemporary Crises 11**, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht - Printed in the Netherlands, 1987, s. 243.

¹⁴⁹ Messerschmidt, ss. 243-244.

İKİNCİ BÖLÜM

KRİMİNOLOJİDE KADIN SUÇLULUĞUNU AÇIKLAYAN TEORİLER

I. GENEL OLARAK

Yapılan çalışmalar kadınların erkeklerden daha az suç işlediklerini göstermiştir. Durum tüm toplumlarda bu şekilde olmakla birlikte; kadın suçluluğu toplumdan topluma birtakım değişiklikler göstermektedir¹⁵⁰.

Kadınlar erkeklerden daha az suça yönelmekte iseler de; çalışmalar yakalanan kadınların oranının tüm suçlarda %22, şiddet suçlarında % 17 ve hırsızlık suçlarında % 29 olduğunu ve bu oranın gittikçe arttığını göstermiştir. Ancak buna rağmen kadın suçluluğu konusunda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır¹⁵¹.

Oransal açıdan erkek suçluluğundan daha az da olsa; özellikle toplum içerisinde yarattığı etki nedeniyle kadın suçluluğu da kriminologların ilgisini çekmeye başlamıştır. Kadın suçluluğuna ilişkin ilk çalışmalar kadın ve erkek arasındaki biyolojik cinsiyet değişikliklerine ve biyolojik cinsiyet değişikliklerinin yol açtığı psikolojik farklılıklara odaklanmışlardır.

Değişen zamanla özellikle de değişen toplumsal yapı ile birlikte kadın suçluluğunu etkileyen toplumsal cinsiyet rolleri göz önünde bulundurulmaya başlanmıştır. Ataerkil bakış açısı ile kadının ekonomik ve sosyal yönden baskılanmasının, yoksunluklarının suçluluğu üzerinde nasıl bir etkisi olduğu üzerinde çalışılmıştır. Sonraki süreçte ise özgürlük hareketinin kadının toplumdaki konumu ve bununla birlikte suça yöneliminde ne şekilde bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

¹⁵⁰ Tülin Günşen İçli, **Türkiye’de Suçlar Sosyal Kültürel Ve Ekonomik Özellikleri**, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1993, (Türkiye’de Suçlar), s. 23.

¹⁵¹ Karen F. Parker And Amy Reckdenwald, “Women and Crime in Context Examining the Linkages Between Patriarchy and Female Offending Across Space”, **Feminist Criminology**, Cilt: 3 Sayı:1, 2008, (Women and Crime), s. 5.

II. KADIN SUÇLULUĞUNU BİYOLOJİK CİNSİYET ANLAMINDA AÇIKLAYAN TEORİLER

A. Genel Olarak

Kadın suçluluğuna ilişkin ilk teoriler fiziksel özelliklere odaklanmıştır. Bu hususta bazı araştırmacılar, kadınların erkeklere göre daha zayıf, daha duygusal erkeklerin ise kadınlara göre daha agresif olduklarını bu nedenle de kadınların suç işlemeye daha az eğilimli olduğunu öne sürmüşlerdir¹⁵². Ayrıca kadınların fiziksel olarak erkeklerden daha az güçlü olması da kadınların erkeklerden daha az suç işlemelerinin nedenlerinden biri olarak gösterilmiştir. Buna göre; kadınlar, bedensel yapıları gereği şiddet içerikli eylemleri gerektiren suçlara erkeklerden daha az yönelmektedirler¹⁵³. Benzer şekilde kadınların bazı suçları daha fazla işlemelerinde suçun işlenebilmesi için gereken fiziksel gücün de etkisinin bulunduğu iddia edilmiştir. Buna göre; kadınlar özellikle de hakaret, iftira ve yalan tanıklık gibi bedensel güç gerektirmeyen suçları işleme noktasında erkekler ile neredeyse eşit durumdadır¹⁵⁴.

Daha sonraki çalışmalar ise bu durumu hormonal farklılıklar ile açıklamaya çalışmışlardır. Toplumda zararlı ve saldırgan davranışlar daha çok testosteron ilişkilendirilmiştir¹⁵⁵.

Kadınların erkeklerden farklı olarak anne olabilmeye yetenekleri de işleyebilecekleri suçlar bakımından farklılıklara yol açabilmektedir. Örneğin; suçun doğası gereği çocuk düşürme suçu sadece kadınlar tarafından işlenebilen bir suçtur¹⁵⁶. Yine benzer şekilde yeni doğan çocuğu öldürme suçu daha çok kadınlar tarafından işlenen bir suçtur¹⁵⁷.

¹⁵² William Chambliss ve Aida Hass, **Criminology Connecting Theory. Research & Practice**, McGraw-Hill Companies, New York, 2012, s. 66.

¹⁵³ Doğan Soyaslan, **Kriminoloji**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s. 92.

¹⁵⁴ Öztekin Tosun, "Kadın Ve Suç", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 33, Sayı: 3-4, 1967, ss. 31-32.

¹⁵⁵ Chambliss ve Hass, s. 66.

¹⁵⁶ Soyaslan, s. 92.

¹⁵⁷ Dönmezer, **Kriminoloji**, s. 125.

B. Cesare Lombroso, William Ferrero

Lombroso kadın suçluluğu konusunda ilk çalışan bilim adamlarından olup, kadın suçluluğunda da atavizmin önemli bir unsur olduğunu ileri sürmüştür. Lombroso'ya göre kadınlar erkeklerden daha ahlaksızdırlar. Fahişelik ise bunun en büyük kanıtıdır. Önceleri kadınların da erkekler gibi doğuştan suçlu olduklarını iddia eden Lombroso ileriki dönemde bu fikrini değiştirerek kadın suçluların çoğunun doğuştan suçlu olmadığını, annelik ve ev hanımlığı gibi değerler ile kadınların suçtan korunabileceklerini ileri sürmüştür¹⁵⁸.

Lombroso, kadın suçlu sayısının erkek suçlu sayısından az olmasını kadınların suç işleme isteklerini fahişelik yaparak gidermeleri ile açıklamıştır. Ona göre; fahişelik de suçtur. Ancak fahişelerin sayısı suçlu sayısı içerisinde değerlendirilmediğinden kadın suçlu sayısı daha az görünmektedir¹⁵⁹.

Kadınlar arasından çok az sayıda doğuştan suçlu çıktığını tespit eden Lombroso bu nedenle de suç işleyen kadınlar için farklı cezalandırma yöntemlerinin uygulanmasını önermiştir. Lombroso'nun kadın suçlular için önerdiği insanlık dışı yöntem ise; suç işleme konusunda ısrar eden mükerrer suçlu kadınların resmi fahişeliğe yönlendirilmeleridir. Lombroso'ya göre; bu şekilde resmi fahişe olan kadınlar suç işleme isteklerini kaybedeceklerdir. Bu cezalandırma yöntemi hem suçun işlenmesini engelleyecek hem de kadınlar bu şekilde topluma faydalı bir faaliyette de bulunmuş olacaklar, gizli fahişelik de bu şekilde sona ermiş olacaktır. Ancak fahişelik ile cezalandırma da kadının suç işleme eğilimini değiştirmez ise o zaman da kadının manastıra kapatılması gerektiğini savunmuştur¹⁶⁰.

Lombroso ve Ferrero'ya göre suçluluk; enerji seviyesi gerektirdiğinden erkekler için kadınlardan daha karakteristiktir. Bu savlarını ise sperm hücresinin yumurta hücresinden daha enerjik olmasına dayandırmışlardır. Böylece kadın suçluluğunun erkek suçluluğundan daha az oluşunu kadınların erkeklerden eksik ve güçsüz olduğunu iddia ettikleri özellikler ile açıklamışlardır¹⁶¹.

¹⁵⁸ Zafer İlbars, "Suç Antropolojisi: Kadın Ve Suç", **Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji (Fizik Antropoloji–Paleoantropoloji–Sosyal Antropoloji)**, Sayı: 22, 2007, ss. 7-8.

¹⁵⁹ Tosun, s. 32.

¹⁶⁰ Tosun, s. 41.

¹⁶¹ James Q. Wilson ve Richard J. Herrnstein, **Crime And Human Nature**, A Touchstonebook, Published by Simone&Schuster, Inc., New York, s. 122.

Female Offender isimli kitapta fahişeler üzerinde çalışmalar yapmış olan Lombroso ve Ferrero, bu çalışmalar neticesinde kadınların görüş açıları ve görme yetilerinde birtakım anormallikler olduğunu tespit etmişlerdir. Fahişeler üzerinde yaptıkları gözlemler sonucunda hem suçluluğun hem de fahişeliğin acıya olan duyarlılık ve retina hassasiyeti ile doğrudan ilişki içerisinde olduğunu görmüşler, en nihayetinde hissizlik ve görme bozukluklarının fahişeler arasında kadın suçlulara oranla daha fazla olduğu fakat bu durumun en fazla erkek doğuştan suçlular arasında görüldüğü sonucuna varmışlardır. Ayrıca fahişelerin reflekslerinin erkeklere göre daha yavaş olduğunu bunun sebebinin ise frenginin sinir sistemi üzerindeki doğrudan etkisi olabileceğini savunmuşlardır¹⁶².

Lombroso ve Ferrero; kadın suçluluğunun sayı bakımından erkek suçluluğundan daha az olduğunu iddia edilebileceğini ancak kadınların çoğu zaman erkeklerden daha acımasız olduğunu savunmuşlardır¹⁶³.

Suç işleyen kadınların bazılarının çok zeki olduklarını bazılarının ise zeka seviyelerinin takdire şayan olmadığını iddia etmişlerdir. Bunun yanında suçlu kadınların zihinleri sürekli alarm durumundadır. Erkekler gibi içgüdüsel olarak suç işlemelerinin nedeninin de bu olduğunu ifade etmişlerdir¹⁶⁴.

Lombroso'nun biyolojiye dayalı teorileri artık kabul görmemektedir. Ancak suçluluk konusunda kadın ve erkeğin kıyaslanması noktasında kendisinden sonraki çalışmalara pek çok katkı sağladığı gözden kaçırılmamalıdır¹⁶⁵.

C. William Isaac Thomas

Kadın suçluluğu konusunda yapılan araştırmalara katkı sağlayan bilim adamlarından biri de William Isaac Thomas'tır. Her ne kadar sosyolog olsa da kendisi Lombroso'yu takip ettiğini ifade ettiğinden, kadın suçluluğunu biyolojik cinsiyet anlamında inceleyen görüşler arasında değerlendirilmiştir¹⁶⁶.

Thomas, 1907 yılında yayımlanan *Cinsiyet ve Toplum* isimli kitabında; kadınların erkeklerden geride olduklarına ilişkin görüşlere sahip antropologları

¹⁶² Cesare Lombroso ve William Ferrero, **Female Offender**, (Ed. William Morrison), New York D. Appleton and Company, 1895, s. 144.

¹⁶³ Lombroso ve Ferrero, s. 150.

¹⁶⁴ Lombroso ve Ferrero, ss. 170-171.

¹⁶⁵ Wilson ve Hernstein, s. 122.

¹⁶⁶ H. Dilara Ağaoğlu Canay, **Kadın Suçluluğu**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 50.

eleştirmiştir. Cinsiyetler arası farkların beynin boyutu ve diğer biyolojik özelliklerden değil sosyal faktörlerden kaynaklandığını savunmuştur. Ancak her ne kadar cinsiyetler arası farklılıkları sosyal faktörlere dayandırsa da kendisi de; erkek ve kadını “katabolik” ve “anabolik” olarak sınıflandırmıştır. Buna göre; erkekler enerjilerini dışa vurmaya daha meyilli olup kataboliktirler. Kadınlar ise anabolik olup erkeklere göre daha sakin bir mizaca sahiptirler. Kadınlar bu durgun yapıları sayesinde erkeklerin yıkıcılığından korunmaktadırlar¹⁶⁷.

1923 yılında yayımlanan *Uyumsuz Kızlar* isimli eserinde ise; sadece biyolojik etmenlerin değil, sosyolojik etmenlerin de suçluluk konusunda etkili olduğunu kabul etmiştir. Thomas’a göre; herkesin yeni deneyimler edinme, güvenlik, karşılık görme ve kabul edilme şeklinde dört isteği bulunmaktadır. Suç işleme isteğini tetikleyen yeni deneyimler edinme arzudur. Bu arzunun içerisinde maceraperestlik, öfke ve cesaret bulunmaktadır. Fahişelik ve hırsızlık, işi olmayan ve yeni şeyler tecrübe etmek isteyen kişilerde ortaya çıkmaktadır. Güvenlik isteği; yeni deneyimler edinme isteğinin tam zıddıdır. Güvenlik isteği içerisinde toplum kurallarını kabul etmeyi barındırmaktadır. Güvenlik isteği kişilerin çekingen bireyler olmalarına neden olmaktadır. Karşılık görme isteği; bebeğin annesi tarafından fark edilmesi ile başlayıp sonraki dönemlerde karşı cins tarafından beğenilme isteği şeklinde görülmektedir. Thomas bu isteğin kadınlarda oldukça yoğun olduğunu ifade etmiştir. Kadınların kendilerini bir şeye adamaya olan eğilimleri hatta fahişelik bu isteğin bir sonucu olarak değerlendirilebilmektedir. Kabul edilme ise; kişinin kendisini karşı tarafa kabul ettirmek için zor kullanması şeklinde tezahür ettiğinde bir suça vücut verebilmektedir¹⁶⁸.

Thomas’a göre; kadınlar toplum içerisinde daha fazla acıya maruz kalmaktadırlar. Zamanla bunun daha da farkına varan kadınlar, toplumla uyumsuz olmaya meyillidirler. Bu da onların suça yönelmelerine sebep olmaktadır. Thomas işlediği suçtan pişman olanların bağışlanmalarının toplum açısından daha faydalı olacağını savunmaktadır. Ancak ona göre; suç ve fahişeliğin meslek haline gelmesi, aile ve toplum açısından bir kayıp niteliğindedir¹⁶⁹.

¹⁶⁷ Ağaoğlu Canay, s. 51.

¹⁶⁸ William Isaac Thomas, **Unadjusted Girl**, Boston Little Brown And Company, 1923, ss. 12, 17, 68’den aktaran Ağaoğlu Canay, ss. 51-53.

¹⁶⁹ Thomas, s. 68’den aktaran Ağaoğlu Canay, s. 53.

Zamanla özgürleşen kızların hem ailelerinden hem de toplumdan uzaklaştıklarını ifade etmiştir. Ayrıca bu kızlar kazandıkları özgürlükleri ile ahlak yönünden de kayba uğramışlardır. Bu yüzden de kızların evlenmesinin onlar için daha faydalı olduğunu savunmaktadır¹⁷⁰.

D. Eleanor-Sheldon Glueck

Eleanor ve Sheldon Glueck kadın suçluluğunu etkileyen biyolojik ve sosyal faktörleri incelemek için 1934 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde 500 kadın suçlu ile araştırma yapmışlardır. Bu araştırma neticesinde suç işlemiş kadınların çoğunun yoksul, eğitim seviyesi düşük ebeveynler tarafından yetiştirilmiş, parçalanmış ve kalabalık ailelerden geldiklerini tespit etmişlerdir¹⁷¹. Bu çalışma ile suç işlemiş kadınların fiziksel ve psikolojik benzerlik ve farklılıklarını da gözlemleyebilmişlerdir. Araştırmada yer alan kadınların suçluluğunun kalıtsal olduğu savını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca bu kadınların sağlıksız cinsel yönelimlerinin bulunduğunu da tespit etmişlerdir¹⁷².

Araştırmaya katılan kadınların birçoğunun evliliği ayrılma ya da boşanma ile son bulmuştur. Pek çoğu ise eşini sorumsuzlukla suçlamaktadır. Kadınların yarısının gayrimeşru çocuğu bulunmaktadır. Yarısından fazlası ise fahişelik yapmaktadırlar. Kadınlardan çoğunun kendi çocuğuna karşı düşmanca tavırlar içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca kadınların suçlu davranışlarını çocuklarına yansıttıkları da tespit edilmiştir. Kadınların %38'i koşullu salıverildikten sonra yeniden yakalanmışlardır¹⁷³.

Kadın suçluluğunun sebepleri üzerinde de araştırmalar yapan Eleanor-Sheldon Glueck bu kadınların büyük bir kısmının akıl hastalığı olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca suçluluğun kalıtsal olduğunu tespit etmişler bu nedenle de suç işlemiş kadınların anne olmalarının engellenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Suç

¹⁷⁰ Thomas, s. 68'den aktaran Ağaoğlu Canay, s. 53.

¹⁷¹ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 21.

¹⁷² Ronald B. Flowers, **Woman and Criminology: The Woman As Victim, Offender and Practitioner**, NY Greenwood Press, 1987, s. 96'dan aktaran Ağaoğlu Canay, s. 54.

¹⁷³ Wilson ve Hernstein, ss. 115-116.

işlemiş kadınların anne olmasının önüne geçilmesi için önerileri ise; bu kadınların gözlem altına alınmalarıdır¹⁷⁴.

E. Otto Pollak

Pollak, kadının maskelenmiş karakterinden dolayı kadın suçluluğunun tam anlamıyla istatistiklerde yer almadığını savunmuştur. Ona göre; kadın suçluluğunun kayıtlara gerçek manada yansımalarının önüne geçen sebepler ise kolluk mensupları, savcılar ve mağdurların kadınlara karşı takındıkları koruyucu tavırlarıdır. Ayrıca kadınların annelik ve ev kadınlığı rolleri de işledikleri suçları gizlemelerinde kendilerine yardımcı olmaktadır¹⁷⁵.

Pollak'a göre; her ne kadar kadınlar erkekler kadar suça meyilli iseler de onlara gösterilen hoşgörü işledikleri suçların kayıtlara geçmesine engel olmaktadır. Ona göre; kadınlar yalan söyleme konusunda çok iyi ve ayrıca hilekârdırlar¹⁷⁶.

Pollak, kadın suçluluğu konusunda biyolojik kaynaklı faktörler dışındaki değişkenleri kabul etmemiştir. Bu doğrultuda, ekonomik faktörlerin kadın suçluluğunu açıklamada yetersiz olduğunu, çünkü kadını suçlu yapan faktörlerin kadının biyolojik özelliklerinden kaynaklı olduğunu savunmaktadır¹⁷⁷.

Araştırmalar kadınlar tarafından işlenen pek çok suçun gizli kaldığını ortaya koymuştur. Bu suçlardan ilk akla gelenleri ise çocuk düşürme, fahişeler tarafından yapılan hırsızlık, mağaza hırsızlığı, ev içerisinde gerçekleştirilen hırsızlık, yalancı tanıklık ve kamu düzenini bozma suçlarıdır¹⁷⁸.

Pollak, yapmış olduğu çalışmalar sonucunda kadın suçluluğunun kadın anatomisinde bulunan değişik psikolojik ve fizyolojik özellikler ile sınırlı olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca ona göre; kadınların sosyalleşmesi ile kadınlar tarafından mülkiyete karşı işlenen suçlar arasında da doğru orantı mevcuttur¹⁷⁹.

¹⁷⁴ Flowers, s. 96'dan aktaran Ağaoğlu Canay, s. 55.

¹⁷⁵ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 21.

¹⁷⁶ Özkan, Şebnem Küçükşengül, **Kadın ve Suç (Kadının Suça İtilmesinde Ailenin Rolü)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İzmir, 1990, s. 26.

¹⁷⁷ Küçükşengül, s. 26.

¹⁷⁸ Otto Pollak, **The Criminality Of Women**, University Of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1950, <https://www.questia.com/read/105265873/the-criminality-of-women>, (17.01.2016), s. 1.

¹⁷⁹ Hermann Mannheim, **Comperative criminology vol. II**, London Routledge, 1965, s. 697'den aktaran İçli, Kadın Suçluluğu, s. 22.

Pollak, kadın ve erkek suçlular arasında kıyaslamalar yapmıştır. Buna göre; kadın suçluluğunun temelinde cinsellik, erkek suçluluğunun temelinde ise ekonomik faktörler yatmaktadır. Ayrıca kadın doğasının erkeklerden daha kötü olduğunu, bu nedenle de suç işlemeye erkeklerden daha meyilli olduklarını da savunmuştur¹⁸⁰.

III. KADININ SUÇA YÖNELMESİNDEKİ PSİKOLOJİK ETKENLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Kadınların suç işlemesi erkeklerin suç işlemesi ile aynı şekilde değerlendirilmemektedir. Sosyal yapı içerisinde kadın için biçilen rolün de bunun üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır. Bu yüzden kadın suç işlediğinde erkeğe oranla çok daha ciddi bir tepki ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle de kadın suç işlediğinde bunun altında problemleri bir geçmişin yattığı düşünülmektedir. Kast edilen problemleri geçmişin ise psikolojik bir hastalık ya da boşanmış bir aile, yoksulluk ya da sorunlu anne baba tutumları gibi sosyal yönden yaşanan travmalar olduğu düşünülmektedir¹⁸¹.

Her ne kadar kadının suça yönelmesi sıra dışı görülse de kadınlar da tıpkı erkekler gibi suç işleyebilmektedirler. Ancak kadın ve erkek psikolojisi arasındaki farklılıklar reddedilemeyeceğinden kadınları suça yönelten faktörler araştırılırken kadını suça iten psikolojik etkenlerin de araştırılması gerekmektedir.

Yalnızca bedensel farklılıkların değil, aynı zamanda psikolojik yapılarındaki farklılıkların da kadın ve erkek suçluluğunu etkilediği gözlemlenmiştir. Yapılan araştırmalar erkeklerin aksine kadınların henüz çocuk yaştan itibaren değişken ruh haline sahip olduklarını göstermiştir. Bu durum kadınların annelik vasıfları ile doğrudan ilintilidir. Ergenlik döneminden itibaren gerek üreme organlarının faaliyetleri gerekse hormonları kadınların psikolojisi üzerinde doğrudan etki yaratmaktadır. Her ay yaşanan menstrüasyon dönemi, hamilelik dönemi, doğum, lohusalık dönemi ve son olarak da menopoza döneminde yaşanan hormonal değişiklikler kadınların psikolojisi üzerinde de etkiler bırakmaktadır. Her ne kadar çocukluk döneminden sonra erkek vücudu için yalnızca kendi geleceği önemli ise de

¹⁸⁰ Folowers, s. 97'den aktaran Ağaoğlu Canay, s. 57.

¹⁸¹ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 25.

kadın vücudu için aynı şey geçerli değildir. Kadın anne olabilme yetisi sebebiyle değişik dönemlerden geçmektedir. Bunlar vücudun anne olmaya hazırlandığı evre, hamilelik evresi, doğum ve emzirme dönemleridir. Kadın anne olmasa dahi vücut yumurta üretmeye belli bir dönem devam etmektedir. Artık anne olabilme yeteneğini kaybettiği menopoz evresi de yine kadın psikolojisi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Bu evre ile birlikte kadın yaşlandığı hissine kapılmaktadır. Bu sebeple de bu döneme uyum sağlaması kolay olamamaktadır¹⁸².

Kadınların aylık döngülerinin suçluluğa olan etkisi üzerinde yapılan bir çalışma bu dönemin kadınlarda duygusal ve davranışsal değişikliklere neden olduğunu göstermiştir. Bu farklılıkların alınganlık, agresif davranışlar, depresyon ve menstrüasyon döngüsü ile ilişkili bazı dönemsel psikozlar olduğu tespit edilmiştir. 386 kadın hükümlü ile yapılan bir çalışma suçların yarısının menstrüasyon dönemi ve öncesinde işlendiğini göstermiştir. Ancak yine de; bu bağlantı henüz kesinlik kazanmış değildir¹⁸³.

Kadın hükümlüler üzerinde yapılan bir araştırma ile kadınların genellikle menstrüasyon öncesi dönemde saldırganlık içeren suçlar işledikleri saptanmıştır. Kadınların menstrüasyon dönemlerinde huzursuz ve suça meyilli oldukları ileri sürülmüştür. Fakat Fishbein kadınların içinde buldukları dönemin tespiti zor olduğundan işledikleri suç ile menstrüasyon dönemi arasında bağ kurularak değerlendirme yapılmaması gerektiğini ifade etmiştir¹⁸⁴.

Kadınların erkeklere göre daha az suç işlemelerinin nedenine ilişkin bir diğer görüşe göre; her ne kadar kadınların bedensel güç bakımından erkeklerden zayıf olmaları suç işleme oranlarında ve yöneldikleri suçlarda önemli ise de aynı zamanda psikolojik yönden tahammüllerinin daha fazla olması da suça sürüklenmelerini zorlamaktadır. Kadınların bu yönü onların ani bir çıkışla suça yönelmelerini engellemektedir. Ancak kadınların aksine erkekler daha sabırsız olmaları nedeniyle suç işlemeye daha yatkındırlar¹⁸⁵.

¹⁸² Faruk Erem, **Adalet Psikolojisi**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1977, ss. 249-250, Hüsnü Gider, **Genel Kriminoloji Ve Adalet Psikolojisi**, Devrim Matbaası, Ankara, 1961, ss. 334-335.

¹⁸³ Leonard J. Hippchen, **Ecologic- Biochemical Approaches To Treatment Of Delinquents And Criminals**, Van Nostrand Reinhold Company, New York, 1978, ss. 145-146.

¹⁸⁴ Sema Kaner, "Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, 1992, ss. 476-477.

¹⁸⁵ Tosun, s. 32.

Ancak kadınların erkeklere göre daha sakin yapıda olduklarına ilişkin görüşlerin bir sonucu olarak kadınların suç işlemesi erkeklerden daha farklı değerlendirilmektedir. Kadın suçluların erkek suçlulara oranla daha az saldırgan olmaları sebebiyle suç işleyen kadınların suç işleyen erkeklere göre psikolojik açıdan daha sapıcı olduklarını düşündürmektedir¹⁸⁶.

Kadın suçluluğunu psikolojik yönden ele alan Freud'a göre; kadın suçlular, erkeklere benzeyen veya erkeklere benzemek isteyen kadınlardır. Ona göre; kadınlar toplumsal yapı içerisinde ikincil konumda olup, erkeklere oranla çok sınırlı yeteneklere sahiptirler. Freud'a göre; kadınların eksikliklerinin temelinde penis yokluğu bulunmaktadır. Kadınlar penislerinin bulunmaması nedeniyle erkekleri kıskanmakta ve erkeklere benzemek istemektedirler. Bu yüzden de kadınlar hem ahlak yoksunu hem de kıskanç, narsist ve mazoşisttirler. Dürtülerini yönlendirme yetenekleri de olmayan kadınlar suça yönelmektedirler. Freud, suçlu kadının kendi cinsiyet özelliklerini yanlış öğrenmiş ve bu nedenle de cinsiyet rolünden uzaklaşmış kadın olduğunu savunmaktadır¹⁸⁷.

Kadın suçluluğunun temelinde kadının çocukluk döneminde yaşamış olduğu olumsuzlukların, psikolojisi üzerindeki etkisi konusuna da değinmek gerekmektedir. Cezaevinde bulunan kadın hükümlülerin ciddi oranda kendilerine zarar verdikleri görülmüştür. Araştırmacılar; bu duruma sebep olan pek çok potansiyel sebep üzerinde durmuşlardır. Yapılan araştırmalar ise; intihara ve kendisine zarar vermeye meyilli olan kadınları bu davranışlara iten sebeplerin çocuklukta yaşanan cinsel istismar ve ihmal olduğunu ortaya koymuştur. Utanç ve öfke gibi olumsuz duyguların intihar ve kendine zarar verme ile ilintili olduğu ve her ikisinin de çocuklukta yaşanan istismar olaylarından kaynaklı olduğu tespit edilmiştir¹⁸⁸.

Yapılan bu araştırma; kadınların çocuklukta yaşadığı cinsel istismarın onlarda öfke ve utanç gibi olumsuz duygulara yol açtığını ortaya koymuştur. Bu noktada cinsel istismar öyküsü bulunan kadınlarda ortaya çıkan öfke ve utancın intihar ve

¹⁸⁶ Dönmezer, Kriminoloji, s. 128.

¹⁸⁷ Ronald B. Flowers, **Women In The Criminality: The Woman As Victim, Offender And Practitioner**, NY Greenwood Press, 1987'den aktaran İlbars, s. 8.

¹⁸⁸ Milligan, Rhonda-Jane ve Bernice Andrews. "Suicidal and Other Self-harming Behaviour in Offender Women: The Role of Shame, Anger and Childhood Abuse", **Legal and Criminological Psychology**, Cilt: 10, 2005, ss. 13-14.

kendine zarar verme gibi sonuçları olabileceği gibi suça yönelmelerinde de etkili olabileceği sonucuna varmak mümkündür.

Suçlu kadın ve erkeklere uygulanan psikolojik testler sonucunda alınan sonuçlar da dikkat çekicidir. Suç işlemiş genç ve yetişkin kadınlara bazı psikolojik testler uygulanmış olup bu testler neticesinde; kadınların paranoya skorları çoğunlukla erkek suçlulardan daha yüksek çıkmıştır. Farklı ve yanlış anlaşıldıklarına ilişkin erkeklere oranla daha içten duygulardan bahsetmişlerdir. Yapılan testler kadınların erkeklere göre daha içe dönük olduklarını da ortaya koymuştur. Bu çalışma sonunda kadın suçluların erkeklere oranla daha güçlü psikopati eğilimleri olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca kadın suçluların erkek suçlulara göre daha düşük zeka seviyesine sahip oldukları iddia edilmiş ise de bu husus kanıtlanmış değildir¹⁸⁹.

IV. KADIN SUÇLULUĞUNU SOSYOLOJİK YÖNDEN İNCELEYEN TEORİLER

A. Genel Olarak

1960'lı yıllardan itibaren kadın suçluluğuna bakış açısı değişiklik göstermeye başlamıştır. 1970'li yıllarda yükselişe geçen kadının özgürleşmesi hareketi ve kadınlar tarafından işlenen suçlardaki anlamlı artış, konunun sosyolojik yönden incelenmesi ihtiyacını doğurmuştur. 1980'den itibaren ise kadın suçluluğuna ilişkin biyolojik ve psikolojik temelli yaklaşımlardan uzaklaşarak sosyolojik nedenlere yönelim yoğunluk kazanmıştır¹⁹⁰.

Suçluluğun cinsiyetle olan güçlü ilişkisini ortaya koyan deliller deneysel sosyal araştırmaların ilk zamanlarından beri açıkça ortadadır. Ancak her ne kadar dönemin önemli feminist yayınlarında cinsiyet ayrımının sosyal sonuçları konusunda çalışmalar yapılmışsa da bu konu sosyolog ve psikologların daha az dikkatini çekmiştir¹⁹¹.

¹⁸⁹ Wilson ve Hernstein, ss. 116-117.

¹⁹⁰ Tülin Günşen İçli ve Aslıhan Ögün, "Kadın Suçluluğunu Etkileyen Bazı Sosyolojik Faktörler", **Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları Ve Eğitimi Merkezi Kadın/ Woman 2000**, Cilt:1 Sayı:1, 2000, <http://www.biomedsearch.com/article/Kadin-suclulugunu-etkileyen-bazi-sosyolojik/95791447.html>, (28.09.2015), s. 4.

¹⁹¹ Andreas Hadjar, Dirk Baier, Klaus Boehnke ve John Hagan, "Juvenile Delinquency and Gender Revisited: The Family and Power-Control Theory Reconceived", **European Journal of Criminology**, Cilt: 4(1), s. 35.

Ancak kadın suçluluğunun erkek suçluluğundan daha az olmasının pek çok sosyolojik sebebi bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında kadına biçilen toplumsal cinsiyet rolleri sebebiyle kadının çocukluktan itibaren daha sıkı bir disiplin içerisinde yetiştirilmesi ve dış dünyayla ilişkilerini daha temkinli atmak zorunda kalması gelmektedir. Erkek ise çocukluk evresinden itibaren dış dünyaya daha özgüvenli ve serbest bir biçimde katılmakta, bununla doğru orantılı olarak suça da daha kolay yönelmektedir. Kadınların toplumsal yapı ve iş hayatı içerisinde daha az yer aldıkları toplumlarda kadın suçluluğu oranları da daha düşük olmaktadır. Aynı şekilde kadınların daha çok aile içerisinde kaldıkları toplumlarda, toplumsal olaylar erkekleri daha fazla suça yöneltirken kadınlar bu olaylardan daha az etkilendiklerinden suç işleme oranlarını etkilememektedir¹⁹². Kadınların daha az faal oldukları alanlarda suç işleme ihtimalleri de azalmaktadır. Örneğin; kadınların trafik suçlarını erkeklerden daha az işlemelerinin altında yatan sebep, kadınların erkeklerden daha az trafiğe çıkmaları olabilir.

Jean Bottcher tarafından yürütülen kadınların sosyalleşmesi ve suç ile ilgili bir çalışma da, erkek davranışlarının onların saldırgan ve güçlü cinsiyet rollerinin üretimi olduğunu, suça ve sapkın davranışlara katılım oranlarını da bu özelliklerinin belirlediğini göstermiştir. Buna karşılık kadınlar için itaatkar ve pasif cinsiyet rolleri öngörülmüştür¹⁹³.

1970'lerde feminist kriminolojinin ortaya çıkması ile birlikte araştırmacılar, kadınların düşük oranda suça yönelmeleri ile onların düşük ekonomik ve sosyal durumları arasındaki ilişki üzerinde çalışmaya başlamışlardır¹⁹⁴.

Zamanla birlikte değişen sosyal yapı; kadınların evden çıkarak dış dünyaya atılmasına sebep olmakta; bu durum da kadın ve suç ilişkisi açısından bazı sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle kentleşmenin artması ve kentlere yaşanan yoğun göç dalgası toplumsal yapı ve toplumsal yapı ile birlikte de kadının suça yönelimini etkilemektedir. Kent yaşamı ile birlikte aile içerisindeki iş bölümü de değişikliğe uğramış, önceleri aile içinde tarım işiyle uğraşan kadınlar, farklı işlerde de istihdam edilmeye başlanmışlardır. Kır yaşamında yoğun aile baskısı altında yine aileye ait bir işte çalışmakta iken kendi ekonomik özgürlüğünü kazanan kadının yetkileri de

¹⁹² Tosun, ss. 32-33.

¹⁹³ Chambliss ve Hass, s. 66.

¹⁹⁴ Chambliss ve Hass, s. 66.

artmıştır¹⁹⁵. Yapılan çalışmalar kadınların sosyal yaşamda daha fazla yer edinmeleri sebebiyle kadın suçluluğunda artışın gerçekleştiği bu şekilde kadın suçluluğu ile erkek suçluluğu arasındaki farkın da azaldığını göstermektedir¹⁹⁶.

B. Centilmenlik Teorisi

Kadınların erkeklerden daha az suç işledikleri bilinmektedir. Kadınlar tarafından işlenen tüm suçların kadınların suçluluğuna ilişkin istatistiklerde yeterince yer almamasının da bu hususta payı bulunmaktadır. Kadınların işledikleri bazı suçlar mahkemeye intikal etmeden evvel çeşitli barışçıl çözüm yolları ile çözümlendiğinden istatistiklere yansımamaktadır. Bu nedenle de kadın suçluluğunun aslında istatistiklerden daha fazla olduğu söylenebilir¹⁹⁷.

Bazı suçların suçu bildirecek bir mağduru veya suçtan zarar gören herhangi bir kimse bulunmamakta bu da suçun gizli kalmasına sebep olmaktadır. Örneğin; kadınların işlemiş oldukları çocuk düşürme suçu gizli kaldığından gerçek kadın suçluluğu oranlarını düşürmektedir¹⁹⁸.

Centilmenlik teorisine göre; her ne kadar kadınlar da erkekler kadar suç işlemekte iseler de onların suçluluğu karanlık alanda kalmaktadır. Kadınlar tarafından işlenen suçlara daha az ihbar edilmektedirler. Kaldı ki; bu suçlar ortaya çıktığında dahi daha az cezalandırılmaktadırlar¹⁹⁹.

Kadının şerik erkeğin ise asli fail olduğu suçlarda da kadının suça iştirakının gizlendiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır²⁰⁰. Centilmenlik teorisi de kadın failer tarafından gerçekleştirilen suçların erkek şerikler tarafından kadının korunması amacıyla saklı tutulduğunu savunmaktadır. Buna göre; hem suçun birlikte işlendiği erkek partner hem de kolluk mensupları kadınları koruma eğiliminde olduklarından kadınların yakalanıp cezalandırılması hususunda istekli değildirler²⁰¹. Hatta kadın

¹⁹⁵ Tülin Günşen İçli ve Aslıhan Ögün. "Sosyal Değişme Süreci İçinde Kadın Suçluluğu" , **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, 1988, (Sosyal Değişme Süreci), s. 19.

¹⁹⁶ Gwynn Netder, **Explaining Crime**, McGraw-Hill Book Comp. Ine., New York, 1974, s. 103'den aktaran İçli ve Ögün, Sosyal Değişme Süreci, s. 20.

¹⁹⁷ Dönmezer, Kriminoloji, s. 125.

¹⁹⁸ Tosun, s. 34.

¹⁹⁹ Demirbaş, Kriminoloji, s. 197.

²⁰⁰ Soyaslan, s. 94.

²⁰¹ Flowers, s. 83'ten aktaran Ağaoğlu Canay, s. 66.

şüphelilere kolluk ve kovuşturmayı yürüten mahkemelerce ayrıcalıklı bir şekilde davranıldığı iddia edilmektedir²⁰².

Kadınların sosyal hayata ve iş yaşamına daha fazla katılmaları ile birlikte işledikleri suçlar da değişiklikler göstermeye başlamıştır. Kadınlar iş yaşamına daha fazla katılmalarına paralel olarak rüşvet, dolandırıcılık gibi suçları da daha fazla işlemeye başlamışlardır. Her ne kadar kadınlar tarafından işlenen suçların sayısı ve çeşidi değişiklikler gösterse de Mannheim'a göre, resmi verilere yansıtılan kadın suçluluğu gerçeklikten uzaktır. Çünkü veriler erkekler tarafından erkek bakış açısıyla oluşturulmaktadır. Kadın suçluluğu ise; erkek araştırmacılar, kanun koyucular ve uygulayıcıların perspektifi ile biçimlenmiş bir kavramdır. Erkekler ise kadınlar tarafından işlenen suçları yok saymışlardır²⁰³.

Kadınların erkeklere göre daha hafif biçimde cezalandırılmak istenmesinin bir sonucu olarak erkeklere göre daha az yakalandıkları ve tutuklandıklarını savunanlar da bulunmaktadır. Bu düşüncenin altında yatan sebep ise özellikle şiddet ve mala karşı suçların kadınlara yakıştırılmamasıdır. Ancak bunun aksini düşünenler de bulunmaktadır. Bu düşünceye göre ise genç kadınların erkeklere oranla daha ağır biçimde cezalandırıldığını savunmaktadır. Çünkü kadınlar avukat yardımı gibi savunmaya ilişkin imkanlardan faydalanamamaktadırlar²⁰⁴.

Centilmenlik teorisinin aksini savunanlara göre ise kadınlar erkeklerden farklı olarak yalnızca işledikleri suçtan dolayı değil aynı zamanda toplum tarafından kendisinden beklenen kadın imajına zarar vermeleri nedeniyle de yargılanmaktadırlar²⁰⁵.

C. Güç-Kontrol Teorisi

Kadın suçluluğu konusunda çalışma yapan az sayıdaki erkek kriminologdan birisi John Hagan'dır. Hagan kadınların erkeklere göre daha az suç işlemesinin nedenleri üzerinde çalışmıştır²⁰⁶. Hagan'a göre; kadın suçluluğunun erkek

²⁰² Demirbaş, Kriminoloji, s. 197.

²⁰³ Mannheim, s. 691'den aktaran Ağaoğlu Canay, ss. 66-67.

²⁰⁴ Flowers, s. 84'ten aktaran Ağaoğlu Canay, ss. 68-69.

²⁰⁵ Ağaoğlu Canay, s. 69

²⁰⁶ Dolu, s. 457.

suçluluğuna nazaran daha az olmasının nedeni toplumun ataerkil ve sınıflı yapısıdır²⁰⁷.

Sapkın davranışlarda cinsiyet farklılıkları sosyal bilimlerde yapılan araştırmalar sonucu elde edilen ortak bir bulgudur. Kızlar erkeklere oranla daha az suçluluk, uyuşturucu kullanımı, yabancı düşmanlığı ve daha az şiddet içeren davranışlar göstermektedirler. Bu bulgu farklı kültürler arasında istikrarlı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Sosyo-biyologlar bu durum için genetik açıklamaları tercih etseler de sosyal bilimciler bu durumu sosyal yapı ve cinsel ayrımın kültürel kaynaklarına dayandırmışlar ve ebeveynlerin eğitim pratikleri ile aile ortamı aracılığıyla açıklamayı seçmişlerdir²⁰⁸. John Hagan ve çalışma arkadaşları ile birlikte anılan güç-kontrol teorisi suçlulukta cinsiyet farklılıklarının açıklanması için çalışma alanı sağlamaktadır²⁰⁹. Hagan, bu teori ile kadın suçluların neredeyse tamamını reddeden suçluluk teorilerinin en büyük eksikliğini düzeltmeye çalışmıştır²¹⁰.

Güç-kontrol teorisinde güç ve kontrol kavramları kadın suçluluğunu ifade etmek için gereken sosyal ilişkileri açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Buna göre; “güç” kavramı, iş hayatındaki yönetici-yönetilen ve işveren-işçi ilişkileri için; “kontrol” kavramı ise, aile yaşamında anne-babanın çocuklar üzerinde veya babanın anne üzerindeki etkisini açıklamak için kullanılmaktadır²¹¹. Buna göre; ailenin yetişkin üyelerinin iş yaşamındaki statüleri aile içerisinde sahip oldukları sosyal güçlerini de şekillendirmektedir²¹². Anne ve baba işyerlerinde elde etmiş oldukları statüleri aile yaşamında da yeniden canlandırmakta ve işyerindeki otoriter konumlarını eve de yansıtmaktadırlar. Sonuç olarak anne-babanın işte yaşadıkları deneyimler ve statüleri çocukların yetiştirilme biçimlerini ve bu doğrultuda suçluluğunu da etkilemektedir²¹³.

²⁰⁷ Zahir Kızmaz, “Kriminolojide Yeni Yönelimler: Bütünleşik Suç Kuramları- II”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 2006, s. 321.

²⁰⁸ Hadjar, Baier, Boehnke ve Hagan, s. 34.

²⁰⁹ Hadjar, Baier, Boehnke ve Hagan, s. 34.

²¹⁰ Frank E. Hagan, **Introduction To Criminology Theories, Methods And Criminal Behavior**, Sage Publication, Canada, 2013, s. 175.

²¹¹ Dolu, s. 457.

²¹² Werner J. Einstreder and Stuart Henry, **Criminological Theory: Analysis Of Its Underlying Assumption**, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Second Eddition, USA, 2006, s. 321.

²¹³ Larry J. Siegel, **Criminology: The Core**, Wadsworth Thompson Learning, Belmont, CA, 2002, s. 195.

Hagan, güç-kontrol teorisi ile ebeveynleri tarafından baskı altında tutulan çocukların risk almaktan çekindiklerini bunun da suçluluğu azalttığını savunmuştur. Hagan'a göre; anne-baba arasındaki iktidar ilişkisi çocuklar üzerindeki kontrol denemelerine de sirayet etmektedir²¹⁴.

Bu teoride “ataerkillik”; babanın emek gücü ile uzun saatler çalışmasını ve bu nedenle de hiyerarşik olarak anneden daha yüksek pozisyonda olup ondan daha fazla otoriteye sahip olmasını ifade etmek için kullanılmıştır²¹⁵. Ataerkil ailelerde, erkek çocuklar “gerçek bir erkek” olmaları, agresif ve maço davranmaları için cesaretlendirilmektedirler²¹⁶. Bunun sonucu olarak da erkek çocuklar kız çocuklara oranla daha az baskıya maruz kalmaktadırlar. Bu yüzden de erkekler kızlara göre daha çok risk almakta ve daha fazla suça yönelmektedirler. Buna karşın; daha eşitlikçi ailelerde hem kız hem de erkek çocukların maruz kaldıkları kontrol aynı miktarda olduğundan suçluluk oranları da benzerlik göstermektedir²¹⁷. Bunun sonucu olarak da; kadın ve erkeğin toplumda edindikleri statüler birbirine yakınlaştıkça, suça yönelimleri de buna paralel olarak yakınlaşmaktadır. İkinci Dünya Savaşı döneminde hem kadın suçluluğunun hem de kadınlara karşı işlenen suçların artışı da bunun göstergesidir²¹⁸.

Ancak her ne kadar geçen zamanla birlikte aile yapısında değişiklikler yaşansa da; geleneksel bakış açısı hala etkisini sürdürmekte ve aile içerisinde kadın aleyhine güç dengesizliğine sebep olmaktadır. Kadın ve erkeğe biçilen toplumsal rol modelleri incelendiğinde; kadınların pasif ve ikincil erkeklerin ise daha baskın ve ayrıcalıklı bir yerde olduğu görülmektedir. Bu bakış açısında; kadının ev işlerini yapması ve çocuklara bakması gerekirken, erkeğin çalışarak ailenin geçimini sağlaması gerekmektedir. Toplumun bu beklentileri aile içinde kadın-erkek ilişkilerine de yansımakta ve erkek kadına göre daha güçlü bir konum kazanmaktadır. Erkeğin dış dünyada elde ettiği güç ise; aile içerisinde kadın ve çocuklar üzerinde kontrol mekanizması oluşturmasına olanak vermektedir. Cinsiyetler arasındaki güç dağılımı erkek ve kız çocuklar üzerinde kurulan baskı açısından da nispetsizliğe neden olmaktadır. Erkek çocuklar daha serbest bırakılırken

²¹⁴ Hagan, s. 175.

²¹⁵ Hadjar, Baier, Boehnke ve Hagan, s. 36.

²¹⁶ Chambliss ve Hass, s. 241.

²¹⁷ Hagan, s. 175.

²¹⁸ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 22.

kız çocuklar üzerinde daha yoğun bir baskı kurularak tüm hareketleri kontrol edilmektedir. Bu durum da erkeklerin suçla daha kolay tanışmalarına neden olurken kızların suça yönelmesine engel teşkil etmektedir²¹⁹.

Ailenin çocuklar üzerinde kurduğu baskı ile suç arasındaki ilişki hususunda yapılan çalışmalardan bir kısmı da çocukların yaşlarına odaklanmıştır. Örneğin; *Bègue* ve *Roché* yaptıkları çalışmalar neticesinde, ilk doğan çocuğun anne ve baba baskısına daha yoğun bir şekilde maruz kaldığını bu nedenle de önce doğan çocuğun küçük kardeşlerine oranla suça daha az yöneldiğini ileri sürmüşlerdir. *Heck* ve *Walsh* da benzer şekilde sonra doğan çocuğun ilk doğan çocuğa göre şiddete daha fazla meyilli olduğunu iddia etmişlerdir. Yapılan araştırmalar neticesinde elde edilen bu bulguların da kardeşler arasındaki cinsiyet farklılığı konusunda yapılan çalışmalarda göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir. Zira anne-babanın baskı altında tuttuğu kız çocukları sadece kız olmalarından dolayı değil ilk çocuk olmalarından kaynaklı da daha fazla baskıya maruz kalabileceği gibi daha rahat yetiştirilen erkek çocukların cinsiyetleri nedeniyle değil ailenin küçük çocuğu olması sebebiyle daha az kontrole maruz kalabileceği ihtimali de bulunmaktadır²²⁰.

Güç-kontrol teorisini Marksist teori ile ilişkilendirmek de mümkündür. Marksist teoriden kaynaklanan sınıf iktidarı; kişilerin işyerindeki pozisyonları açısından tanımlanmaktadır. Mal sahibi üretim sürecini, yöneticiler çalışanların yaptığı işleri kontrol etmektedirler. Çalışanların ise kendi emeklerini pazarlamaları dışında herhangi bir şey üzerinde denetim hakları bulunmamaktadır. İşsizlerin veya evde çalışanların ise kendi emeklerini satma hususunda da bir inisiyatif hakları yoktur. Kişilerin iş yaşamında elde ettikleri bu statüler aile yaşamını da etkilemektedir. Ev dışında ekonomik olarak güçlü bir statüye veya otoriteye sahip olanlar, ekonomik yönden zayıf olanlara göre ev yaşamında da daha fazla güce sahiptirler²²¹.

Güç kontrol teorisini içeren çalışmalar daha çok hem anne hem de babanın bulunduğu aileler üzerinde yapılmıştır. Bunun sebebi de iki ebeveynli ailelerin daha hiyerarşik bir yapı ile karakterize edilebilmesidir. Tek ebeveynli ailelerde çocuklar daha çok küçük bir partner olarak tezahür edilmiştir. Tek ebeveynli ailelerde

²¹⁹ Dolu, ss. 457-458.

²²⁰ Hadjar, Baier, Boehnke ve Hagan, s. 38.

²²¹ Einstredter ve Henry, s. 321.

çocuklar daha fazla sorumluluk ve görev edindikçe daha fazla hak ve otorite de kazanmışlardır. Tek ebeveynli ailelerde güç farklılıklarının ve hiyerarşinin olmayışının eksikliğini de yardımıyla çocuklar daha çok eşitlik elde edeceklerinden dolayı suçlulukta cinsiyet ayrımının da daha az olacağı ihtimali bulunmaktadır²²².

Cullen ve Andrew; Hagan'ın bu teorisinin tek ebeveynli bir ailede yetişen çocukların suçluluğunu ve daha ciddi şiddet suçlarını açıklamak konusunda yetersiz kaldığından bahisle hala şüpheli olduğunu belirtmişlerdir²²³.

D. Özgürleşme Teorisi

Kadın suçluluğunu açıklamaya çalışan görüşler içerisinde Freda Adler tarafından ortaya atılan özgürleşme teorisine göre; kadınlar özgürleşip topluma daha fazla karışıkça toplum içinde kazandıkları yeni statü ve roller nedeniyle erkeklerle olan benzerlikleri artacak bu da benzer şekilde suç işleme sayılarının da artmasına sebep olacaktır²²⁴.

Freda Adler kadın suçluluğunun artışı, kadının sosyal yaşama daha fazla katılması ile açıklamıştır²²⁵. Adler'a göre; erkek egemen toplumda kadınlara hep çekinik ve ikincil roller biçilmiştir. Her ne kadar kadının bu ikincil ve pasif durumunun kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklardan kaynaklandığına ilişkin görüşler bulunsa da; Adler bu farklılığın kadın ve erkek arasındaki sosyal ve kültürel farklılıklardan kaynaklandığını savunur. Çünkü her iki cins açısından doğdukları andan itibaren hem ailelerin hem de toplumun onlardan beklentileri farklıdır. Kadınlardan kendi cinsiyetlerini ve bedenlerini saklamaları beklenirken erkeklerden bağımsız ve cesur olmaları ve hedefleri doğrultusunda ne gerekiyorsa yapmaları beklenmektedir. Ancak zamanla kadınların toplumdaki rolleri değişmeye başlamıştır. Adler'ın *Suçta Kız Kardeşler* isimli kitabında da açıkladığı üzere; özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra erkeklerin orduya katılmaları sebebiyle kadınlar evden çıkmaya, iş hayatına katılmaya başlamışlardır. Bu şekilde daha önce erkekler tarafından yürütülen faaliyetler kadınlar tarafından da yürütülmeye başlanmış, kadının toplumdaki statüsü de bu şekilde değişmeye başlamıştır. Bunun

²²² Hadjar, Baier, Boehnke ve Hagan, ss. 53-54.

²²³ Hagan, s. 175.

²²⁴ Dolu, s. 454.

²²⁵ Dolu, s. 455.

sonucunda kadınlar yasal faaliyetler yanında illegal faaliyetler de yönelmişlerdir. O dönemde tutulan suç istatistiklerine göre de kadınların işlemiş oldukları suçların oranları erkeklerin işledikleri suç oranlarına göre altı, yedi kat fazladır. Ancak savaşın sona ermesi ile erkeklerin evlerine dolayısıyla da işlerine dönmeleri sebebiyle kadın suçluluğunda kayda değer bir oranda düşme yaşanmıştır. Ancak kadınların evlerinden çıkarak dışarıdaki hayata atıldıkları bu dönemden sonra kadınlar ev dışında da var olabildiklerini görmüşlerdir. Bu nedenle de kadınlar açısından artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Kadınlar kendilerine biçilen kalıplardan ve pasiflikten kurtulup özgürleştikçe yasaları çiğneme oranları dolayısı ile de suç işleme oranları da artacaktır²²⁶.

Kadınların özgürleşerek sosyal hayata daha fazla katılmaları, öğrenim oranlarının artması, boşanma sayısındaki artış ve kadın üzerinde en başından beri etkili bir baskı aracı olan ailenin kontrolünün azalması kadının suça yönelimini de arttırdığı düşünülmektedir²²⁷.

Freda Adler'in bu görüşleri diğer araştırmacılar tarafından gerçekleri yansıtmadığı gerekçeleri ile eleştirilere maruz kalmıştır²²⁸.

Pollak'a göre; kadın ve erkek arasındaki toplumsal eşitlik kadının suça yönelimi açısından herhangi bir etki meydana getirmeyecektir. Çünkü kadın her ne kadar toplumda yeni roller edinse de kendisine biçilen geleneksel anne ve ev kadınlığı rollerinden kopamamıştır. Kadın suçluluğunun gizli özelliğine vurgu yapan Pollak, bu gizliliğin de daha çok toplumsal rol kalıplarından beslenmesi sebebiyle kadının toplumda edindiği rollerin kadın suçluluğu yönünden herhangi bir farka neden olmadığını savunmaktadır²²⁹.

E. Ekonomik Teoriler

Feminist literatürde ekonomik alandaki ataerkilliğin kadının ikincil konumunu güçlendiren faktörlerden biri olduğu ifade edilmektedir. İş piyasasında ve okulda, benzer biçimde aile içerisinde ve evde cinsiyet ayrımcılığı bulunmakta ve

²²⁶ Freda Adler, "Sisters In Crime" I Francois T. Cullen ve Robert Agnew, **Criminological Theory: Past To Present- Essential Readings**, ss. 406, 408-411'den aktaran Dolu, ss. 455-456.

²²⁷ Dönmezer, Kriminoloji, s. 127.

²²⁸ Eleştiriler için bkz. Dolu, ss. 456-457.

²²⁹ İçli, Türkiye'de Suçluluk, s. 24.

ataerkillik de kadınların ayrımcılıktan kaynaklanan dezavantajlı konumunu güçlendirmektedir. Kadının ekonomik yönden dezavantajlı konumuna dayanan “kadının ekonomik yönden ötekileştirilmesi” hipotezi kadın suçluluğu konusunda dikkate alınmalıdır. Kadın işsizliği ve yoksulluğu kadın suçluluğu konusunda azımsanmayacak bir faktördür²³⁰.

Yapılan araştırmalar kadınların ekonomik yönden ötekileştirildiklerini ortaya koymuştur. Bu ekonomik yetersizliklerin ise kadın suçluluğuna doğrudan doğruya etki ettiği tespit edilmiştir²³¹.

Bu konudaki dikkate değer çalışmalardan biri Steffensmeier ve Haynie tarafından yürütülmüştür. Yaptıkları çalışmalarla kendilerinden önce tamamlanan çalışmaların daha ilerisine geçmişlerdir. Steffensmeier ve Haynie çalışmalarında; işsizlik, düşük gelir, yoksulluk gibi dezavantajlı yapıların kadın suçluluk oranlarına etkisi ve erkek suçluluğuna etkisinin kıyaslanması ile her iki cinsiyet yönünden öldürme, hırsızlık, müessir fiil, yağma gibi suçlara olan etkisi üzerinde durmuşlardır²³².

Araştırmacılar arasında cinsiyetler arası eşitsizlik ve diğer yapısal dezavantajların kadınlar tarafından işlenen uyuşturucu satıcılığı ve hırsızlık suçlarına etkisi hususunda tartışma bulunmaktadır. Ancak ekonomik yetersizliklerin kadın suçluluğu ile ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Araştırmalarda kadınların yoksulluğu ve işsizliği gibi mutlak ölçüler ekonomik ötekileştirme hipotezlerini test etmek için kullanılmaktadır. Örneğin; Box ve Hale işsizliğin kadınlar tarafından işlenen şiddet ve hırsızlık suçları ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir²³³.

Kadınlar tarafından işlenen öldürme suçu üzerinde yapılacak incelemelerin önemine odaklanan araştırmacılar; kadınların yakın ilişki içerisinde oldukları partnerlerini daha çok kendilerini savunmak amacıyla öldürdüklerini buna karşılık erkeklerin partneri olan kadını onun üzerinde kontrol kurmak ve onu yönetmek için öldürdüklerini iddia etmişlerdir. Feminist literatür ise cinsiyetler arası güç ilişkilerine odaklanmıştır. Buna göre; kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı ile sınırlandırılmış olup,

²³⁰ Reckdenwald, Amy ve Karen F. Parker. “The Influence of Gender Inequality and Marginalization on Types of Female Offending”, **Homicide Studies**, Cilt: 12, Sayı: 2, Mayıs 2008, (The Influence of Gender Inequility), s. 208.

²³¹ Parker ve Reckenwald, (Women and Crime), s. 6.

²³² Reckdenwald ve Parker, (The Influence of Gender Inequility), s. 209.

²³³ Reckdenwald ve Parker, (The Influence of Gender Inequility), ss. 209-210.

ekonomik kaynakları da son derece sınırlıdır. Bu da kadının bağımlılığını arttırmaktadır. Sonuç olarak, eğer kadınlar ev işleri ile sınırlandırılırlarsa erkekler de ekonomik hakimiyetlerini ve güçlerini onların üzerinde kullanabileceklerdir. Ataerkillik kadını ekonomik olarak erkeğe bağımlı kılmaması, ev dışında ilişkiler kurabilme imkanlarını elinden alması, ekonomik kaynaklara ve sosyal yardımlara ulaşmasını engellemesi nedeniyle kadın suçluluğu ile doğrudan ilişkilidir. Araştırmalar kadının ekonomik kaynakları ve gücü arttığında yakın ilişki partnerlerini öldürme oranlarının da azaldığını göstermiştir. Ataerkillik cinsiyetler arası eşitsizliği güçlendirmekte bu şekilde kadın suçluluğunun sayısını ve çeşitliliğini arttırmaktadır²³⁴.

Kadın hükümlüler ile gerçekleştirilen bir çalışma da suç işlemiş kadınların çoğunun ekonomik durumları kötü hatta yoksul kadınlar olduğunu göstermiştir. Bu çalışmadaki kadınların pek çoğu hırsızlık suçunu işlemiş olup işlediği suç ile ekonomik yetersizliği arasında ilişki bulunmaktadır²³⁵.

Araştırmalar göstermektedir ki; ataerkil düzen içerisinde kadının ikincilleştirilmesi, onu ekonomik olarak güçsüzleşmektedir. Ataerkil toplumlarda kadından tüm emeğini eve harcaması beklenmektedir. Ancak bu emeğinin maddi karşılığını alamayan kadın bağımsızlığını da yitirmektedir. Bu da gerek kendisini korumak gerekse hayatta kalmak adına suça yönelmesinde bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden kadın suçluluğu ile mücadelede kadınların ekonomik bağımsızlıklarının sağlanması, onları ekonomik yönden hayatlarında bulunan erkeğe bağımlı kılan ve onları hayata karşı dezavantajlı konuma iten ve orada kalmalarına sebep olan faktörlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda; öğrenim haklarının tanınması, meslek ve sanat öğrenmelerinin kolaylaştırılması büyük önemi haizdir. Kadınların da erkekler ile aynı işlerde çalışabilecekleri ve çok da başarılı olabilecekleri günümüzde kanıtlanmıştır. Yalnızca kadın olmaları sebebiyle engellenmeleri, çocukluklarından itibaren yetersizliklerinin empoze edilmesi onların hayata erkekler karşısında yenik başlamalarına sebep olmaktadır. Ekonomik zayıflık ve bağımlılık onları hem mağdur olarak hem de fail olarak suça açık hale getirmektedir. Ekonomik nedenlerle suç işleyen kadınların

²³⁴ Reckdenwald ve Parker, (The Influence of Gender Inequality), ss. 210-211.

²³⁵ Semra Saruç, "Türkiye'de Kadın Hükümlüler: Kadın Hükümlülerin Profili Ve Suçluluğa Etki Eden Olguların Analizi", **Toplum Ve Sosyal Hizmet**, Cilt: 25, Sayı: 1, 2014, ss. 70-71.

cezaevinden çıktıktan sonra çalışma imkanı cezaevine girmeden öncesine göre daha da zorlaşmaktadır. Cezaevinde bir müddet kalan kadın için dışarıdaki hayat umut vaat etmemekte, cezaevinden çıktığında çalışma imkanı bulamayan kadın yeniden bir erkeğe bağımlı hale getirmekte ve bu şekilde suç ile ilişkisi devam etmektedir. Bu noktada kadınların yalnızca suç ile tanışmadan önce meslek edinmeleri yeterli olmamaktadır. Suç işlemiş kadınların cezaevinde geçirdikleri sürenin de onlar için verimli hale getirilmesi, cezaevinden çıktıklarında hayata daha rahat adapte olmaları ve bu şekilde de suçtan uzak durmaları için oldukça önemlidir.

V. KADIN SUÇLULUĞUNU ETKİLEYEN DİĞER FAKTÖRLER

A. Öğrenim Durumunun Kadın Suçluluğuna Etkisi

Kadının suçluluğuna etkisi olan önemli faktörlerden biri, kadının öğrenim durumudur. Yapılan araştırmalar suça yönelen kadınların genellikle düşük öğrenim seviyesine sahip gruptan oluştuğunu göstermektedir.

Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesince yürütülen ve kadının suça yönelmesinin altında yatan nedenlerin araştırıldığı, mahkemede verdikleri ifadelerinde işledikleri suçu kabullenen ancak bu ifadelerde ceza ehliyetlerinin olmama ihtimalinin ortaya çıkmış olması sebebiyle gözlem altına alınmasına karar verilmiş olan kadın sanıklar arasından seçilen 200 kişi üzerinde yapılan bir çalışmada; kadınların %71,5'inin okuma yazması hiç olmayan, okur-yazar veya ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Yükseköğrenim mezunu veya öğrencisi olanların sayısının ise oldukça düşük (%2,5) olduğu görülmüştür²³⁶.

Mahkemeler tarafından ceza sorumluluklarının bulunup bulunmadığının tespiti için Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesine gönderilen, şiddet içerikli suç işlemiş kadınlar üzerinde yapılan bir araştırmada da; kadınların %51,1'inin ilkokul mezunu, %13,3'ünün ortaokul mezunu, %26,7'sinin lise mezunu,

²³⁶ F. Nuray Cansunar, Mahmut Aşıröz, Nihat Aycan, İbrahim Balcıoğlu ve Gökhan Batur, "Kadının Suça Yönelimi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 55, Sayı: 3, 1997, ss. 343-344.

%6,7'sinin üniversite mezunu olduğu, %2,2'sinin ise hiç eğitim almadığı görülmüştür²³⁷.

Ortaköylü, Taktak ve Balcioğlu tarafından kadın suçluluğu ile ilgili olarak Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi'ne gönderilen 160 kadın üzerinde yapılan bir çalışmada; suç işlemiş kadınların %31,9'unun hiç okula gitmediği, %54,4'ünün ilkokul, %11,3'ünün lise, %2,5'nin ise yüksekokul ve üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir²³⁸.

Suçlu kadınların sosyodemografik özellikleri ile anne-baba tutumları ve öfke ifade şekillerinin araştırılması amacıyla İstanbul Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda *Huriye Gümüş Ersen* tarafından yürütülen tez çalışmasında da; suç işlemiş kadınların %52'sinin ilkokul, %17,6'sının ortaokul, %20,6'sının lise ve %9,8'inin ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir²³⁹. Aynı çalışma suç işlemiş kadınların eğitim durumları ile işledikleri suç tipi arasında da bağlantı olabileceğini göstermiştir. Buna göre; ilkokul mezunu olan kadınların daha çok hırsızlık ile uyuşturucu kullanma, imal etme ve satma suçlarına, ortaokul mezunu kadınların hırsızlık, sahtecilik, uyuşturucu kullanma, imal etme ve satma suçlarına, lise ve üniversite mezunu olan kadınların ise daha çok sahtecilik suçuna yöneldikleri görülmüştür²⁴⁰.

Adonis Çiğdem Erkunt tarafından yürütülen çalışmada öldürme ve cinsel nitelikli suçlar işleyen 260 kadından 8 tanesinin hiçbir diploması bulunmazken, 2 tanesinin okuryazar belgesinin bulunduğu, 66 tanesinin ilkokul mezunu, 26 tanesinin ilköğretim-ortaokul mezunu olduğu, 21'inin lise, 7 tanesinin ise yükseköğretim mezunu olduğu görülmüştür²⁴¹.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün verileri de kadın hükümlülerin büyük bir bölümünün düşük öğrenim düzeyine sahip olduklarını göstermiştir. Buna göre; 4516 kadın hükümlünün 714'ü okuma yazma bilmeyen, 337'si okuryazar olan ancak herhangi bir okul bitirmeyen, 1394'ü ilkokul mezunu,

²³⁷ Sefa Saygılı ve Süheyla Aliustaoğlu, "Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi", *Adli Tıp Dergisi*, Sayı: 23(1), s. 25.

²³⁸ Levent Ortaköylü, Şafak Taktak ve İbrahim Balcioğlu, "Kadın Ve Suç", *Yeni Symposium*, S: 41(1), 2004, s. 14.

²³⁹ Huriye Gümüş Ersen, *Suç İşlemiş Kadınların Sosyodemografik Özellikleri, Anne- Baba Tutumları Ve Öfke İfade Biçimlerinin Değerlendirilmesi*, (Psikiyatri Uzmanlık Tezi), İstanbul, 2010, s. 26.

²⁴⁰ Gümüş Ersen, s. 33.

²⁴¹ Erkunt, s. 85.

790'ı ortaokul veya dengi meslek okulu mezunu, 742'si lise mezunu, 284'ü yüksekokul veya fakülte mezunu olup 255'inin öğrenim durumu bilinmemektedir²⁴².

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki; kadın suçluluğu ile kadınların öğrenim durumları arasında anlamlı bir bağlantı bulunmaktadır. Suç işleyen kadınların büyük bir bölümünü öğrenim düzeyi düşük kadınlardan oluşmaktadır. Ancak bunun aksini savunanlar da bulunmaktadır. Örneğin Dönmezer'e göre; kadın suçluluğundaki artışın altında yatan sebeplerden birisi kız çocuklarının da erkek çocuklar ile eşit koşullarda eğitim görebilmeleridir. Kız çocuklarının erkek çocukları ile aynı eğitimi almaları onların erkek çocuklar ile benzer davranış kalıpları geliştirmelerine neden olmakta, bu da kadın suçluluğunda artışa neden olmaktadır²⁴³.

Kadınların öğrenim düzeyleri ile yürüttükleri faaliyetler arasında doğrudan bağlantı bulunmaktadır. Öğrenim seviyesi yüksek olan kadınların meslekleri, içinde buldukları sosyal çevre ve hatta evlilikleri de düşük öğrenim seviyesine sahip kadınlara göre farklılık göstermektedir.

Öğrenim seviyesi ile doğru orantılı olarak kadınların; sahip oldukları haklar, hukuk kuralları, sosyal çevre içerisindeki ilişkiler, evlilik hayatı, aile planlaması, çocuk bakımı ve daha pek çok farklı konuda bilinç düzeyleri artmaktadır. Bu da kadınların suça yönelmelerini engelleyici bir nitelik kazandırmaktadır. Örneğin; aile planlaması konusunda ya da gebeliğin sonlandırılmasında ön görülen yasal sınırlamalar hususunda bilinçli olan bir kadın istemediği bir gebelik nedeniyle çocuk düşürme suçunu işlemekten kaçınabilecektir. Aile hukukundan doğan haklarını ya da aile içi şiddete karşı alınabilecek yasal tedbirleri bilen bir kadın aile içi şiddete maruz kaldığında öğrenilmiş çaresizlik içerisinde hissetmek yerine boşanma ya da devletten yardım isteme yolunu tercih edebilecektir.

Kadınların almış oldukları eğitim onların mesleki faaliyetlerini de doğrudan etkilediğinden ekonomik yönden daha tatmin edici meslekler icra eden kadınların ekonomik nitelikli suçlara yönelme ihtimallerinin azaldığı söylenebilir. Bu nedenle de kız çocuklarının okutulmaları, eğitim haklarının desteklenmesi kadın suçluluğu ile mücadelede temel taşlardan birini oluşturmaktadır.

²⁴² İçli, Kadın Suçluluğu, s. 49.

²⁴³ Dönmezer, Kriminoloji, s. 128.

B. Medeni Halin Kadın Suçluluğuna Etkisi

Evliliğin kadınların sorumluluk sahibi olmaları üzerinde etkisi olduğu kuşkusuz olup, evliliğin suçtan alıkoyan bir etki doğurduğu düşünülmektedir²⁴⁴.

Evliliğin kadınların suça yönelmelerine engel teşkil ettiği yönündeki görüşün aksine *Pollak*; evliliğin erkekler için düzenli yaşam anlamına gelmesine karşılık kadınlar açısından rahatsızlıklara sebep olduğunu savunmaktadır. Ona göre; Batı toplumunda evli kadınlar bekar kadınlara göre daha fazla suç işlemektedirler²⁴⁵.

Suç işlemiş kadınlarla yapılan araştırmalar da evliliğin kadını suçtan uzaklaştırmadığını aksine suç işlemiş kadınların suça daha fazla yöneldiklerini ortaya koymuştur. Örneğin; *Saygılı* ve *Aliustaoğlu* tarafından yapılan araştırmada, inceleme yapılan kadınların %77,8'nin evli, %17,8'nin bekar ve %4,4'ünün eşinden boşanmış olduğu görülmüştür²⁴⁶. *Ortaköylü*, *Taktak* ve *Balcıoğlu* tarafından yapılan çalışmada da, suç işlemiş kadınların %61,3'ünün evli olduğu tespit edilmiştir²⁴⁷.

Erkunt'un çalışması da öldürme ve cinsel suç işlemiş kadınlar arasında evli olanların sayıca daha yüksek olduğunu göstermiştir. Şöyle ki; çalışmada yer alan kadınlardan 16'sı hiç evlenmemiş, 43'ü evli, 8'i gayri resmi olarak evli, 7'si resmi ve dini nikahlı, 37'sinin eşi vefat etmiş, 20'si boşanmış olup 1'i ise eşinden ayrı yaşadığını ifade etmiştir²⁴⁸.

Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü'nün 2010 verilerine bakıldığında ceza infaz kurumuna giren kadın hükümlülerin %53,7'sinin evli, %23'sinin boşanmış, %16,4'ünün hiç evlenmemiş olduğu, %6,7'sinin ise eşinin vefat ettiği görülmüştür. Bu da hükümlü olan kadınlarının büyük bir çoğununun evli olduğunu göstermektedir²⁴⁹.

Benzer biçimde *Huriye Gümüş Ersen* tarafından yürütülen tez çalışmasında da; suça yönelmiş kadınların %39,2'sinin evli, %27,5'inin boşanmış, %18,6'sının bekar, % 8,8'inin dul olduğu ve %5,9'unun eşinden ayrı yaşadığı tespit edilmiştir. Suç işleyen kadınların %72,5'inin ise çocuk sahibi olduğu görülmüştür²⁵⁰. Aynı

²⁴⁴ Dönmezer, Kriminoloji, s. 129.

²⁴⁵ Pollak'ın görüşleri için Bkz. İçli, Türkiye'de Suçluluk, s. 25.

²⁴⁶ Saygılı ve Aliustaoğlu. s. 25.

²⁴⁷ Ortaköylü, Taktak ve Balcıoğlu, s. 14.

²⁴⁸ Erkunt, s. 84

²⁴⁹ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 50.

²⁵⁰ Gümüş Ersen, s. 26.

çalışma işlenen suç tipi ile medeni durum arasında da ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre; Evli kadınların daha çok hırsızlık ile uyuşturucu kullanma, imal etme ve satma suçlarını, bekar kadınların daha çok öldürme ile uyuşturucu kullanma, imal etme ve satma suçlarını, eşinden ayrı yaşayan kadınların daha çok sahtecilik ile uyuşturucu kullanma, imal etme ve satma suçlarını, dul kadınların ise diğer suçlara daha çok yöneldikleri görülmüştür²⁵¹.

Yapılan bazı çalışmalar ise; boşanmış kadınların evli ve bekar kadınlara oranla daha fazla suç işlediklerini göstermiştir. *Radzinowicz* tarafından yapılan bir araştırma 30 yaş altı boşanmış ya da eşi vefat etmiş olan kadınların bekar kadınlardan daha fazla suça yöneldiklerini göstermiştir. Bunun nedenini ise evliliğin kadını suçtan uzaklaştırması fikrine dayandırmıştır. Ancak bu görüş diğer araştırmacılar tarafından çok fazla kabul görmemiştir²⁵².

Medeni durumun kadın suçluluğu üzerindeki etkileri hususunda *İçli ve Öğün* tarafından yapılan 1970-1975 ve 1980 yıllarına ilişkin araştırma eşinden boşanmış olan kadın suçluların oranı 0,521, evli olanların 0,099, eşi vefat etmiş olanların ise 0,041 olduğu tespit edilmiştir. 1975 ve 1980 yıllarında boşanmış olan kadınların sayısının diğerlerinden yüksek olduğu, hiç evlenmemiş olanların ise az olduğu tespit edilmiştir²⁵³.

Farklı amaçlarla ve farklı kişilerce yürütülen araştırmalarla evli veya boşanmış olan kadınların bekar kadınlara oranla daha fazla suça yöneldikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç da her ne kadar evliliğin kadını suçtan uzaklaştıran bir etkisi olması beklenirken aksine; evlilik geçmişi olan kadınların daha fazla suç işlediklerini göstermektedir.

Evli kadınların evli olmayan kadınlara göre suça daha fazla yönelmelerinin altında yatan sebeplerden birisi, kadınların eşlerinin yönlendirmesi olabilmektedir. Örneğin; eşi uyuşturucu imal ve ticareti faaliyetini yürüten kadın eşi tarafından kurye olarak kullanılabilir. Benzer biçimde eşi uyuşturucu kullanan kadın da uyuşturucu kullanma suçu işleyebilmektedir. Ayrıca uygulamada, eşlerinin borçları

²⁵¹ Gümüş Ersen, s. 32.

²⁵² Ann Smith, **Women In Prison**. Stevens and Sons Ltd., London, 1973, s. 13'ten aktaran İçli ve Öğün, Sosyal Değişme Süreci, s. 23.

²⁵³ İçli ve Öğün, Sosyal Değişme Süreci, ss. 27-28.

sebebiyle hakkında icra takibi başlatılan kadınlar taahhüdü ihlal suçu işleyebildikleri görülmektedir.

Evli kadınların evli olmayan kadınlara göre daha fazla suç işlemelerinin altında yatan nedenlerden diğerinin ise; suçun eşe karşı işlenmesi hali olduğu düşünülebilir. Örneğin; içerisinde bulunduğu şiddet sarmalından çıkış yolunu kendisine şiddet uygulayan eşini öldürerek sonlandıran pek çok kadın örneği bulunmaktadır. Sonuç olarak; evli kadınlar gerek eşlerinin yönlendirmesi ile gerek eşlerine karşı suç işleyebilmektedirler.

C. Mesleki Durumun Kadın Suçluluğuna Etkisi

Kadın suçlular üzerinde yapılan araştırmalar; kadınların bir meslek sahibi olup olmamalarının ve icra ettikleri mesleklerin türlerinin suça yönelmeleri üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Bazı meslek grupları ile işlenen suçlar arasında ilişki kurulabilmektedir. Kadınların hayatlarını devam ettirmek için yapmış olduğu işlerin bazı suçları işlemelerini kolaylaştırmaktadır. Bu meslekler kadınların suç işlemelerini kolaylaştırmakla birlikte tespit edilmelerini de zorlaştırmaktadır. Bu şekildeki suç meslek ilişkisine örnek olarak fahişelik yapan kadınların işledikleri hırsızlık suçu verilebilir²⁵⁴.

Saygılı ve Aliustaoğlu tarafından yürütülen çalışma; suç işleyen kadınların %73,3'ünün ev hanımı, %8,9'unun memur, %4,4'ünün emekli işçi, %4,4'nün esnaf, %2,2'sinin işçi, %6,7'sinin ise suç tarihinde öğrenci olduğu görülmüştür²⁵⁵.

Ersen tarafından yürütülen çalışmada cezaevindeki kadınların cezaevine girmeden önceki gelir durumları incelenmiştir. Buna göre; çalışmada yer alan kadınların %52,9'unun gelir getirici bir işte çalışmakta olduğu, kadınların %35,3'ünün aylık gelirinin 500 TL'nin altında, %39,2'sinin 500-999 TL, %15,7'sinin 1000-1999 TL arasında, %9,8'inin ise 2000 TL ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Kendilerine cezaevine girmeden önceki hayatları sorulan kadınların

²⁵⁴ İçli ve Ögün, Sosyal Değişme Süreci, s. 31.

²⁵⁵ Saygılı ve Aliustaoğlu, s. 25.

%35,3'u kendisini maddi yönden yoksul, %61,8'i orta halli, %2,9'u ise zengin hissettiğini beyan etmiştir²⁵⁶.

Erkunt'un çalışması da düzenli bir işte çalışmayan kadınların düzenli bir işe sahip olan kadınlara göre daha fazla suça yöneldiğini göstermiştir. Buna göre; araştırmada yer alan kadınların %54,5'i cezaevine girmeden önce düzenli bir işte çalışmamış iken; %45,5'i düzenli bir işte çalışmıştır²⁵⁷.

Türkiye'de ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutuklu kadınların %54'ü ev hanımıdır²⁵⁸. 2010 yılına ait veriler de ceza infaz kurumundaki kadın hükümlülerin %76,8'nin işgücü dışından olduklarını göstermiştir. Hükümlü kadınların yalnızca %20,4'ü iş sahibidir²⁵⁹.

Kadınların eğitim durumları meslekleri konusunda belirleyici unsurdur. Kadınlar ya öğrenim düzeylerine paralel işlerde çalışmakta ya da iş bulamamaktadırlar. Bazen de ailevi sebeplerle ev kadını olmayı seçmektedirler. Suç işleyen kadınlar incelendiğinde ise bu kadınların genellikle düşük öğrenim görmüş olan kadınlar ve ev kadınları olduğu görülmektedir. Kadınların iyi bir eğitim alamamaları ve buna bağlı olarak vasıflı bir işe sahip olamamaları onları hem suç faili hem de suç mağduru olarak dezavantajlı hale getirmektedir²⁶⁰. Bu yüzden kadınların kendilerine uygun işlerde istihdam edilmeleri ve bu şekilde gelir elde etmelerinin sağlanması onları bağımsız kılacak ve bu şekilde suç işlemeleri de engellenecektir.

²⁵⁶ Gümüş Ersen, s. 26.

²⁵⁷ Erkunt, s. 88.

²⁵⁸ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 51.

²⁵⁹ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 51.

²⁶⁰ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 51.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA HUKUKUNDA ÖRNEK SUÇLARDA KADININ FAİLLİĞİ

I. GENEL OLARAK

Suçta yönelen kadınların sayısı her yerde ve her dönemde erkek suçluların sayısından daha az olmuştur²⁶¹. Bunun altında yatan sebeplerin başında kadın ve erkeğin henüz doğmadan sahip oldukları toplumsal rol modelleri sebebiyle toplumun kadın ve erkekten beklentileri gelmektedir. Öncelikle anneliğin vermiş olduğu sorumluluk; kadını suçtan uzaklaştıran bir unsurdur. Ayrıca kadına atfedilen evine bağlılık, iyi bir çocuk yetiştirme görevleri de suç kavramı ile bağdaşmamaktadır²⁶².

Her ne kadar ataerkil sistem ve toplumun ahlak kuralları kadınları suçtan uzak tutan etmenler olarak değerlendirilse de bu baskı aynı zamanda kadın için hayatta kalma savaşına da dönüşebilmektedir. Bu da kadınların suça yönelmelerine sebep olmaktadır. Özellikle de kadının ekonomik yönden erkeğe olan bağımlılığından beslenen şiddet; kadınların suç işlemelerinde önemli bir etken olarak kendisini göstermektedir²⁶³.

Ülkemizde de kadın suçluluğu erkek suçluluğundan kayda değer oranda azdır. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün TCK kapsamında açılan davalardaki suç dağılımına ilişkin 2015 verilerine göre; 2.683.676 sanıktan yalnızca 310.144'ü kadındır. Sanıklardan 881'i tüzel kişilik, 1.795'i belirsiz geri kalan 2.370.856'sı ise erkektir. Bu istatistik ülkemizdeki kadın suçluluğunun erkek suçluluğu ile kıyaslandığında ciddi oranda az olduğunu göstermektedir²⁶⁴.

TÜİK verilerine göre; 2007 yılında toplam 37.963 hükümlünün 1.089'u, 2008 yılında 45.546 hükümlünün 1.358'i, 2009 yılında 78.162 hükümlünün 2.364'ü, 2010 yılında 87.249 hükümlünün 2.776'ı ve 2011 yılında toplam 92.636 hükümlünün 2.987'si kadındır. Ayrıca; 2007 yılında toplam 52.769 tutuklunun 2.090'ı, 2008 yılında 57.889 tutuklunun 2.235'i, 2009 yılında 37.758 tutuklunun 1.703'ü, 2010

²⁶¹ Tosun, s. 29.

²⁶² İlbars, s. 4.

²⁶³ İlbars, s. 6.

²⁶⁴ Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün verileri için bkz. http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/ist_tab.htm.

yılında 32.945 tutuklunun 1.416'sı ve 2011 yılında toplam 35.617 tutuklunun 1.618'i kadındır²⁶⁵.

Çeşitli suçlardan ceza infaz kurumuna giren hükümlülere ilişkin Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2011 verilerine göre; öldürme suçundan ceza infaz kurumuna giren 3.484 hükümlünün 126'sı, yaralama suçundan ceza infaz kurumuna giren 7.885 hükümlünün 155'i, cinsel suçlardan ceza infaz kurumuna giren 828 hükümlünün 15'i, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan ceza infaz kurumuna giren 723 hükümlünün 30'u, hakaret suçundan ceza infaz kurumuna giren 996 hükümlünün 41'i, hırsızlık suçundan ceza infaz kurumuna giren 6.445 hükümlünün 333'ü, yağma suçundan ceza infaz kurumuna giren 2.225 hükümlünün 63'ü, dolandırıcılık suçundan ceza infaz kurumuna giren 1.103 hükümlünün 59'u, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan ceza infaz kurumuna giren 2.811 hükümlünün 97'si, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma suçundan ceza infaz kurumuna giren 1.320 hükümlünün 17'si, sahtecilik suçundan ceza infaz kurumuna giren 2.077 hükümlünün 73'ü, kötü muamele suçundan ceza infaz kurumuna giren 61 hükümlünün 3'ü, zimmet suçundan ceza infaz kurumuna giren 87 hükümlünün 8'i, rüşvet suçundan ceza infaz kurumuna giren 13 hükümlünün 1'i, kaçakçılık suçundan ceza infaz kurumuna giren 881 hükümlünün 3'ü, trafik suçlarından ceza infaz kurumuna giren 453 hükümlünün 2'si, ateşli silahlar ve bıçakla ilgili suçlardan ceza infaz kurumuna giren 3.028 hükümlünün 20'si, icra iflas kanununa muhalefet suçundan ceza infaz kurumuna giren 24.805 hükümlünün 1.393'ü kadındır²⁶⁶. Türkiye İstatistik Kurumu'nun verileri de Türkiye'de suç işlemiş kadınlarla erkeklerden arasında rakamsal olarak ciddi farklılıkların olduğunu göstermektedir.

Bu bölümde öncelikle günümüzde artık suç vasfını korumasa da kadınların cinsiyetleri sebebiyle cezalandırıldıkları suçlar ele alınacak, ardından istatistiki verilerinden de yararlanılarak kadınlar yönünden özellik gösterdiği sonucuna varılan örnek suçlarda kadının failliği incelenecektir.

²⁶⁵ TÜİK İstatistiklerle Kadın, 2012 verileri için bkz. <http://esitizberaberiz.org/wp-content/uploads/2014/02/TU%C4%B0K-%C4%B0statistiklerle-Kad%C4%B1n-2012.pdf>

²⁶⁶ TÜİK İstatistiklerle Kadın, 2012 verileri için bkz. <http://esitizberaberiz.org/wp-content/uploads/2014/02/TU%C4%B0K-%C4%B0statistiklerle-Kad%C4%B1n-2012.pdf>

II. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE KADINA SALT CİNSİYETİ NEDENİYLE İSNAT EDİLEN SUÇLAR

A. Cadılık

Tarihin tozlu sayfalarına bakıldığında kadınların sadece kadın kimliklerinden dolayı suçlanıp ağır cezalar ile cezalandırıldıkları sözde suçların başında cadılık gelmektedir. Kadınlar özellikle Orta Çağ ve Yeni Çağ'da dini, sosyal veya ekonomik pek çok sebeple cadılık ile itham edilerek çoğu kez öldürülmeleri sonucunu doğuran cezalar ile karşı karşıya kalmışlardır.

Cadılık kavramı değişik dönemlerde değişik biçimlerde tanımlanmıştır. Örneğin; Türk Dil Kurumu Sözlüğünde; “*Geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak*” ve “*Kötülük yaparak başkalarına zarar veren kadın*” şeklinde²⁶⁷, Suna Arslan Karaküçük tarafından belki de en doğru biçimde; “*Cadılar, ‘Korkunun Kadınları’dır. Cadılık, korkutulan ve bir karşı tepki olarak korkunun gücünü ele geçirmek için bilerek korkunçlaşan kadınlara biçilen tarihsel/toplumsal bir roldür*”²⁶⁸ şeklinde tanımlanmıştır. Genel olarak cadılık; büyü ve sihir kullanılarak başkalarına zarar vermek, cadı ise cadılık ile uğraşan kişi olarak açıklanabilir²⁶⁹. Tarihi süreçte bazı erkekler de cadılık ile itham edilmiş olmalarına rağmen bu sıfat ağırlıklı olarak kadınlara lanse edilmiştir. Bunun bir göstergesi olarak mitolojide, masallarda, filmlerde de cadılar, bazen iyilik ancak daha çok şeytanla işbirliği içerisinde başkalarına kötülük yapan kadınlar olarak tasvir edilmiştir. Mitolojide; Pandora, Melusina, Nemfler, denizkızı Sirenler, Anadolu’da Şahmaranlar yaptıkları kötülükler ile anılan kadın karakterlerdir²⁷⁰.

Kadınların cadılık ile özdeşleştirilmeleri mitlerle, efsanelerle ve batıl inançlarla başlamış Hristiyanlık inancıyla da gelişmiştir. Cadılık öğretileri Hristiyanlığın ilk dönemlerinden itibaren paganizmden arta kalan batıl inançlardan biri olarak değerlendirilmiş ve önlenmesi için çok ciddi tedbirler alınmıştır²⁷¹. Bu dönemde, Pagan tapınakları kiliselere çevrilmiş, tapınaklardaki rahibeler de tapınak

²⁶⁷ TDK Büyük Türkçe Sözlük.

²⁶⁸ Suna Arslan Karaküçük, “Korkunun Kadınları: Cadılar Ve Cadıcılık”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 2, 2010, s. 41.

²⁶⁹ Mukadder Gün ve Serap Şahinoğlu, “Büyücülükten Şifacılığa Kadın Sağaltıcıların Öyküsü”, **Lokman Hekim Dergisi**, Sayı: 5(1), 2015, s. 29.

²⁷⁰ Arslan Karaküçük, ss. 42-43.

²⁷¹ Berktaş, s. 218.

fahişeleri olarak anılmaya başlanmışlardır. Kilisenin bakir ve kadın düşmanı rahiplerinden oluşan engizisyon mahkemelerinin de ilk hedefi cadı olarak anılan bu kadınlar olmuştur. Cadı inancı çok daha önceki dönemlere rastlamasına rağmen; kilise tarafından bir tehdit olarak görülmesi ve toplu katliam niteliğindeki cadı avlarının başlaması sanılanın aksine Ortaçağa değil Yeniçağın başlangıç dönemi olan 15. yüzyıla rastlamaktadır²⁷². Ciddi anlamda son toplu cadı avı ise 17. yüzyıl sonunda Amerika'nın Massachusetts şehrinin Salem kasabasında gerçekleşmiştir²⁷³. Geçen yüzyıllar boyunca her tipte ve her yaşta kadın cadılık ile itham edilerek yargılanmış, pek çoğu ölümlerle sonuçlanan korkunç cezalarla cezalandırılmışlardır.

Ortaçağın kadınlık ve hatta insanlık tarihi açısından en karanlık dönemi olarak kabul edilebilecek Engizisyon Dönemi kayıtları incelendiğinde görülmüştür ki; kadınların özellikle bilgili, diğerlerinden farklı olanları Domaniken rahiplerince cadılık iddiasıyla yargılanmış ve öldürülmüşlerdir. Bu dönemde yaşanan kıtlık, açlık, veba, savaş, toplu hayvan ölümleri, gibi toplumsal felaketler de cadı olduğuna inanılan kadınlara atfedilmiştir²⁷⁴.

Kadınlar çoğu kez doğaları sebebiyle bunun yanında da pek çok akıl dışı sebeple cadı olarak suçlanmışlardır. Öncelikle kadınların doğurganlığı, regl dönemlerinin olması ve regl kanının zehirli olduğu inancı, ayrıca doğum olayının başlı başına karmaşık bir yapıya sahip olması, kadınları erkekler açısından korkutucu kılmıştır²⁷⁵. Bunun yanında mantık dışı pek çok emare de kadınları cadı ilan etmek için yeterli kabul edilmiştir. Örneğin; kilisedeki ayinde çok içten dua eden kadın, çok günahı olduğundan dolayı Tanrıdan af dilediği; gündüzleri uyuklayan kadın, geceleyin şeytanla elbirliği ile kötülükler yaptığından uyuyamadığı gerekçeleri ile cadı olarak kabul edilebilmiştir. Bir kadının çok çirkin olması cadılık alameti olarak görülürken aynı şekilde çok güzel olması da erkekleri güzelliği ile büyüleyebileceği düşüncesi ile cadılık alameti olarak sayılmıştır²⁷⁶. İngiltere'de ekmek ve para dilenen kadınlar yemek bulmak için şeytanla işbirliği içerisinde oldukları şeklinde yorumlanmışlar, kendilerine yardım etmeyenleri lanetlemeleri neden gösterilerek

²⁷² Gün ve Şahinoğlu, ss. 29-30; Yücel Aksan, "1450-1750 Yılları Arasında Avrupa'da Cadılık", **Tarihi İncelemeler Dergisi**, Sayı: XXVIII/2, 2013, s. 355.

²⁷³ Berktaş, s. 218.

²⁷⁴ Arslan Karaküçük, s. 46; Aksan, s. 365.

²⁷⁵ Berktaş, s. 322.

²⁷⁶ Aksan, ss. 361-362.

cadı oldukları gerekçesiyle öldürülmüşlerdir. Amerika’da çok tanrılı dinlere inanan kadınlar cadılık ile itham edilmiş Avrupa’dakiler gibi onlar da öldürülmüşlerdir²⁷⁷. Fransa’da Jean D’arc 1412 yılında yaşanan yenilginin sorumlusu olarak görülerek diri diri yakılmıştır. Jean D’arc’ın bu şekilde vahşice katledilmesinin nedeni ise erkekleri reddetmesi, erkek gibi giyinmeyi tercih etmesi ve büyücü olduğunun düşünülmesidir. Nitekim 1909 yılında Kilise Jean D’arc’ın masum olduğunu kabul ederek itibarının iade edilmesine karar vermiştir²⁷⁸.

Cadılıkla itham edilen kadınların başında ebeler ve şifacılar yer almaktadır. Ebelerin doğum yaptırılmaları ve bu şekilde büyücülükte kullanıldığı düşünülen plasentayı elde edebilmeleri, şifacıların bitkilerin gizemlerini çözerek bunlardan ilaçlar hazırlayabilmeleri cadı olarak kabul edilmelerinde yeterli görülmüştür²⁷⁹. Ebeler, kadınların ve erkeklerin üreme yeteneklerini ellerinden almak, kürtaj yapmak ve yeni doğan çocukları zehirleyerek ölümlerine sebep olmakla suçlanmışlardır²⁸⁰. Şifacıların da hastalıkları iyi edebilecekleri kabul edilmiş, ancak kadın gibi zayıf bir varlığın iyileştirme gücünü ancak şeytan ile işbirliği yaparak elde edebileceğine inanılmıştır. Katolik kilisesi eğitim görmemiş kadınların şifa dağıtmaya çalışması durumunda cadı olarak kabul edilerek öldürüleceğini ilan etmiştir. Bu şekilde kadınların şifa vermesinin tamamen önüne geçilmiştir. Çünkü o dönemde tıp eğitimi, kiliseye bağlı üniversitelerde verilmekteydi ve kadınların bu üniversitelere girmeleri yasaklanmıştı. Bu şekilde kadın ebe/şifacılar ile kiliseye bağlı erkek doktorlar arasındaki rekabet de ortadan kaldırılmıştır²⁸¹. Öncelikle ebeler ve şifacılar cadı olarak kabul edilmelerine rağmen zamanla cadılık tanımlamasında yelpaze genişlemiş, soylu kadınlar hatta rahibeler dahi cadılık ile suçlanabilir duruma gelmişlerdir²⁸². Yukarıda da açıklandığı üzere; cadı olarak kabul edilen kadınların nitelikleri açıkça belirlenmediğinden ve vahim bir biçimde suçlama için yalnızca tek bir ihbar yeterli görüldüğünden her kadın her an cadılık suçlaması ile karşılaşacağından korkarak yaşamıştır²⁸³.

²⁷⁷ Gün ve Şahinoğlu, s. 30-31.

²⁷⁸ Arslan Karaküçük, s. 47.

²⁷⁹ Aksan, s. 360.

²⁸⁰ Gün ve Şahinoğlu, s. 31.

²⁸¹ Berktaş, s. 222.

²⁸² Aksan, s. 361.

²⁸³ Aksan, s. 361.

Cadılık suçlamalarında kadınların biyolojik, fiziksel ve ruhsal özellikleri yanında maddi durumları da rol oynamıştır. Örneğin; Salem cadı avlarında cadılığına hükmedilerek öldürülen kadınların büyük çoğunluğu erkek varisi bulunmayan mülk sahibi kadınlar olmuştur. Çünkü mirasın erkek soyu üzerinden geçtiğine inanılmaktadır. Bu nedenle de bu kadınlar tehdit olarak görülmüştür²⁸⁴. Aynı şekilde Avrupa’da cadılıkla suçlanan kadınların malvarlıklarının 2/3’nin feodal hükümdar, 1/3’nin ise ihbar eden kişi, yargılamayı yapan yargıç ve idamı gerçekleştiren cellat arasında paylaştırılmasının malvarlığı bulunan sahipsiz kadınların cadılık ile suçlanarak idam edilmesinde etkili olduğu açıkça ortadadır²⁸⁵.

Cadılık suçu Roma İmparatorluğu döneminden itibaren pek çok hukuki metinde yer almıştır. Ortaçağdaki düzenlemeler de Roma Dönemini referans almıştır. İmparator Sulla döneminde yapılmış olan *Lex Corneliasticarris Et Veneficis* (Cadılar ve Katiller Hakkında Cornelia Kanunu) Ortaçağ’da uyarlanan kanunlardan biridir. Kanunun adından da anlaşılacağı üzere Roma döneminde cadılar katiller ile aynı sınıfta değerlendirilmişlerdir. Çünkü erkekler arasında kadınların erkekleri baştan çıkarma ve zehirli olduğuna inanılan regl kanı ile onları zehirleme eğiliminde oldukları inancı hakimdir²⁸⁶.

Cadı avlarında *Maleus Maleficarum* önemli bir yer tutmaktadır. Tarihler 1484’ü gösterdiğinde; iki Engizisyon Dominiken Rahip Heinrich Kraemer ile Johann Sprenger, Papa VIII. Innocentus’tan Almanya’da cadılığı ortadan kaldırmak için izin istemişlerdir. Yaptıkları çalışmalar neticesinde Almanya’nın köy ve kasabalarında sözüm ona şeytanla işbirliği içinde olan, hayvanlara ve erkeklerin üreme yeteneklerine zarar veren kadınların yaşadığı tespit edilmiş ve bu tespitler de Papa tarafından onaylanmıştır. Bunun üzerine diğer rahiplerin de bu bilgilerden yararlanmaları amacıyla cadı avcılarının kutsal kitabı olarak kabul edilen *Malleus Maleficarum* yani; *Cadıların Kafasına İndirilen Balyoz* 1486 yılında yayımlanmıştır²⁸⁷. Bu metinde geçen cümleler de engizisyon döneminin kadınlara bakış açısının özeti niteliğindedir. Örneğin; “*Çok Kadın Olan Yerde Çok Cadı Olur*²⁸⁸” gibi cümleler içermektedir. Bu metin ile cadılık kadınlık özdeşleştirilmiştir.

²⁸⁴ Berktaş, s. 228.

²⁸⁵ Aksan, s. 361.

²⁸⁶ Aksan, s. 361.

²⁸⁷ Berktaş, ss. 218-219.

²⁸⁸ Berktaş, s. 219, Arslan Karaküçük, s. 48.

Buna göre; kadınlar yaradılıştan zayıf oldukları için şeytana kolayca kapılırlar. Ayrıca zayıf oldukları ve iktidarda bulunma imkanları olmadığı için de kin ve nefrete kapılarak ulaşamadıkları iktidarı büyü yoluyla elde etmeye yatkındırlar. Kadınların bu büyü gücünü ise genellikle şeytanla cinsel birliktelik yoluyla elde ettiklerine inanılmaktadır. Ancak kadınların bu zayıf ve zayıflıklarından kaynaklanan düşmanca tutumlarına karşılık erkekler İsa ile özdeşleştirilmiş ve onların şeytanın etkisine kapılmaktan uzak oldukları kabul edilmiştir²⁸⁹. Cadı avcılarının el kitabına dönüşen bu kitabın içerisinde cadıların nasıl tespit edileceği ve yargılamalarının ne şekilde yapılacağına ilişkin düzenlemeler de yer almaktadır. Cadılık suçlamasıyla yargılanan bir kadın cadılığı kabul ederse cadı olduğu anlamına gelmektedir. Cadıların varlığını inkâr etmek de sapkınlık olarak kabul edilmektedir. Sonuçta, cadılık ile bir kez suçlanan kadın her halükarda suçlu kabul edilmektedir²⁹⁰.

Cadı yargılamalarına bakıldığında bu sözde suçla ilişkin sorgu yöntemlerinin ve cezalandırma biçimlerinin de insanlık dışı olduğu görülecektir. Cadı yargılamasının başlaması için tek bir ihbarın yeterli olduğu yukarıda belirtilmiştir. Bu kısımda cadılık ile suçlanan kadınların hangi koşullarda ve biçimlerde yargılandıkları üzerinde durulacaktır. Öncelikle belirtmek gerekmektedir ki; Engizisyon yargılamaları yalnızca cadılıkla itham edilenler için değil, genel olarak tüm yargılamalarda insanlık dışı uygulamalara sebep olmuştur. Bu dönemde sanıkların suçu itiraf etmeleri için işkenceye sıkça başvurulmuştur. Örneğin; Yüz Mahkeme yargılamalarında; sanığın suçlu olup olmadığı sanığın eli kaynar su ya da demir ile yakılır, iki gün boyunca sarılı olan el üçüncü gün açıldığında eğer yanık izleri duruyor ise sanığın suçlu olduğuna kanaat getirilirdi. Cadı yargılamalarında da sıkça başvurulan diğer bir yöntem ise; sanığın sırtına kaya bağlanarak suya atmaktır. Sırtındaki ağırlığa rağmen yüzmeyi başaran sanığın şeytanın yardımından yararlandığı düşünülür ve suçlu olduğu kabul edilirdi²⁹¹. Her ne kadar bu yöntemler

²⁸⁹ Berktaş, s. 219.

²⁹⁰ Aksan, s. 366.

²⁹¹ Herbert A. Johnson ve Nancy Travis Wolfe, *History of Criminal Justice*, Cincinnati, s. 40, E. Edward Peoples, *Basic Criminal Procedures*, New Jersey, 2007, s. 4, King Edward, Joseph Hawley, İngiliz (Common Law)'unun Gelişmesi, çev. İlhan Lütem, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.1959, Cilt: 16, Sayı: 1-4, s. 196'dan aktaran Koray Doğan, **Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkusundan Sanık Yararlanır İlkesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, ss. 47-48.

yargılamalarda kilisenin rolünün ortadan kaldırılması ile terk edilmiş ise de 19. yüzyıla kadar cadı yargılamalarında uygulanmaya devam edilmiştir²⁹².

Kişinin cadı olduğuna hükmedilip cezalandırılabilmesi için cadı olduğunu itiraf etmesi şart olduğundan itirafın alınması için çok çeşitli insanlık dışı yöntemler kullanılmıştır. Öncelikle cadı olduğu iddia edilen kişi yargılama süresince zindana kapatılırdı. Vücudunun tamamında şeytana ait olduğu düşünülen izler aranırdı. İlk olarak hakim tarafından sözlü sorgulamaya başlanır bu kısımda kadından şeytan ile olan işbirliğinin detaylarını anlatması istenirdi. Bu sorguda eğer suç itiraf edilmezse kişi işkence aletleri gösterilerek korkutulurdu. Korkutularak da istenilen itiraf elde edilemezse kişiye işkence uygulanırdı. Kadınlara çoğunlukla cinsellikleri ile ilgili işkenceler uygulanırdı. Örneğin; göğüs uçları pense ile kopartılır, ağız, rahim ya da rektum armudu adı verilen işkence aletleri istenilen yerlere uygulanırdı. Eğer işkence de itiraf için yeterli olmazsa cadılık deneylerine geçilirdi. Deneylerden biri su deneyi olup sıcak su ve soğuk su deneyi olmak üzere iki farklı şekilde uygulanmaktaydı. Sıcak su deneyinde kadından elini kaynar suya sokması istenirdi. Elde meydana gelen yanıklar kısa sürede iyileşirse kadın suçsuz sayılırdı. Soğuk su deneyinde ise kadın eli kolu bağlanarak nehre atılırdı. Eğer kadın nehirde yüzer de boğulmazsa cadı olduğu kabul edilerek yakılır, eğer suyun dibine batar da boğulursa suçsuz sayılırdı. Ateş deneyi de yine sıcak su deneyine benzer bir deney olup kadından yanmakta olan bir eşyayı tutması ya da ateşte yürümesi talep edilir, yanan yerlerin çabuk iyileşip iyileşmemesine göre hüküm verilirdi. İğne deneyi de yaygın olarak kullanılan deneylerden biri olup, kadının vücudunda bulunan leke ve benlere iğne batırılırdı. İğne batırılan yer kanamazsa ya da kadın acı duymazsa bu izlerin şeytana ait olduğu kabul edilerek cadı olduğuna karar verilirdi. Bir diğer deneyde ise cadıların gözyaşları olmadığına inanıldığından kendilerinden ağlamaları istenir eğer ağlarsa suçsuz olduklarına hükmedilirdi. Deneylerden sonuncusu ise tartı deneyi olup bu deneyde ruhunu şeytana vermiş olan kadının daha hafif olacağına inanıldığından tartıda karşısına konan ağırlıktan hafif gelirse cadı olduğuna, eğer ağır gelirse tartıyı büyülediği kabul edilerek yine cadı olduğuna karar verilirdi. Bu deneyde kadının suçsuz kabul edilebilmesi için karşısındaki ağırlık ile eşit olması gerekmektedir. Tüm bu deneyler sonucunda kadının cadılık suçlamasından kurtulabilmesi çok güçlü.

²⁹² Johnson ve Wolfe, s. 40, Wächter, Oskar, Vehmgerichte und Hexenprozesse in Deutschland, Hamburg, 2011, s. 112 vd. 'den aktaran K. Doğan, s. 48.

Cadı olduğuna hükmedilen kadının cezası ise diri diri yakılarak öldürülmekti. Ancak bazı durumlarda yakılmadan evvel boğulmaları veya başlarının kesilmesi uygulaması da bulunmaktaydı²⁹³.

Cadı avı çılgınlığı tüm bu yüzyıllar boyunca aralıksız devam etmiş ve binlerce kadın bu şekilde katledilmiştir. 17. yüzyıl sonu cadı avlarının da sonu olarak kabul edilmekle birlikte bu yüzyıl iki büyük cadı avı vakasına ev sahipliği yapmaktadır. Bunların ilki 1644 yılında Essex'te, cadı avcısı Matthew Hopkins tarafından sürdürülen cadı avıdır. Bu işi para karşılığı yapan Matthew Hopkins'in kayıtlı 230 kurbanı bulunmaktadır. İngiltere'de iç karışıklıkların olduğu bu dönemde ortaya çıkararak, acımasız yöntemlerle cadı avlarını yürütmüştür²⁹⁴. Essex'te gerçekleştirilen cadı avında erkekler de cadılıkla itham edilmelerine rağmen; itham edilen 291 kişinin 268'i kadındır. Bir diğer ünlü cadı avı yargılamaları 1692 yılında Salem'de gerçekleştirilmiştir. Salem cadı yargılamalarında da 162 kişi cadılık ile suçlanmış olup bunların 120'sini kadınlar oluşturmuştur. Bu yargılamalarda cadılar ortalama 40-60 yaşları arası, evli veya bekar kendi ayakları üzerinde durabilen kadınlardan seçilmiştir. Erkekler ise bu kadınlar ile yakın akrabalık bağları olan erkeklerdir. Yani erkeklerin cadılık ile suçlanmalarının nedeni dahi yine bir kadınla olan ilişkisidir²⁹⁵.

Çağlar boyunca kadınlar erkek egemen zihniyetin boyunduruğu altında ezilmeye çalışılmışlardır. Ancak bu egemenliğin en acımasız görünüş şekli kuşkusuz cadı yargılamalarıdır. Güzel kadınlar erkekleri büyüledikleri, çirkin kadınlar şeytanla ilişkileri nedeniyle çirkinleştikleri için, kendi ayakları üzerinde durabilen güçlü kadınlar toplumdan aykırı görüldükleri ve güçlerinden çekinildiği, güçsüz kadınlar ise güç elde etmek adına şeytanla anlaşma yapabilecekleri için, doğurma yetenekleri olduğu ve doğuma yardım ettikleri için, bazen de iyileştirme yetenekleri yüzünden ama özünde sırf kadın oldukları için cadılıkla suçlanmışlar ve yüzyıllar boyunca tarihin gördüğü en acımasız ve insanlık dışı yöntemlerle yargılanarak vahşi biçimlerde hayattan kopartılmışlardır. Toplumda yaşanan her olumsuzlukta aranan günah keçisi kadınlar olmuş ve kadın olmanın bedelini de ne yazık ki canları ile ödemişlerdir. Yargılamada itirafın esas alınması ve itirafın elde edilmesi için

²⁹³ Aksan, s. 363-365.

²⁹⁴ Arslan Karaküçük, s. 49-50.

²⁹⁵ Bertay, s. 221.

başvurulan sorgu yöntemlerinin, uygulanan vahşi işkencelerin ve cadılığın tespiti için uygulanan deneylerin hiçbir çağda kabulü mümkün değildir. Cadılık inancının başlangıcında toplumda hakim olan batıl inançlar yer alsa da cadı avlarının domaniken rahiplerinin emirleri ile ve yasalarla hayata geçirilmesi son derece düşündürücü ve ürkütücüdür. Ayrıca cadı avlarının dünyada bilimin geliştiği Rönesans dönemini de içine alması oldukça ironiktir. Günümüzde cadılık suçlaması ile yargılanan bulunmamaktadır. Ancak ne yazık ki kadınlar; tarihin her döneminde ve günümüzde de sadece kadın olmaları sebebiyle hayatın her alanında erkek egemenliğinin baskılarına, suçlamalarına, cezalandırılmalarına maruz kalmaktadırlar.

B. Fahişelik

Öncelikle belirtmek gerekir ki; çalışmamızda “seks işçisi” terimi yerine özellikle “fahişe” terimi tercih edilmiştir. Bunun nedeni ise; “seks işçisi” kavramının kadın, erkek ve transgender bireyler için kullanılmasına rağmen “fahişelik” ve “fahişe” terimleri kadınlara özgü kavramlar olduğundan, çalışmamızın amacı da kadın suçluluğunu açıklamak olduğundan bu terimlerin kullanımının daha doğru olacağı kanaatine varılmasıdır. Fahişelik “*kimi kadınların para karşılığı kendilerini erkeklere satması*” olarak, fahişe ise; “*hayat kadını*” olarak tanımlanmaktadır²⁹⁶.

Bilindiği üzere fahişelik tarihin çok eski dönemlerinden beri var olan bir kavramdır. Hatta tarihte bilinen en eski meslek olduğuna ilişkin şehir efsaneleri de bulunmaktadır. Fahişeler, farklı dönemlerde, farklı medeniyetlerde farklı biçimlerde yorumlanmış, bazen yüceltilmiş bazen de aşağılanmışlardır.

Tarihin eski uygarlıklarında fahişelerin dini misyonları bulunmaktadır. Tapınak fahişeleri de bu misyonun bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Sümer Döneminde tapınaklarda rahipler ve rahibelerin yanı sıra tapınak fahişeleri de yer almışlardır. Tapınak fahişelerinin kazançları da tapınakların gelirleri arasında sayılmıştır. Ayrıca Babil’de de evlenecek olan kızların evlilik töreninden önce bir tapınak fahişesi olarak karşılaştıkları ilk erkekle cinsel birliktelik kurmaları gerek görülmüştür²⁹⁷. Tıpkı Mezopotamya’da olduğu gibi Antik Yunanda da kutsal

²⁹⁶ TDK Büyük Türkçe Sözlük.

²⁹⁷ Esin Küntay ve Muhtar Çokar, “Ticari Seks Medya Dosyası”, **Cinsel Tedavi Ve Araştırma Derneği**, İstanbul, 2007, s. 8.

fahişelere rastlanmaktadır. Fahişelik Atina'da zamanla ticarileştirilmiş, Solon döneminde devlet tarafından *Dieterion* isimli genelevler kurulmuştur. Hatta buradan elde edilen gelirler ile Fahişeler Tanrıçasına tapınak yaptırılmıştır²⁹⁸.

Eski Yunan ve Çin'de erkekler geç yaşta evleniyor ya da hiç evlenmiyorlardı. Kadınların ise bekaretlerini evlenecekleri erkeklere saklamaları gerekmektedir. Bu nedenle de erkeklerin cinsel ihtiyaçlarının karşılanması için fahişelerin varlığı yararlı sayılıyordu. Bu kadınlar diğer kadınlara göre çok daha fazla entelektüel birikime sahip olmalarına rağmen özgür olmayıp köle statüsünde sayılıyorlardı²⁹⁹.

Eski Roma'da ise Romalıların zevk düşkünlükleri sebebiyle fahişeler utanç duymadan mesleklerini icra edebilmişlerdir. Ancak İbrani geleneği ve Eski Ahit fahişeliğe karşı bir tutum içerisinde olmuştur. Erkeğin denetimi dışında kadınların özgürlüğü esasında gerçekleşen cinsellik kötü olarak lanse edilmiş ve fahişeler toplumdan dışlanmışlardır. Bu tutum da fahişeliğin bir suç olarak değerlendirilmesinin temellerini oluşturmuştur. Hristiyanlığın resmi din olması ile de fahişeler aşağılanmaya başlanmışlardır³⁰⁰. Kilisenin kadınları aşağı gören ve onları kötülükle, günahla eşdeğer kabul eden tutumundan en fazla etkilenen kadınların başında fahişeler gelmektedir. Fahişelik günah olarak kabul edilmiş ancak erkekler için vazgeçilmez olduğundan kaldırılması söz konusu olmamıştır. Kaldırılmamıştır ancak erkek egemenliğinin denetimi altına girmiştir. Çünkü fahişeliğin ataerkil sistem içinde kontrol altında tutulması gereken iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan ilki kadının cinselliği, ikincisi ise kadının ekonomik gücüdür. Ortaçağda genelevler devlet eliyle işletilmiş ve yüksek vergilendirmeye tabi tutulmuş, kadınların kendilerini belli edecek biçimde giyinmeleri zorunlu tutulmuştur. Devam eden süreç içerisinde kadınlara olan tutum git gide kötüleşmiştir. Fahişelere tecavüz suç olmaktan çıkartılmış, Protestan ahlak anlayışının gelişmesi ile evlilik dışı cinsel birliktelikler onaylanmamaya başlanmış, bunun sonucunda da fahişelik yasaklanmış ve genel evler kapatılmıştır. Her ne kadar genel evlerin kapatılması fahişeliğin önüne geçememiş ise de fahişelik suçlaması ile yakalanan kadınlar şiddetle

²⁹⁸ Nebahat Özerdoğan, Deniz Sayiner, Nedime Köşgeroğlu ve Özlem Örsal, "Kadın Ve Fuhuş Olgusu", **Doğu Akdeniz Üniversitesi 2. Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı: Tabuları Yıkılmak**, Kıbrıs, 2006, s. 3; Küntay ve Muhtar, s. 9.

²⁹⁹ Küntay ve Muhtar, s. 9.

³⁰⁰ Ağaoğlu Canay, ss. 111-113.

cezalandırılmışlardır³⁰¹. Bu dönemde yoksulluk ve açlıkla mücadele eden kadınlar özellikle de genç kızlar kendilerini sermaye olarak kullanmak isteyen profesyonellerin ellerine düşerek fuhuş yapmayı sürdürmüşlerdir. Köleliğin varlığı da bu şekilde gizli fuhuşu yaygınlaştırmıştır³⁰².

Genelevlerin varlığına özellikle de ekonomik nedenlerle müsamaha gösterilmesine rağmen; gerek sağlık gerekse ahlak meseleleri nedeniyle bu genelevler bazı dönemler kapatılmış ancak sonrasında yine açılmıştır. Fahişeler ilk kez, 1370'li yıllarda sağlık kontrolünden geçirilmeye başlanmıştır. Ancak 15. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da frenginin yayılması fahişeliğin yeniden yasaklanmasına neden olmuştur³⁰³.

Yeniçağda da fahişelerin durumunda bir değişiklik yaşanmamış, göz yumulması ve yasaklanması süreçleri birbirini takip etmiştir. 1560 yılında Fransa'da zührevi hastalıkların önlenmesi için birtakım düzenlemeler yapılmış bu düzenlemeler esnasında da genelevler kapatılmıştır. 1565 yılında ise buralardaki fahişeler için ıslah merkezleri kurulmuştur. Fahişelere burada ağır işler yaptırılmış ve çeşitli işkenceler uygulanmıştır. Sonraki süreçte Fransa'da genelevlerin sayısında ciddi bir artış yaşanmış, bunun sonucunda da fuhuş yasaları düzenlenmeye başlanmıştır. Bu yasaların başında 1781 tarihli kanun gelmektedir. Bu yasa ile birlikte fahişeliğe izin verilmiş ancak fahişelerin fişlenmesi ve düzenli aralıklarla sağlık kontrolünden geçirilmeleri gibi düzenlemelerle kontrollü ve yasal fahişelik gelişmiştir³⁰⁴.

1800'lü yıllarda Fransa'da genelevlerin ruhsatlandırılması uygulaması başlamış olup zamanla diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Sonrasında Milletler Cemiyeti'nin beyaz köle ticaretinin önlenmesi için yaptığı çağrıya uyan devletler genelevlerin ruhsatlandırılması uygulamasını sona erdirmişlerdir. Bu şekilde genelev fahişeliği zamanla son bulmuştur. Sonuçta fahişelik yapanlar cezalandırılmamakla birlikte genelev işletmek ve kişileri fuhuşa teşvik etmek suç olarak kabul edilmiştir³⁰⁵.

Devam eden süreçte fahişelerin durumu git gide daha da kötü bir hal almıştır. 1864 yılında İngiltere'de yürürlüğe giren Bulaşıcı Hastalıklar Yasası ile Zührevi Hastalıklar Hastaneleri kurulmuştur. Bu hastaneler hastaneden ziyade cezaevlerine

³⁰¹ Ağaoğlu Canay, ss. 113-114; Küntay ve Muhtar, s. 10.

³⁰² Özerdoğan ve diğerleri, s. 3.

³⁰³ Özerdoğan ve diğerleri, s. 4.

³⁰⁴ Özerdoğan ve diğerleri, s. 4.

³⁰⁵ Küntay ve Muhtar, s. 10.

benzeyen, fahişeler günahkar olarak kabul edildiklerinden ahlaksal ve fiziksel rehabilitasyon yöntemlerinin uygulandığı yerler olmuştur. Bu yasa ile kadınlar fahişeliğe daha fazla itilmişler ve bir kez fişlendikten sonra ömür boyu fahişelikten kurtulmamışlardır. Anılan yasanın fahişelerin durumunu daha da güçleştiren hükümlerine karşı Hanımlar Ulusal Örgütü kurulmuştur. Örgüt, yasanın iptali ve cinsellikte kadınlar aleyhine oluşan çifte standartın kaldırılması için mücadele etmiş ve nitekim başarılı olmuştur³⁰⁶.

20. yüzyıla gelindiğinde fahişelerin konuları açısından önemli olan *Birleşmiş Milletlerin İnsan Ticaretinin ve Fuhuş Yolu ile Sömürünün Önlenmesi Anlaşması* 2 Aralık 1949 tarihinde imzalanmış olup, bu anlaşmayı imzalayan devletlerin fahişeliğe ve fuhşa yaklaşımları farklı biçimlerde olmuştur. Rusya, ABD, İskandinav Ülkeleri ve Çin fuhuşu tamamen yasaklamışlar, Türkiye, Arjantin, Kolombiya ve Güney Kore yasal düzenlemeler çerçevesinde serbest bırakılması yolunu tercih etmişler, Belçika, İspanya, Doğu- Batı Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi ülkeler ise tamamen serbest bırakmışlardır³⁰⁷.

Süreç bu şekilde dalgalanmalarla devam etmiş, fahişeliğin serbest bırakılması ya da yasaklanması konusunda değişik uygulamalar birbirini takip etmiştir. Kapitalist sistem de fahişelerin ekonomik ve cinsel sömürsünü desteklemiştir. Çünkü bu sistemde kadın ve erkek rolleri erkek egemen zihniyete göre biçimlenmiştir. Kadın ikinci sınıf olarak değerlendirildiğinden kadın cinselliği de alınıp satılabilir bir objeye dönüştürülmüştür. Kapitalist sistemin kadın emeğini değersizleştiren, onu yoksullaştıran uygulamaları fahişeliğe de yansımıştır. Bunun sonucunda da uluslararası fuhuş sektörü ortaya çıkmıştır. Kadın cinselliği bu şekilde uluslararası kar aracı, ticari bir meta haline dönüştürülmüştür. Fahişelik hem erkekler talep ettiği için var olmuştur ve varlığını korumaya da devam etmektedir hem de erkek egemen düzende bu kadınlar ahlaksızlıkla damgalanmakta ve aşağılanmaktadır³⁰⁸.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere; fahişelik ilk çağlardan beri var olmakla birlikte, fahişelerin toplumdaki konuları, fahişeliğin yasal ya da yasadışı sayılması, her dönem farklılıklar göstermiştir. Ancak fahişelik yasaklandığı dönemlerde dahi varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Çünkü fahişelik her ne kadar

³⁰⁶ Özerdoğan ve diğerleri, s. 4.

³⁰⁷ Özerdoğan ve diğerleri, s. 4.

³⁰⁸ Yalçın Sancar, s. 143-144.

kadın için bir kazanç kaynağı ya da kadın cinselliğinin özgürce dışı vurulması gibi görülse de antik dönemlerde dahi devlet ve erkek egemenliğinin kadın üzerindeki ekonomik ve cinsel sömürsü anlamına gelmektedir. Bu nedenle de her dönem desteklenerek varlığı korunmuştur. Fahişelerin kazançları kendilerini çalıştıran erkeklerin ve vergiler yoluyla da devletlerin gelir kaynağını oluşturmuştur.

C. Zina

En basit tanımıyla evlilik dışı cinsel birliktelik anlamına gelen zina hemen her dönem her dinde ve toplumda ayıp, günah ve yasak sayılmıştır. Bu yüzden de suç olarak kabul edilmiştir.

Zina suçu başlangıçta cinsel suç olarak değerlendirilmiştir. Daha sonraki süreçte evlilik yükümlülüklerine aykırılık oluşturan ve aile düzenine karşı işlenen bir suç olarak kabul edilmiştir. Zina varlığını yüzyıllardır koruyan ve ataerkil düzenin evlilik, aile ve sadakat kavramları üzerindeki etkisi sonucu ortaya çıkmış olan bir suçtur. Buna göre; kadın üzerinde evlenmeden önce babası ve ailenin diğer erkeklerinin, evlendikten sonra ise eşinin mutlak egemenlik hakkı kazandığı kabul edilmiş, bu nedenle de kadının yaşamış olduğu evlilik dışı cinsel ilişkiler erkeğin kadın üzerindeki mülkiyet hakkına aykırılık olarak değerlendirilerek devlet eliyle cezalandırılması gereken bir suç olarak görülmüştür. Zina suçu hem kadının hem de erkeğin cezalandırılabilirdiği bir suç olmakla birlikte erkeğin cezalandırılması ile korunan değer, cinsel ilişki kurmuş olduğu kadının egemenliği altında bulunduğu erkeğin onuru ve zedelenen egemenliğidir³⁰⁹.

Zinanın suç olarak düzenlenmesinde pek çok faktör yer almaktadır. Bunlar; ahlak, din kuralları ve nesebin korunması gibi faktörlerdir. Bu nedenle de zina suçunun hukuki konusunun ne olduğuna ilişkin değişik fikirler öne sürülmüştür. Bu fikirlerden bazılarına değinmek yerinde olacaktır. Bunlardan ilkinde göre; bu suçla korunan hukuki değer eşlerin sadakat yükümlülüğüdür. Evlilik akdinin kurulması ile birlikte eşler arasında hem hukuki hem ahlaki hem de dini birtakım haklar ve yükümlülükler meydana gelmektedir. Bu yükümlülüklerin başında sadakat yükümlülüğü gelmekte ve bu yükümlülük de eşlerin karşılıklı olarak birbirlerinden sadakatlili davranmasını bekleme hakkını doğurmaktadır. Bu nedenle de sadakat

³⁰⁹ Yalçın Sancar, s. 157.

yükümlülüğüne aykırılık hangi eş tarafından gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin zina suçunu oluşturur³¹⁰.

Bir diğer görüş bu suçla korunan hukuki değerın evliliğın hukuki düzeninin korunması olduğuna ilişkindir. Buna göre zinanın cezalandırılmasının altında yatan sebep eşlerin sadakat yükümlülüğü değil, doğrudan evlilik düzenidir. Çünkü suçun hukuki konusu sadakat yükümlülüğü olsaydı zina suçunu meydana getiren eyleme katılan üçüncü kişinin cezalandırılması söz konusu olmazdı. Sadece sadakatsiz davranan eş değil, onunla birlikte üçüncü kişi de cezalandırıldığından bu suçla korunması amaçlanan değer; evliliğın hukuki düzenidir. Ayrıca bu görüşe göre; zinanın suç olmasının nedeni nesebin karışması da değildir. Çünkü bu durumda çocuk sahibi olamayacak olan kadının zinası da erkeğın zinası da cezalandırılmazdı³¹¹.

Doktrinde çok fazla eleştirilen bir diğer görüş ise; zina suçunun hukuki konusunun evlilik statüsü olduğuna ilişkin görüştür. Ancak bu görüş; evlilik dışı cinsel ilişki ile kişinin evli statüsünde herhangi bir değişiklik meydana gelmeyeceğinden tartışmalara sebep olmuştur³¹².

Roma hukukunda da zina suç olarak düzenlenmiştir. Ancak zina suçunun cezalandırılması koşulları kişinin cinsiyetine göre farklılık göstermiştir. Evli bir kadın zina suçu işlerse, kocası onu boşar eğer erkek karısını boşamazsa herhangi bir Roma vatandaşı tarafından dava edilirdi. Evli bir kadın evlilik dışında cinsel ilişki kurduğunda zina suçu oluşmuş olurdu. Erkeğın zinadan dolayı dava edilebilmesi için zina eylemini gerçekleştirdiğı kadının evli olması gerekmekte idi³¹³.

İslam ceza hukukunda da zina suç olarak kabul edilmiştir. İslam Hukukunda zina; aralarında evlilik ve efendi-köle ilişkisi olmayan iki karşı cins arasında kendi rızaları ile gerçekleşen cinsel ilişki olarak tanımlanmıştır³¹⁴.

Suçun ortaya çıkması için kişilerin bekâr veya başka biriyle evli olmaları arasında herhangi bir fark bulunmaksızın suç oluşur. Çünkü zina suçunun İslam

³¹⁰ Yalçın Sancar, ss. 158-159, Rocco, Mannini ve Pisapia'nın görüşleri için bkz. Hafizoğulları, ss. 19-22.

³¹¹ Konuya ilişkin Maggiore'nin görüşü için bkz. Hafizoğulları, s. 24.

³¹² Yalçın Sancar, s. 160.

³¹³ Ağaoğlu Canay, ss. 108-109.

³¹⁴ Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu ve Gülnihal Bozkurt, **Türk Hukuk Tarihi**, 17. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 96; Halil Cin ve Gül Akyılmaz, **Türk Hukuk Tarihi**, 5. Baskı, Sayram Yayınları, Konya, 2013, s. 258.

kamu düzenine aykırı olarak işlendiği kabul edilmektedir. Bu yüzden kadın da erkek de bekâr veya evli olmalarına bakılmaksızın cezalandırılmaktadırlar. Ancak kişilerin evli veya bekâr olmaları cezalandırılmaları noktasında farklılıklara yol açmaktadır³¹⁵.

Zina suçunu gerçekleştirenler iki gruba ayrılmış ve bu gruplara göre cezalar belirlenmiştir. Bunlardan ilki “Muhsen” adı verilen gruptur. Muhsenler; ergin, akli melekeleri yerinde, hür ve hayatlarında evlilik müessesesi içinde en az bir kez cinsel ilişki yaşamış olan kişilerdir. Bu kişilerin zina suçunun gerçekleştiği sırada evli olmaları aranmaz ancak hayatlarında en az bir kere geçerli ve fiili olarak başlamış olan bir evlilik içinde cinsel ilişki yaşamış olmaları yeterlidir. Bu grubun cezası recimdir. Daha önce evlilik birliği içinde cinsel birliktelik yaşamamış olan yani muhsen olmayan kişiler ise 100, köleler ise 50 değnek ile cezalandırılırlar³¹⁶.

İslam ceza hukukunda zina suçu için özel ispat kuralı öngörülmüştür. Buna göre; 2 şahidin varlığı bu suçun ispatı için yeterli değildir. Dört erkek şahidin bu suçü gördükleri yönünde şahitlik yapmaları gerekmektedir. Bir diğere ispat yolu ise sanıkların ayrı ayrı dört oturumda bu suçü işlediklerini ikrar etmeleridir³¹⁷.

01.03.1926 tarih ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanununda ise zina suçuna ilişkin düzenlemeler; “*Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhine Cürümler*” başlıklı 8. babın 5. faslında 440-444. maddeler arasında yer almaktadır. Eski Türk Ceza Kanununda kadın ve erkeğin zinası farklı maddelerle düzenlenmiştir.

Erkeğin zinasının düzenlendiği 441. madde; “*Karısı ile birlikte ikamet etmekte olduğu yahut herkesçe bilinebilecek surette başka yerde karı koca gibi geçinmek için başkası ile evli olmayan bir kadını tutmakta olan koca hakkında altı aydan üç seneye kadar hapis cezasına hükmolunur.*”

Erkeğin evli olduğunu bilerek bu fiilde şerik olan kadın hakkında da aynı ceza verilir.” şeklindedir.

Kadının zinasının düzenlendiği 440. maddede ise; “*Zina eden karı hakkında altı aydan üç seneye kadar hapis cezası tertip olunur.*”

Karının evli olduğunu bilerek bu fiilde ortak olan kimse hakkında da aynı ceza hükmolunur.” denilmektedir. Aynı suçü ilişkin olarak suçun vücut bulması için her

³¹⁵ Mehmet Akif Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, 12. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014, ss. 184-185; Cin ve Akyılmaz, s. 258.

³¹⁶ Üçok, Mumcu ve Bozkurt, s. 96; Aydın, s. 185.

³¹⁷ Üçok, Mumcu ve Bozkurt, s. 96; Cin ve Akyılmaz, ss. 258-259.

iki cins yönünden aranan koşullar arasında ciddi farkların olduğu ilk bakışta dahi fark edilebilecek türdendir. Kadının zina nedeniyle cezalandırılabilmesi için tek bir ilişki yeterli görülmüş iken; erkeğin zina suçu nedeniyle cezalandırılabilmesi için özel koşullar öngörülmüştür. Bunlardan ilki evli olmayan başka bir kadın ile “karı koca gibi geçinmek için” bir arada yaşaması hatta bu uzun süreli birliktelik de zina suçu için yeterli görülmeyerek bu birlikteliğin erkeğin eşi ile birlikte yaşadığı evde veya herkesçe bilinebilecek bir evde yaşanması gerekiyordu. Kadın tek bir fiili nedeniyle cezalandırılabilirdiği halde erkek pek çok kez pek çok farklı kadınla ilişki kurarak eşine sadakatsiz davransa dahi cezalandırılması söz konusu olmuyordu.

Zinanın kadın ve erkek için farklı şekillerde düzenlenmesinin hakkında pek çok gerekçe ileri sürülmüştür. Bunların bazılarından kısaca bahsetmek konunun iyi anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

Bu gerekçelerden ilkinde göre; kadının zinası erkeğin zinasına göre daha derin sonuçlara yol açmaktadır. Şöyle ki; kadın başka bir erkekle tek bir kez dahi cinsel birliktelik yaşadığında hamile kalma ihtimali bulunmakta ve söz konusu evlilik dışı çocuğun aileye dahil edilmesi söz konusu olmaktadır. Kadının çocuğun babasını saklama ihtimali yüksektir. Ancak erkeğin başka bir kadınla olan birlikteliğinden çocuğu olsa dahi bu çocuğu gizlice aileye dahil etmesi mümkün değildir³¹⁸.

Bir diğer gerekçeye göre; kadının zinasının erkek üzerinde toplumsal olarak yarattığı etkilerin daha derin olduğu varsayımına dayanır. Bu görüşte olanlara göre; erkek zina yaparsa toplum kadına sadece acır. Ancak kadın zina suçunu işlerse erkek toplumdaki şerefini ve saygınlığını yitirir, alay konusu olur³¹⁹.

Bu gerekçelerden zina suçunu kadın ve erkeğin doğaları arasındaki farka dayandıran üçüncü görüş objektiflikten tamamen uzaktır. Buna göre; bir erkek yaratılışı nedeniyle, başka bir kimse ile cinsel yakınlık kurduktan sonra eşine karşı sevgi ve şefkatini yitirmez. Ancak kadın bir kez bile başka biriyle ilişki yaşarsa eşine olan bağlılığını tamamen yitirir³²⁰.

Gerekçesi her ne olursa olsun bir suç düzenlenirken cinsiyet ayırımına gidilmesinin meşru hiçbir açıklaması bulunmamaktadır. Eğer bu suç ile eşlerin sadakat yükümlülüğünün korunması amaçlanıyorsa; erkeğin sadakat yükümlülüğüne

³¹⁸ Yalçın Sancar, s. 163.

³¹⁹ Yalçın Sancar, s. 164.

³²⁰ Yalçın Sancar, s. 164.

uymaması da tıpkı kadının uymaması gibi evlilik birliğine ciddi zararlar vermektedir. Yine aynı biçimde kadının evlilik dışı çocuğu aile içine dahil etmesi ne kadar yanlışsa erkeğin de evli iken başka bir kadın ile olan ilişkisinden çocuk sahibi olması da aynı şekilde yanlıştır.

Zina suçu düzenlenirken ortaya çıkan bu farklılık yürürlükte olduğu dönemde pek çok kez tartışılmış ve Anayasa Mahkemesine taşınmıştır. 1967 ve 1968 yıllarında yapılan başvurular eşitlik ilkesinin ihlal edilmediğinden bahisle reddedilmiştir. Verilen bu kararlar özellikle bu iki maddenin birlikte değerlendirilmesi gerekirken ayrı ayrı kendi içinde değerlendirilerek karara bağlanması nedeniyle doktrinde de eleştirilmiştir³²¹.

Sonraki süreçte 1996 yılında verilen kararla 441. madde Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Ancak bu iptal kararıyla kanunda boşluk doğmuş, erkeğin zinası suç olmaktan çıkmıştır³²². Bu kararla erkeğin zinası suç olmaktan çıkmış ancak kadının zinası suç olmaya devam etmiştir. Bunun üzerine konu yeniden Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelmiş bu kez 1998 yılında kadının zinasına ilişkin 440. madde de iptal edilmiştir³²³.

Sonuç olarak günümüzde zina suç vasfını tamamen yitirmiş olup yalnızca boşanma nedeni olarak kabul edilmektedir. Zina suçunun toplumumuzdaki ataerkil ahlak yapısının bir göstergesi olarak kadın aleyhine farklı biçimlerde düzenlenmesi kadın-erkek eşitliğine tamamen aykırılık oluşturan bir suç idi. Zinanın suç olmaktan çıkartılarak boşanma sebebi olarak kalması yerinde olmuştur. Eşlerin birbirine karşı sadık ya da sadakatsiz olmaları birbirleri arasında çözülmesi gereken bir mevzudur. Ayrıca boşanmaya sadakatsizliği ile sebep olan eş için boşanma hukukunda öngörülen tazminat gibi hükümler de yeterince ağır ve caydırıcıdır.

D. Yeni Doğmuş Çocuğun Öldürülmesi

Doğurganlık, çoğu zaman kadınlara verilmiş en büyük armağan olarak nitelendirilse de beklenmeyen ve istenmeyen gebelikler kadınlar açısından

³²¹ Bkz. 02.03.1967 tarih ve E.1966/30, K. 1967/9 ve 28.11.1968 tarih ve E. 1968/131, K. 1968/56 Sayılı kararlar, ayrıntılı değerlendirme için bkz. Zeki Hafizoğulları, **Zina Cürümleri**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1983, ss. 194-200.

³²² Bkz. 23.09.1996 tarih ve E. 1996/15, K. 1996/34 Sayılı karar.

³²³ Bkz. 23.06.1998 tarih ve E. 1998/3, K. 1998/28 Sayılı karar.

öldürülmelerine kadar varan ciddi kötü sonuçlara neden olabilmektedir. Özellikle evlilik dışı ilişki sonucu meydana gelen gebelik durumunda kadınlar tek başlarına bırakılmakta ve çocuklarının sorumluluğunu tek başlarına üstlenmek durumunda kalmaktadırlar. Yalnız bir annenin gerek toplum ve aile baskısına maruz kalması gerekse de çocuğun sorumluluğunu alabilecek yaş, ekonomik durum ve fiziksel koşullara sahip olamaması nedeniyle çocuklarıyla birlikte büyük problemlere göğüs germeleri gerekmektedir. Bu yüzden de kadınlar kendileri hayatta kalabilmek veya kendisini bekleyen kötü gelecekte onları korumak adına kendi dünyaya getirdikleri çocukları öldürme yoluna gidebilmektedirler. Bunun yanında evlilik içinde ve istenen bir gebelik durumunda da hormonlara bağlı psikolojik travmalar sonucu doğum sonrası yeni doğan çocuklarını öldürebilmektedirler.

Günümüzde yapılan çalışmalarda; yeni doğan çocuk ölümleri sıklıkla bir yaş altı dönemde, bu dönem içerisinde de en fazla doğumu takip eden birinci gün ortaya çıktığı tespit edilmiştir. İlk hafta içerisinde gerçekleşen öldürme olaylarının sıklıkla anneler tarafından gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Araştırmalara göre bu suçun genellikle; eğitimsiz, ekonomik düzeyi düşük, anne babanın ayrı olduğu ailelerde görüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca çocuklarını bir akıl hastalığı sonucu öldüren annelerin genellikle çocuklarına acıma ve onları kurtarma kastıyla bu fiili gerçekleştirdikleri görülmüştür³²⁴.

Bir aydan küçük bebeklerin genellikle anneleri tarafından öldürülmesi “neonatisid” olarak adlandırılmaktadır. Bu cinayetlerde anne gebeliği istememekte ve hatta doğum anına kadar inkar etmektedir. Bu cinayetleri gerçekleştiren fail genellikle bekar, genç ve gebeliği istemeyen annelerdir. Gebelik doğum anına kadar neredeyse kimse tarafından fark edilmez ve doğum da genellikle tek başına tuvalet ya da küvette gerçekleşir. Anne yeni doğan bebeğini ya kafasını yere vurarak ya da boğarak öldürme yolunu tercih eder. Eğer annede gerçek manada psikiyatrik bir hastalık mevcutsa cinayet silah veya bıçakla da gerçekleştirilebilir³²⁵.

Yeni doğan çocuğun öldürülmesi konusundan bahsedilirken doğum sonrası depresyondan da bahsetmek gerekmektedir. Pek çok kadın doğum sonrası

³²⁴ Haluk Savaş, M. Emin Çakıcı ve Niyazi Uygur, “Bir Olgu Dolayısıyla İnfantisit Ve Filisit’in Psikiyatrik Yönü”, **Adli Tıp Bülteni**, Sayı: 4(2), 1999, ss. 74-76.

³²⁵ Adonis Çiğdem Erkunt, **Öldürme Ve Cinsel İçerikli Suç İşlemiş Erkek, Kadın Ve Çocuk Hükümlülerde Fail, Olay Yeri Ve Mağdur İlişkisi**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul, 2011, ss. 30-31.

depresyonu geçirmektedir. Postpartum depresyon olarak anılan bu hastalığa sahip anneler iyi bir anne olamama endişesi taşımaktadırlar. Bu hastalığa sahip yeni anneler bebek dünyaya geldikten sonra alacakları sorumluluk nedeniyle hayatlarının bir daha eskisi gibi olamayacağını düşünürler ve bu nedenle de çocuklarına ya da kendilerine zarar verme düşüncesine kapılabilirler³²⁶. Bu dönemde anne çocukla bağ kurmakta zorlanır. Hatta bebeği istemez. Kendisinden çok mutlu olması beklenen bu dönemde mutsuz hissettiği için de suçluluk duygusu taşır. Bu depresyon doğumdan sonraki ilk 6 ay içinde görülebileceği gibi 1 veya 2 yıl içinde de görülebilmektedir. Yapılan çalışmalarda bu hastalığa gebelik döneminde oldukça yükselen östrojen ve progesteron hormonlarının doğumla birlikte aniden düşmesinin neden olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında doğumla birlikte anne vücudundan ayrılması ile bebeğin kaybı, gebelik öncesi özgürlüğün kaybı ve eski fiziksel özelliklerinin kaybı da kadınlarda depresyonu tetiklemektedir³²⁷. Sadece kadınlara özgü bu depresyon sebebiyle de yeterli yardım ve tedavi göremeyen kadınlar çocuklarına zarar verebilmekte hatta onları öldürebilmektedirler.

Bir kadının kendi dünyaya getirmiş olduğu çocuğu öldürmesi, toplumda kendisinden beklenen sevgi dolu annelik rolünün dışına çıkması anlamına gelmektedir. Bu nedenle de kadının psikolojik bir rahatsızlık neticesinde bu suçu işlediği düşünülmektedir. Eğer kadın, gerçekten suç işleme kastıyla hareket ederek bu suçu işlemişse, bu durum toplumda var olan kadınlık algısını yıkmakta ve bu kadınlar erkeksi olarak nitelendirilmektedirler³²⁸.

Yeni doğmuş çocuğun öldürülmesi suçu; sosyal yapı ve ahlak kuralları nedeniyle evlilik dışı ilişkiden hamile kalan kadın tarafından sıklıkla işlenebilen bir suçtur. Özellikle savaş dönemlerinde yaşanan tecavüz vakaları sonucu ortaya çıkan istenmeyen gebeliğin veya kırsal bölgelerde yaşanan evlilik dışı ilişkiler sonucu dünyaya gelen bebeğin öldürülmesi şeklinde görülmektedir. Kırsal bölgelerde namus kavramına çok fazla önem verilen ve dahası kadının namusunun aile namusu olarak nitelendirildiği toplumlarda evlilik dışı ilişki sonucu hamile kalan kadınlar hamilelik

³²⁶ Tijen İ. Eren, **Postpartum Depresyon Prevalansı ve Sosyodemografik Risk Faktörleri**, (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Haydarpaşa Eğitim ve Numune Hastanesi Aile Hekimliği, İstanbul, 2007, s. 11.

³²⁷ Kamile Marakoğlu, Saniye Özdemir ve Selvi Çivi, "Postpartum Depresyon", **Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi**, 2009, Cilt: 29, Sayı: 1 ss. 208-210.

³²⁸ Ağaoglu Canay, s. 122.

döneminde kendi çabalarıyla çocuğu düşürememişler ise doğurduktan sonra bebeği öldürme yoluna gidebilmektedirler. Kadını yeni doğmuş çocuğunu öldürmeye sürükleyen çaresizlik; ait olduğu ailenin çocuğu kabul etmeyeceğinin açık olması ve hatta kendisinin de ailenin namusuna hanel getirdiği gerekçesiyle öldürülecek olması korkusudur. Özellikle kırsal kesimde yaşayan, eğitim düzeyi yüksek olmayan ve yaşları da küçük olan kadınlar; yasal kürtaj süresini kaçırabilmekte, hatta gebe olduklarını dahi son ana kadar fark edememektedirler. Bu yüzden de doğum gerçekleşikten sonra bebeği öldürme yolunu seçmek zorunda kalabilmektedirler³²⁹.

Tarihsel sürece bakıldığında yeni doğan çocuğun öldürülmesi değişik yaptırımlara bağlanmıştır. Bazı toplumlarda bir hak olarak görülmüş, bazı toplumlarda ciddi şekilde cezalandırılmıştır. Antik Yunan'da yeni doğan çocuğun öldürülmesi Devlet Sağlık Komisyonu'nun kararına göre meşruluk kazanıyordu. Komisyon tarafından belirlenen zayıf ve hastalıklı çocuklar devlet tarafından öldürülüyorlardı. Çünkü Antik Yunan'da sakat çocukların aileler tarafından himaye edilmesinin nüfusa zarar vereceğine inanılıyordu. Bu nedenle de çocuğun hayatı konusunda karar devlete ve babaya bırakılmıştı³³⁰. Roma Hukukuna bakıldığında; ailenin başı baba olduğundan doğan çocuğun yaşayıp yaşamaması konusunda kendisine takdir yetkisi bırakılmıştır. Hatta sakat çocukların öldürülmesi babanın görevi olarak görülmüştür. Ancak zamanla babanın bu hakkına birtakım sınırlandırmalar getirilerek çocuğun öldürülebilmesi belirli koşullara bağlanmıştır³³¹.

Kanonik hukukta; yeni doğan çocuğun öldürülmesi suç başlangıçta kasten öldürme suçu olarak değerlendirilmiştir. Sonraki dönemde ise bu suçun daha çok anne tarafından evlilik dışı ilişkiden doğan çocuğun öldürülmesi şeklinde işlendiğinden ve evlilik dışı ilişkiler de günah olarak değerlendirildiğinden anne daha ağır şekilde cezalandırılmıştır. Bunun yanında çocuğun vaftiz edilmeden öldürülmesi de bu suçun tanrıya karşı işlenen bir suç olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur³³².

Karolina'da da yeni doğan çocuğun öldürülmesi suç olarak kabul edilmiştir. Çocuğunu öldüren anne hakkında canlı canlı toprağa gömme, kazığa çakma veya

³²⁹ Timur Demirbaş, **Yeni Doğmuş Çocuğu Öldürme Suçu**, DEÜ Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No:22, Ankara, 1992, (Yeni Doğmuş Çocuğu Öldürme), ss. 3-4.

³³⁰ Demirbaş, Yeni Doğan Çocuğu Öldürme, ss. 13-14.

³³¹ Detaylı değerlendirme için bkz. Demirbaş, Yeni Doğan Çocuğu Öldürme, ss. 15-18.

³³² Demirbaş, Yeni Doğan Çocuğu Öldürme, s. 21.

suda boğma gibi caydırıcılığı yüksek cezalar belirlenmiş, ayrıca çocuğunu öldürdüğüne ilişkin hakkında yeterli şüphe bulunan kadınların suçlarını itiraf etmemeleri durumunda işkence uygulanabileceği de düzenlenmiştir³³³.

Aydınlanma Çağı ile birlikte; mağdur odaklı bakış açısı değiştirilerek failin kişiliğinin göz önünde tutulduğu yeni bir bakış açısı geliştirilmiştir³³⁴. Fikirleriyle çağına ışık saçıyan Beccaria *Suçlar ve Cezalar Hakkında* adlı eserinin “Kanıtlanması Zor Suçlar” başlıklı bölümünde çocuk öldürme suçuna değinmiş ve çocuğun yaşaması durumunda kendisinin ve çocuğunun yaşayacağı açlık ve kötü koşulları öngörerek çocuğunu öldürme yolunu seçen annenin cezalandırılması yerine bu suçun önlenmesi için zayıfların korunmasının önemini vurgulamıştır³³⁵.

Aydınlanma döneminde ortaya çıkan görüşlerin de etkisiyle; sonraki ceza yasalarında failin kişilik özellikleri de göz önünde bulundurularak ölüm cezası yerine daha hafif cezalar belirlenmeye başlanmıştır. Yeni doğmuş çocuğu öldürme suçu, faili anne mağduru ise evlilik dışı çocuk olan ve doğumdan itibaren belirli bir sürenin öngörüldüğü bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir³³⁶. Hatta bazı yerlerde cinayet suçu kapsamında çıkartılmıştır. Şöyle ki; İngiltere ve Galler İnfantisit Yasalarında bir yaşından önce gerçekleştirilen öldürme eylemleri halen doğumun fizyolojik etkilerinin devam ettiği kabul edilerek cinayet suçu olarak nitelendirilmemektedir³³⁷.

Yeni doğmuş çocuğu öldürme suçu Türk ceza hukukunda da yer almıştır. Şeref kurtarma saikiyle yeni doğmuş çocuğun öldürülmesi suçu; 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun “Kişilere Karşı Cürümler” başlıklı 9. babının “Adam Öldürme” Başlıklı 1. faslının 453. maddesinde; “*Öldürme fiili anası tarafından şerefini kurtarmak saikiyle yeni doğmuş bulunan çocuğa karşı işlenmiş ise faile dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.*” şeklinde düzenlenmiştir. Maddenin 06.06.1991 tarihli 3756 sayılı kanunla değiştirilmeden önceki halinde bu indirim sebebinden yararlanacak kişiler; “*karısının veya anasının veya kızının ve torununun yahut kız evlatlığının*” şeklindeki düzenleme ile geniş yorumlanmıştı. Düzenleme yürürlükte olduğu dönemde ciddi bir biçimde eleştirilmiştir. Kadının sadece kendisine ait olan ve kendisini ilgilendiren namusu tüm aileye mal edildiğinden anne

³³³ Demirbaş, Yeni Doğan Çocuğu Öldürme, ss. 23-24.

³³⁴ Demirbaş, Yeni Doğan Çocuğu Öldürme, s. 27.

³³⁵ Beccaria, s. 163.

³³⁶ Demirbaş, Yeni Doğan Çocuğu Öldürme, ss. 30-31.

³³⁷ Savaş, Çakıcı ve Uygur, s. 75.

çocuğunun yaşamasını istese dahi bu kişiler namus kurtarma bahanesiyle çocuğu öldürebiliyor ve “şeref kurtarma saikiyle” ceza indiriminden yararlanabiliyorlardı. Annenin şerefi veya şerefsizliğinin kıstasının neler olduğu, erkek egemen zihniyetin değer yargılarına göre belirlenen “şeref saiki” kavramının yasallığı da tartışılmıştır³³⁸. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa bu düzenleme alınmamıştır. Kadınların şerefi hakkındaki ataerkil fikirlere göre getirilen indirim sebebinin yürürlükteki Türk Ceza Kanununda yer almaması yerinde olmuştur.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda yeni doğan çocuğun öldürülmesi münferit bir suç olarak düzenlenmemiş ise de; Kasten öldürme suçunun nitelikli hallerinin düzenlendiği 82. maddesinin 1. fıkrasının d bendindeki; “*Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı*” ve e bendindeki; “*Çocuğa ya da beden veya ruh durumu bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı*” hükümleri kapsamında yeni doğmuş çocuğun öldürülmesi kasten öldürme suçunun nitelikli hallerinden sayılmıştır.

Görüldüğü gibi; yeni doğan çocuğun öldürülmesi suçu psikolojik, sosyolojik veya ekonomik hangi nedenle işlenmiş olursa olsun, kadını bu eyleme yöneltten ataerkil düzenin kadının cinselliği, şerefi, namusu üzerinde kurduğu baskıdır. Kadınlar, hem kendilerini hem de tek başlarına dünyaya getirmek zorunda kaldıkları bebeklerinin karşılaştıkları yoksulluk, dışlanma ve hatta öldürülme gibi sonuçlardan korunmak amacıyla dünyaya getirdikleri çocuklarını kendi elleriyle öldürebilmektedirler. Üstelik toplumda karşılaştıkları yaptırımlardan korkarak bu eylemi gerçekleştiren kadınlar yine aynı toplumun kanunları tarafından yargılanmış ve idam edilmiş ve yine aynı toplum tarafından canilikle suçlanmışlardır.

Yürürlükteki Türk Ceza Kanununda yeni doğan çocuğun öldürülmesinin kasten öldürmenin nitelikli hali kapsamında cezalandırılması; kadınların doğum sebebiyle yaşadıkları psikolojik travmanın ve kadının istenmeyen bir bebeği dünyaya getirmesi sebebiyle sosyal yaşantısında yaşayacağı problemlerin göz önünde bulundurulmaması sebebiyle ağır mağduriyetine sebep olmaktadır. Yukarıda da açıklandığı üzere; yeni doğan çocuğunu öldüren kadın büyük ihtimalle ya psikolojik bir travma içerisinde bu eylemi gerçekleştirmekte veya kendisini ve yeni doğan bebeğini bekleyen sorunlardan onu kurtarmak için kendi çocuğunu

³³⁸ Yalçın Sancar, s. 185.

öldürebilmektedir. Bu yüzden de kadının yeni doğan çocuğuna karşı gerçekleştirdiği öldürme suçunun; kadının içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurulmaksızın Türk Ceza Kanununun 82/1- d bendi kapsamında değerlendirilerek ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması kadının ciddi anlamda mağduriyetine sebep olmaktadır. Bu nedenle de ceza mevzuatında yeni doğan çocuğun öldürülmesi suçu bakımından ayrı bir düzenleme gerekmektedir. Bu noktada yeni doğan çocuktan ne anlaşılması gerektiği ve bu suçun faili olan kadının hangi nitelikleri taşıması gerektiğinin de ayrıca düzenlenmesi gerekmektedir.

III. HAYATA KARŞI SUÇLAR

A. Genel Olarak

Öldürme suçu; kişilere karşı işlenen suçların en ağır biçimini teşkil etmektedir. Öldürme en temel insan hakkı olan yaşam hakkının hukuka aykırı ve haksız bir biçimde ortadan kaldırılmasıdır. Bu nedenle de; faili bu suçu işlemeye iten değişkenlerin neler olduğunun tespit edilmesi oldukça önemlidir. Faili bu suça iten nedenler mağdur açısından artık herhangi bir anlam taşımasa da failin yeniden suç işlemesinin ve bu şekilde yeni mağduriyetlerin ortaya çıkmasının önlenmesi için kişiyi bu suça yönelten sebeplerin incelenmesi büyük bir önemi haizdir³³⁹.

Hayata karşı suçlar; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 81- 85. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Ceza yasamızda suçun kasten, taksirle, ihmali davranışla işlenme biçimleri ile nitelikli halleri düzenlenmiştir. Bu suçun; tasarlayarak, canavarca hisle veya eziyet çektirerek, yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle, üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı, çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, gebe olduğu bilinen kadına karşı, kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla, bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle, kan gütme ve töre saikiyle işlenmesi halleri daha ağır cezayı gerektiren nitelikli haller olarak düzenlenmiştir.

³³⁹ Erkunt, s. 1.

Suçun nitelikli halleri, kadınların bu suçun faili veya mağduru olması noktasında büyük bir önem taşımaktadır. Öncelikle kadınlar eşleri veya ailelerinin erkek üyeleri tarafından töre veya kan gütme saikiyle öldürülebilmektedirler. Benzer biçimde ülkemizde ve tüm dünyada kadınlar; tecavüze uğradıktan sonra bu suça ilişkin delillerin ortadan kaldırılması amacıyla ya da tecavüz suçunun gerçekleşmemesi nedeniyle failin duyduğu infialle öldürülebilmektedirler.

Kadınlar, Türk Ceza Kanununun 84. maddesinde düzenlenen intihara yönlendirme suçunun da mağduru olabilmektedirler. Özellikle de töre kurallarının hakim olduğu toplumlarda kadının töreye karşı geldiğine karar verildiği durumlarda bazı ailelerde kadının öldürülmesi yerine intihara zorlanarak kendi kendini öldürmesine sebep olunmaktadır.

Öldürme suçundaki nitelikli haller kadının yalnızca mağdurluğu bakımından değil, failliği yönünden de özellik göstermektedir. Çünkü her ne kadar erkekler öldürme suçunu daha çok aile dışından birine karşı işlemekte iseler de; kadınlar bu suçu daha çok aile içerisinde birine karşı işlemektedirler³⁴⁰. Yapılan araştırmalar kadınlar tarafından gerçekleştirilen öldürme olaylarında mağdurun genellikle fail ile eskiye dayanan yakın bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir³⁴¹. Öldürme suçu işleyen kadınları bu suça iten sosyo-kültürel faktörlerin incelenmesi amacıyla Türkiye'nin değişik yerlerindeki cezaevlerinde yürütülen araştırma neticesinde; öldürme suçundan hükümlü kadınların %33,6'sının eşlerini, %32'sinin aile üyelerinden veya akrabalarından birisini, %22'sinin tanıdığı birisini, %4'ünün arkadaşını, %4'ünün ise sevgili veya nişanlısını öldürdüğü tespit edilmiştir. Bu oran kadınların en fazla eşlerini öldüklerini göstermiştir. Bu istatistikten çıkan bir diğer dikkat çekici sonuç ise; araştırmada yer alan kadınların %96,8'inin tanıdığı kişileri öldürmesidir. Sadece sekiz kadın daha önce tanımadığı birini öldürmüştür³⁴². Kadınların öldürdükleri kişilerin %83,07'sinin erkek, %16,92'sinin ise kadın olduğu görülmüştür³⁴³. Eşini öldüren kadınların %59,52'si aile içi şiddete maruz kalmaları

³⁴⁰ Ağaoğlu Canay, s. 130.

³⁴¹ Tülin Günşen İçli, "Adam Öldürme Olayında Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Faktörlerin Önemi", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, 1987, s. 30.

³⁴² Neslihan Sümer, **Kadın Katilleri Cinayet İşlemeye İten Sosyo-Kültürel Faktörlerin Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Antropoloji ve Etnoloji (Sosyal Antropoloji) Anabilim Dalı, Ankara, 2001, s. 158.

³⁴³ Sümer, s. 160.

sebebiyle, %17,28'i namusunu korumak amacıyla, %8,33'ü farklı sebeplerle bu suçu işlemiş olup %13,09'u eşini kendisinin öldürmediğini savunmaktadır³⁴⁴.

Kadınların suça yönelmelerinin altında yatan nedenlerin araştırılması amacıyla Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesinde, işledikleri suçu kabul etmiş olup ceza ehliyetlerinin olup olmadığı hususunda gözlem altında tutulmuş olan kişiler arasından rastgele seçilen 200'ü kadın ve 200'ü erkek toplam 400 kişi ile yapılan çalışmada en fazla işlenen suçun öldürme ve öldürmeye teşebbüs olduğu görülmüştür. Kadınların öldürme suçunu daha çok namus nedeniyle işledikleri tespit edilmiş olup ayrıca kendilerine kötü muamelede bulunan, hakaret eden eşlerine karşı da bu suçu işledikleri tespit edilmiştir³⁴⁵. Buna göre; kadın suçlular arasında %84'ünün öldürme veya öldürmeye teşebbüs suçundan yargılandığı; bu suçu %35,71'inin namus sebebiyle, %27,38'inin eşleri haricindeki kişilerle ailevi anlaşmazlıklar nedeniyle, %22,02'sinin yaşanan sürekli şiddet ve kötü muamele sebebiyle eşlerine karşı işledikleri görülmüştür³⁴⁶.

Saygılı ve Aliustaoğlu tarafından yürütülen benzer bir araştırmada şiddet suçu işlemiş olan kadınların %48,9'unun öldürme suçunu işledikleri ve öldürme suçunun da %31,8 oranında eşe, %31,8 oranında ise çocuğa yönelik olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir³⁴⁷. *Güldoğan* tarafından yapılan araştırmaya göre; öldürme suçu işlemiş kadınlar bu suçu %28,9 oranında fiili partnerlerine, %12,6 oranında çocuklarına karşı işlemişlerdir. Kadınların işledikleri öldürme suçu %54,9 oranında aile içerisindeki kişilere karşı işlenmiş olup sadece %10'u yabancıya yönelmiştir³⁴⁸.

Ortaköylü, Taktak ve Balcıoğlu tarafından yapılan araştırmada da kadınların %57,5'nin öldürme, %14,4'ünün ise öldürmeye teşebbüs ve yaralama suçlarını işledikleri tespit edilmiştir³⁴⁹.

Kadınların öldürme suçunu niçin işlendiğine ilişkin olarak *Sümer* tarafından yürütülen araştırma sonucuna göre; öldürme suçundan hüküm giyen kadınların %41,2'si namus sebebiyle, %30,4'ü aile içi şiddete maruz kalması sebebiyle, %5,2'si kavga sebebiyle, %2,8'i kaza ile, %2,8'i alacak meselesi yüzünden, %2'si kıskançlık ve

³⁴⁴ Sümer, s. 165.

³⁴⁵ Cansunar, Aşırız, Aycan, Balcıoğlu ve Batur, ss. 341-342.

³⁴⁶ Cansunar, Aşırız, Aycan, Balcıoğlu ve Batur, ss. 344-345.

³⁴⁷ Saygılı ve Aliustaoğlu, s. 28.

³⁴⁸ Evin Güldoğan, **Kadınları Suça İten Psikolojik Nedenler: Adam Öldürme Suçunu İşlemiş Kadınlar Örneğinde bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji Programı, İstanbul, 2010, ss. 74-75.

³⁴⁹ Ortaköylü, Taktak ve Balcıoğlu, s. 14.

%1,6'sı da kan davası sebebiyle, % 5,6'sı ise değişik sebeplerle bu suçu işlemişlerdir. %8,4'ü ise öldürme suçunu kabul etmemektedir³⁵⁰.

Kadınların yasal yollara başvurmak yerine niçin öldürme yolunu tercih ettikleri de kendilerine sorulmuş, öldürme suçundan hükümlü kadınların %22'si öldürdüğü kişinin yasalar karşısında herhangi bir suçu olmadığını, %14,8'i öldürülen kişinin yaptığının karşılığının ölüm olduğunu ve bu cezayı da kendisinin vermesi gerektiğini, %10'u yasaların maktulün eylemine herhangi bir ceza vermeyeceğini, %10'u maktul ile arasında geçen konunun başkaları tarafından bilinmesini istemediğini, %10'u her ne kadar yasal yollara başvurmuş ise de herhangi bir şey yapılmadığını, %9,2'si yasaların vereceği cezanın az olduğunu, %9,2'si yasaları bilmediğini, %4'ü o an tek çaresinin maktulü öldürmek olduğunu, %0,8'i ise kendisinin de suçlu olduğunu ifade etmiştir. %10'u ise niçin öldürdüğü konusunda cevap vermemeyi tercih etmiştir³⁵¹. Bu veriler değerlendirildiğinde görülmektedir ki; kadınlar daha çok öldürdükleri kişilerin kendilerine yapmış olduğu eylemin ya cezalandırılmayacağına ya da yeterli bir şekilde cezalandırılmayacağına ilişkin inançları sebebiyle bu kişileri öldürmeyi tercih etmişlerdir.

Kadınları öldürme suçuna yönelten sebepler gibi öldürme biçimleri de farklılık gösterebilmektedir. Kadınların öldürme suçunu, diğer yöntemleri kullanmak açısından fiziksel güçlerinin yetersiz olması sebebiyle erkeklerden farklı olarak daha çok zehirlenme şeklinde gerçekleştirdikleri öne sürülmüştür. Bu görüşe göre; gerek suçun işlenmesi sırasında gereken eylemler gerekse suç işlendikten sonra hızlı bir şekilde kaçma zorunluluğu kadınları bu yöntemi kullanmaya itmektedir³⁵².

Güldoğan tarafından öldürme suçu işlemiş kadınlar hakkında yapılmış olan tez çalışması kadınları bu suça yönelten değişkenler hususunda fikir vermektedir. Buna göre; cinayet suçu işlemiş olan kadınların yetişkin-genç nüfustan olduğu, medeni durumunun veya çocuk sahibi olmasının suç açısından farklılık doğurmadığı görülmüş, bu kadınlar arasında ilkokul terk veya ilkokul mezunu olanların fazla olduğu tespit edilmiştir³⁵³.

Cinayet işleyen kadınlar üzerinde yapılan incelemede dikkat çeken bir diğer önemli nokta ise, aile içi şiddete tanık olma veya maruz kalmadır. Aile içerisinde

³⁵⁰ Sümer, ss. 169-170.

³⁵¹ Sümer, ss. 218-219.

³⁵² Tosun, s. 31.

³⁵³ Güldoğan, ss. 65-67.

şiddet uygulandığına tanık olan veya kendisine şiddet uygulanan kadınlar şiddetin son noktası olan cinayete yönelebilmektedirler³⁵⁴.

Her ne kadar suç işleyen kadınlar arasında sayıları az olsa ve ülkemizde de 2013 yılına kadar rastlanılmamış olsa da; özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde kadın seri katiller bulunmaktadır³⁵⁵. Kadın seri katiller ile erkek seri katiller arasında onları cinayete iten nedenler ve öldürme yöntemleri hususlarında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre; kadın seri katilleri cinayete iten sebepler; yaşamlarındaki hayal kırıklıkları, yaşadıkları cinsel istismar, şiddet gibi olumsuzluklardır. Ancak erkek seri katilleri cinayete iten sebepler daha çok cinsel sebeplerdir. Kadınlar erkeklerden farklı olarak kurbanlarının izini sürmezler, tanımadıkları kişileri maddi fayda sağlamak amacıyla zehirlenme ya da ilaç yoluyla öldürmeyi tercih ederler³⁵⁶.

Kadın seri katillerin yaşam hikayeleri incelendiğinde; genelde kötü bir çocukluk dönemi geçirdikleri, sağlıklı bir aile yaşantılarının olduğu ve bu olumsuz çocukluk dönemi sonrası hayatlarına giren kimselerle kurdukları ilişkilerin de başarısızlıklarla oldukları dikkat çekmektedir³⁵⁷.

B. Hayata Karşı İşlenen Suçlarda Kadınlar Yönünden Özellik Gösteren Haller

1. Kadına Yönelik Şiddet

Kadınların, özellikle yakınlarına karşı gerçekleştirdikleri hayata karşı suçlar açısından değerlendirme yaparken aile içi şiddet konusuna da değinmenin konunun sağlıklı bir biçimde ele alınabilmesi noktasında önemli olduğu kanaatindeyiz.

Dünya Sağlık Örgütü şiddeti; *“Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlarla sonuçlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasındır.”*³⁵⁸ şeklinde tanımlamıştır.

³⁵⁴ Güldoğan, s. 68.

³⁵⁵ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 95.

³⁵⁶ Erkunt, ss. 25-26.

³⁵⁷ Kadın seri katillerin yaşam hikayeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İçli, Kadın Suçluluğu, ss. 95-113.

³⁵⁸ World Health Organization (2002) World Report On Violence And Health: Summary, Geneva.

Kadına yönelik şiddet; kadına fiziksel, ekonomik, duygusal veya cinsel yönden zarar veren, ona acı çektiren veya zarar verme ve acı çektirme ihtimali bulunan hareketler olarak tanımlanabilmektedir³⁵⁹. Kadına yönelik şiddet cinsiyete dayanmakta ve kadının baskılanmasını amaçlayan, onun üzerinde kontrol kurulması için kullanılan bir araç niteliği taşımaktadır.

Her ne kadar şiddet dendiğinde ilk olarak fiziksel ve cinsel şiddet düşünülse de, şiddetin pek çok yüzü bulunmaktadır. Fiziksel ve cinsel şiddet yanında, ekonomik şiddet, sözel şiddet ve psikolojik şiddet de yaygın olarak görülmektedir.

Fiziksel şiddet; kişinin karşısındakini cezalandırmak ya da onun üzerinde denetim kullanmak için gerçekleştirmiş olduğu fiziksel zarardır. Fiziksel şiddet kişinin maddi bütünlüğüne zarar veren ona acı çektiren eylemlerdir. Tokat atma, yumruklama, tekleme atma, itme, yakma gibi çok farklı şekillerde kendisini gösterebilir. Tıbbi müdahaleye gerek olmadan iyileşecek boyutta olabileceği gibi, kişinin hayati tehlikeye girmesine hatta hayatının kaybetmesine neden olabilecek derecede ağır sonuçlara da yol açabilir. Fiziksel şiddet Türk Ceza Kanununda düzenlenen kasten öldürme (TCK m. 81), kasten yaralama (TCK m. 86), eziyet (TCK m. 96), işkence (TCK m. 94), kötü muamele (TCK m. 232), cebir (TCK m. 108) gibi birçok suça vücut vermektedir³⁶⁰.

Cinsel şiddet; kadının istemediği şekilde, yerde veya zamanda cinsel birlikteliğe zorlamak, cinsel içerikli konuşmalar yapmak, sözle ya da fiziksel olarak taciz etmek biçiminde kendisini göstermektedir. Ayrıca; kadın sünneti, kız çocuklarının öldürülmeleri, çocuk yaşta evlendirilme, erken yaşta çocuk sahibi olmak için zorlamak ve namus adı altında işlenen suçlar da cinsel şiddet biçimleridir. Hatta beşik kertmesi, berdel, kumalık, çok genç yaştaki kızların zorla kendilerinden çok yaşlı erkeklerle evlendirilmeleri, başlık parası, doğurmak isteyen kadının engellenmesi, zorla kürtaj yaptırılması veya çocuk doğurmaya zorlanması da kadına yönelik cinsel şiddet olarak değerlendirilmektedir³⁶¹.

Cinsel şiddetten bahsedildiğinde kadına yönelik tecavüz eyleminden de bahsedilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda kadına karşı

³⁵⁹ Fidan Korkut-Owen ve Dean W. Owen, **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, s. 12.

³⁶⁰ İlyas Özgentürk, Vedat Karğın ve Halil Baltacı, "Aile İçi Şiddet Ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt: 14(4), ss. 58-59.

³⁶¹ Korkut- Owen ve Owen, s. 18.

gerçekleştirilen tecavüz eyleminin erkeğin cinsel arzusundan ziyade kadın üzerinden baskı ve kontrol amacı taşıdığı iddia edilmektedir³⁶².

Ekonomik şiddet; kadının baskılanma araçlarından biridir. Para ve diğer ekonomik kaynakların kadın üzerinde baskı ve denetim kurmak amacıyla kullanılması olarak tanımlanabilmektedir³⁶³. Ekonomik şiddet kadının ekonomik kaynaklara erişiminin engellenmesinden beslenmektedir. Toplumsal yapı, dini inanç ve toplumsal rol modelleri kadının ekonomik ve sosyal hayattaki varlığını sınırlandırmakta ve bu şekilde kadının ekonomik şiddete uğrama ihtimalini de arttırmaktadır³⁶⁴. Ekonomik şiddet; çalışan ya da çalışmak isteyen kadının çalışmasının ve böylece ekonomik özgürlüğünü kazanmasının engellenmesi, çalışmayan kadına harçlık verilememesi, kendisi para kazanan kadının kazancına el konulması, mal varlığının kontrolünün elinden alınması, evin giderlerinin karşılanmaması gibi değişik şekillerde kendisini gösterebilmektedir³⁶⁵. Kadının ekonomik özgürlüğüne yapılan bu müdahaleler, onu önce yoksullaştırmakta, erkeğe bağımlı kılmakta, onun sosyalleşmesini engellemekte ve onu diğer şiddet türlerine de daha açık hale getirmektedir³⁶⁶.

Psikolojik şiddet; kadının tehdit, hakaret, azarlama, bağırma, ailesi ve arkadaşları ile görüşmesini, kendisini geliştirmesini engelleme gibi yollarla, psikolojik olarak acı çekmesine neden olan her türlü eylem olarak kabul edilmektedir³⁶⁷. Kadınla iletişimi koparmak, onunla konuşmamak, onu yalnızlaştırmak, onun öz saygısını yitirmesine sebep olmak da psikolojik şiddet olarak kabul edilmektedir³⁶⁸.

Kadına yönelik şiddet pek çok farklı şekilde kendisini göstermektedir. Bu nedenle de her ne kadar belirli sınıflandırmalar yapılsa da kadına zarar veren şiddet içerikli tutum ve davranışlar çok farklı biçimlerde kendisini gösterebilmektedir. Şiddet hayatın her yerinde kendisine yer bulmakla birlikte kadına yönelik şiddetin

³⁶² Dennis Howitt, **Forensic and Criminal Psychology**, Pearson Education, Edinburgh Gate Harlow, 2002, s. 134-135.

³⁶³ Özlem Can Gürkan ve Fatma Coşar, "Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri", **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim Ve Sanatı Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 3, 2009, s. 125.

³⁶⁴ Gürkan ve Coşar, s. 125.

³⁶⁵ Korkut-Owen ve Owen, s. 17.

³⁶⁶ Gürkan ve Coşar, s. 127.

³⁶⁷ Özgentürk, Karğın ve Baltacı, s. 60.

³⁶⁸ Korkut-Owen ve Owen, s. 19.

ayrı bir inceleme konusu yapılmasının sebebi; kadının sadece kadın olması sebebiyle, üzerinde denetim ve baskı kurulabilmesi için şiddete maruz kalmasıdır.

Kadına yönelik aile içi şiddet tarihin eski dönemlerinden bu yana varlığını sürdürmektedir. Örneğin; yapılan arkeolojik keşiflerde erkek mumyalara ait kemiklerde %9-20 oranında kırığa rastlanırken kadın mumyalarda bu oran %30-50 oranında olduğu tespit edilmiş, kadın mumyalardaki kırıkların daha çok kafasında bulunan bu kırıkların bireysel şiddet kaynaklı olduğu düşünülmektedir³⁶⁹.

Eski Roma'da erkeklerin eşlerini dövme ve onları boşama hakları bulunmakta idi. Benzer şekilde İngiltere'de 17. yüzyılda erkeklerin eşlerine fiziksel ceza verebilmeleri kanunen mümkün idi. Bu durum 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri için de geçerli idi. Kadınların ikinci sınıf insan muamelesi görenek erkeklerin şiddetine maruz kalması ve resmi makamların da buna göz yummaları uzun süreler devam etmiş 1960'lı ve 1970'li yıllarda kadına uygulanan şiddete dikkat çekilmeye başlanmıştır³⁷⁰.

Kadına yönelik şiddetin görünür hale gelmesinde feminist hareketin çalışmalarının büyük rolü bulunmaktadır. Aile içi şiddet konusunun toplumsal bir konu haline getirilerek mağdur kadınlar için sığınma evleri açılması ve şiddet uygulayan erkeklerin yargılanmaları için yasal düzenlemeler yapılmasında feminist hareketin büyük payı bulunmaktadır³⁷¹. Feminist hareketin kadına yönelik aile içi şiddetin kaynağını toplumsal rol kalıpları içerisinde erkeğin güçlü kadının ise güçsüz olarak kabulüne dayandırması da önemlidir. Buna göre; evlilik ve aile müesseseleri erkeğin her bakımdan güçlü olduğu ve kontrolü elinde bulundurduğu kadının ise ikincil ve güçsüz konumda olduğu bir alandır. Kendisini her bakımdan güçlü gören erkek ise şiddeti kadını baskı altında tutmak için kullanmaktadır. Bu nedenle de kadına yönelik şiddet ile mücadele ederken toplumsal rol modelleri de göz önünde bulundurulmalı ve iyi anlaşılmalıdır³⁷². Kadına yönelik şiddet ile mücadele, kadının toplumdaki edilgen ve ikincilliği ile mücadele ile birlikte yürütülürse sonuca

³⁶⁹ Dilek Yetim ve Erkan Melih Şahin. "Aile Hekimliği'nde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım", **Aile Hekimliği Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 48.

³⁷⁰ Çalışmanın detayı için bkz. Hüseyin Güleç, Mürüvvet Topaloğlu, Demet Ünsal ve Merih Altıntaş, "Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet", **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Sayı: 4(1), 2012, s. 122.

³⁷¹ McCue, M. L. **Domestic Violence: A Reference Handbook Contemporary World Issues**, USA, 1995, s. 16'dan aktaran Özge Sanem Özateş, "Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım", **Toplum Ve Sosyal Hizmet**, Cilt: 20, Sayı: 2, 2009, s. 100.

³⁷² McCue, s. 13'ten aktaran Özateş, s. 101.

ulaşabilir. Bu noktada kadına yönelik şiddetle mücadele feminizme ait “*Özel olan politiktir.*” sloganı ile yürütülmek zorundadır³⁷³. Kadın toplumsal rol kalıpları nedeniyle eve hapsedilir, kaderi de evde her bakımdan kendisini daha güçlü gören erkeğin ellerine bırakılırsa, her türlü şiddetle karşılaşması kaçınılmazdır. Erkek, kadının yalnız ve kendisine bağımlı olduğu fikrine kapıldığında hele bir de sonucunda herhangi bir yaptırımla karşılaşmayacağını düşündüğü anda ona şiddet uygulamakta beis görmeyecektir. Bu nedenle de kadına yönelik şiddetin önlenmesinin bir devlet politikası olması ve kadına şiddet uygulayan erkeğin caydırıcı yaptırımlarla karşılaşması oldukça önemlidir.

Aile içi şiddet hem ülkemiz hem de tüm dünya için yaygın bir sağlık sorunu olarak varlığını sürdürmektedir. Bu hususta pek çok araştırma yapılmış olup tüm dünya nüfusu göz önüne alınarak yapılan 48 çalışmanın sonucunda Dünya Sağlık Örgütü; kadınların eşleri veya partnerleri tarafından şiddete maruz kalma oranlarını %10-69 olarak açıklamıştır³⁷⁴.

Kadına yönelik aile içi şiddet konusunda Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri polikliniğine başvuran kadın hastalar ile yapılmış olan bir çalışmada yapılan tespitler yol gösterici niteliktedir. 100 hasta ile yapılan çalışmalar neticesinde bu kadınlardan %63’ü çocuklukta fiziksel şiddete maruz kalmış, %62’si eşinden, %42’si ise hem çocukluğunda hem de evliliğinde fiziksel şiddete maruz kalmıştır. %21’i sadece çocukluğunda %20’si ise sadece evliliğinde fiziksel şiddetle karşılaşmıştır. Bu kadınlardan sadece %17’si fiziksel şiddetle karşılaşmamıştır. Şiddet gören kadınlar arasında, eğitim durumu, mesleği, ailenin gelir durumu, evlenme yaşı, evliliğin ne şekilde gerçekleştiği ve çocuk sayısı arasında anlamlı farklılıklar bulunmaması kadınların ekonomik ve sosyal durumlarındaki farklılıkların eşlerinden şiddet görmeleri noktasında pek de belirleyici olmadığını göstermiştir³⁷⁵. Benzer şekilde aile içi şiddet ile ilgili olarak Erzurum’u örnek il olarak bazı alan bir çalışmada da 2005-2010 yılları arasında vuku bulmuş olan olaylarda kötü muamele suçunun şüphelisi ve mağduru sıfatını haiz kişiler incelendiğinde; bu suçun genelde

³⁷³ Özateş, s. 102.

³⁷⁴ Güleç, Topaloğlu, Ünsal ve Altıntaş, s. 122.

³⁷⁵ Işıl Vahip ve Özge Doğanavşargil, “Aile içi Fiziksel Şiddet Ve Kadın Hastalarımız”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, Sayı: 17(2), 2006, s. 110.

erkekler tarafından kadın aile üyelerine karşı gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır³⁷⁶.

Kadına yönelik aile içi şiddetin meydana gelmesinin altında yatan en önemli neden toplum düzenidir. Erkeğin kadından üstün olarak onun üzerinde şiddetle kontrol kurmasının normal ve şiddetin de sorunları çözmede etkili bir yöntem olduğunun kabul edildiği toplumsal yapıda erkek daha fazla şiddete yönelmektedir. Toplum faktörünün yanında erkeğin aile ile ilgili alınacak kararlarda söz sahibi olması, yetiştiği ailede şiddete tanık olması, alkol kullanımı, kendisinin de çocuklukta istismara uğramış olması, bir baba figürüne sahip olmaması, kadının kendi ailesinden uzakta olması ve ekonomik yönden erkekten zayıf durumda olması şiddeti tetikleyen etkenler olarak sayılabilir³⁷⁷.

Açıklanmaya çalışıldığı üzere; erkeğin kadına şiddet uygulamasının altında yatan nedenlerin başında ataerkil toplum düzeni ve bu toplum düzeninde erkeğin kadından üstün kabul edilerek kadın üzerinde şiddet yoluyla denetim kurmasının erkeğin hakkı olarak kabul edilmesi önemli bir rol oynar. Bu toplum düzeninde kadın da erkeğin bu üstünlüğünü kabul etmekte bu nedenle de şiddete müsamaha göstermektedir.

2. Örselenmiş Kadın Sendromu (BWS)

Toplum tarafından kadına biçilen roller sonucunda dünyanın hemen her yerinde pek çok kadın şiddete maruz kalmaktadır. Her ne kadar kadına yönelik şiddetin önlenmesi yönünde pek çok yasal düzenleme mevcut olsa da; gerek yeterli destek görmemeleri gerekse bu durumu kaderleri olarak kabul etmeleri sonucunda bazı kadınlar; ne yazık ki şiddete boyun eğmektedirler. Kadına yönelik şiddet çok farklı şekillerde kendisini göstermekte; kadınlar ise yaş, eğitim durumu ve yaşadıkları çevre gibi pek çok değişkenle şiddete farklı şekillerde tepki verebilmektedirler. Bazı kadınlar yargıya başvurarak adaletin kendileri adına yargı makamlarınca sağlanması yolunu, bazı kadınlar evliliklerini bitirme yolunu, bazı kadınlar kendi hayatlarına son verme yolunu seçebilmektedirler. Bazı kadınlar ise;

³⁷⁶ Hasan Hüseyin Çalı, "Aile İçi Şiddet: Bir Kamu Politikası Analizi", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 16(2), 2012, s. 21.

³⁷⁷ Ayten Zara Page ve Merve İnce, "Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme", **Türk Psikoloji Yazıları**, Sayı: 11(22), 2008, ss. 86-87.

gerek ekonomik sebeplerle gerekse baba evine dönüş yolu bulunmadığından şiddet uygulayan aile bireyi veya partnerinden kopamamaktadırlar. Bu kadınlardan bazıları ise etkili bir biçimde korunamadıklarından hayatlarını kaybedebilmektedirler. Örneğin ülkemizde; 2010-2015 yılları arasında toplam 1134 kadın erkekler tarafından öldürülmüştür. Bunlardan 608'inin faili eşi veya eski eşi, 161'inin faili erkek arkadaşı veya eski erkek arkadaşı, 213'ünün ise faili ailenin diğer erkek üyelerinden birisidir. Bunlardan 217'sine sistematik olarak taciz ve şiddet uygulandığı, 141'inin uğradığı şiddet ve tacizden korunmak amacıyla resmi makamlara başvurmuş olmasına rağmen korunamadığı için öldürüldüğü, 234'ünün ise ayrılık ve boşanma süreci içerisinde öldürüldüğü tespit edilmiştir³⁷⁸.

Şiddet mağduru kadınların kendilerine şiddet uygulayan partnerlerinden niçin kopamadıkları merak edilmiş ve bu hususta birtakım çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalara göre; kadınların kendilerine şiddet uygulayan erkekler ile ilişkilerini sürdürmelerinin altında ekonomik, psikolojik ve sosyal pek çok neden bulunmaktadır. Ekonomik bağımsızlığa sahip kadınların şiddet uygulayan partnerleri ile yaşamaya devam etmeyecekleri kanaati yaygın ise de; yapılan çalışmalara göre ekonomik bağımsızlığa sahip olan kadınlar, ekonomik kaygıları olan kadınlardan daha fazla oranda şiddet uygulayan partnerleri ile yaşamaya devam etmektedirler. Bu hususta psikolojik nedenler de etkindir. Şiddet gören kadınların partnerleri ile yeniden bir araya gelmelerinin altında yatan temel sebep, ilişkilerindeki problemlerin üstesinden gelebileceklerine olan inançlarıdır. Ayrıca; yeni bir partner bulma kaygısı ve aşka dayalı bağlılık duyguları da onların şiddet uygulayan partnerlerinden ayrılmalarına engel olmaktadır³⁷⁹. Kadınların şiddet gördükleri aile yaşantısını korumak için çaba göstermelerinin bir başka nedeni ise; sevdikleri ve birlikte çocuk sahibi oldukları kişi tarafından şiddet görmenin kendilerinde yarattığı şoktur. Ayrıca bazı kadınlar kendilerini bu şiddetin sorumlusu olarak görmekte ve toplumsal normlar nedeniyle evliliğin sona ermesini kendi başarısızlıkları olarak

³⁷⁸ <http://bianet.org/bianet/kadin/169494-kadinlari-kim-nerede-nasil-oldurdu-5-yilin-cinayet-haritasi>, (17.01.2017).

³⁷⁹ Myra N Burnett, "Suffering and Sanctification: The Religious Context of Battered Women's Syndrome", *Pastoral Psychology*, Cilt: 44, Sayı: 3, 1996, ss. 145-146.

değerlendirdiklerinden birliğin ayakta kalması için daha çok çaba sarf etme eğiliminde olmaktadır³⁸⁰.

Tüm bunların yanında, dış dünyaya açılmamış olan kadın için evde yaşanan şiddet olayları aşına olduğu ve kendince ne şekilde mücadele edebileceğini bildiği bir alandır. Buna karşılık dışarıda kadını bekleyen dünya, ne şekilde mücadele edeceğini bilemediği bir dünya olduğundan kadını korkutmakta o da sabrederek evliliğine devam etmeyi kabul etmektedir³⁸¹.

Kadınların şiddet uygulayan partnerlerinden ayrılmamalarının nedeni yalnızca partnerlerine duydukları bağlılık ya da ekonomik bağımsızlıkları değil, yaşanan şiddet olaylarının psikolojileri üzerinde bıraktığı ağır etkilerdir. Yoğun bir şiddete maruz kalan kadın kendisine olan güvenini yitirmekte ve bu ilişki dışında bir hayat kurma fikrine şüphe ile yaklaşmaktadır³⁸².

Uzun süreler boyunca şiddete maruz kalan ve şiddet sarmalından bir türlü kurtulamayan kadınlardan bazıları ise ne yazık ki; kendilerine şiddet uygulayan aile bireyini veya partnerini öldürme yoluna başvurabilmekte ve bu şekilde senelerce mağdur olan kadınlar bir anda suçlu bir kadına dönüşebilmektedirler.

Şiddet mağduru kadınların katil; şiddet uygulayan erkeğin ise maktul olduğu durumlarda; bu kadınların fiillerinin meşru savunma veya haksız tahrik kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunda değişik bakış açıları ortaya çıkmıştır. Çalışmamamızın bu bölümünde öncelikle “Örselenmiş Kadın Sendromu” (*Battered Women Syndrome*) kavramı açıklanacak ardından bu sendromun meşru savunma ve haksız tahrik kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu üzerinde durulacaktır.

Öncelikle “Örselenmiş Kadın Sendromu” ile doğrudan ilişkili olarak “Öğrenilmiş Çaresizlik” kavramını kısaca açıklamakta fayda bulunmaktadır. “Öğrenilmiş Çaresizlik” Psikolog Martin Seligman’ın köpekler üzerinde gerçekleştirmiş olduğu bir dizi psikolojik deney sonucu kuramsallaştırdığı bir kavramdır. Buna göre; her ne kadar olumsuz bir durumdan kaçınma imkanı olsa da daha önceden yaşanmış olan deneyimler nedeniyle bu olumsuz durumdan kurtulmak

³⁸⁰ Tülin Günşen İçli, “Aile İçi Şiddet: İstanbul ve İzmir Örneği”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2 Aralık 1994, (Aile İçi Şiddet), s. 13.

³⁸¹ İçli, Aile İçi Şiddet, s. 18.

³⁸² Burnett, s. 146.

için atılacak adımların sonuçsuz kalacağı ve bu hususta herhangi bir çare bulunmadığının öğrenilmesi “Öğrenilmiş Çaresizlik” olarak değerlendirilmektedir³⁸³.

Sürekli şiddete maruz kalan ve öğrenilmiş çaresizlik içerisinde bulunan kadın, her ne kadar şiddetten korunma yolları mevcut olsa da geçmişteki kötü deneyimleri sebebiyle bu yolların işe yaramayacağını düşünerek ya kendisine şiddet uygulayan kişiyle yaşamaya devam etmekte ya da başka türlü kurtulma olanağı bulunmadığı fikrine kapılarak bu kişiyi öldürme yolunu seçmektedir³⁸⁴.

Lenore Walker tarafından geliştirilen “Örselenmiş Kadın Sendromu” (*Battered Women Syndrome*) kavramının açıklamasında “Öğrenilmiş Çaresizlik” kavramından yararlanılmıştır. Lenore Walker örselenmiş kadın sendromuna ilişkin açıklamalarını iki kavrama dayandırmıştır. Bunlardan birincisi öğrenilmiş çaresizlik; ikincisi ise; sarmal teorisidir. Walker, kadınların kendilerine şiddet uygulayan kişiyi dava etmeyi niçin reddettiklerini ve toplum tarafından normal kabul edilen hususlarda istikrarsız davrandıklarını açıklarken öğrenilmiş çaresizlik teorisinden yararlanmıştır³⁸⁵. Walker’a göre; şiddet sarmalı üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada; erkek gerginlik yaratmakta ve her ne kadar kadın bu gerginliği azaltmaya çalışsa da gerginliği arttırmaya devam etmektedir. Gerginlik aşamasından sonra erkeğin kadına şiddet uyguladığı ikinci aşama gelmektedir. Bu aşamayı, erkeğin kadına uygulamış olduğu şiddetten dolayı pişmanlık duyduğunu ve bir daha böyle bir davranışta bulunmayacağını ifade ettiği balayı evresi takip etmektedir. Balayı aşaması erkeğin yeniden gerginlik yarattığı aşamaya kadar devam etmektedir. Bu üç aşama devamlı olarak tekrar etmekte ve bir döngü oluşturmaktadır. Walker’a göre; sürekli olarak tekrar eden bu döngü bir süre sora kadının şiddeti kabullenmesi, kendisini suçlu hissetmesi gibi psikolojik sonuçlara neden olmaktadır³⁸⁶. Walker, şiddet mağduru kadınları pasif, çaresiz, öz saygısını yitirmiş ve geleneksel değerlere

³⁸³ Martin Seligman’ın deneyine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Recep Doğan, “Hukuki Bir Kavram Olarak Şiddet Mağduru Kadınlarda Öğrenilmiş Çaresizlik Sendromu ve İngiliz Haksız Tahrik Hukuku Üzerindeki Etkileri”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2015/2, ss. 177-178.

³⁸⁴ R. Doğan, s. 178.

³⁸⁵ A. Renee Callahan, “Will The ‘Real’ Battered Woman Please Stand Up? In Search Of A Realistic Legal Definition Of Battered Woman Syndrome”, **Journal of Gender and the Law**, Cilt: 3, 1994, ss. 122.

³⁸⁶ R. Doğan, ss. 179-180.

uyan kadınlar olarak betimlemiştir³⁸⁷. Her ne kadar bu şiddet sarmalı Walker'ın öne sürdüğü bu üç aşamalı sarmaldan farklı seyredebilmekte ise de; bu teoride önemli olan husus kadına uygulanan şiddetin ağır oluşu ve devamlılığıdır³⁸⁸.

Walker; uzun süreler şiddet sarmalı içerisinde bulunan kadının neden şiddetten kaçamadığını ise “Öğrenilmiş Çaresizlik” kavramı ile açıklamıştır. Walker'ın bu teorisi; içerisinde bulunduğu şiddet sarmalından kaçamayacağı inancında olan kadınların kendilerine şiddet uygulayan kişiyi öldürmelerinin meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin savunmalarına imkan vermiştir. Walker'ın öğrenilmiş çaresizlik içerisindeki örselenmiş kadın sendromundan mustarip kadın tanımı zamanla mahkemeler tarafından da açık ya da örtülü bir biçimde kabul edilmiştir³⁸⁹.

Walker'ın örselenmiş kadın sendromunu öğrenilmiş çaresizlik teorisi ile yapmış olduğu açıklama bazı eleştirilere yol açmıştır. Öğrenilmiş çaresizlik ile açıklanan örselenmiş kadın sendromu teorisinin karşısında; Gondolf ve Fisher tarafından örselenmiş kadınlara hayatta kalmaya çalışan kişiler olarak yaklaşılması gerektiğinin savunan bir teori (*Battered Woman As Survivors*) ileri sürülmüştür. Yapılan çalışmalar, kadınların uğradıkları şiddetten kaçınmadıkları hususunun gerçeği yansıtmadığını; aksine şiddetten kurtulmak için kendilerince yöntem geliştirdiklerini göstermiştir. Bowker'ın yapmış olduğu çalışmalar Gondolf ve Fisher'ın araştırmalarına katkı sağlamıştır. Yapılan istatistiksel çalışmalar; şiddet mağduru kadınların bu durumu öncelikle aile üyeleri ve arkadaşları ile paylaştıklarını sonrasında ise sosyal hizmet görevlisi, polis, avukat ve din adamı gibi kişilerle iletişime geçtiklerini göstermiştir. Bowker'ın çalışmalarından kadınların şiddet karşısında pasif kalmadıkları, aksine şiddete karşı değişik biçimlerde yardım kaynakları araştırdıkları sonucuna ulaşılmaktadır³⁹⁰.

Kanımızca teoriye ilişkin bu tartışmaların pratikte pek de yararı bulunmamaktadır. Şiddete uğrayan kadınlar ister hayatta kalmak için çabalayan

³⁸⁷ Brenda Russell, Laurie Ragatz and Shane W. Kraus. “Expert Testimony of the Battered Person Syndrome, Defendant Gender, and Sexual Orientation in a Case of Duress: Evaluating Legal Decisions”, *J Fam Viol*, 2012, 27, s. 660.

³⁸⁸ Christopher Slobogin, "Psychological Syndromes And Criminal Responsibility", *Annual Review Of Social Science*, Cilt: 6, (109-127), 2010, s. 111'den aktaran Özgür Küçüktaşdemir, “Ceza Hukukunda Örselenmiş Kadın Sendromu”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015; 1 (1), s. 552.

³⁸⁹ Callahan, ss. 122-123.

³⁹⁰ Fisher Gondolf ve Bowker'ın çalışmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Callahan, ss. 123 vd.

kadınlar ister öğrenilmiş çaresizlik içerisinde bulunan kadınlar olarak tanımlansın sonuç ne yazık ki değişmemektedir. Eğer örselenmiş kadın sendromunun varlığından söz edilme aşamasına gelinmiş ise bu demektir ki; sürekli şiddete maruz kalmış olan kadın en sonunda kendisine şiddet uygulayan kişiyi öldürerek bu döngüye son vermiştir. Bu noktadan sonra kadının hayatta kalmaya çalışan kadın olarak aile ve arkadaşlarından yardım alması veya şiddetten kurtulmak için legal yollara başvurması ya da öğrenilmiş çaresizlik içerisinde kurtulamayacağı inancıyla şiddete boyun eğmesi arasında bir fark bulunmamaktadır. Kaldı ki; kadın bir süre hayatta kalmaya çalıştıktan sonra elinden gelen tüm korunma yöntemlerini denemiş olmasına rağmen bu yöntemlerin yetersiz kalması sonucunda da öğrenilmiş çaresizlik sendromu içerisinde pasif kalmak zorunda kalabilir. Gerek ülkemizde gerek dünyada örselenmiş kadın sendromu içerisindeki kadınların fail oldukları cinayetlerde cinayetin gerçekleştiği güne değin kendilerini öldürmek de dâhil pek çok yöntemin denendiği gerek resmi gerek gayri resmi pek çok yola başvurmalarına rağmen korunamaması nedeniyle son çare olarak cinayete yöneldikleri görülmektedir. Öldürme vakaları ya kadınların içinde buldukları şiddet döngüsünden artık kurtulma ihtimali kalmadığı yolundaki düşünceleri nedeniyle şiddete karşı pasif kaldıkları ya da hala hayatta kalmak için yöntemler denerken bu yöntemler başarısız olduğu için gerçekleşmektedir.

Örselenmiş kadın sendromu psikolojik yönden incelendiğinde travma sonrası stres bozukluğu ile ilişkisi göze çarpmaktadır. Şöyle ki; travma sonrası stres bozukluğu görülen şiddet mağduru kadınların aile içi şiddete daha fazla maruz kaldıkları görülmüştür³⁹¹. Travma sonrası stres bozukluğu bir tür anksiyete olup, travmatik bir olay yaşayan kişinin sürekli olarak bu olayın etkisinden çıkamayarak değişik biçimlerde tekrar tekrar canlandırması şeklinde kendisini göstermektedir. Travma sonrası stres bozukluğu yaşayan kişi bu travmatik olayla ilgili düşünce ve duygulardan özellikle kaçınmaya çalışır³⁹². Aile içi şiddet mağduru kadınların yaşamış oldukları travmalar sebebiyle travma sonrası stres bozukluğu yaşamaları

³⁹¹ Maura O'Keefe, "Posttraumatic Stress Disorder Among Incarcerated Battered Women: A Comparison of Battered Women Who Killed Their Abusers and Those Incarcerated for Other Offenses", **Journal Of Traumatic Stress**, Cilt: 11, Sayı: 1, (71-85), 1998, s. 80'den aktaran Küçüktaşdemir, s. 555.

³⁹² Bkz. The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM IV, American Psychiatric Association, (<http://justines2010blog.files.wordpress.com/2011/03/dsm-iv.pdf>), s. 424 vd.

kuvvetle muhtemel olup, kendilerine şiddet uygulayan kişiye karşı gerçekleştirdikleri eylemler nedeniyle cezalandırılmaları noktasında bu hususun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Uzun süreler boyunca şiddete maruz kalmış olan kadının, bu şiddetin psikolojisi üzerinde bıraktığı derin izler sonucunda şiddetten kurtulmak için artık başka bir yol bulunmadığı çaresizliği ile kendisini bu şiddet sarmalına mahkum eden kişiyi öldürme yoluna gitmesi ile sıradan bir kişinin sıradan bir kişiyi kasten öldürmesi arasında ciddi bir fark bulunmaktadır. Bu nedenle de bu şekilde artık başka bir kurtuluş yolu kalmadığına inanarak öğrenilmiş çaresizlik içerisinde öldüren kadınlara hem ülkemizde hem de dünya genelinde rastlamak mümkündür.

Erkek egemen hukuk sistemlerinde haksız tahrik hususu da ataerkil bakış açısı ile değerlendirilmektedir. Örneğin; Anglo-Sakson Hukuk Sisteminde, haksız tahrikten bahsedilebilmesi için tahrik edici eylem veya söze karşı hemen o anda tepki verilmesi koşulu aranmaktadır. Bu nedenle de uzun sürelerle şiddete maruz kalan kadınının yeniden şiddet göreceği korkusu ile özellikle de maktulün savunmasız olduğu bir anda gerçekleştirdiği kasten öldürme eyleminin; hem kadının ilk gerçekleşen şiddet olayına örtülü bir biçimde onay vermesi hem de maktulün savunmasız anını soğukkanlı bir biçimde beklemesi nedeniyle haksız tahrik kapsamında değerlendirilmemesi yönünde bakış açıları mevcuttur³⁹³.

Ancak zamanla ilk kez Walker tarafından ortaya atılan “Örselenmiş Kadın Sendromu” teorisi yargılamalar esnasında uzman psikiyatrist ve davranış bilimcilerinin hazırlamış oldukları raporlarla hakimlerin önüne getirilmeye başlanmıştır. Bu teori; Amerika, Yeni Zelanda, Kanada, Avustralya ve İngiltere gibi ataerkil bir haksız fiil hukukuna sahip ülkelerde kendisine şiddet uygulayan kişiyi öldüren kadınlar lehine haksız tahrik hükümleri uygulanması amacıyla kullanılmaktadır³⁹⁴.

Feminist ceza hukukçularına göre; konuya tek tek kişiler açısından değil cinsiyet temelinde yaklaşılması gerekmektedir. Şiddet mağduru kadın tarafından işlenen suçlarda fail bakımından mazeret, fiil bakımından ise hukuka uygunluk nedeni tartışması yapılabileceğini savunmaktadırlar. Buna göre; eylemin mazeret sebebi olarak kabul edilmemesi gerekmektedir. Çünkü mazeret sebepleri kişisel ve

³⁹³ R. Doğan, ss. 176-177.

³⁹⁴ R. Doğan, s. 180.

sübjektiftir. Ancak hukuka uygunluk sebepleri gibi kadının maruz kaldığı şiddete verdiği tepki de objektif nitelikli olduğundan hukuka uygunluk kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir³⁹⁵.

Örselenmiş kadın sendromunun ceza sorumluluğunu etkileyen hal olarak değerlendirilmesi noktasında İngiltere’de görülmüş olan üç dava önemlidir. Bunlardan birincisi Ahluwalia davasıdır. Deepak ve Kiranjit Ahluwalia İngiltere’de yaşayan Hint asıllı bir çifttir. 10 yıl süren evlilikleri boyunca Deepak Kiranjit’e sürekli olarak şiddet uygulamıştır. Şiddetin ağırlığı zaman içerisinde sürekli olarak artmıştır. Öyle ki; Kiranjit hamile iken dahi Deepak kendisine şiddet uygulamaya devam etmiştir. Kiranjit evlilikleri süresince hem fiziksel hem de cinsel şiddete uğramıştır. Şiddetin boyutu o kadar artmıştır ki; intihara bile teşebbüs etmiştir. Ancak kültürünün de etkisi ile eşinden ayrılmayı düşünmemiş ona karşı vazife olarak kendisine öğretilen her şeyi eksiksiz olarak yerine getirmiş, her türlü şiddet eylemine ve tehdide boyun eğmiştir. Kiranjit her şeye rağmen kendisi için tam bir eziyet haline gelmiş olan bu evliliğe sahip çıkmış olmasına rağmen Deepak başka birisiyle ilişki yaşamaya başlamış ve Kiranjit’ten kendisini terk etmesi istemiştir. Kiranjit kendisinden ayrılmaması için her türlü yolu denemiş olmasına rağmen Deepak olayın yaşandığı son gece eve geldiğinde Kiranjit’i evden kovmuş, onun gitmeyi kabul etmemesi üzerinde de eline almış olduğu kızgın ütüyü yüzüne yaklaştırarak istediğini yapmaması durumunda onu yakacağını söylemiştir. Bunun üzerine Kiranjit saatlerce ne yapacağını düşündükten sonra Deepak’ın uyuduğu sırada benzin bidonunu Deepak’ın uyuduğu yatağa ve evin her yerine boşaltarak evi ateşe vermiştir. Deepak’ın yanarak öldüğü olay sonrasında her ne kadar haksız tahrik savunmasında bulunmuş ise de; Yerel mahkemece yapılan yargılamada Kiranjit’in tasarlayarak öldürme suçundan ömür boyu hapis cezasına çarptırılmasına karar verilmiştir. Karar temyiz edilmiştir. Temyiz Mahkemesi, Southall Black Sisters isimli kadın dayanışma grubunun çabaları neticesinde Kiranjit’in yıllarca görmüş olduğu şiddet sebebiyle öğrenilmiş çaresizlik içinde hareket ettiğinden bahisle olayda haksız tahrikin varlığını kabul etmiş ve Kiranjit’in cezasını indirerek 40 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Benzer şekilde Thornton davasında da; zor ve

³⁹⁵ Ozan Ercan Taşkın, “Kötü Muameleye Maruz Kalmış Kadın Reaksiyonu: Meşru Savunma Mı? Mazeret Nedeni mi?”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 20, 2012, s. 53.

problemleri bir çocukluk ve gençlik dönemine sahip Sara, ikinci evliliğini Malcolm Thornton ile gerçekleştirmiştir. Malcolm'un alkol problemi olup evlilikleri süresince sürekli olarak Sara'ya şiddet uygulamıştır. Sara yaşamış olduğu şiddet nedeniyle birkaç kez intihara teşebbüs etmiş ve psikiyatri kliniğinde tedavi görmek zorunda kalmıştır. Olayın gerçekleştiği gece Sara; eşi alkollü bir şekilde uyuyakaldıktan sonra onu karnından bıçaklayarak öldürmüştür. Yapılan yargılama sonucunda Sara'nın tasarlayarak adam öldürme suçundan ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Temyiz talebi ilk etapta reddedilmiş ise de Ahluwalia davasında verilen karar doğrultusunda kadın dayanışma gruplarının çalışmaları neticesinde temyiz talebi kabul edilmiş ve Sara'da öğrenilmiş çaresizlik sendromunun varlığı kabul edilerek tasarlayarak adam öldürme suçunun manevi unsurunun Sara'da bulunmasının mümkün olmaması nedeniyle 5 yıl hapis cezasına hükmedilmiştir³⁹⁶. Charlton davasında ise; fail hem kendisine hem de kızına karşı sürekli olarak şiddet uygulayan eşini ellerinin bağlı olduğu bir cinsel ilişki esnasında öldürmüş olup, mahkemece sanığın öldürme fiilini hem kendisine hem de kızına uygulanan şiddet sebebiyle haksız tahrik altında işlediğinden bahisle cezasında indirim uygulanmasına hükmetmiştir. Benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri'nde Francine Hughes ve Ibn- Tamas davaları da örselenmiş kadın sendromunun ilk kez dile getirildiği davalar olması yönünden önemlidir³⁹⁷.

Bu davalar; kadın hareketlerinin yoğun çabaları sonucunda örselenmiş kadın sendromunun mahkemeler nezdinde ve kamuoyunda tartışılmasına sebep olması yönünden önemlidir³⁹⁸.

Yakın zamanda Fransa'da, 47 yıl boyunca kendisine ve çocuklarına şiddet uygulayan eşini öldüren ve iki yıl önce de 10 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilen Jacqueline Sauvage'nin Cumhurbaşkanı François Hollande tarafından affedilmesi de bu konuda önemlidir. Sauvage kendisi tam 47 yıl boyunca şiddet görmüş, üç kızından ikisi de babalarının cinsel tacizine maruz kalmışlar, oğlu ise yaşananlara dayanamayıp kendisini asarak yaşamına son vermiştir. Oğlunun intiharından bir gün sonra edindiği tabancayla eşini öldüren Sauvage "Kasıtsız Adam

³⁹⁶ R v Ahluwalia [1992] 4 All ER 889 ve R v Thornton (No.2) [1996] 2 Cr. App. R. 108, s. 117-119. kararları için bkz. R. Doğan, ss. 187-190.

³⁹⁷ Küçüktaşdemir, ss. 558-559.

³⁹⁸ Catherine Elliot ve Francis Quinn, **Criminal Law**, 4th Edition, Pearson Education Limited, UK, 2002, s. 70'ten aktaran Küçüktaşdemir, s. 557.

Öldürme” suçundan 10 yıl hapis cezası ile cezalandırılmış, yüksek mahkemenin de onayladığı ceza Cumhurbaşkanı’nın affına uğramış ve Sauvage koşulsuz serbest bırakılmıştır. Cumhurbaşkanı’nın bu hareketi her ne kadar eleştirilere neden olmuş ise de, Sauvage’nin serbest bırakılması için yürütülen kampanyaya destek verenler açısından olumlu bir gelişme olarak yorumlanmıştır³⁹⁹. Cumhurbaşkanı’nın bu kararı şiddete uğrayan kadınlar ile ilgili kamuoyu oluşturulması noktasında oldukça önemlidir.

Türkiye’de de örselenmiş kadın sendromunun tartışıldığı kamuoyuna yansıyan pek çok dava bulunmaktadır. Bu davalara değinmeden evvel hukukumuzda meşru savunma ve haksız tahrik hususlarının ne şekilde düzenlendiğini ve bu doğrultuda örselenmiş kadın sendromunun bir hukuka uygunluk nedeni olarak mı yoksa kusurluluğu azaltan bir neden olarak mı değerlendirilmesi gerektiği konusu tartışılacaktır.

Meşru savunma yalnızca modern ceza yasalarında değil çok eski dönemlerden bu yana ceza yasalarında yer almış olup hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmiştir⁴⁰⁰. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda da m. 25/1’de; “*Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Meşru savunmanın niteliğine ilişkin değişik görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerden birine göre; kendisine yönelen saldırının kişinin iradesi üzerinde zorlayıcı bir etkisi bulunduğundan kişinin kusur yeteneği ortadan kalkmıştır. Diğer görüşe göre ise; devletin anında müdahale ederek saldırıya uğrayan kişiyi koruyamaması sebebiyle kişiye devredilmiş bir polis yetkisi olarak değerlendirilmiştir. Ancak meşru savunmanın özünde bireyin kendini koruma içgüdüğü nedeniyle kanunun kişiyi cezalandırmaması bulunmaktadır⁴⁰¹.

³⁹⁹ <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38456114>, (17.01.2017).

⁴⁰⁰ Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, **Ceza Hukuku: Genel Kısım**, 21. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015, s. 155.

⁴⁰¹ Toroslu ve Toroslu, s. 156.

Meşru savunmanın hukuki niteliği hususunda doktrinde ağır basan görüş; meşru savunmanın bir hukuka uygunluk sebebi olduğu şeklindedir⁴⁰². Kişi kendisinin veya bir başkasının hakkına yönelmiş olan saldırının ortadan kaldırılması amacıyla hareket ettiğinden her ne kadar eylem tipe uygun olsa da hukuka aykırı olmadığından ceza verilmemektedir⁴⁰³. Kişinin kendisi veya yakınındaki bir başkasını tehlikeye karşı koruma içgüdüğü ile hareket etmesi tabii olarak değerlendirilerek cezalandırılmaması gerektiği kabul edilmiştir⁴⁰⁴.

Bir savunmanın meşru sayılabilmesi için kanunun aradığı belli koşullar bulunmaktadır. Bu koşulları saldırıya ve savunmaya ilişkin koşullar olarak iki grup altında incelemek gerekmektedir. Bir savunmadan bahsedebilmek için öncelikle bir saldırının varlığından söz etmek gerekmektedir. Saldırı ise; hukukun koruması altında bulunan bir hakka zarar veren veya zarar tehlikesi meydana getiren her çeşit insan davranışı olarak tanımlanabilir⁴⁰⁵. Saldırımı gerçekleştiren kişinin amacı karşısındakine kötülük etmektir⁴⁰⁶.

Saldırının haksız olması gerekmektedir. Bu haksız saldırının ise bir insan tarafından gerçekleştirilmesi gerekir⁴⁰⁷. Saldırının illaki suç olması gerekmemekle birlikte hukuka aykırı olması yeterlidir⁴⁰⁸. Ancak eğer saldırı bir başka hukuka uygunluk nedenini içeren bir davranışsa, haksız olduğundan söz edilemeyeceğinden bu davranışa karşı meşru savunmada bulunulması düşünülemez⁴⁰⁹.

Haksız saldırının, hukuk tarafından korunan bir hakka yönelmiş olması gerekmektedir⁴¹⁰. Bu hak yalnızca savunmada bulunan kişinin değil, bir başkasının hakkı da olabilir⁴¹¹. Hak kavramının ise; Anayasa ile güvence altına alınmış olan temel hak ve özgürlüklerin tamamını kapsadığını kabul etmek gerekmektedir. Bu hak ve özgürlüklere Anayasa'da açıkça yer verilmemiş de olsa Anayasa'nın 90. maddesi

⁴⁰² Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 309.

⁴⁰³ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, s. 309.

⁴⁰⁴ Kayıhan İçel, **Ceza hukuku: Genel hükümler II**, 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 112.

⁴⁰⁵ Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 215.

⁴⁰⁶ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, s. 310.

⁴⁰⁷ Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, (Ceza Hukuku Genel Hükümler), s. 286.

⁴⁰⁸ Zeki Hafızoğulları ve Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. Baskı, USA Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 244.

⁴⁰⁹ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, s. 313.

⁴¹⁰ İçel, s. 114.

⁴¹¹ Öztürk ve Erdem, s. 218.

uyarınca usulüne uygun olarak yürürlüğe girmiş olan uluslararası antlaşmalarda düzenlenmiş olan hak ve özgürlüklerin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir⁴¹².

Saldırıya ilişkin son koşul ise; halen mevcut, gerçekleşmesi ya da tekrarı muhakkak bir saldırının olmasıdır. Bu şekilde meşru savunmanın zaman bakımından sınırı çizilmiştir. Meşru savunmadan söz edilebilmesi için saldırının güncel olması gerekmektedir⁴¹³. Gerçekleşmesi muhakkak saldırılar için de meşru savunmanın kabul edilmesi gerekir. Aksi takdirde kişinin kendisini savunma ihtimali olmayacaktır⁴¹⁴. Ancak bu noktada “gerçekleşmesi muhakkak” kavramının iyi değerlendirilmesi çok önemlidir. Haksız saldırı sona erdikten sonra gerçekleştirilen fiillerin, ortada savunma yapılmasını gerekli kılacak bir saldırı kalmadığı için, savunma olarak değerlendirilmesi mümkün değildir⁴¹⁵.

Savunmaya ilişkin koşullardan birincisi; savunmada zorunluluk bulunmasıdır. Bu noktada kaçma imkanı varken kaçmayarak savunmada bulunan kişinin savunmasının meşru olup olmadığı konusunda değişik görüşler bulunmaktadır. Kaçma ihtimali bulunmasına rağmen kaçmayarak savunmada bulunan kişinin de savunmasının meşru kabul edilmesi gerektiği fikri; hukuk düzeninin hiç kimseyi kabadayılığa, kahramanlığa, şerefsiz veya alçak bir biçimde davranmaya zorlayamayacağı fikrine dayanmaktadır⁴¹⁶. Savunmada zorunluluk bulunması koşulunun somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmesi gerekmektedir.

Savunmaya ilişkin ikinci koşul savunmanın mutlaka saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilmesi koşuludur⁴¹⁷. Burada önemli olan saldırı ile savunma arasında nedensellik bağının kurulmasıdır. Saldırı kimden geliyorsa savunmanın da bu kişiye yönelmesi gerekmektedir⁴¹⁸.

Son olarak savunmanın saldırı ile oranlı olması gerekmektedir. Savunma saldırıyı bertaraf edecek oranda olmalıdır. Aynı sonuca yol açacak savunma yöntemlerinden saldırgana en az zarar verecek olanın seçilmesi gerekmektedir⁴¹⁹. Bu

⁴¹² Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, s. 315.

⁴¹³ Öztürk ve Erdem, s. 218.

⁴¹⁴ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, s. 318.

⁴¹⁵ Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 290.

⁴¹⁶ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, s. 318; Öztürk ve Erdem, s. 220.

⁴¹⁷ Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 292.

⁴¹⁸ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, s. 319.

⁴¹⁹ Öztürk ve Erdem, s. 222.

konuda göz önünde bulundurulması gereken nokta; meşru savunmanın kişinin intikam duygusunu tatmin etmesi için bir olanak olmadığı hususudur⁴²⁰.

Örselenmiş kadın sendromunun varlığından söz edilebilecek vakalar ile ceza hukukumuzda düzenlenen meşru savunmanın koşulları birlikte değerlendirildiğinde bu eylemlerin meşru savunma kapsamında değerlendirilmesinin güç olduğu görülecektir. Özellikle meşru savunmanın saldırıya ilişkin koşulları, çoğu vakada bulunmamaktadır. Örnek teşkil eden olaylarda da görüleceği üzere; birçoğunda devam eden haksız bir saldırı söz konusu değildir. Saldırı bittikten belli bir süre sonra kadının eylemi ortaya çıkmaktadır. Bu vakalarda kadınlar vuku bulmakta olan bir saldırıya karşı değil, uzun zaman görmüş oldukları haksız saldırıların etkisi ile hareket etmektedirler. Bazı vakalarda başlaması muhakkak saldırının varlığından söz edilebilmekte ise de “muhakkak” kavramının çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle de bu tip davalarda somut olayın özelliğine göre karar verilmesi hem fail hem de mağdur açısından son derece önemlidir. Örselenmiş kadın sendromunun varlığı doğrudan meşru savunma anlamına gelmese de somut olaya ilişkin toplanan deliller ile birlikte değerlendirilerek özellikle de tekrarı muhakkak olan saldırı hususunun varlığının araştırılması gerekmektedir.

Saldırı ile savunma arasında geçen zamanın somut olayın koşullarına göre tespiti gerekmektedir. Saldırı ile savunma arasında geçen zaman dilimi gerçekleşecek saldırının kesinliği konusunda emareler içeriyorsa failin eylemi meşru savunma kapsamında değerlendirilebilir. Örneğin; kendisine şiddet uygulayan ardından da mutfığa sopa almak için giden, bu esnada da uygulayacağı şiddete ilişkin sözler sarf eden eşin öldürülmesi bu kapsamda değerlendirilebilir iken kendisine şiddet uyguladıktan sonra yatıp uyuyan eşin öldürülmesi noktasında gerçekleşmesi muhakkak bir saldırının varlığından söz etmek güçtür⁴²¹.

Savunmaya ilişkin koşullar da örselenmiş kadın sendromunun bulunduğu vakalarda özellik arz etmektedir. Özellikle kullanılan aracın saldırı ile oranlı olması koşulu incelenirken, kadının kendisinden çok daha güçlü olan erkeğin saldırısını onu yaralamaktan ziyade öldürerek bertaraf edebileceği kabul edilebilir. Ancak burada önemli olan husus saldırının muhakkak olmasıdır⁴²².

⁴²⁰ Hafızoğulları ve Özen, s. 245.

⁴²¹ Özgürtaşdemir, s. 567.

⁴²² Özgürtaşdemir, s. 569.

Sonuç olarak; bu tip vakalarda gerçekleşen ya da gerçekleşmesi muhakkak saldırı kavramlarının deliller ve olay örgüsü ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde örselenmiş kadın sendromu bulunan vakaların meşru savunma kapsamında değerlendirilerek fail hakkında beraat kararı verildiği örnekler mevcuttur. Örneğin; 2011 yılında Sakarya Serdivan’da meydana gelen olayda failin ifadesine göre; Gülfidan Kuşoğlu, birlikte televizyonda film izledikleri sırada kıskançlık krizine girerek önce kendisine önce soba demiri ile fiziksel şiddet uygulayan ardından da “Üzerindeki elbiseleri ben aldım, soyun.” diyerek onu zorla kıyafetlerini çıkardıktan sonra evden dışarı atmaya çalışan, sonra da şiddet uygulamaya devam eden eşini o anda eline geçen kablo ile boğmak suretiyle öldürmüştür. Yerel mahkemece yapılan yargılama neticesinde failin eylemi meşru savunma kapsamında değerlendirilerek, beraat kararı verilmiştir⁴²³.

Gaziantep’te Nafiye Kaçmaz; kendisine tecavüz eden, görüntülerini çeken ve bu görüntüleri dağıtmakla tehdit ederek birlikte olmaya zorlayan Ali Kalkan’dan defalarca kez şikayetçi olmuş, eşiyile birlikte yaşadıkları şehri değiştirmiş ancak bir türlü kendisinden kurtulamamış; tehdit, şantaj, taciz ve tecavüzlere daha fazla dayanamayarak Ali Kalkan’ı bıçaklayarak öldürmüştür. Nafiye Kaçmaz’ın Gaziantep’te yapılan yargılaması sonucunda Ali Kalkan’a karşı eyleminin meşru savunma kapsamında olduğu kabul edilerek beraat kararı verilmiştir⁴²⁴.

Ülkemizdeki genel eğilim örselenmiş kadın sendromunun varlığının tartışıldığı davalarda haksız tahrik indirimi uygulanmasıdır. Haksız tahrik ise; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu m. 29’da; “*Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine on sekiz yıldan yirmi dört yıla ve müebbet hapis cezası yerine on iki*

⁴²³ <http://www.milliyet.com.tr/kocasini-bogdu-beraat-gundem-2009509/>, (12.11.2016).

⁴²⁴ Sakarya 1. Ağır Ceza Mahkemesi gerekçeli kararında; “*Maktulün kendisine çok daha ağır şiddet uygulayabileceğini, hatta öldürebileceğini düşünerek yeniden maktulün boğazını sıkıp öldürmesi şeklinde sonuçlanan olayda sanığın meşru müdafaa şartları içinde öldürdüğü kabul edilmelidir. Olayın gerçekleşme örgüsü meşru müdafaa haline tam olarak uymakta olup hukuka uygunluk ve beraat sebebi oluşturmaktadır. Sanığın eylemi sonradan pişman olmak ve hayata yeniden döndürmek için bazı hareketlerde bulunmuş olmakla birlikte doğrudan maktulü öldürmeye yöneliktir. Sınırın aşılması söz konusu değildir. Yani sanık meşru müdafaa şartları içerisinde maktule yönelik etkili eylem uygularken amacı zaten onu öldürmektir. Hukuka uygunluk sebebinin varlığı nedeniyle sanığın beraatine karar verilmiştir.*” ifadesine yer verilmiş olup, karar Yargıtay 1. Dairesi tarafından da onanmıştır. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/783825-tecavuzcusunu-oldurdu-beraat-etti>, (23.11.2016).

yıldan on sekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Haksız tahrikin varlığından söz edebilmek için öncelikle kişinin hiddet duymasına neden olan haksız bir eylem ile karşılaşmış olması gerekmektedir. Kişi diğer kişilerden farklı olarak bu haksız fiil neticesinde duymuş olduğu elemle hareket etmektedir. Kusurluluğu azaltan bir neden olan haksız tahrik; bu kişi ile herhangi sıradan birinin irade yeteneğinin aynı olmamasının kabulüne dayanmaktadır⁴²⁵.

Haksız tahrikin koşullarına kısaca değinmek gerekirse; Failin haksız bir fiille karşılaşmış olması gerekmektedir. Failde elem ve hiddet duygularının ortaya çıkmasına sebep olan bu fiilin ceza hukuku kapsamında “suç” olarak düzenlenmesi veya borçlar hukukundaki “haksız fiil” niteliğinde olması aranmaz. Ahlaki yönden haksız olması failin eylemini haksız tahrik altında gerçekleştirdiğinin kabulü için yeterlidir⁴²⁶.

Failin karşılaşmış olduğu haksız fiilin, failde elem ve hiddet meydana getirecek nitelikte olması gerekmektedir⁴²⁷. Haksız fiilin kişide acı ve hiddet duygularına neden olup olmadığının tespiti hususu önemlidir. Somut olayın özellikleri ile bu fiilin normal bir kişiyi suç işlemeye itecek derecede bir hiddete yol açıp açmayacağı birlikte değerlendirilir⁴²⁸.

Failin eylemi ile karşılaştığı haksız fiil arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Fail, haksız tahrik nedeniyle ortaya çıkan acı ve öfke neticesinde suç işlemiş olmalıdır. Bu husus tespit edilirken somut olayın niteliği ve failin içerisinde bulunduğu buhran durumu birlikte değerlendirilmelidir⁴²⁹.

Haksız tahrik altında işlenen suçun haksız tahrike neden olan fiili gerçekleştiren kişiye karşı işlenmesi gerekmektedir. Failde haksız tahrike sebep olan fiil mağdur tarafından ortaya koyulmalıdır⁴³⁰.

Özetle; kişinin karşılaştığı bir fiil olması ve bu fiilin haksız olması gerekmektedir. Bu haksız fiilin kişide hiddet veya şiddetli eleme neden olması, kişinin bu hiddet ve şiddetli elem sebebiyle suç işlemesi ve bu suçun da haksız fiili

⁴²⁵ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 345.

⁴²⁶ Timur Demirbaş, **Haksız Tahrik**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, (Haksız Tahrik), s. 73.

⁴²⁷ Mehmet Açıkgöz, **Ceza Hukukunda Haksız Tahrik**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 87.

⁴²⁸ Demirbaş, Haksız Tahrik, s. 85.

⁴²⁹ Demirbaş, Haksız Tahrik, ss. 86-87.

⁴³⁰ Demirbaş, Haksız Tahrik, s. 90.

gerçekleştiren kişiye karşı işlenmesi gerekmektedir⁴³¹. Ülkemizde kadının gördüğü eş şiddetine eşini öldürerek son verdiği olaylarda genel eğilim haksız tahrik indirimi uygulanmasıdır.

Örneğin; Hanım Korkmaz kendisine hem fiziksel ve cinsel şiddet uygulayan eşini başına kürek vurarak öldürmüştür. Yapılan yargılamada mahkemece failin öldürme eylemini maktulden kaynaklanan ağır tahrik altında işlediği kabul edilerek cezasında haksız tahrik indirimi yapılmış olup 16 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir⁴³².

Bir diğer benzer olayda Hatice Çiçek; 2007 ile 2009 yılları arasında kendisine defalarca kez tecavüz eden ve kimseye söylememesi için onu tehdit eden Tahsin İpekçi hakkında öncelikle şikayetçi olmuş, tutuksuz yargılanan Tahsin İpekçi'nin kendisini sürekli olarak rahatsız etmeye devam etmesi üzerine de av tüfeğiyle başına vurmak suretiyle onu öldürmüştür. Yapılan yargılama sonucunda öldürme eyleminin maktulün kendisine yönelik haksız eylemleri neticesinde vuku bulduğuna kanaat getirilmiş, hükmedilen ömür boyu hapis cezasında haksız tahrik indirimi yapılarak Hatice Çiçek'in 13 yıl 4 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir⁴³³.

Yakın tarihte ülkemizde kadına yönelik aile içi şiddet konusunun yoğun bir biçimde tartışıldığı olaylardan biri de Adana'da Çilem Doğan'ın kendisine şiddet uygulayan ve fuhuş yapmaya zorladığını iddia ettiği eşini tabanca ile vurarak öldürmesi olayıdır. Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada sanık müdafinin olayda meşru savunma bulunduğuna ilişkin savunması mahkemece 'gerçekçi' bulunmamıştır. Yargılama neticesinde iyi hal ve haksız tahrik indirimi uygulanarak 15 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Dosya temyiz aşamasındadır⁴³⁴.

Türk ceza hukukunda genel eğilimin şiddet mağduru kadınlar tarafından gerçekleştirilen cinayetlerde haksız tahrik indirimi uygulanması şeklinde olduğu görülmektedir. Meşru savunmanın koşullarının oluşmadığı vakalarda haksız tahrikin varlığından söz etmek mümkün ise de bu hususta gözden kaçırılmaması gereken nokta; bu kadınların sadece yaşadıkları keder ve ıstırap ile hareket etmedikleridir.

⁴³¹ Açıköz, ss. 61-62.

⁴³² <http://www.hurriyet.com.tr/kocasini-olduren-hanim-a-indirim-21874675>, (12.11.2016).

⁴³³ <http://www.milliyet.com.tr/tecavuzcusunu-oldurdu--13-yil-ceza-aldi-gundem-1340419/>, (12.11.2016).

⁴³⁴ <http://www.cnnturk.com/turkiye/cilem-dogan-davasinda-gereceli-karar-aciklandi>, (17.01.2017).

Örselenmiş kadın sendromu yaşayan kadınlar gerçekleştirdikleri eylemin çok daha öncesinden yaşadıkları olaylardan kaynaklanan travma sonrası stres bozukluğu ve çaresizlik duygusu ile hareket etmekte olup bu kadınlardan makul bir insan gibi soğukkanlı olmasının beklenemeyeceği gözden kaçırılmamalıdır⁴³⁵. Bu yüzden de bu kadınlar hakkında yargılama yapılırken eylemin gerçekleşme biçimi ve delillerin değerlendirilmesi yanında kadının içinde bulunduğu psikolojik durumun yani yaşamış olduğu şiddet olaylarının onun suç işlediği andaki kusuruna etkisinin de alınan uzman raporları ile belirlenmesi gerekmektedir.

IV. ÇOCUK DÜŞÜRME SUÇU

Kadınları erkeklerden farklı kılan özelliklerin başında anne olabilme yeteneği gelmektedir. Kadının dünyaya yeni bir insan getirebilme yeteneği çoğu zaman bir armağan olarak nitelendirilse de bazı durumlarda bu armağan, kadınlar açısından hayati sorunlara da yol açabilmektedir. Bu yüzden de olumsuz sonuçlara yol açabilecek bazı istenmeyen gebeliklerin doğum gerçekleşmeden sonlandırılması yolu tercih edilebilmektedir.

Değişik sebeplerle dünyaya getirmek istemediği bir çocuğa gebe olan kadın; kendi yöntemleriyle düşürme yolunu seçebildiği gibi kürtaj yolunu da tercih edebilmektedir. Kürtaj kısaca; istenmeyen bir gebeliğin ortadan kaldırılması için rahim içinin temizlenmesi olarak tanımlanmaktadır⁴³⁶.

Kadının karnındaki cenine hayat verip vermeme konusunda karar verip veremeyeceği hususu çok yönlü tartışılması gereken bir konudur. Bu konu hem gebe kadının kendi bedeni ve kendi bedeninden hayat bulacak olan bir insanın kaderini tayin etme konusunda serbestiye sahip olup olmaması açısından hem de ceninin yaşam hakkı açısından değerlendirilmelidir.

Kadın doğurganlığının bir devlet politikası haline dönüştüğü sistemlerde kadın bir obje haline getirildiğinden bedeni hakkında karar verme hakkına sahip değildir. Kadının doğurganlığı ataerkil sistem içerisinde ya bastırılır ya da farklı

⁴³⁵ Özgürtaşdemir, s. 574.

⁴³⁶ Burcu Dönmez, "TCK'da Çocuk Düşürtme Suçu Mukayeseli Hukuk Ve AİHM'nin Bakış Açısıyla Ceninin Yaşama Hakkının Sınırlandırılması", **Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2007, s. 104.

metotlarla denetlenir. Bu sistem içerisinde kadının görevi çocuk doğurmak ve onlara annelik yapmak, bakmaktır. Oysa toplumsal cinsiyet rollerinin baskısı altında kadın çoğu zaman ne yazık ki cinselliğini yaşama konusunda söz sahibi olamamaktadır. Kadının cinselliği konusunda söz sahibi olamaması gebeliği konusunda da söz sahibi olamaması sonucunu doğurmaktadır⁴³⁷. Bu yüzden de hazır olmadığı, beklemediği, istemediği bir bebeği dünyaya getirmesi onun için geri dönüşü olmayan bir yoldur.

Kaldı ki; kadın için kutsal olarak atfedilen annelik sıfatı her zaman istenen bir birliktelik neticesinde de vuku bulmayabilir. Hayatı boyunca korku, tiksinti, umutsuzluk ve mutsuzlukla hatırlayacağı, mağduru olduğu bir eylemin sonucunda da vuku bulmuş olabilir. Bu nedenle de kadının gebeliğe son verme hakkının bulunması gerekmektedir.

Yürürlükte bulunan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda hem çocuk düşürme hem de çocuk düşürtme suç olarak düzenlenmekte olup, suçların düzenleniş şeklinden, hamile kadının rızası bulunması şartıyla belli koşullarda gebeliğe son verilmesinin hukuka uygun olduğu sonucu çıkmaktadır. Ancak geçmiş uygulamalara bakıldığında durumun daha farklı olduğu görülmektedir. Bu nedenle de konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından geçmişteki uygulamalara değinmekte yarar bulunmaktadır.

İlkel toplumlarda, çocuğun düşmesine sebep olan üçüncü kişi cezalandırılırken, gebeliğin sonlanmasına sebep olan anne veya baba ise cezalandırılmıyorlardı. Çünkü o dönemde anne ve babanın çocuk üzerinde mutlak bir tasarruf hakları olduğu kabul edilmekte idi⁴³⁸. Bu da göstermektedir ki; ilkel dönemlerde çocuğun düşürtülmesi konusu, ceninin yaşam hakkından ziyade kadının beden bütünlüğüne karşı yapılan bir saldırı olarak nitelendirilmiştir.

Ancak Eski Yunan'da fiilin cenine karşı yapılmış olduğu kabul edilmiş ve ikili bir ayrıma gidilmiştir. Eğer cenin yaşam hakkı kazanmış ise düşmesine sebep olan kişi hakkında ölüm cezasına hükmedilmiş aksi takdirde herhangi bir ceza verilmemiştir⁴³⁹.

⁴³⁷ Yalçın Sancar, ss. 230-231.

⁴³⁸ Sulhi Dönmezer, "Çocuk Düşürme Ve Düşürtmenin Dünü Ve Bugünü", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 50, Sayı: 1-4, 1984, (Çocuk Düşürme), s. 4.

⁴³⁹ Dönmezer, Çocuk Düşürme, s. 4.

Eski Roma'da çocuk düşürme yasaklanmamış aksine özendirilmiştir. Bu hukuk sisteminde de ceninin yaşam hakkından ziyade anne-babanın hakları ön planda tutulmuştur. Anne-babanın rızası ile çocuğun düşürülmesi suç olarak değerlendirilmemiş ancak rıza olmaksızın çocuğun düşürtülmesi ağır bir şekilde cezalandırılmıştır. Ayrıca kocasının onayını almaksızın zor kullanarak çocuğunu düşüren kadınlara sürgün cezası verilmiştir. Ancak Hristiyanlık ile birlikte Eski Yunan'da olduğu gibi ceninin hayatta olup olmamasına göre bir ayrıma gidilerek hayatta olması durumunda ağır cezalar verilmiştir⁴⁴⁰.

1920'lere gelindiğinde yaşanan Dünya Savaşı ile ağır kayıplar veren Avrupa'da nüfusun arttırılması amacıyla kürtajın yasaklandığı görülmektedir. Ancak aynı dönemde Sovyet Rusya'da yoğun bir şekilde açlık yaşandığından, 18 Kasım 1920 Kararnamesi ile hamileliğin herhangi bir ücret ödenmeksizin Sovyet Sağlık Kurumlarında sonlandırılabilceği kabul edilmiştir. Rusya'nın bu tutumunda kadın özgürlüğüne vurgu yapılmış ise de; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yoğun nüfus kaybı yaşanması sebebiyle kürtajın suç haline getirilerek nüfus istenen orana geldiğinde yeniden serbest bırakılması, özgürlük fikrinden ziyade ekonomik politikanın ağır bastığını göstermektedir⁴⁴¹.

İkinci Dünya Savaşına kadar geçen dönemde dini sebeplerle çocuk düşürme suç vasfını korumuştur. Bu dönemde çocuk düşürme suçu ile korunan hukuki yararlar; ceninin yaşam hakkı ve devletin nüfus politikasıdır. Buna karşılık çocuk düşürmeye olanak tanıyan Sosyalist Devletlerde bu suç ile korunan hukuki yarar; kadının yaşam hakkı ve cinsel özgürlüğü olduğu iddia edilmiştir⁴⁴².

Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren devletlerin nüfus politikalarında bazı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu dönemle birlikte nüfusun niceliği değil de niteliğinin daha önemli olduğu anlaşılmış, doğum kontrol yöntemleri yaygınlaşmış ve kadının özgürlüğü fikri giderek oturmaya başlamıştır. Bu şekilde kadının kendi bedeni hakkında söz sahibi olmasının önemi kavranmıştır. Bunun üzerine çocuk düşürme ile ilgili yapılan yasal düzenlemelerde bu hususlar da tartışılmıştır. 1970'lere gelindiğinde ise; çocuk düşürme Avrupa'da büyük oranda suç olmaktan

⁴⁴⁰ Dönmezer, Çocuk Düşürme, s. 5.

⁴⁴¹ Dönmezer, Çocuk Düşürme, ss. 6-7.

⁴⁴² Dönmezer, Çocuk Düşürme, s. 7.

çıkartılmıştır⁴⁴³. Bu durum göstermektedir ki; çocuk düşürmenin suç olup olmaması hem devletlerin ekonomileriyle ilgili nüfus politikalarından hem de kadın-erkek eşitliği ve kadınların cinsel özgürlükleri ile kendi bedenleri hakkında söz sahibi olmalarıyla yakından ilgilidir.

Çocuk düşürme suç olarak kabul edilip cezalandırıldığında; kadının çocuğunu kendi imkanları ile düşürmesi başlı başına suç olması yanında başka sonuçlara da vücut vermektedir. Kadının gebeliği hastane ortamı dışında gizli bir şekilde sonlandırma yoluna gitmesi, usulsüz olarak bu işlemi gerçekleştiren kişilerin çok yüksek meblağlarda para talep ederek bu durumu bir gelir kaynağı haline getirmelerine, sağlıksız koşullarda yapılan kürtaj sebebiyle kadınların yaralanmalarına veya hayatlarını kaybetmelerine sebep olmaktadır⁴⁴⁴.

Çocuk düşürme konusunda ortaya atılan görüşleri üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki; ceninin yaşam hakkını savunan görüştür. Bu görüş dini kaynaklardan beslenmektedir. Buna göre; annenin hayati tehlikesi bulunması durumu dışında çocuk düşürmek cinayettir. Bu nedenle de cezalandırılmalıdır⁴⁴⁵.

İkinci görüş; özgürlükçü bir yaklaşımı benimsemektedir. Buna göre; gebeliğin ilk üç ayında fetüsün kendi başına bir yaşam şansı bulunmadığından üç aya kadar düşürülmesinde herhangi bir hukuka aykırılık söz konusu değildir. Bu görüş daha çok kadının kendi vücudu üzerindeki özgürlüğüne dayanmaktadır⁴⁴⁶.

Üçüncü görüş ise bu iki görüş arasında uzlaşma sağlayan bir görüş olarak nitelendirilebilir. Buna göre; her ne kadar kadının karnındaki cenine karşı sorumlulukları bulunmakta ise de özellikle kadının ruh ve beden sağlığının korunması tecavüz suçunun olumsuz sonuçlarının engellenmesi amacıyla ceninin yaşam hakkından vazgeçilebilir. Ancak bunun için hekim onayı gerekmektedir⁴⁴⁷.

Gebeliğin sonlandırılması hususu ceza kanunlarımızda yerini almış, tarihsel süreç içerisinde değişik düzenlemelere konu olmuştur.

⁴⁴³ Dönmezer, Çocuk Düşürme, ss. 7-8.

⁴⁴⁴ Duygun Yarsuvat, "Ceza Hukukunda Gebeliğin Durdurulması Meselesi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 48, Sayı: 1-4, 1982-1983, ss. 453-454.

⁴⁴⁵ Yarsuvat, s. 458.

⁴⁴⁶ Yarsuvat, s. 458.

⁴⁴⁷ Yarsuvat, s. 458.

Türkiye’de 1965 yılına kadar gebeliğin durdurulması kesin bir şekilde yasaklanmıştır. Ancak 1965 yılında 557 Sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun ile tıbbi zaruret durumunda gebeliğin sonlandırılması hali düzenlenmiştir⁴⁴⁸.

1926 tarihli 765 Sayılı Türk Ceza Kanununda yapılan değişiklikler sonunda çocuk düşürme suçu, “Çocuk Düşürme ve Düşürtme” başlığı altında, 468-473. maddeler arasında düzenlenmiştir.

468. maddede; “*Gebelik süresi on haftadan fazla olan bir kadının rızasıyla tıbbi nedenler mevcut olmadan çocuğunu düşürten kimseye iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. Çocuğunu düşürmeye rıza gösteren kadına da aynı ceza verilir.*”

469. maddede ise; “*Gebelik süresi on haftadan fazla olan çocuğunu isteyerek düşüren kadına bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.*” denilerek çocuk düşürtme ile birlikte çocuk düşürme de suç olarak düzenlenmiştir. Bu şekilde 10 haftayı geçen gebeliklerde; kadının rızasının çocuk düşürtme suçu yönünden hukuka aykırılığı ortadan kaldırmayacağı düzenlenmiştir. Ayrıca on haftayı geçen gebeliklerin kadının bizzat kendisi tarafından sonlandırılması da çocuk düşürme suçu olarak düzenlenmiştir.

472. maddede düzenlenen; “*...kendisinin veya akrabasının şeref ve namusunu kurtarmak için işlenmiş ise verilecek ceza yarıdan üçte ikiye kadar indirilir.*” hükmü ile çocuk düşürme suçunun şeref kurtarma saikiyle işlenmesi durumunda cezada indirim öngörülmüştür.

Gebeliğin sona erdirilmesi ile ilgili bir diğer yasal düzenleme 24.05.1983 tarihli 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun’dur. “Gebeliğin Sona Erdirilmesi” başlıklı 5. maddesinde, “*Gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde istek üzerine rahim tahliye edilir. Gebelik süresi, on haftadan fazla ise rahim ancak gebelik, annenin hayatını tehdit ettiği veya edeceği veya doğacak çocuk ile onu takip edecek nesiller için ağır maluliyete neden olacağı hallerde doğum ve kadın hastalıkları uzmanı ve ilgili daldan bir uzmanın objektif bulgulara dayanan gerekçeli raporları ile tahliye edilir.*” denilmektedir. Gebeliğin sonlandırılması için gerekli koşulların çerçevesi çizilmiş olup 2. maddede düzenlenen, “*Bu Kanunun öngördüğü haller dışında*

⁴⁴⁸ Yarsuvat, s. 459. Çocuk düşürme suçunun ülkemizdeki tarihsel gelişimi için bkz. Yarsuvat, ss. 458-461.

gebelik sona erdirilemez ve sterilizasyon veya kastrasyon ameliyesi yapılamaz.” hükmü gereğince bu haller dışında gebeliğin sonlandırılması söz konusu değildir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 100. maddesinde, “*Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi halinde, bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.*” denilmekle, 10 haftaya kadar olan gebeliklerin sonlandırılabilceği düzenlenmiştir. Ayrıca 99/6. maddesindeki, “*Kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebeliği sona erdirene ceza verilmez. Ancak, bunun için gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir.*” hükmü ile kadının mağduru olduğu suç sebebiyle hamile kalması halinde 20 haftadan fazla olmayan gebeliklerin de sonlandırılabilceği düzenlenmiştir. Bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde görülecektir ki; 10 haftadan fazla olan gebeliğin gebe olan kadın tarafından bilerek ve isteyerek sonlandırılması ve bir suç sonucu vuku bulan bir gebelik olsa dahi 20 haftadan fazla olan bir gebeliğin sonlandırılması suç olarak düzenlenmiştir. Bir suç sonucu ortaya çıkan gebeliklerin sonlandırılmasında önemli olan bir nokta da bu gebeliklerin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesidir. Bu koşula uymadan çocuğunu düşüren veya düşürten kadının cezalandırılmasına karar verilir.

Gebe olan kadının ilk on hafta içerisinde gebeliği sona erdirip erdirmeme hususunda karar verme hakkı bulunmaktadır. Bu şekilde on haftalığı geçen gebeliklerde çocuğun yaşam hakkının korunması amaçlanmıştır. Cenin ileride sahip olacağı yaşam hakkının sınırını ise annenin sağlık ve yaşam hakkıdır. Kadının yaşamı pahasına doğuma zorlanması kabul edilemez⁴⁴⁹.

Çocuk düşürme ve kürtaj konusu uzun yıllardır tartışılacakmış bir konudur. Yasal yapılan yasal düzenlemeler ile belli bir döneme kadar olan gebeliğin kadının isteği ile sonlandırılabilmesinin hukuka uygun kabul edilmesi kadının özgürlüğü ile ceninin yaşam hakkı arasında denge kurulması açısından önemlidir. Ancak 2012 yılının mayıs ayında çocuk düşürmenin yasal süresinin 10 haftadan 4 haftaya düşürülmesine yönelik açıklamalar kürtaj tartışmalarının yeniden alevlenmesine sebep olmuştur. 10 haftalık sürenin 4 haftaya düşürülmesine ilişkin düzenlemenin

⁴⁴⁹ Serap Keskin Kızıroğlu, “Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürme Ve Kısırlaştırma Suçları”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, s. 171.

anlamının gebeliğin sonlandırılmasının yasaklanması anlamına geleceği tartışılmıştır⁴⁵⁰. Bu tartışma gebeliğe son verilebilmesini savunan kadınları potansiyel birer katil olarak etiketlemesi yönünden de dikkat çekicidir⁴⁵¹.

Dünyanın farklı yerlerinde 8-24 hafta arasında kadınların gebeliğe son verebilme hakları bulunmaktadır. Bu süre Fransa'da 12 hafta iken Yunanistan'da ise doktor raporu ile birlikte 24 haftaya kadar gebeliğe son verilebilmesine kanunlar cevaz vermektedir⁴⁵².

Kürtajın yasaklanması cezai boyutu yanında sosyal ve toplumsal yönden de pek çok sorunu beraberinde getirebilecek bir durumdur. Türkiye'de kürtajın yasaklandığı dönemde; bu işlem yetkili ve yeterli donanıma sahip olmayan kişilerce yaygın bir şekilde uygulanmaya devam etmiştir. Ne yazık ki bu şekilde pek çok kadın ya sağlığını ya da hayatını kaybetmiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün verileri de göstermektedir ki; kürtajın yasaklandığı ülkelerde usulüne uygun olmayan yöntemlerle gerçekleştirilen kürtajlar nedeniyle yılda 68.000 kadın hayatını kaybetmektedir. Çocuk düşürme konusunda; muhafazakar fikirlerin ve devletin nüfus politikasının kadının ve çocuğun sağlığından önde tutulması pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir⁴⁵³.

Tıbbi açıdan herhangi bir sakıncaya yol açmadığı takdirde kadının belli bir süre içerisinde gebeliğe son verme hakkı bulunmaktadır. Kürtajın tamamen yasaklanmasının kadının sağlığı açısından geri dönüşü olmayan pek çok olumsuz sonuç doğuracağı açıktır⁴⁵⁴.

Çocuk düşürme konusunda; ceninin yaşam hakkı ile kadının kendi bedeni hakkında karar verebilme hakkı arasında dengenin kurulması oldukça önemlidir. Bu hususta kadına verilen tam serbesti hem ceninin yaşam hakkını elinden alırken hem de ilerlemiş bir gebelikte çocuğunu düşüren kadının beden sağlığı açısından da ciddi tehlikelere yol açabilecektir. Bu nedenle de belli bir süreyi kapsayan gebeliklerde kadına gebeliği sona erdirme hakkı tanınması bu dengenin kurulması açısından

⁴⁵⁰ Gülşah Kurt, "Çocuk Düşürme ve Düşürme Suçları", **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 83.

⁴⁵¹ Ural Nadir, "Kadına Yönelik Şiddetin Özel Bir Çeşidi ve Türkiye'de Güncel Bir Tartışma: Kürtaj Yasası ve Sosyal Hizmet Uzmanının Etik İkilemi", **Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2013, ss. 66-67.

⁴⁵² Nadir, s. 68.

⁴⁵³ Kurt, ss. 83-84.

⁴⁵⁴ Nur Centel, "Ceza Hukuku Şiddete Karşı Kadını Koruyor Mu?", **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 6.

önemlidir. Bu şekilde kadınlar yasal olmayan ve sağlıksız koşullarda gebeliği sonlandırmak yerine; uzman hekimler marifetiyle gebeliğe son verebilmektedirler.

V. HIRSIZLIK VE EKONOMİK NİTELİKLİ SUÇLAR

Hırsızlık tipik kadın suçlarının başında kabul edilmektedir. Kadınların işlediği hırsızlık suçu daha çok mağaza hırsızlığı olarak kendisini göstermektedir. Kadınlar özellikle de çocuk ve genç yaşlarda bu suça yönelmektedirler. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışma mağaza hırsızlığının; 19. yüzyıl sonlarında ortaya çıkan ve daha çok orta sınıf kadınlar tarafından işlenen bir suç olduğunu göstermiştir. Mağaza hırsızlığının yaygınlaşmasının altında yatan sebep öncelikle; küçük dükkanların yerini büyük ve görkemli mağazaların almasıdır. Bu suç daha çok nadiren suçla ilişkilendirilebilen orta sınıf kadınlar tarafından işlenmektedir. Mağaza hırsızlığı üzerinde yapılan bir çalışma; mağaza hırsızlığının sosyal ve kültürel etmenleri ile saygıdeğer kadınları hırsız olarak anlamlandıramayan mağaza sahipleri, kolluk kuvvetleri ve psikologlar açısından değerlendirmiştir⁴⁵⁵.

Özellikle Sivil Savaş'tan sonra Amerika'da üretim artmış ve pek çok kişi için yaşam standardı yükselmiştir. Bunun sonucunda orta sınıftakiler için de yaşam standardının yükselmesi pahalı kıyafetler, mücevherler ve lüks mobilyalar ile ilişkilendirmeye başlamışlardır. Üretimde yaşanan değişiklikler orta sınıf ev kadınlarının da faaliyetlerinde değişikliğe neden olmuştur. Geleneksel ev işleri de değişim göstererek yerini pazarlık yapmak, en iyi mallara sahip olmak almıştır. İçerisinde restoranların, çocuk parklarının bulunduğu, müşterileri aslında niyetleri olmayan şeyleri almaya iten müziklerin çaldığı adeta harikalar diyarı halini alan alışveriş merkezleri orta sınıf kadınları mağaza hırsızlığına yöneltmiştir. Alışveriş merkezlerine giden kadınlar burada gördükleri parfüm, kürk, eldiven ve mücevherleri cepleri veya kıyafetlerinin altında saklayarak çalma yoluna gitmişlerdir. Mağaza hırsızlığının yoğunluk kazanması ile birlikte mağaza sahipleri de değişik önlemler alarak hırsızlığın önüne geçme yolları denemişlerdir. Bunun için parlak lambalar, aynalar kullanmışlar, dedektifler tutarak tespit etikleri hırsızlıkları yetkililere bildirmişlerdir. Mağaza sahipleri her ne kadar hırsızları tespit etmiş iseler de bu kez

⁴⁵⁵ Mary E. Odem, "Fallen Women and Thieving Ladies: Historical Approaches to Women and Crime In The United States", **Law And Social Inquiry**, Cilt: 17, 1992, s. 358.

ciddi bir ikilem ile karşı karşıya kalmışlardır. Hırsızlık yaparken yakalanan kadınların iyi müşterilere karşı mağazanın imajını ciddi bir şekilde zedeleme ihtimali bulunmaktadır. Kadınların hırsızlık yaparken yakalanmalarının toplumda hoş görülmemesinin altında yatan nedenlerin başında ise yine toplumun kadın algısı yer almaktadır. Kadın ve hırsızlık eylemi bir arada uyum sağlamayan iki kavram olarak değerlendirilmektedir. Bunun sonucunda da kadınların bu faaliyetleri büyük oranda görmezden gelinmeye başlanmıştır. Mağaza hırsızlığı yapan kadınların davranışları psikolojik bir sorun olarak değerlendirilmiş ve bu kadınlar “kleptomani” olarak adlandırılmışlardır. Kadınların bu şekilde adlandırılmaları onların resmi makamlar önünde cezalandırılmalarını ve ailelerinin şanına leke sürülmesini önlemiştir. Kadınların davranışlarının kleptomani ile açıklanması onların dengesiz, kırılgan ve duygusal ruh yapısına sahip oldukları imajını beslemiştir. Ancak hırsızlık eyleminin kleptomani ile açıklanarak kadınların yargı önüne gitmelerinin engellenmesi tüm kadınları kapsamamaktadır. Çalışan kadınlar bu tip bir faaliyet gerçekleştirdiklerinde çoğu zaman yargılanmışlardır. Genç ve beyaz kadınlar minimum oranda yargılanmış ya da yargılanmaktan kaçmışlardır⁴⁵⁶.

Yapılan çalışmalarda, kadın ve erkek arasında hırsızlık suçunun işlenmesi noktasında birtakım davranış farklılıkları olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; erkekler daha çok daha önceden planladıkları bir şeyi çalmak için hareket ederlerken kadınlar alışveriş tarzlarını da yansıtacak biçimde birden fazla yerden birden fazla şey çalma yolunu seçmektedirler. Çaldıkları şeyler ise genelde kozmetik ürünleri, giyecek ve mücevher gibi sahip olmak istedikleri şeylerdir⁴⁵⁷.

Caputa ve *King* tarafından mağaza hırsızlığı yapan kadınlar hakkında yapılan araştırma; bu failerin toplumsal cinsiyet rollerinden ayrılmış, esnek ve bu eylemi gerçekleştirmeye karar verdiklerinde doğal ve rahat davranışlara adapte olabilen kimseler olduklarını göstermiştir⁴⁵⁸. Mağaza hırsızlığı yapan kadınlarla röportaj şeklinde yürütülen bu çalışma; kadınların uyuşturucu ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için bu suça yöneldiklerini göstermiştir⁴⁵⁹. Çalışmaya gönüllü olan

⁴⁵⁶ Odem, ss. 358-361.

⁴⁵⁷ Meda Chesney-Lind, **The Female Offender: Girls, Women and Crime**, Thousand Oaks Sage Publications, 1997, ss.105-16'dan aktaran Ağaoğlu Canay, s. 137.

⁴⁵⁸ Gail A. Caputa ve Anna King, “Shoplifting: Work, Agency and Gender”, **Feminist Criminology**, Cilt: 6, Sayı: 3, s. 161.

⁴⁵⁹ Caputa ve King, s. 163.

kadınlar; mağaza hırsızlığının bir süre sonra kendileri için bir meslek haline geldiğini açıklamışlardır. Hatta çalışmaya katılan kadınlardan birisi, mağaza hırsızlığının da kozmetik ürünler satan kadınlar gibi bir meslek olarak anılması gerektiğini ifade etmiştir. Çalışmaya katılan diğer kadınlar da mağaza hırsızlığını profesyonel bir gelir kaynağı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir⁴⁶⁰. Yasal çalışanlar gibi bu kadınlar da piyasa koşulları ve stres ile başa çıkmak, yeni yöntemler bulmak ve taktikler geliştirmek zorunda kalmaktadırlar. Mağaza hırsızlığı girişimcilik yeteneği, risk alma ve suç işleme konusunda gönüllülük ve stratejik plan yapabilme yeteneği gerektirmektedir⁴⁶¹.

Mağaza hırsızlığının tipik kadın suçluluğu olarak değerlendirilmesinin ilişkin görüşlerden birine göre özellikle genç kadınlar tüketim kültürüne erkeklerden farklı olarak alışılmışın dışında bir ilgi duymaktadırlar. Bu nedenle de beğendikleri ama satın alamadıkları şeyleri çalma yolunu seçmektedirler⁴⁶².

Türkiye’de de kadınların kuyumcularda, marketlerde ve giyim mağazalarında hırsızlık yaptıklarına ilişkin haberlere sıklıkla rastlanmaktadır. Kadınların kıyafetlerinin ve el çabukluklarının sağladığı kolaylıkla yaptıkları hırsızlık mağazaların güvenlik kameralarına yansımaktadır.

Yukarıda da açıklandığı üzere hem yapılan araştırmalar hem de güncel vakalar göstermektedir ki; mağaza hırsızlığının tipik bir kadın suçu olduğunun kabulü mümkündür.

Türkiye’de kadın hükümlülerle gerçekleştirilen bir çalışmada hırsızlık suçundan dolayı cezaevinde bulunan kadınların pek çoğunun daha önce işledikleri suçun yine hırsızlık olduğu görülmüştür. Bu kadınların ailelerinde de hırsızlık suçundan hüküm giymiş başka aile fertleri de bulunmaktadır⁴⁶³. Bu da hırsızlığın yakın çevreden öğrenilen bir meslek niteliğinde olduğunu ve bu suçun yaşam biçimi haline gelme ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir.

İçli tarafından yürütülen araştırma ekonomik menfaat temini sağlayan suçlar ile medeni hal arasındaki ilişkiye ışık tutmaktadır. Buna göre; hırsızlık suçunun evli

⁴⁶⁰ Caputa ve King, ss. 164-165.

⁴⁶¹ Caputa ve King, s. 174.

⁴⁶² Ronald L. Mullis, Thomas A. Cornille, Ann K. Mullis ve Jessica Huber. “Female Juvenile Offending: A Review of Characteristics and Contexts”, **Journal of Child and Family Studies**, Cilt: 13, Sayı: 2, 2004, s. 207.

⁴⁶³ Saruç, s. 80.

kadınlar arasında beklenenden daha yaygın olduğu, hiç evlenmemiş kadınlarda ise beklentinin aksine düşük olduğu görülmüştür. Dolandırıcılık suçu bakımından bu durumun aksi söz konusudur. Dolandırıcılık suçu evli olanlarda bekar olanlara oranla daha düşüktür. Evden hırsızlığın ise erkeklere kıyasla kadınlar tarafından daha fazla işlendiği görülmüştür⁴⁶⁴.

Zimmet suçu bakımından yapılan bir araştırmada 1985-1994 yılları arasında %40 oranında artış yaşandığı görülmüştür. Kadınların zimmet suçunu erkeklere oranla çok düşük miktarda para ile işledikleri tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise; öncelikle erkeklerden daha alt pozisyonlarda çalışmaları nedeniyle kontrollerinde bulunan paranın daha az olması ve bu suçu aile gelirine katkı yapmak amacıyla işlemeleri sebebiyle yetecek kadar parayı zimmetlerine geçirmeleri olarak görülmüştür⁴⁶⁵.

Kadınlar tarafından işlenen sahtecilik- dolandırıcılık suçlarında da 1960-1980 yılları arasında artış yaşandığı görülmüştür. Bu suçu yalnız işlediklerinde mağdurun genellikle kadın olduğu ancak erkek bir partner ile iştirak halinde işlendiğinde mağdurun hem kadın hem de erkek olduğu gözlemlenmiştir. Mağdurlarını seçerken genelde tek başına yaşadığından dolayı daha rahat arkadaşlık kurabilecekleri kimseler arasından seçmektedirler⁴⁶⁶.

VI. CİNSEL NİTELİKLİ SUÇLAR

Cinsel suçlar genellikle tipik erkek suçu olarak kabul edilmektedir. Bu konuda yapılan akademik çalışmalar da neredeyse erkeğe özgülenmiş, cinsel nitelikli suç işleyen kadınlar yok sayılmıştır. Bunun nedeni ise cinsel suçlardan yargılanan kadın suçlu sayısının çok az olmasıdır. Uluslararası bir araştırmada cinsel suç işleyen kadınların sayısı bu tür suçları işleyenlerin tüm failerin yalnızca %5'ini oluşturduğu görülmüştür. Ancak her ne kadar kadın cinsel suçlular erkeklere oranla sayı olarak daha az olsalar da kadın cinsel suçluların da araştırmalarda yer alması gerekmektedir.

⁴⁶⁴ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 58.

⁴⁶⁵ Meda Chesney-Lind, **The Female Offender: Girls, Women and Crime**, Thousand Oaks Sage Publications, 1997, s. 103'ten aktaran Ağaoğlu Canay, ss. 137-138.

⁴⁶⁶ Flowers, s. 138'den aktaran Ağaoğlu Canay, ss. 138-139.

Bilindiği üzere; cinsel suçlar mağdurları üzerinde derin etkiler bırakan suçlardır. Bu etkinin eğer fail bir kadın ise daha da fazla olacağı düşünülmektedir⁴⁶⁷.

Cinsel suçlar işlemiş kadınların karakteristik özellikleri üzerinde yapılan çalışmalar bu kadınların genellikle 26-32 yaşları arasında olduklarını, evli olanların neredeyse tamamının genç yaşta ailelerinden kaçarak evlendiklerini, ilk gençlik dönemlerinden itibaren alkol ve/veya uyuşturucu sorunları olduğunu göstermiştir. Çalışmalardan bazıları; bu kadınların normal zekalı olduklarını bazıları ise düşük zekalı bireyler olduklarını ve başarısız okul geçmişleri bulunduğunu ortaya koymuştur. %40'ından fazlasının işsiz olduğu veya düzensiz işlere sahip oldukları ifade edilmiş olup, düşük maaşlı işlerde çalışmaları da başarısız okul geçmişlerinin sonucu olarak yorumlanmıştır. Çalışmada bu kadınlardan büyük bir kısmının gençliklerinde aileleri tarafından ihmal ve cinsel istismara uğradıklarını, parçalanmış ailelerde büyüdüklerini, toplumdan izole bir hayat sürdürdüklerini göstermiştir. Benzer bir çalışma da bu kadınların depresif hatta intihara meyilli olduklarını ortaya koymuştur⁴⁶⁸.

Kadınlar tarafından işlenen cinsel suçların mağdurları üzerinde de çalışmalar yapılmıştır. Buna göre; kadınların cinsel suç işledikleri vakalarda mağdurların %75'inden fazlasının tanıdık ve akrabalarından olduğu görülmüştür. Öncesinde fail ile hiçbir tanışıklığı olmayan mağdurlara ise nadiren rastlanmıştır. Mağdurların büyük bir kısmı 6-12 yaşları arasında bulunan çocuklardır. Cinsel suç işleyen kadınların bu suçu genelde iştirak halinde işledikleri görülmüştür. Şerik ise genelde yakın ilişki içerisinde olduğu partnerdir. Çünkü kadın cinsel suçlular genellikle eşleri ile birlikte kendi çocuklarını istismar etmektedirler. Cinsel istismar ensest şeklinde ortaya çıktığında, mağdur çocuk üzerindeki etkisi de daha yıkıcı olmaktadır⁴⁶⁹.

Kadın cinsel suçlular üzerinde Belçika'da yapılan bir araştırma; 111 cinsel suç işleyen kadının yaş ortalamasının suçun işlediği tarih itibariyle 34 olduğunu göstermiştir. Araştırma; bu kadınlardan %33'ünün zihinsel fonksiyonlarının sınırdan, %35'inin ortalamanın altında, %26'sının ortalama, %6'sının ise ortalamanın

⁴⁶⁷ Miriam Wijkman, Catrien Bijleveld ve Jan Hendriks, "Women Don't Do Such Things! Characteristics of Female Sex Offenders and Offender Types", **Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment**, Cilt: 22, 2010, ss. 135-136.

⁴⁶⁸ Wijkman, Bijyeld ve Hendriks ss. 137-138.

⁴⁶⁹ Wijkman, Bijyeld ve Hendriks ss. 138-139.

üzerinde olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonucu, araştırmada yer alan kadınların genelinin ilkökul mezunu olduklarını göstermiştir. Bu kadınlardan %54'ünün çekirdek ailelerden, %26'sının boşanma sebebiyle parçalanmış ailelerden, %14'ünün ise ebeveynlerinden biri veya ikisinin de vefat ettiği ailelerden geldikleri tespit edilmiştir. Kadınlardan ikisi evlat edinildiklerini, dördü ise değişik aile geçmişlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Üçte biri duygusal ve/veya pedagojik olarak ihmal edildiklerini, %16'sı fiziksel veya psikolojik olarak istismar edildiklerini, %31'i ise cinsel olarak istismar edildiklerini, cinsel istismar mağdurlarının % 20'si ise bunun aile içerisinde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Ancak tüm bunların kadınların savunma stratejilerinin bir parçası olabileceği gerçeği de göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırmada yer alan kadınların neredeyse üçte biri suçu işlediği dönemde evli, %40'ı bekar ancak bir ilişki içerisinde, %16'sı boşanmış, %12'si ise devamlı olarak yalnızdır. Kadınların üçte ikisi 1 veya daha fazla çocuk sahibi iken %19'unun çocuğu bulunmamaktadır. Dörtte biri kendisini istismar eden bir partnere sahiptir. Üçte biri ise devamlı olarak şiddet uygulayan bir partnerin varlığını ifade etmiştir. Kadınlardan bir kısmı ise eşleri tarafından başka bir erkekle cinsel birlikteliğe zorlandığını veya kendi partnerinin cinsel saldırısına maruz kaldığını açıklamıştır. Kırk dört kadın depresyon ve intihara meyilli olma gibi psikiyatrik hastalığı olduğunu belirtmiş iken cinsel sapkınlık sadece üç kadında görülmüştür. Üç vakadan ikisi ise pedofilidir. Diğer mental hastalıklar ise; zeka geriliği, dissosiyatif kişilik bozukluğu, sınırda kişilik bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğudur. Kadınların sekizde biri ise uyuşturucu kullandığını ifade etmiştir. Sonuç olarak bir grup cinsel suç işlemiş kadın üzerinde yapılmış olan bu çalışma; bu kadınların düşük eğitilmiş olduklarını, çoğunda psikiyatrik veya kişilik bozukluğu olduğunu, ihmal ve özellikle cinsel yönden istismar edilmiş bireyler olduklarını göstermiştir. Kadınların sadece dörtte biri herhangi bir problemi olmadığını ifade etmiştir⁴⁷⁰.

Çalışmada yer alan kadınların %63'ü eylemi başka biri ile birlikte gerçekleştirmiştir. Bu kişilerin ise çoğunlukla kadının eşi veya yakın ilişki partneri olduğu görülmüştür. Üçte biri ise suçu tek başına işlemiştir. Her sekiz kadından birisi işlenen suçta şerik konumundadır. Mağdurların yaş ortalaması 13'tür. Kadınların

⁴⁷⁰ Wijkman, Bijveld ve Hendriks, ss. 144-145.

%76'sı bu suçu 1 kişiye karşı işlemiş, % 23'ü ise 2 ile 5 kişiye karşı işlemiştir. Hatta bir tanesi 9 kişiye karşı işlemiştir. %60'ı kız çocuğuna veya yetişkin bir kadına karşı, %31'i erkek çocuk veya yetişkin bir erkeğe karşı, %9'u ise hem kadın hem de erkeğe karşı bu suçu işlemiştir. Üçte biri kendi çocuğunu istismar etmiştir⁴⁷¹.

Çalışmalar da göstermiştir ki; kadınlar tarafından işlenen çocuk istismarı suçu, suçun mağduru üzerinde erkek faillerden daha derin izler bırakmaktadır. Özellikle de kendi annesi tarafından istismara uğramak çocukların kafalarındaki “anne” olgusunu da tamamen yerle bir etmektedir⁴⁷².

VII. ÖRGÜTLÜ SUÇLULUK

Geleneksel olarak çeteler, yoksul mahallelerde yaşayan genç erkeklerle sınırlıdır. Bu yüzden de bu alandaki deneysel ve teorik çalışmalar daha çok sayılara çete üyelerinin sayısına odaklanmışlardır. Ancak güncel çalışmalar çete üyelerinin zamanla değiştiğini göstermiştir. Buna göre beyaz, 14 yaşından küçük veya 18 yaşından büyük ve kadın üye sayısında artış yaşandığı gözlemlenmiştir. Bunun üzerine araştırmacılar iki tip çete türüne odaklanmışlardır. Bunlardan ilki sadece kadınlardan oluşan çeteler ikincisi ise kadın üyelerin de bulunduğu erkek çeteleridir⁴⁷³.

Bu konuda Cohen ve Short 1958 yılında yaptıkları araştırma sonucunda; kadın çetelerinin erkek çeteleri ile benzer şekilde evlilik, saygınlık, statü gibi geleneksel hedeflerinde hayal kırıklığına uğramış üyelerden oluştuğunu gözlemlemişlerdir. Bu kadınlar için uyuşturucu kullanımı ve fuhuş kaçınılmazdır. Ancak Cohen ve Short'un bu çalışmasının tüm kadın suçluları kapsamadığını, siyahi kadın suçlular için geçerli olduğunu da belirtmek gerekmektedir⁴⁷⁴.

New York'taki kadın çete üyelerinin yaşam tarzı ile ilgili bir çalışma Anne Campbell tarafından gerçekleştirilmiştir. Campbell iki yıl boyunca üç kadın çetesi ile birlikte yaşayarak onların yaşam biçimlerini gözlemlemiştir. Campbell'in çalışması

⁴⁷¹ Wijkman, Bijyeld ve Hendriks, s. 145.

⁴⁷² Chiara Mason, “Labuso Sessuale Femminile sui Minori”, in. I profili dell'abuso Profiling, Anno 1, Sayı: 4, Primo Piano, 2010, s. 1' den aktaran Atacan Köksal, “Kadın Suçluluğu”, **Kriminoloji Yazıları**, (Ed. Türkan Yalçın Sancar), Savaş Yayınevi, Ankara, 2015, s. 354.

⁴⁷³ Adler, Mueller ve Laufe, s. 158.

⁴⁷⁴ Adler, Mueller ve Laufe, s. 158.

kadınların da tıpkı erkekler gibi ortak yaşam, koruma ve ait olma duygusu nedeniyle çeteye üye olduğunu göstermiştir. Ayrıca çetelerindeki değer sistemi içerisinde statü kazanmaları da çete üyelerinin aidiyetlerini pekiştirmektedir⁴⁷⁵.

Çete denildiğinde daha çok erkek çeteleri akla gelse de kadın çetelerinin sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Kadınlar sadece kadınların olduğu çeteler kurabildikleri gibi, erkeklerden oluşan çetelere üye olarak katıldıkları da görülmektedir. Kadın çetelerinin oluşmasının altında yatan nedenler genellikle erkeklerle aynıdır. Daha çok ekonomik sebepler, yaşlılarının baskısı, kendini kanıtama çabası kadınların çete oluşturmalarında etkin rol oynamaktadır. Kadın çeteleri de erkek çeteleri ile benzer suçları işlemekte iseler de şiddet suçlarından ziyade mala karşı ve konumla ilgili suçlara daha fazla yönelmektedirler⁴⁷⁶.

Son yıllarda kadın suçluluğunun sayısının artmasına paralel olarak kadınların çete suçlarında oynadıkları rolde de artış söz konusu olmuştur. Bireysel anlamda kendisini ifade etmekte güçlük çeken genç kadınların özellikle de aile ve sosyal çevrelerinde yaşadıkları sıkıntılar ile medyanın da yönlendirmesiyle bir çeteye dahil olma yolunu seçtiği görülmektedir⁴⁷⁷.

Pontell ve Shichor tarafından yürütülen araştırmalarda; kadın çete üyelerinin çete içerisinde ikinci planda kalmalarına rağmen cinayet, okulda uyuşturucu satma, adam kaçırmaya, tecavüz ve cinsel saldırı gibi istisnalar dışında erkek çete üyeleri ile aynı suç oluşturan eylemlere yöneldiklerini açıklamışlardır⁴⁷⁸.

Yapılan çalışmalar kadın çete üyelerinin rakip çete üyeleri ile gerekmediği takdirde dövüşmek konusunda gönülsüz olduklarını göstermiştir. Dövüşme konusundaki bu gönülsüz tavırlarının onların kadın bakış açılarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca kadın çete üyeleri kendilerini erkekler için kullanılan “arkadaş”⁴⁷⁹ yerine “hanımefendi” olarak tanımlamaktadırlar⁴⁸⁰.

⁴⁷⁵ Adler, Mueller ve Laufe, ss. 158-159.

⁴⁷⁶ Ioannau, Maria ve Shannon Vettor, “Suça İlişkin Toplumsal Açıklamalar”, (Ed. David Canter). **Suç Psikolojisi**, çev. Ali Dönmez, Işıl Çoklar Başer, Meltem Güler, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2011, ss. 106-107.

⁴⁷⁷ Fatih Balcı, “Kadın Suçlarına Karşı Polisin Yaklaşımı Ve İletişimin Etkisi (ABD Örneği)”, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/atauniiletisim/article/download/1025007161/1025006506>, (18.10.2015) s. 155.

⁴⁷⁸ Henry R. Pontell ve David Shichor, **Contemporary Issues In Crime And Criminal Justice: Essays in Honor Of Gilbert Geis**, Prentice Hall, New Jersey, 2001, s. 400.

⁴⁷⁹ Asıl metinde “Dude” olarak kullanılan kelime “arkadaş” olarak çevrilmiştir.

⁴⁸⁰ William ve Hass, s. 241.

Çete ile uyuşturucu kavramları birbiriyle iç içe geçmiş kavramlardır. Pontell ve Shichor tarafından yapılan çalışma; çete üyelerinin aynı zamanda uyuşturucu satıcılığı ile de ilişkili olduğunu göstermiştir⁴⁸¹.

Kadınlar örgütsel faaliyetlere çete bazında katılmalarının yanında terör örgütlerinde militan olarak da yer almaktadırlar. Fransız İhtilali'nden günümüze kadar yaşanan sosyal değişimlerle birlikte kadınların da terör örgütlerindeki varlıkları ve faaliyetleri değişiklikler göstermiştir. Kadınların terör örgütlerindeki varlıkları Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artmış, 1970'lerden sonra da özellikle Avrupa ve Amerika'daki sol örgütlerde kadın militanların sayısı artış göstermiştir. 1980 sonrasında ise yaygınlaşan Radikal İslamcı bakış açısına sahip terör örgütlerinde kadın militanlar yaygınlaşmıştır⁴⁸².

Bu hususta yapılan çalışmalar; terör örgütünün kadınların genellikle kendi kişisel ve sosyal problemlerine çözüm aramak için kullandıkları bir araç olduğunu göstermiştir. Örgütün ideolojik eğiliminin kadının sahip olduğu ideolojik görüş ile hangi oranda örtüştüğü kadının örgüt kapsamında yaptığı faaliyetlerin neler olacağı konusunda belirleyici olmaktadır⁴⁸³.

Kadınların terör örgütlerine katılmayı seçmelerinde ve terör örgütleri için hedef haline gelmelerinin altında pek çok neden yer almaktadır. Bunların başında aile gelmektedir. Ailede yaşanan problemlerden, üzerlerindeki baskıdan çok fazla etkilenen kız çocukları, yaşadıkları travmaları kolay bir şekilde atlatamadıklarında terör örgütleri için kolay bir hedef haline gelebilmektedirler. Benzer şekilde günümüzde halen varlığını sürdüren zorla evlendirme de genç kadınların ailelerinden kaçarak terör örgütüne katılmalarına sebep olabilmektedir. Eğitim alamamış kadınlar da terör örgütleri için potansiyel taşımaktadırlar. Çünkü eğitimsiz kimselerin örgüt propagandasından etkilenme ihtimali daha yüksektir. Terör eylemlerine katılacak kimselerin gelecek kaygısı yaşamaması ve kaybedeceği hiçbir şey olmaması da örgüt için güzel bir fırsattır. Ancak bazı terör örgütleri için eğitimsizlik avantajlı bir konu iken özellikle sol terörist örgütlere yükseköğrenime devam eden kimselerin de çoklukla katıldıkları gözlemlenmektedir. Birebir etkisi bulunmasa da iş hayatına

⁴⁸¹ Pontell ve Shichor, s. 403.

⁴⁸² Şükrü Okyar Çebi, **Terörizm Olgusu İçerisinde Kadın Militanların Analizi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, 2010, s. 1.

⁴⁸³ Çebi, s. 2.

katılmama ve düşük gelir düzeyi de kadınların terör örgütlerine katılması üzerinde etkili olabilmektedir⁴⁸⁴.

Kadının yaratılıştan sahip olduğu pratikliği, kararlılığı, acıya dayanıklı oluşu örgüt faaliyetlerinde yer almasını sağlamaktadır. Kadınların hızlı düşünebilmeleri, toplumla iç içe olmaları, kontrol noktalarında erkeklere oranla daha tedirgin bir şekilde aranmaları, kendilerine hamile süsü vererek mühimmatları saklayabilmeleri onları terörist faaliyetlerde avantajlı duruma getirmektedir⁴⁸⁵.

VIII. UYUŞTURUCU SUÇLARI

Kadınlar tarafından işlenen uyuşturucu suçları üzerinde yapılan araştırmalar, uyuşturucu kullanan kadınların genellikle uyuşturucu kullanan erkekler ile ilişki olan kadınlar olduklarını göstermiştir. Kadınlar uyuşturucu alışkanlığını bırakabilmek için erkeklere göre daha fazla oranda sağlık kurumlarına başvurmuşlardır. Ancak aşırı dozdan ölenlerin sayısı erkeklere göre daha fazladır. Kadınların erkeklerden daha ileriki yaşlarda uyuşturucu kullanmaya başladıkları tespit edilmiştir. Bu kadınlar genelde eşleri veya birliktelik yaşadıkları kişiden ayrılan, başarısız bir okul ve iş geçmişine sahip kadınlardır⁴⁸⁶.

Uyuşturucu ile ilgili suç işlemiş kadınlar incelendiğinde; bu kadınların genellikle yakınlarından biri tarafından uyuşturucu ticareti için kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca bu tip suçlar işlemiş kadınların ailesi veya yakın çevresinde yine uyuşturucu ile ilgili suçlar işlemiş bireylerin varlığı, kadınların bu suça yönelmelerinde yakın çevre faktörünün önemli olduğunu ortaya koymaktadır⁴⁸⁷.

Türkiye’de İçli tarafından yürütülen bir çalışma; uyuşturucu madde kullanma, satma, bulundurma ve taşıma suçlarından yakalananların büyük oranda erkekler olduğunu ancak 2006-2010 yılları arasında bu suçlardan yakalanan kadınların sayısında %66 oranında bir artış yaşandığını, genel olarak uyuşturucudan yakalanan kişiler içerisinde ise kadınlarda %1 oranında azalma yaşandığını göstermiştir⁴⁸⁸.

⁴⁸⁴ Çebi, ss. 60, 69, 72, 74.

⁴⁸⁵ Çebi, ss. 95-97.

⁴⁸⁶ Ağaoğlu Canay, ss. 139-140.

⁴⁸⁷ Saruç, s. 82.

⁴⁸⁸ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 79.

Erkekler arasında uyuşturucu satıcılığı daha sık görülürken; kadınlar en fazla uyuşturucu kullanmaktan yakalanmışlardır. Hem kadın hem de erkek faillerin uyuşturucu taşıma konusundaki oranları ise birbirine yakındır. Kadınlara sıklıkla kokain ve sentetik uyuşturucu satıcıları tarafından kuryelik yaptırılmaktadır⁴⁸⁹.

Uyuşturucu hem etkisi altındaki kişilerde yeni bir suç işleme eğilimine neden olurken aynı zamanda uyuşturucu madde temin edebilmek için yasa dışı yollara sapmalarına da neden olabilmektedir. Uyuşturucu alabilmek için gerekli parayı kazanmak için fuhuş yapmak zorunda kalan kadınlara medyada sıklıkla rastlanmaktadır⁴⁹⁰.

⁴⁸⁹ İçli, Kadın Suçluluğu, s. 79.

⁴⁹⁰ İçli, Kadın Suçluluğu, ss. 79-80.

SONUÇ

Kadını suç işlemekten alıkoyan ya da tam tersi suç işlemeye iten içten ve dıştan gelen değişik etkenler bulunmaktadır. Bu yüzden kadın suçluluğu; kadının yaşamdaki her yönünü kapsayan, kadına dair tüm detaylarla birlikte değerlendirilmesi gereken bir kavramdır. Kadın suçluluğu; içerisinde kadının mağdurluğunu, kendisine yüklenen toplumsal rollerini ve biyolojik özelliklerini de barındırmaktadır.

Kadın suçluluğunu açıklamak için yapılan çalışmalar; kadını suça iten faktörleri değişik açılardan değerlendirmiştir. Öncelikle biyolojik temelli yaklaşımlar ile hem kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkların kadın suçluluğuna etkisi hem de suç işlemiş kadınların diğer kadınlardan farklı olarak sahip oldukları biyolojik özelliklerin suçluluğa etkileri incelenmiştir. Günümüzde her ne kadar biyolojik temelli yaklaşımlardan uzaklaşmış ise de; kadının hormonal özelliklerinin, menstrüasyon ve menopoz dönemlerinin eylemleri üzerinde etkili olduğuna dair tespitler söz konusudur. Aynı şekilde hamilelik dönemi ve doğum sonrası östrojen hormonundaki değişiklikler de kadın davranışları üzerinde etkilidir.

Sosyolojik cinsiyet bağlamında kadın suçluluğunu açıklamaya çalışan teoriler; toplumsal cinsiyet rollerinin kadını hem suça iten hem de suçtan alıkoyan özellikleri üzerinde durmuşlardır. Örneğin; sıkı aile kontrolü altında yetişen kız çocuklarının büyüdüklerinde suçtan uzak durdukları savunulduğu gibi aksine aile içerisindeki baskının kadını suça ittiği de iddia edilmiştir. Benzer şekilde; evliliğin kadını suçtan alıkoyan bir yönü olduğu düşünülse de yapılan araştırmalar evli olan kadınların evli olmayan kadınlara göre daha fazla suç işlediklerini ortaya koymuştur.

Kadınların hayatlarındaki eksiklikler de onların suça yönelmesine sebep olmaktadır. Öğrenim seviyesi yüksek olan kadınlar arasında suçluluğun daha az olduğu gözlenmiştir. Öğrenim seviyesi; kadının bilinç düzeyini, mesleki faaliyetini ve buna bağlı olarak da ekonomik koşullarını belirlemektedir. Sonuç olarak; yapılan araştırmalar öğrenim seviyesinin kadının suçluluğu ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Ayrıca, kadınların özgürleşmesi ile suçluluğu arasında da ilişki kurulmuş, özgürleşerek dış dünyada daha fazla yer alan kadınların suçla da daha yakın ilişki kurduğu savunulmuştur.

Kadınlar yıllardır hayatın her alanında var olmak için, hakları için, eşitlik için mücadele etmişlerdir. Kendilerine uygun görülen rollerin dışına çıkmak, üretmek, çalışmak, sosyal yaşamın her anında bulunmak için çabalamışlardır. Ancak güçlü kadın figürü ataerkil sistem içerisinde kabul görmemiş, bastırılması için değişik yöntemler denenmiştir. Bu yöntemler sadece toplumsal cinsiyet kuralları ile sınırlı kalmamış, “aykırı” olarak nitelendirilen kadınların suçlu ilan edilerek yargılanmaları ve cezalandırılmaları noktasına ulaşmıştır.

Tarihin belli dönemlerinde kadınlar cinsiyetleri nedeniyle suçlanmışlardır. Cadı yargılamalarında pek çok masum kadın; doğurganlığı, güçlü olması, ebelik ya da şifacılık faaliyetleri yürütmesi ya da yalnız ve zengin olması nedeniyle henüz yargılamalar esnasında uygulanan işkence sebebiyle can vermişlerdir. Fahişelik yapan, yapmak zorunda bırakılan kadınlar, dönemin siyasi ve dini özelliklerine göre bazen yasaklanmışlar bazen serbest bırakılmışlar ancak her halükarda erkeklerin cinsel ve maddi taleplerini karşılamak zorunda kalmışlardır.

Kadınlar anne olabilme, dünyaya yeni bir hayat getirebilme vasıflarından dolayı hem yüceltilmişler hem de bu vasıf nedeniyle mağdur olmuşlardır. Bazen kadının toplumsal kurallara aykırı olarak dünyaya getirdiği çocuğun aile bireyleri tarafından öldürülmesi takdiri indirim sebebi sayılmış, bazen de istemediği bir bebeği dünyaya getirmeme hakkı elinden alınmıştır. Bazen de kadın, karşılaşacağı toplumsal baskı, ayıplanma, dışlanma ve hatta daha da vahimi öldürülme korkusuyla çocuğunu öldürme yoluna gitmiştir.

Günümüzde her ne kadar kadınlar sadece cinsiyetleri nedeniyle suçlu ilan edilmeseler de mağdurlukları sonucu suç işleyebilmektedirler. Ne yazık ki; kadına yönelik şiddet korkunç yüzünü her geçen gün göstermeye devam etmektedir. Eğitim hakkı elinden alınan, erken yaşta evlendirilen, ekonomik özgürlüğü olmayan ya da boşanmaktan korkan kadınlar içinde buldukları şiddet sarmalından kurtulma yolu bulamamaktadırlar. Kendisi ya da çocuklarının karşılaştığı şiddete dayanamayan kadınlardan bir kısmı partnerleri tarafından öldürülmekte, bir kısmı kendisini öldürme yolunu seçmekte bir kısmı ise şiddeti ancak eşlerini öldürerek

durdurabileceği düşüncesiyle eşini öldürebilmektedirler. Bu şekilde mağdurluk ve faillik sıfatları aynı anda vücut bulmaktadır. Örselenmiş kadın sendromunun tartışıldığı davalarda her ne kadar genel eğilim haksız tahrik indirimini uygulanması yönünde ise de; alelade bir haksız fiile karşı işlenen suçla, eş şiddetine karşı işlenen suçun eşit kabul edilmesi hakkaniyet kurallarına aykırıdır. Bu nedenle de bu tip olaylarda öncelikle meşru savunma koşulları iyi değerlendirilmeli, kadının kasten öldürme suçunu meşru savunma kapsamında işlediğine dair kaçınılmaz hatası söz konusu ise bunun da değerlendirilmesi gerekmektedir. Haksız tahrik indirimini uygulanacak olaylarda ise indirim miktarı kadının suç işlerken içerisinde bulunduğu şiddetli elem bakımından hakkaniyetli ve orantılı olmalıdır.

Görüldüğü üzere; kadınları suç işlemeye yönelten faktörler çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğin, kadının cinsiyeti sebebiyle sahip olduğu kadınlık deneyimlerinden kaynaklandığı açıktır. Suç işleyen kadınlar yalnızca mahkemeler tarafından yargılanmamakta bunun yanında toplum tarafından da ayıplanmakta, dışlanmakta, sonraki süreçte de topluma yeniden adapte olmakta zorlanmaktadır. Bu nedenle de kadın suçluluğu ile mücadele için öncelikle, kadının toplumsal yaşamdaki yerinin ataerkil bakış açısından uzaklaşarak belirlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, toplum düzenini sağlayan yasaların da ataerkillikten uzaklaşıp her iki cinsiyet yönünden eşit bakış açısını yansıtması için çalışmalar yürütülmelidir. Aksi takdirde, kadınlar yaşadıkları mağduriyetler sebebiyle fail olmaya, suçluluk ve mağdurluk sarmalı içerisinde mücadele etmeye devam edeceklerdir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Mehmet. **Ceza Hukukunda Haksız Tahrik**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.

Adler, Freda, Gerhard O. W. Mueller, William S. Laufer. **Criminology**, McGraw-Hill Companies, New York, 2004.

Ağaoğlu Canay, H. Dilara. **Kadın Suçluluğu**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Akgün, Fatmanur. “Suç Davranışı Konusunda Klasik Okul İle Pozitivist Okulun Yaklaşımları”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 19, 2012, ss. 327-338.

Aksan, Yücel. “1450-1750 Yılları Arasında Avrupa’da Cadılık”, **Tarihi İncelemeler Dergisi**, Sayı: XXVIII/2, 2013, ss. 355-368.

Arat, Necla. “Feminist Hukuk”, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 9, 2006, ss.53-65.

Arslan Karaküçük, Suna. “Korkunun Kadınları: Cadılar Ve Cadıcılık”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 2, 2010, ss. 41-64.

Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

Aydın, Mehmet Akif. **Türk Hukuk Tarihi**, 12. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.

Bahar, Halil İbrahim. **Sosyoloji**, 3. Baskı, Uşak Yayınları, Ankara, 2009.

Beccaria, Cesare. **Suçlar Ve Cezalar**, çev. Sami Selçuk, İmge Kitabevi, İstanbul, 2013.

Berkiten Ergin, Fatma. “Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Görünmezlik”, **Kadın Kitabı**, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2013, ss. 59-69.

Berkday, Fatmagül. **Tarihin Cinsiyeti**, Metis Yayınları, İstanbul, 2012.

Burnett, Myra N. “Suffering and Sanctification: The Religious Context of Battered Women's Syndrome”, **Pastoral Psychology**, Cilt: 44, Sayı: 3, 1996, ss. 145-149.

Buz, Sema. “Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması”, **Toplum Ve Sosyal Hizmet**, Cilt: 20, Sayı: 1, 2009, ss. 53-65.

Callahan, A. Renee. “Will The ‘Real’ Battered Woman Please Stand Up? In Search Of A Realistic Legal Definition Of Battered Woman Syndrome”, **Journal of Gender and the Law**, Sayı: 3, 1994, ss. 117- 152.

Can Gürkan, Özlem, Fatma Coşar. “Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri”, **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim Ve Sanatı Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 3, 2009, ss. 124-129.

Cansunar, F. Nuray, Mahmut Aşirdizer, Nihat Aycan, İbrahim Balcıoğlu ve Gökhan Batur. “Kadının Suça Yönelimi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 55, Sayı: 3, 1997, ss. 341-354.

Centel, Nur. “Ceza Hukuku Şiddete Karşı Kadını Koruyor Mu?”, **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, 2013, ss.1-12.

Caputa, Gail A. and Anna King. “Shoplifting: Work, Agency and Gender”, **Feminist Criminology**, Cilt: 6, Sayı: 3, ss. 159-177.

Chambliss, William and Aida Hass. **Criminology Connecting Theory. Research& Practice**, Mcgraw-Hill Companies, New York, 2012.

Chesney- Lind, Meda, Merry Morash. “Transformative Feminist Criminology: A Critical Re-thinking Of A Discipline”, **Springer Science+Business Media Dordrecht**, 11 Mayıs 2013, ss.287-304.

Cin, Halil ve Gül Akyılmaz. **Türk Hukuk Tarihi**, 5. Baskı, Sayram Yayınları, Konya, 2013.

Çağlar Gürgey, Fatma İrem. “ ‘Feminist Hukuk Kuramı’ Nedir?”, **Hukuk Kuramı**, Cilt: 1, Sayı: 5, ss. 28-44.

Çalı, Hasan Hüseyin. “Aile İçi Şiddet: Bir Kamu Politikası Analizi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 16(2), 2012, ss. 1-25.

Çebi, Şükrü Okyar. **Terörizm Olgusu İçerisinde Kadın Militanların Analizi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, 2010.

Çiçeklioğlu, Meltem. “Toplumsal Cinsiyet”, **Geniş Ufuklar: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**, İlya Yayınevi, İzmir, 2012, ss. 17-24.

Demirbaş, Timur. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Ankara, 2016.

Demirbaş, Timur. **Haksız Tahrik**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Demirbaş, Timur. **İnfaz Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, 2015.

Demirbaş, Timur. **Kriminoloji**, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

Demirbaş, Timur. **Yeni Doğmuş Çocuğu Öldürme Suçu**, DEÜ Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 22, Ankara, 1992.

Doğan, Koray. **Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Doğan, Recep. “Hukuki Bir Kavram Olarak Şiddet Mağduru Kadınlarda Öğrenilmiş Çaresizlik Sendromu ve İngiliz Haksız Tahrik Hukuku Üzerindeki Etkileri”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı: 2015/2, ss. 173-194.

Dolu, Osman. **Suç Teorileri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

Donovan, Josephine. **Feminist Teori Entelektüel Gelenekler**, çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk, Fevziye Sayılan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Dönmez, Burcu. “TCK’da Çocuk Düşürtme Suçu Mukayeseli Hukuk Ve AİHM’nin Bakış Açısıyla Ceninin Yaşama Hakkının Sınırlandırılması”, **Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2007, ss. 99-141.

Dönmezer, Sulhi. “Ceza Sorumluluğunun Esası Bakımından Klasik Teori ve Teorinin Karşılaştığı İtirazlar”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 11, Sayı: 3-4, 1945, ss. 65-80.

Dönmezer, Sulhi. “Çocuk Düşürme Ve Düşürtmenin Dünü Ve Bugünü”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 50, Sayı: 1-4, 1984, ss. 3-11.

Dönmezer, Sulhi. **Kriminoloji**, 8. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1994.

Dönmezer, Sulhi, Sahir Erman. **Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku: Genel Kısım Cilt:1**, 12. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1997.

Dönmezer, Sulhi. **Sosyoloji**, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 1984.

Dönmezer, Sulhi. “Tehlikeli Hal Meselesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 10, Sayı: 1-2, 1944, ss. 179-187.

Einstredter, Werner J. and Stuart Henry. **Criminological Theory: Analysis Of Its Underlying Assumption**, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Second Eddition, USA, 2006.

Erem, Faruk. **Adalet Psikolojisi**, 7. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1977.

Erkunt, Adonis Çiğdem. **Öldürme Ve Cinsel İçerikli Suç İşlemiş Erkek, Kadın Ve Çocuk Hükümlülerde Fail, Olay Yeri Ve Mağdur İlişkisi**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul, 2011.

Fougeyrollas-Schwebel, Dominique. “Feminist Hareketler”, **Eleştirel Feminizm Sözlüğü**, çev. Gülnur Acar Savran, Dipnot Yayınları, Ankara, 2015, ss.155-160.

Garofalo, Baron Rafaele. **Criminologia Suç, Suçlu Ve Ceza**, çev. Muhittin Göklü, Nurgök Matbaası, 1957.

Giddens, Antony. **Sosyoloji**, çev. Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, 2008, İstanbul.

Gider, Hüsnü. **Genel Kriminoloji Ve Adalet Psikolojisi**, Devrim Matbaası, Ankara, 1961.

Güldoğan, Evin. **Kadınları Suça İten Psikolojik Nedenler: Adam Öldürme Suçunu İşlemiş Kadınlar Örneğinde bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji Programı, İstanbul, 2010.

Güleç, Hüseyin, Mürüvvet Topaloğlu, Demet Ünsal ve Merih Altıntaş. “Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Sayı: 4(1), 2012, ss.112-137.

Gümüş Ersen, Huriye. **Suç İşlemiş Kadınların Sosyodemografik Özellikleri, Anne- Baba Tutumları Ve Öfke İfade Biçimlerinin Değerlendirilmesi**, (Psikiyatri Uzmanlık Tezi), İstanbul, 2010.

Gün, Mukadder ve Serap Şahinoğlu. “Büyücülükten Şifacılığa Kadın Sağaltıcıların Öyküsü”, **Lokman Hekim Dergisi**, Sayı: 5(1), 2015, ss. 27-32.

Hadjar, Andreas, Dirk Baier, Klaus Boehnke and John Hagan. “**Juvenile Delinquency and Gender Revisited: The Family and Power-Control Theory Reconceived**”, *European Journal of Criminology*, Cilt: 4(1), ss. 33-58, 2007.

Hafizoğulları, Zeki ve Muharrem Özen. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. Baskı, USA Yayıncılık, Ankara, 2013.

Hafizoğulları, Zeki. **Zina Cürümleri**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1983.

Hagan, Frank E. **Introduction To Criminology Theories, Methods And Criminal Behavior**, Sage Publication, Canada, 2013.

Hippchen, Leonard J. **Ecologic- Biochemical Approaches To Treatment Of Delinquents And Criminals**, Van Nostrand Reinhold Company, New York, 1978.

Howitt, Dennis. **Forensic and Criminal Psychology**, Pearson Education, Edinburgh Gate Harlow, 2002.

Ioannau, Maria ve Shannon Vettor, “Suça İlişkin Toplumsal Açıklamalar”, Canter, David. **Suç Psikolojisi**, çev. Ali Dönmez, Işıl Çoklar Başer, Meltem Güler, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2011.

Işıқтаç, Yasemin. **Adalet Psikolojisi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013.

Işıқтаç, Yasemin. **Hukuk Sosyolojisi**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013.

İçel, Kayıhan. **Ceza hukuku: Genel hükümler II**, 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.

İçli, Tülin Günşen. “Adam Öldürme Olayında Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Faktörlerin Önemi”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, 1987, ss. 21-45.

İçli, Tülin Günşen. “Aile İçi Şiddet: İstanbul ve İzmir Örneği”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2 Aralık 1994, s. 7-20.

İçli, Tülin Günşen. **Kadın Suçluluğu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

İçli, Tülin Günşen. **Kriminoloji**, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

İçli, Tülin Günşen ve Aslıhan Öğün. “Sosyal Değişme Süreci İçinde Kadın Suçluluğu”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, 1988, ss. 17 – 32.

İçli, Tülin Günşen. **Türkiye’de Suçlular Sosyal Kültürel Ve Ekonomik Özellikleri**, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1993.

İlbars, Zafer. “Suç Antropolojisi: Kadın Ve Suç”, **Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji (Fizik Antropoloji–Paleoantropoloji–Sosyal Antropoloji)**, Sayı: 22, 2007, ss. 1-14.

Kaner, Sema. “Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, 1992, ss. 473- 496.

Kaylı, Derya Şaşman. “Feminizm: Kadınların Kendi Tarihine Yolculuk Süreci”, **Geniş Ufuklar; Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**, İlya Yayınevi, İzmir, 2012, ss. 33-60.

Kızıroğlu, Serap Keskin. “Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürme Ve Kısırlaştırma Suçları”, **Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan**, ss.165- 190.

Kızmaz, Zahir. “Kriminolojide Yeni Yönelimler: Bütünleşik Suç Kuramları- II”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 2006, ss. 305-335.

Koca, Mahmut, İlhan Üzülmez. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara, 2016.

Korkut- Owen, Fidan, Dean W. Owen, **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, s. 18.

Köni, Burhan. “Ceza Tayininde Suçlunun Şahsiyeti”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 3, 1956, ss. 49-58.

Köksal, Atacan. “Kadın Suçluluğu”, **Kriminoloji Yazıları**, Ed. Türkan Yalçın Sancar, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015, ss. 281-341.

Kurt, Gülşah. “Çocuk Düşürtme ve Düşürme Suçları”, **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, 2013, ss. 65-84.

Küçüktaşdemir, Özgür. “Ceza Hukukunda Örselenmiş Kadın Sendromu”, **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2015; Sayı: 1 (1), ss. 547-586.

Küntay, Esin, Muhtar Çokar. “Ticari Seks Medya Dosyası”, **Cinsel Tedavi Ve Araştırma Derneği**, İstanbul, 2007.

Lamoureux, Diane. “Kamusal/Özel”, **Eleştirel Feminizm Sözlüğü**, çev. Gülnur Acar Savran, Dipnot Yayınları, Ankara, 2015, ss. 215-220.

Lombroso, Cesare. **Suç İşlemenin Sebepleri Ve Önlenmeleri**, çev. Sadi Anadolu, Sebat Basımevi, 1935.

Lombroso, Cesare and William Ferrero. **Female Offender**, (Ed. William Morrison), New York D. Appleton and Company, 1895.

Mathieu, Nicole-Claude. “Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet”, **Eleştirel Feminizm Sözlüğü**, çev. Gülnur Acar Savran, Dipnot Yayınları, Ankara, 2015, ss. 76-86.

Messerschmidt, James. “Feminism, Criminology And The Rise Of The Female Sex 'Delinquent', 1880-1930, **Contemporary Crises 11**, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht - Printed in the Netherlands, 1987, ss. 243-263.

Milligan, Rhonda-Jane and Bernice Andrews. “Suicidal and Other Self-harming Behaviour in Offender Women: The Role of Shame, Anger and Childhood Abuse”, **Legal and Criminological Psychology**, Cilt: 10, 2005, ss. 13–25.

Mullis, Ronald L., Thomas A. Cornille, Ann K. Mullis and Jessica Huber. “Female Juvenile Offending: A Review of Characteristics and Contexts”, **Journal of Child and Family Studies**, Cilt: 13, Sayı: 2, 2004, ss. 205–218.

Nadir, Ural. “Kadına Yönelik Şiddetin Özel Bir Çeşidi ve Türkiye’de Güncel Bir Tartışma: Kürtaj Yasası ve Sosyal Hizmet Uzmanının Etik İkilemi”, **Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2013, ss. 64-76.

Odem, Mary E. “Fallen Women and Thieving Ladies: Historical Approaches to Women and Crime In The United States”, **Law And Social Inquiry**, Cilt: 17, 1992, ss. 351-361.

Ortaköylü, Levent, Şafak Taktak ve İbrahim Balcıoğlu. “Kadın Ve Suç”, **Yeni Symposium**, Sayı: 41(1), 2004, ss. 13-19.

Özateş, Özge Sanem. “Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım”, **Toplum Ve Sosyal Hizmet**, Cilt: 20, Sayı: 2, 2009, ss. 99-107.

Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Özerdoğan, Nebahat, Deniz Sayiner, Nedime Köşgeroğlu, Özlem Örsal. “Kadın Ve Fuhuş Olgusu”, **Doğu Akdeniz Üniversitesi 2. Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı: Tabuları Yıkarak**, Kıbrıs, 2006.

Özgentürk, İlyas, Vedat Karđın ve Halil Baltacı. “Aile İçi Şiddet Ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt: 14(4), ss.55-77.

Özkan, Şebnem Küçükşengül. **Kadın ve Suç (Kadının Suça İtilmesinde Ailenin Rolü)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İzmir, 1990.

Öztürk, Bahri ve Mustafa Ruhan Erdem. **Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, **Seçkin Yayıncılık**, 13. Baskı, Ankara, 2013.

Page, Ayten Zara ve Merve İnce. “Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme”, **Türk Psikoloji Yazıları**, Sayı: 11(22), 2008, ss. 81-94.

Parker, Karen F. And Amy Reckdenwald. “Women and Crime in Context Examining the Linkages Between Patriarchy and Female Offending Across Space”, **Feminist Criminology**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2008, ss. 5-24.

Pontell, Henry R. And David Shichor. **Contemporary Issues In Crime And Criminal Justice: Essays in Honor Of Gilbert Geis**, Prentice Hall, New Jersey, 2001.

Reckdenwald, Amy and Karen F. Parker. “The Influence of Gender Inequality and Marginalization on Types of Female Offending”, **Homicide Studies**, Cilt: 12, Sayı 2, 2008, ss. 208-226.

Russell, Brenda, Laurie Ragatz, Shane W. Kraus. “Expert Testimony of the Battered Person Syndrome, Defendant Gender, and Sexual Orientation in a Case of Duress: Evaluating Legal Decisions”, **J Fam Viol**, 2012, Sayı: 27, ss. 659–670.

Sancar, Serpil. **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Saruç, Semra. “Türkiye’de Kadın Hükümlüler: Kadın Hükümlülerin Profili Ve Suçluluğa Etki Eden Olguların Analizi”, **Toplum Ve Sosyal Hizmet**, Cilt: 25, Sayı: 1, 2014, ss. 61-88.

Savaş, Haluk, M. Emin Çakıcı ve Niyazi Uygur. “Bir Olgu Dolayısıyla İnfantisit Ve Filisit’in Psikiyatrik Yönü”, **Adli Tıp Bülteni**, Sayı: 4(2), 1999, ss. 74-77.

Saygılı, Sefa ve Süheyla Aliustaoğlu. “Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi”, **Adli Tıp Dergisi**, Sayı: 23(1), ss. 24-29.

Siegel, Larry J. **Criminology: The Core, Wadsworth Thompson Learning**, Belmont, CA, 2002.

Sokullu Akıncı, Füsün. **Kriminoloji**, 10. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Soyaslan, Doğan. **Kriminoloji**, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

Sümer, Neslihan. **Kadın Katilleri Cinayet İşlemeye İten Sosyo-Kültürel Faktörlerin Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Antropoloji ve Etnoloji (Sosyal Antropoloji) Anabilim Dalı, Ankara, 2001.

Taşkın, Ozan Ercan. “Kötü Muameleye Maruz Kalmış Kadın Reaksiyonu: Meşru Savunma Mı? Mazeret Nedeni mi?”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 20, 2012, ss. 43-58.

Topuzkanamış, Engin. **Hukuk ve Disiplin Modern Toplumda Hukuka Uymanın Dayanakları**, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Toroslu, Nevzat ve Haluk Toroslu. **Ceza Hukuku: Genel Kısım**, 21. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015.

Tosun, Öztekin. “Kadın Ve Suç”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 33, Sayı: 3-4, 1967, ss. 27-44.

Uzun, Erdoğan. “Kriminoloji Tarihinde Klasik Ve Pozitivist Akımlar”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 9, 2009, ss. 117-153.

Üçok, Coşkun, Ahmet Mumcu ve Gülnihal Bozkurt. **Türk Hukuk Tarihi**, 17. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014.

Üzülmez, İlhan. “Ceza Sorumluluğunun Esası ve Cezalandırma Amacına Dair Düşünce Hareketleri”, **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1-4, ss. 259-294.

Vahip, Işıl, Özge Doğanavşargil. “Aile içi Fiziksel Şiddet Ve Kadın Hastalarımız”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 17(2), 2006, ss. 107-114.

Wijkman, Miriam, Catrien Bijleveld and Jan Hendriks. “ Women Don’t Do Such Things! Characteristics of Female Sex Offenders and Offender Types”, **Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment**, Cilt: 22, 2010, ss. 135-156.

Wilson, James Q. And Richard J. Hernstein. **Crime And Human Nature**, A Touchstonebook, Published by Simone&Schuster, Inc., New York.

World Health Organization. (2002) World Report On Violence And Health: Summary, Geneva.

Yalçın Sancar, Türkan. **Türk Ceza Hukukunda Kadın**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Yarsuvat, Duygun. “Ceza Hukukunda Gebeliğin Durdurulması Meselesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 48, Sayı: 1-4, 1982-1983, ss. 451-471.

Yetim, Dilek ve Erkan Melih Şahin. “Aile Hekimliği’nde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, **Aile Hekimliği Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, ss. 48-53.

İNTERNET KAYNAKLARI

Balcı, Fatih. “Kadın Suçlarına Karşı Polisin Yaklaşımı Ve İletişimin Etkisi (ABD Örneği)”, <http://edergi.atauni.edu.tr/atauniiletisim/article/download/1025007161/1025006506>, (18.10.2015).

İçli, Tülin Günşen ve Aslıhan Öğün. “Kadın Suçluluğunu Etkileyen Bazı Sosyolojik Faktörler”, **Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları Ve Eğitimi Merkezi Kadın/ Woman 2000**, Cilt: 1 Sayı: 1, 2000. <http://www.biomedsearch.com/article/Kadin-suclulugunu-etkileyen-bazi-sosyolojik/95791447.html>, (28.09.2015).

Otto Pollak, *The Criminality Of Women*, University Of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1950, s. 1. <https://www.questia.com/read/105265873/the-criminality-of-women>, (17.01.2016).

The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM IV, American Psychiatric Association, (<http://justines2010blog.files.wordpress.com/2011/03/dsm-iv.pdf>), (12.11.2016).

TÜİK, İstatistiklerle Kadın, 2012 verileri için bkz. <http://esitizberaberiz.org/wp-content/uploads/2014/02/TU%C4%B0K-%C4%B0statistiklerle-Kad%C4%B1n-2012.pdf>, (01.04.2017)

<http://www.hurriyet.com.tr/kocasini-olduren-hanim-a-indirim-21874675>,
(12.11.2016).

<http://www.milliyet.com.tr/tecavuzcusunu-oldurdu--13-yil-ceza-aldi-gundem-1340419/>, (12.11.2016).

<http://www.cnnturk.com/turkiye/cilem-dogan-davasinda-gerekceli-karar-aciklandi>,
(17.01.2017).

<http://www.milliyet.com.tr/kocasini-bogdu-beraat-gundem-2009509/>, (17.01.2017).

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/783825-tecavuzcusunu-oldurdu-beraat-etti>,
(23.11.2016).

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38456114>, (17.01.2017).

(<http://bianet.org/bianet/kadin/169494-kadinlari-kim-nerede-nasil-oldurdu-5-yilin-cinayet-haritasi>), (17.01.2017).

<http://www.tarihportali.org/bunlari-biliyor-muydunuz/2708-suffragette-hareketi.html>,
(13.03.2017).